

(1)
CHWECH AR HUGAIN

O

2.9.

LYTHYRAU

A R

DESTUNAU CREFYDDOL.

Gan O M I C R O N.

Wedi newydd eu cyfieithu o'r Saefonaeg, i'r
Cymraeg, er Budd i'r Cymry,

Gan WILLIAM DAVIES.

AT BA RAI Y CHWANEGWYD

Ychydig HYMNAU ar amryw Fefurau,
i'w canu yn gyhoeddus.

CAERFYRDDIN,

ARGRAFFWYD GAN J. ROSS, YN HEOL-Y-PRIOR.

M DCC LXXVII.

CHWACHUAR T. GALLI

L. Y. T. R. A. U.

DESTUNAU CHERYDDOL

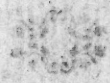
Gan O. MACR. O. M.

Wedi newydd yn cyflwyno'r hysbysu i'r
Cyhoeddiwr yn Bodd yr Cymru

Gan WILLIAM DAVIES

AT BA RAI Y CHWACHUAR

Ydydd HYNIAU a'r hysbysu
i'r canol yn hysbysu

G. A. R. E. Y. R. D. I. N.

YDYDD HYNIAU A'R HYSBYSU

M. D. C. L. X. V. I. I.

l
c
l
f
b
b
u
n
o
l
y
o
g
c
H
e
e
g
p
g
y
y
F
u
d
l
g

A T Y

D A R L L E N Y D D.

FY ANWYL GYDWLADWR,

MAWR ac aml iawn yw y breintiau a ddaeth, ac hefyd fydd yn dyfod i'n dwylaw o bryd i bryd; na atto'r Arglwydd eu bod yn ein dwylaw ni fel gwerth yn nwyllaw ffyliaid. Rhyfedd mor ddiwyd y mae'r Hollalluog yn danfon attom, a'n bod ninnau mor anystyriol fydd beth mor rhyfedd a hynny drachefn, ac hefyd fydd beth galarus iawn, o'r hyn lleiaf gan rai. Nid oes un hanes am un oes o'r byd a gafas fwy o freintiau nâ'r oes hon; felly hefyd, nid oes un hanes am oes yn fwy llygredig nâ hon. Mae gwlad ac eglwys wedi ymddiriwio ymhell iawn. Nid yn unig y mae teyrnas wedi ymrannu yn erbyn teyrnas, ond y mae ein teyrnas ni yn ymrannu mewn modd gwaedlyd, lldiog iawn yn ei herbryn ei hun; y canlyniad fydd wedi cael ei ddoddi i lawr gan ein Harglwydd ei hun yn Luc xi. 17. Ac felly hefyd eglwys Iesu Grift yr un modd gwedi ymrannu yn ei herbryn ei hun, pa fodd y saif hi? Mae yn dda gennyf feddwl y dal Duw ei achos er gwaethaf pawb, ac y myn ef weled Seion yn iach ymhen gronyn heb fraw na phoen, na gofid i'w chyfarfod yn dragywydd. Ni wyddom ni ddim pa foddion y gymmer Duw yn ei law i ddofi'r cythryflau hyn. Fe allai y gollwng Duw ei gwn i erlid ei ddefaid unwaith etto, a thrwy hynny y bydd yn rhaid i'r duwiolion, er maint eu rhagfarn, ddyfod llaw yn llaw i ogfeydd y mynyddoedd, ac i leoedd anial, i gyd-weddio: ond yr wyf yn cyfaddef fod yn rhaid

i gyfnewidiad mawr ddyfod ar eglwys Dduw yn gyntaf, a rhyw liw arall ar bethau yn amgenach nag y fydd yn awr, cyn y byddo felly. “Duw “cariad yw,” ond yr wyf yn meddwl nad oes fawr brofiad o Dduw yn y wlad, gan na welaf ynthi fawr gariad. Ond diolch iddo, mae efe yn torri dros ben pob anheilyngdod pan byddo yn bendithio ei blant cyfammodol.

Mewn perthynas i'r Llyfr hwn, yr wyf yn go-beithio na fydd ef ddim yn foddion i dorri cariad, ond yn unig rhwng dynion a'u pechodau, a'u melus-chwantau. Fe fu, ac y mae, yn fendith yn llaw Duw i'r rhai fydd yn medru ei ddarllain ac yn ei ddeall yn Saefonaeg, a gobeithio y bydd ef yr un modd i'r Cymry.

Nid wyf ar fedr rhyfygu i ddywedyd fod y cyfieithad yn berffaith, o blegid llawer o resym-mau. Myfi a obeithiais y buasai rhyw un ag oedd yn fwy medrus a dealladwy nâ mi yn ei gymmer-yd mewn llaw, ond fe fethodd i mi weled yr un; nid o ran nad oes llaweroedd yng Nghymry o honynt ag oedd yn fwy cymmwys i'r gwaith nâ mi, ond y mae yn debyg na chawfant eu cyffroi i hynny. Os gofyn neb pa beth a'm cyffrodd i'w gyfieithu, yr wyf yn ateb yn fym, hyd ag wyf yn adnabod fy hun, mai'r fendith a gefais wrth ei ddarllain. Ac felly pa beth bynnag a welwch yn eisiau neu yn feis ynddo o ran cyfieithad, dywedwch mai gwr ieuangc iawn fu wrtho; ac anghyfarwydd â'r gwaith. Mewn perthynas i'r Hymnau fydd yn ei ddiwedd yn Saefonaeg, ni ddarfu i mi anturio eu troi i'r Cymraeg, o blegid ni's gallwn yn iawn; ac yn eu lle myfi a ddodais Hymnau o waith awd-wyr eraill, gan feddwl y byddant yn fwy buddiol, o achos fod sylwedd Hymnau'r Awdwr yn gyn-hwysedig yn y Llythyrâu. Felly yr wyf yn gor-chymyn y Llyfr i'ch gofal; ac os cewch lesiad oddi wrtho, rhowch y gogoniant i'r Arglwydd.

W. DAVIES.

Y CYNHWYSIAD.

LLYTHYR I.

Am ymddiried yn Rhagluniaeth DUW, a chym-
mwynasgarwch i'r Tlawd.

LLYTHYR II.

Talfyriad o Lythyr at Aftudiwr (*Student*) mewn
Difinyddiaeth.

LLYTHYR III.

Llythyr at Gyfaill, ar y Cwestiwn, Pa un ai bydd
Pechodau'r Credinwyr i gael eu coffau yn gy-
hoeddus yn nydd y Farn, ai ni byddant? neu pa
fodd y mae i ni ddeall yr Apostol yn 2 Cor. v.
10.

LLYTHYR IV.

Llythyr at THERON am addoliad teuluaidd.

LLYTHYR V.

Am Faglau ac Anhawfderau sydd yn myned gyd
â gweinidogaeth yr Efengyl.

LLYTHYR VI.

Am ymarferol Effaith Ffydd.

LLYTHYR VII.

Am y Ffordd mwyaf cymmwys i lefaru wrth Be-
chaduriaid annychweledig.

LLYTHYR VIII.

Am Dystiolaeth tufewinol o Sylfaen a Sicrwydd
Ffydd.

LLYTHYR IX.

Am Athrawiaethau Etholedigaeth, i a Pharhad
mewn Gras hyd y Diwedd.

LLYTHYR X.

(A.) neu Ras yn yr Eginyn.

LLYTHYR XI.

(B.) neu ras yn ei Hodiad.

LLYTHYR XII.

(C.) neu ras yn ei dywyfen lawn yn addfedu.

LLYTHYR XIII.

Am Demtasiynau a Phrofedigaethau.

LLYTHYR XIV.

Am Wrandawiad Pregethau.

LLYTHYR XV.

Am Drefn a Chrynodeb Llyfyr-dŷ (*Library*)
Cristianogol.

LLYTHYR XVI.

Am Aneffeithioldeb ein Dealldwriaeth ni.

LLYTHYR XVII.

Am amryw Brofiadau'r Credadyn.

LLYTHYR XVIII.

Meddyliau am yr Ymarferiad o Weddi gym-
deithafol.

LLYTHYR XIX.

Am Wrthddadl.

LLYTHYR XX.

Am Gyd-ymffurfiad â'r Byd.

LLYTHYR XXI.

Yr oeddwn gynt yn ddall, ond yr wyf yn awr yn
gweled.

LLYTHYR XXII.

Am Fuddioldeb a Mantais Ystad neu Gyflwr o
Dlodi.

LLYTHYR XXIII.

Am Ostyngyddrwydd a Symlwrwydd duwiol.

LLYTHYR XXIV.

Am Gymmundeib a DUW.

LLYTHYR XXV.

Am Ffydd a Chymmundeb y Saint.

LLYTHYR XXVI.

Am Gynhuddiad graddol o Oleuni yr Efengyl.

LLYTHYR

LLYTHYR I.

*Am ymddiried yn Rbagluniaeth DUW, a
Chymmwynasgartech i'r Tlawd.*

Fy ANWYL GYFAILL,

PA fwyaf feddylwyf am y pwngc a ddodasoch
ger fy mron, mwyaf i gyd yr ydwyf yn cael
fy nghadarnhau i adnewyddu'r cyngor a roddais i
chwi o'r blaen. Yn ddi-ddadl mae'r fath beth a
a challneb cristianogol; ond fy anwyl gyfaill,
gochelwch dwyll. Hunan-gariad, a chalon ddrwg
o anghrediniaeth, a geisiant wthio i mewn yr hyn
sydd yn cael ei alw yn gyffredin gan y byd yn
gallineb, yr hwn sydd mor wrthwynebol i'r cyn-
taf, ac yw tywyllwch i oleuni. Yn awr mae
gennych wraig, ac yr ydych yn dybygol o gael
teulu; ac am hynny nid wyf yn dywedyd eich
bod yn rhwymedig i gyfrannu i'r tlawd yn awr
wrth yr un mesur ac o'r blaen, ond yr wyf yn dy-
wedyd nad ydych yn rhwym; canys fe ddylai'r
cyfryw betbau a rhai'n darddu o galon rwydd.
Ond pe byddai i chwi ddywedyd wrthyf, fod yr
Arglwydd gwedi rhoddi i chwi y fath zel dros ei
ogoniant, y fath ofal dros anrhydedd yr efengyl,
y fath gariad tu ag at ei aelodau, y fath adnabydd-
iaeth ddiolchgar o'i drugareddau (yn enwedig
wrth roddi neu ganiattau i chwi yn eich priodas
yr un ag oedd eich calon yn ei ddymuno) a'r fath
ymddiried yn ei ragluniaeth a'i addewid, fel ag yr
ydych yn teimlo eich hun yn anfoddlon iawn i
fod yn llai defnyddiol nag o'r blaen o un geiniog
yn y flwyddyn, ni allwn i feio arnoch, na'ch
cynghori i'r gwrthwyneb. Ond nid wyf yn ei
gwbl gynghori, o blegid nid wyf yn gwybod cyf-

lwr eich meddwl, neu pa fesor o ffydd a roddodd yr Arglwydd i chwi. Yn unig hyn yr wyf yn ei gredu, pan byddo yr Arglwydd yn rhoddi y fath ymddiried na bydd iddo ei siommi.

Pan edrychwyf ymhlith proffeswyr, i.e., ymhlith gweinidogion yr efengyl, nid wyf yn gweled ond ychydig bethau a mwy o'u heisiau yn gyffredin, na'r fath ymddiried yn Nuw am bethau tymhorol, a'r fath adnabyddiaeth o'r anrhydedd eu bod hwy yn cael cennad i gyfrannu dim at angenrheidiau ei bobl, ag a'u gwnelo hwynt i gyfrannu yn fwy helaeth o'r hyn sydd ganddynt yn eu meddiant yn bresennol, ac i bwyso arno ef am bethau angenrheidiol dros yr amser sydd i ddyfod. Myf a gefais y plefer o adnabod rhai personau, ag y tybygid mai eu hyfrydwech mwyaf oedd gwneuthur daioni. Ond gan mwyaf yr ydym ni yn cymmeryd gofal yn gyntaf i lenwi ein hunain os bydd bosibl â phob peth addas ac angenrheidiol, ac nid ychydig o bethau danteithiol y bywyd hwn; yn ol hynny i gael ystor dda i'w chadw erbyn diwrnod garw, fel mae'r ddihareb yn dywedyd (os dyma'r ffordd i gynhyddu, goreu i gyd) yna pan edrychom ar blant a pherthynafau, ni a allwn ddywedyd wrth ein calonnau, "Nawr mae ganddynt ddigon "gwedi ei drysori iddynt." Ac yn ol cael hyn oll, a rhagor hefyd, yr ydym o bosibl yn foddlon er mwyn cariad Crist, i roddi elusen o'n gormodedd i'r tlawd, y degfed neu'r ugeinfed ran ag a fyddom yn ei drysori i ni ein hunain. Ond och! pa beth ydym ni yn ei wneuthur yn rhagor nag eraill yn hyn? Y mae miloedd o ddynion na wyddant ddim am gariad Crist yn gwneuthur cymmaint a hyn, i.e., o bosibl a llawer rhagor na ni, oddiar gyd-ymdeimlad dynol yn unig.

Ond beth pe baid yn gofyn, a ddangosech chi ddim parch i'r posibilrwydd o adael gwraig a phlant heb ofalu am danynt? yn gwbl i'r gwrthwyneb;

mi

mi a fynnw'n i chwi edrych at hynny yn fawr ; ac wele'r ysgrythur yn dangos i chwi ffordd fwy godidog : pe byddai gennych ychydig arian i hepgor, a roddech chwi ddim o'u benthyg i mi, os byddai i mi ddywedyd y byddwn sicr o'u talu pan byddo eu heisiau arnoch? wele mi allaf ddangos i chwi well llog a gwell meichniydd nag a allaf fi ei roddi. Diar. xix. 17. "Y neb a gymmero drugaredd ar y tlawd, fydd yn rhoddi echwyn i'r " Arglwydd; a'i rodd a dâl efe drachefn." Beth dybygchwch chwi am y testun hwn? a ydyw ef yn air Duw, neu nid yw? a ydyw ef yn deilwng i gael ei gredu, neu nid yw? a ydyw ef yn abl gwneuthur ei air yn dda, neu nid yw? mi allwn anturio a feddwyf, os bydd i chwi wneuthur yn ol yr hyfforddiad hwn, mewn ffydd ac yspryd gweddi, gyd â golwg a diben onest at ogoniant yr Hollalluog, na bydd i chwi gael eich twyllo un amser. Darllenwch dros Mat. vi. 26—34. A gawn ni gyfyngu'r rhesymmau hyn a'r addewidion hynny i'r amser gynt? Na ddywedwch, "Pe " byddai i'r Arglwydd i wneuthur ffenestri yn y " nesoedd, A fyddai'r peth hyn?" Y mae ganddo ef fwy o ffyrdd i fendithio a llwyddo ei bobl, y rhai a ymddiriedant ynddo, nag a allwn ni dorri allan, neu eu dangos iddo. Ond hyn a ddywedaf wrthy'ch fy nghyfaill, Fe wna ffenestri yn y nesoedd, fe wna'r cerrig yn fara, fe attal yr haul rhag rhedeg ei yrfa, cyn y dioddefo fod eisiau dim ar y rhai fydd yn ei wasanaethu yn gydwybodol, ac yn pwysu arno ef. Yr ydyni wedi clywed am rai gweinidogion, iddynt fyned dros dersynau callineb yn hollol mewn rhoddi elusennau i'r tlawd. Ond pe buasent yn ddynion â ffydd ac yspryd gweddi ganddynt, a zel hefyd dros ogoniant Duw, ac yn ei wneuthur, nid i ddrychafu eu gogoniant eu hunain, neu o yspryd o ansulw, ond oddiar y cyffroadau a'r dibenion hynny, pa rai y mae'r

yfgrhythur lân yn eu canmol, yr wyf yn credu na buasai eu teuluoedd i ddioddef am dano ond yn anfynych iawn. Myfi ddymunwn i chwi ar y pen hwn i ddarllain beth y mae Mrs. ALEIN yn ei ddywedyd yn yr hanes ferchiadol y mae gwedi roddi am yr anrhydeddus a'r ffyddlon was hwnnw i'r Arglwydd, ei gwr, JOSEPH ALEIN. Ac heblaw hyn ni wyddoch yn y byd pa faint a ellwch ei droi heibio mewn blwyddyn yn y ffordd hon. Mae'r Apostol yn ysgrifennu am ryw gam-arferiad a gafas le yn eglwys Corinth, pan y mae yn dywedyd, " O achos hyn y mae llawer yn glaf yn eich " plith." Yn awr pe byddai i ddoethineb cnawdol i gauad i fynu ymysgaroedd eich tofturi (yr hyn beth wyf yn obeithio na fydd byth) fe all yr Arglwydd roddi gwaith i'r physygwr ar eich teulu, yr hyn o bobl a dynnai fwy o arian ddwy waith nag y fyddai yn gymhedrol i lonni ei blant a'i bobl ef, ac i ganmol eich gweinidogaeth a'ch enw da chwithau.

Eithr yn ol y cwbl os caiff doethineb ei gwrando, yr wyf yn eich cyngori i wneuthur y ddau beth hyn: (1.) Peidio caniattau i chwi eich hunain ddim ag a fyddo yn ormodedd. Yr wyf yn gobeithio na allwch o ran cydwybod ystorio un geiniog yn rhagor nag a fyddo yn weddol ac yn gymmwys, heb fod gennych geiniog arall i gynhorthwyo'r tlawd. Yna (2.) bydded i chwi ddywedyd yn eglur wrth eich cyfeillion, y rhai fydd mewn amgylchiadau da o ran y byd hwn, na ellwch chwi o ran cydwybod, doethineb, a gofal am eich teulu, eu llettya cymmaint a thros un noswaith. Beth! meddwch chwi, cau fy mws yn erbyn fy nghyfeillion a'm perthynasau? Ie, ymhob modd, yn hytrach na'i gauad yn erbyn Crist.

Beth pe bai'r Arglwydd Iesu ar y ddaear yn awr mewn ystad o oftyngeiddrwydd fel y bu o'r blaen, a'i fod ef a'r cyfaill goreu fydd gennych yn

sefyll

sefyll wrth y drws, a'ch hymborth mor lleied, fel na allech lettya ond un o honynt, pa un a dderbyniech? Yn awr y mae ef yn dywedyd am y tlawd, "Yn gymmaint a'i wneuthur o honoch i un o'r rhai hyn, fy mrodyr lleiaf, i mi y "gwnaethoch." Y mae gan eich cyfeillion deiau eu hunain, ac arian i dalu mewn tafarndy, os na bydd i chwi eu derbyn; ond y mae'n rhaid i'r tlawd i gael cynnorthwy.

Fe allai un debyg, mai nid rhan o air Duw yw yr ysgrythur honno yn Luc xiv. 12—14. o'r hyn lleiaf, yr wyf yn meddwl nad oes un rhan yn cael ei egeuluso mor gyffredin gan ei blant a'i bobl. Nid wyf yn tybied fod llettya ein cyfeillion yn anghyfreithlon i ni; eithr os nad yw'r geiriau hynny yn ein dysgu mewn rhyw ystyriaeth i roddi y blaenoriaeth i'r tlawd, yr wyf fi mewn colled o'u deall hwynt.

Myfi a gefais fy nghynnorthwyo ar y cyntaf i dorri allan yn y ffordd hon a ddangosais i chwi pan oedd fy nghyflog yn rhy fach o lawer at fy nghynnalïaeth fy hun, a chyn i mi gael disgwyliad neu addewid am gynnorthwy oddi wrth neb arall ar y ddaear. Yn unig mi a wyddwn fod Duw yn abl darparu i mi bob peth ag oedd ef yn ei weled yn eisiau arnaf, ac a ymddiriedais ynddo ef, os byddai iddo fy nghadw i bwysu arno ef ei hun, a dymuniad i fyw er ei ogoniant, y byddai iddo yn ddiammau i wneuthur felly. Ac ni welais i ddim achos i edifarhau hyd yma. Yr wyf yn byw ar ei addewid ef; o ran pob ffordd a moddion presennol, y mae pob peth gweledig mor gyfnewidiol, fel ag yr wyf fi yn edrych arnaf fy hun yn yr un sefyllfa ag adar yr awyr, pa rai nad oes ganddynt drysor-dai nag ysguboriau. Heddyw y mae gennyf ddigon i mi fy hun, a rhyw beth i gyfrannu i'r rhai fydd mewn eisiau; am bethau i ddyfod, y mae yn rhaid i'r Arglwydd ofalu, ac
yr

yr wyf yn credu fynychaf y bydd iddo wneuthur felly. Ond etto mi a allaf ddywedyd, fod fy nghalon yn cael ei gwasgu, ac anghrediniaeth yn dyfod i mewn, a hunan yn dywedyd, fod yn llawer gwell ganddi gael blwch cadarn, neu'r peth y mae y byd yn ei alw yn ddiogelwch, nag arwain bywyd o angenrheidrwydd i bwyso ar ragluniaeth Duw. Ond pan byddo fy yspryd yn ei le, yr wyf yn bur foddlon. Hyd yma fe gymmerodd ofal am danaf yn dirion iawn, am hynny bydded i'm calon i ymddiried ynddo a pheidio ofni.

Meddylwch, fy nghyfaill, fe fu'r Arglwydd yn dda iawn i chwithau hefyd, ac a wnaeth bethau mawrion drosodd; fe ddarfu eich sefydlu yn heddychlon mewn sefyllfa dda ac anrhydeddus; fe atebodd eich gweddïau trwy rododi chwi gydmares, pa un a'ch cynnorthwya ac a'ch cadarnha yn eich dymuniadau goreu. Gan hynny gochelwch ymrefymmiadau cnawdol, pa rai a allant eich arwain i anghredu yn yr Arglwydd eich Duw, ac i weithredu fel pe baech yn gwneuthur felly. Yr ydych yn achwyn fod gormod o archwaeth draul-fawr yn eich cynnulleidfa chwi ymysg rhai.

Pe baech yn myned i wrthwynebu hyn, ac ar yr un pryd i gauad i fynu eich dwylo yn rhy galed, hwy a fyddent yn barod i ddywedyd eich bod chwi yn cael eich llywodraethu gan yr un yspryd bydol a hwythau, er ei fod mewn gwahanol ddull a gwedd. Os buoch hyd yn hyn yn dirion ac yn haelionus i'r tlawd, ac yn awr i wneuthur cyfnewidiad mor fuan, os na bydd i'r bai i gael eiddodi arnoch chwi, mae'n dybygol y byddai iddo gael eiddodi ar eich gwraig, pa un yr wyf yn credu fydd ymhell oddi wrth ei haeddu. Pe bae i'r tŷ ymha un yr ydych yn byw ynddo, yr hwn fu yn agored i'r tlawd dros lawer o amser a aeth heibio, yn awr i gael ei gau yn ei erbyn, a fyddai hynny ddim yn arwain meddyliau'r bobl yn ol? a fyddai hynny ddim

ddim yn fodd i beri i'r rhai sydd yn casgau eich gweinidogaeth, i ddywedyd, Er cymmaint yw eich zel dros athrawiaethau, chwi fedrwch gymmeryd gofal am eich rhan eich hun cystal a'r rhai yr ydych yn dybied am danynt yn ganolig ac yn glaiar yn achos yr efengyl? a fyddai ef ddim? Eithr yr wyf fi yn gadael heibio. Yr wyf yn gwybod nad oes arnoch eisiau'r fath resymmau. Etto ystyriwch pa gynnifer o lygaid sydd arnoch, yn disgwyl am eich cloffni, yn awr, yn eich tarawiad cyntaf allan, y mae'r amser mwyaf cymmwys i chwi yn bwylllog i geisio cyfarwyddyd yr Arglwydd, fel y byddoch yn y dechreuad i gymmeryd y fath drefn ag a fyddo yn fwyaf cyflurus i chwi eich hun, yn anrhydeddus i'ch galwad fel gweinidog, yn ogoniant i'r hwn a'ch galwodd, ac er adeiladaeth i'ch cynnulleidfa. Mae'n hawsach dechreu'n iawn na chyfnewid gwedi'n.

Yr wyf yn hyderu y bydd i'r Arglwydd eich bendithio yn eich ymgynghorion. Ac o'm rhan i, nid wyf yn ofni y cewch yr achos lleiaf i'm beio am yr hyfforddiad a roddais i chwi, os cewch eich gogwyddo i'w chanlyn.

Myfi a roddais i chwi fy meddyliau yn rhwydd, o bosibl gyd ag ymddangosiad o fwy o fanylrwydd nag y sydd angenrheidiol. Eithr mi a gymhwysaf at hyn eiriau ein Harglwydd, mewn achos arall, "Nid yw pawb yn gallu derbyn y gair hwn; yr hwn a allo ei dderbyn, derbynied."

Os rhoddodd yr Arglwydd i chwi fath ymddiried yn ei air, yr ydych yn ddedwydd. Y mae ef yn well na bod yn berchen ar filoedd yn y flwyddyn.

Yr wyf yn dra-diragrithiol yr eiddoch,

OMICRON.

LLYTHYR

LLYTHYR II.

*Talfyriad o Lythyr at Astudiawr mewn Difynydd-
iaeth.*

ANWYL SYR,

Y Mae testun eich llythyr diweddas yn bwyfig. Myfi a allaf gyd-ymdeimlo â'ch cyfyngder, gwedi gwybod llawer oddi wrtho fy hun. Ac am hynny yr wyf yn foddlon i gyffegru'r cyfleu'dra cyntaf tu ag at eich gwasanaeth. A gaf fi eich cwyno, neu a gaf fi yn hytrach lawenhau o achos eich cyfyng gyngor i mi a wn nad yw yn hyfryd, ond yr wyf yn gobeithio y caiff ei sancteiddio, ac y bydd yn fuddiol i chiwl. Er nad wyf fi yn elyn i gyrhaeddiad o wybodaeth ddefnyddiol, myfi a welais lawer o ddynion ieuainge gwedi cael eu gwaethygu gan y pethau hynny ag oeddent yn meddwl medi buddioldeb oddi wrthynt. Hwy a aethant i'r Brif-ysgol (Academi) yn oftyngedig, heddychol, ysprydol, ac yn fywiog; ond hwy a ddaethant allan yn hunan-ddoeth, â meddyliau mawr am danynt eu hunain, yn enllibus, yn llawn o gallineb wedi ei sylfaenu ar brif-refymmau'r byd. Mi a fum yn barod eu cyfarch â'r llinell honno o eiddo MILTON:

Os tydi yw ef—ond ah! pa fodd y cwypaist!

Nid wyf yn dywedyd fod y bai hwn yn tarddu oddi wrth y moddion, ond fel effaith cyffredinol o opiniynau gwedi eu cymmeryd i fynu yn rhy fyrbwyll, pan nad ydynt yn cael eu sancteiddio trwy ras, na'u pwyso gan ddyfnder cyfatebol o brofiad ysprydol. Gan hynny y mae yn dda gennyf glywed, er cymmaint o fanteision y gawsoch chiwl wrth ganlyn eich astudiaeth, eich bod yn profi argyhoeddiad tufewinol, bod arnoch eisiau rhyw

rhyw beth yn wastad na all dynion na llyfrau 'mo'u cyrraedd, mewn trefn i'w gwneuthur yn gwbl addas i'r weinidogaeth; fel y byddoch " yn " weithiwr difeff," wedi eich galluogi i iawn gyfrannu, gwahaniaethu a dosparthu gair y gwirionedd.

Myfi dybygwn ei fod yn bwngc o ormod gywreinrwydd yn hytrach nag o ddefnydd i ymosyn yn rhy fanol i ddull cynnorthwyadau'r Ysryd Glân mewn gwneuthuriad a thraddodiad pregethau. Os na allwn yn gymmwys ofod terfynau rhwng yr hyn ag ydym ni yn dybied sydd yn deilliaw oddiwrth ein meddyliau ni, ac angenrheidiol cynnorthwyadau'r Ysryd Glân, dybygid mai'r ffordd oreu ydyw i roddi iddo ef yr holl ogoniant, ac i briodoli dim i ni ein hunain ond ein gwendidau. Os oes gennym gymmwysderau, moddion i wellhau, a diwydrwydd i ymarfer â'r moddion hynny, ac i'r diwydrwydd hynny gael mesur o lwyddiant, oni ddylem ni gydnabod mai effaith ei ddaioni a'i drugaredd ef yw blaenorol achos y cyntaf o'r rhai hyn yn gyftal a'r diweddaf?

At y cwestiwn, Pa mor belled y mae'n gyfreithlon i ni ddisgwyl y cynnorthwyadau hyn? yr wyf yn ateb, Y mae yn gyfreithlon ymhell iawn, hyd yn oed i ofod yr holl bwys arno, ac i gredu na allwn fyfyrto, na dywedyd dim yn iawn hebddo: ac os na bydd gennym ei gynnorthwyadau ef, beth bynnag a fyddo gennym, neu a ddichon fod gennym, ni wnawn ond " tywyllu cyngor a geiriau heb wybodaeth." Mae gennym sail o hyn yn Ioan xv. 15. Os bydd un yn meddwl ei fod wedi cyrhaeddyd y tryfor o ddifnyddiaeth, a meddwl y gall wneuthur yn well gyd â chynnorthwyadau'r Ysryd, etto y gall ddiangc yn weddol hebddo, nid wyf fi yn cynfigennu y cyrhaeddiad hwn.

Ond os yw'r cwestiwn yn gofyn, Pa mor belled mae

mae i ni bwyso ar yr Yspryd yn uwch nâ'r ymarferiad o'r moddion? Yr wyf yn ateb, Dim yn y mesur lleiaf, o blegid y mae'r fendith a'r moddion wedi cael eu huno mor belled, nad oes dim a'i gwahana. Mae'r fendith yn sicr o'i chael, os byddwn yn iawn ymosyn am dani yn yr ymarferiad o'r moddion, ac nid oes i ni le i ddisgwyl am dani ond trwy'r moddion priodol. Ond i egluro'r cwbl, bydded i ni ymosyn pa beth fydd yn deilwng o'r enw diwydrwydd yn y matter hwn, a pheth yw'r moddion priodol.

Wrth ddiwydrwydd yr wyf yn meddwl ysprydol ddiwydrwydd, y fath wedd weithredol, gynhyddol a dyfal, ag a weddai i galon fydd wedi cael profiad sefydlog, gwirioneddol o gariad Duw, gwerth eneidiau, byrdra amser, a phwysfawr ganlyniad o dragwyddoldeb. Heb y dibenion hyn, pe byddai i ddyn dreulio un ar bymtheg o oriau bob dydd yn ei astudiaeth, ni fydd yn y diwedd ond gwag-beth. Fe fydd y rhan fwyaf o'i amser yn cael ei dreulio ar yr hyn ag a fyddo yn llefhau leiaf, ac fe fydd ei wybodaeth yn cael ei llanw â'r hyn fydd yn ymchwyddo yn hytrach nag â'r hyn a fyddo yn rhoddi budd gwirioneddol, Gen xli. 21. Salm cxxvii. 2.

Y moddion cymmwyfaf i gyrhaeddyd doethineb a doniau cymmwys i'r weinidogaeth, yw'r ysgrythur sanctaidd a gweddi. Mae un yn ffynnon o ddwfr bywiol, a'r llall yn lestr, â pha un yr y'm yn codi'r dwfr. Ac ond i chwi ddal fulw, chwi a gewch weled y bydd i'r dyn ag fydd synychaf a gwresoccaf mewn gweddi, a chweddi cysegred ei hun fwyaf i air Duw, i ddisgleirio a blodeuo tu hwnt i'w gyfeillion.

Y nesaf at y rhai'n, ac yn deilliaw oddi wrth-ynt, yw myfyrdod. Wrth hyn nid wyf yn meddwl cymmaint am ymarferiad gwaftadol ar ryw fatter neillduol, ag wyf am dueddrwydd meddwl i ddal

ddal fulw manol ar yr hyn ag ydym yn brofi o'n mewn ac o'n hamgylch, yr hyn y'm yn ei weled, yn ei glywed, ac yn ei deimlo; ac i gymhwyso'r cwbl i eglurhad a chadarnhad o'r gair ysgrifenedig i ni yn yr ymarferiad o'r moddion hyn, gyd â disgwyliad gofgyngedig ar yr Arglwydd ym mhob goruchwillaeth gyfnewidiol ag ydym ni yn myned trwyddi, fe fydd ein profiad ysprydol i gael ei helaethu; a'r profiad hwn yw ein trysor ni i'n gweindogaeth, mor belled ag y byddo yn cael ei eni ynom ni, Diar. xvi. 2. Mat. xxiii. 52. i Ioan i. 3. Mae'r moddion hyn o leshad cyffredinol, ni all y callaf wneuthur dim hebddynt, ac ni chaiff y gwannaf ddim eu harfer yn ofer.

Y mae hefyd foddion o is radd, pa rai a allant fod yn fuddiol, ac a ddylent yn gyffredinol gael eu harferyd hefyd. Etto y rhai sydd hebddynt, i'm tyb i, ni ddylent gael edrych arnynt fel dynion heb eu galw na'u cymhwyso i'r weindogaeth, o blegid nid oeddynt gan y pregethwyr cyntaf, ac y mae rhai yn y dyddiau hyn yn gallu gwneuthur o'r goreu hebddynt. Dan y pen hwn yr wyf yn meddwl yn bennaf i grynhoi'r holl bethau ag sydd yn cael eu galw yn ddysgeidiaeth, gwybodaeth iawn o'r leithoedd dysgedig, hanes philosophyddiaeth naturiol, ac felly yn y blaen, sydd yn ddymunol iawn, os bydd i'r pethau hyn i gael eu cadw yn eu priodol le, a pheidio cymmeryd gormod o'n hamfer ymaith, na chwanegu tanwydd i dân ein hunain-allu, yr hwn sydd yn fagl mawr i ni: hwy a allant fod yn fuddiol i chwanegu ac i nelaethu ein darluniadau, a'n cynnorthwyo i lefaru yn fwy cymmwys. Ond y cymhwysiaid hyn, fel cyfoeth, sydd â'u priodol demtasiynau iddynt; ac oddieithr eu bod dan lywodraeth barn union a meddwl ysprydol, hwy a fyddant fel arfau Saul i Dafydd, yn hytrach yn faich nag yn fuddiol mewn pregethu. Y mae pregethau'r dynion

ag fydd wedi eu cymhwyso fel hyn, yn fwy o gywreinrwydd nag o adeiladaeth, ac yn gosod y dyn allan yn hytrach na chlodfori efengyl Crist.

Gan eich bod yn deisyf fy nghyngor mewn perthynas i'ch astudiaeth cafo hyn allan ei roddi yn ddiattal ac heb ddefod. Y iaith wreiddiol o'r ysgrythurau fydd yn haeddu eich poen, ac a dâl i chwi yn helaeth. Yn ddiau mae glendid, llawnder ac yspryd yn y iaith wreiddiol, pa rai nad yw y cyfieithwyr goreu yn wastad yn eu doddi i lawr. Pan y byddo gair neu ymadrodd yn cymmeryd i mewn lawer o ystyriaethau, ni all y cyfieithydd gadw ond un; ac nid oes i ni feddwl (oddieithr eu bod yn berffaith dan arweiniad yr yspryd anffaeledig) eu bod yn wastad yn rhoi'r blaen i'r goreu. Ond byddwch yn wastad ar eich gwiliadwriaeth, rhag i chwi gael eich temtio i dybied, gan eich bod yn medru'r gramadeg, ac y gellwch ddywedyd amrywiol agoriadau'r gair yn ol yr awdwyr goreu, eich bod gan hynny yn feistr ar yr ystyr ysprydol yr un wedd. Mae yn rhaid i chwi dynnu hyn oddi wrth wybodaeth brofiadol, ac oddi wrth ddylanwad a dysgeidiaeth Yspryd Duw.

Peth arall a'ch cynnorthwya i wneuthur eich pregethau, a'u llefaru hefyd gyd ag addasrwydd a derbyniad, yw Dadlyddiaeth (Logic). Fe ddyfsg hyn i chwi pa bethau fydd fwyaf priodol i'ch matter, a pheth fydd oreu i'w gadw allan; ac hefyd i egluro, i rannu, i rifo, ac i osod eich darluniadau mewn trefn, i fwy o fuddioldeb. Gochelwch ddull rhydd, annhrefnus, ac anghydmarus. Ac hefyd gochelwch fyned yn ormodol i'r ochr arall. Fe fydd i galedrwydd a gormod o gywreinrwydd i'ch llyfetheirio, fe fydd eich ymadrodd yn gul ac yn sych, yn cadw ymaith bethau buddiol, yn caru lamp yr ysgol yn fwy nâ than nesol, yr hyn yn unig a all wneuthur myfyrdodau yn

yn effeithiol a buddiol i ni ein hunain, ac i'n gwrandawyr hefyd. Mae'n anhawdd dyfsgu'r dull priodol trwy unrhyw reol; profiad, sylwiad, a gweddi yw'r arweinwyr goreu.

Gan fod eich cwestiwn yn fwyaf neillduol yn ymosyn, pa fodd y mae i chwi gymhwyso eich athrawiaeth at brofiadau'r bobl? Yr wyf yn eich cynghori i ysfyrio ar ac i astudio'r byw yn gyftal a'r marw, ac yn hytrach rhagor. Cyfeillachwch lawer â Christianogion profiadol, ac â'r eneidiau sydd fwyaf yn y rhyfel: chwi a ynnillwch lawer iawn oddi wrth hyn, nid yn unig oddi wrth y cryfaf, ond oddiwrth y gwannaf o'r praid. Yn y cyfamser chwi a gwrddwch â rhai mewn cyflwr o wrthgiliad, rhai mewn temtasiynau, rhai yn rhodio mewn tywyllwch mawr, ac eraill yn llawenhau yn y goleuni. Deliwch fanol fulw, pa fodd y mae eu hysprydoedd yn gweithio, a pha fodd y maent yn rhesymmu yn eu hamrywiol gyflyrau; yna edrychwch pa ddull o ymresymmu sydd fwyaf llwyddiannus i gysuro'r gwan ei feddwl, i godi i fynu y rhai sydd wedi eu taflu i lawr, a pha atebion y maent yn ei roddi; ac yna cydmarwch y rhai hyn oll â gair Duw, ac â'ch calon eich hun. Yr hyn a weloch mewn deg o bersonau mewn gwahanol gyflyrau, a all gael ei gymhwyso at ddeng mil; canys, er bod rhai sefyllfaoedd yn gwahanu, y mae calon dyn, cynnorthwyadau gras, a dichellion satan yn gyffredin o'r un natur. A phryd bynnag y byddoch yn pregethu, cofiwch, odid na bydd rhai o'r holl brofiadau hyn yn eich clywed, ac fe ddylai pob un gael rhyw air perthynol i'w gyflwr. Fe sydd i'r rhai sydd mewn cyfyngderau o bosibl i gael eu cysuro, trwy agor gwahanol gyflyrau a throeon y galon, a thrwy ddangos trwy'r ysgrythurau, a siamplau eraill, na ddarfu dim newydd ddyfod iddynt. Fe ddylai'r diosol a'r gwrthgiliwr, a

wnaeth

wnaeth proffes, gael ei adgofio o'r bendithion ag y bu-unwaith yn son am danynt, a'u rhybuddio o'u perygl, fe ddylai'r rhai fydd yn uchel yn eu profiad gael eu rhybuddio i ddisgwyl cyfnewidiad, ac i wyllo yn erbyn rhyfyg a balchder ysprydol. I'r rhai fydd yn feirw mewn camweddau a phechodau (fe fydd rhai o'r cyfryw yn eich gwrando bob pregeth) fe ddylai ysprydoldeb ac ordinhad y gyfraith gael ei phregethu iddynt, tu at eu cyffroi i ymofyn am Grift Iesu: am ba un y mae'n dda gan ddynion wedi eu deffroi glywed llawer; gan hynny bydded iddo ef fod eich gwrthddrych pennaf; os ewch i ymofyn am ryw beth o is natur, ac i roddi eich holl nerth i eglurhau rhyw destun tywyll, er y gellwch ddangos llawer o ddysgeidiaeth a chywreinrwddd, fe fydd i chwi o bosibl fethu dyfod â'ch dibenion pennaf i ben, yr hyn, dybygwn, y gallaf fentro dywedyd, yw dyrchafu gogoniant Duw a llefhad eneidiau.

Chwi a gewch yr un modd lawer o ynnill wrth wrando'r pregethwyr hynny ag y mae Duw wedi eu bendithio â llawer o awdurdod, bywyd a llwyddiant yn y weinidogaeth. Ac yn hyn chwi a wnewch yn dda i beidio rhwymo eich hun wrth un enwna phlaidd o ddynion, canys nid yw Yspryd Duw wedi ei rwymo: mae gan ddynion o wahanol ddoniau wahanol dalentau. Ni ddymunwn i chwi fod yn sawrygwr slafaid o neb, canys Crist yn unig yw ein Meistr a'n Athraw ni; casglwch didawgrwydd pob un, ac os gwelwch fai mewn neb (canys nid oes un natur ddynol yn berffaith) chwi a welwch pa beth fydd i chwi eich hun i'w ochelyd.

Eich ymofyniadau mewn perthynas i'm profiad fy hun yn y matter hwn a atebaf yn fyrr iawn. Myfi a ddyfsgais er ys amser maith, os byddai i mi fod yn bregethwr, mai ffydd a gweddi oedd raid fy ngwneuthur felly. Yr wyf yn dymuno ymofyn

am gyfarwyddiad oddi wrth yr Arglwydd, wrth wneuthur dewisiad o fatter, ac wrth ei gario ymlaen; ond nid wyf yn disgwyl ei gael trwy ryw gyffroad anghyffredin, ond hyd ag y gallwyf, mor belled ag y byddo fy nealldwriaeth yn cyrraedd, i fod yn fuddiol yn ol fy amgylchiadau presennol. Y mae'r gyfeillach ag wyf yn gael gyd â'm pobl, yn dangos i mi pa beth i bregethu iddynt. Ar y cyntaf fy nghofal oedd pa beth a gawn ddywedyd, ond yn awr mae fy ngofal i yn hytrach na byddo i mi lefaru yn ofer; canys nid i gael enw ymadroddwr parod y danfonodd yr Arglwydd fi yma, ond i ynnill eneidiau at Grist ac i adeiladu ei bobl. Mewn perthynas i barottoad, nid wyf yn arfer ond ychydig lyfrau, heblaw'r Bibl a'r Mynegair Ysgrythurol. Er fy mod yn pregethu heb ysgri-fen-law o'm blaen, etto'r wyf fynychaf yn ysgri-fennu mwy neu lai ar y matter. Yn fynych pan wyf yn dechreu, nid wyf yn gwybod yn iawn pa fodd i fyned ymlaen; ond y mae un peth yn dyfod ar ol y llall heb wybod o ba le, ac yn gyffredin y rhannau goreu a mwyaf defnyddiol o'm pregeth fydd yn dyfod de novo, neu yn ddisymmwth, pan fyddwyf yn pregethu. Mae hyn yn peri i mi alw i gof air LUTHER, " Bene precasse est bene stu-
 " duisse, sef, y gweddiwr goreu yw yr astudiwr
 " goreu." Pan byddwyf yn teimlo fy nghalon mewn hwyl a rhydd-did i weddio, mae pob peth arall mewn cydmariaeth yn hawdd.

Fe fydd yn dda iawn gennyf os bu i un peth a gynnygais roddi boddlodrwydd i chwi. Swm fy holl gyngor yw hyn, Chwiliwch eich calon a'ch dibenion, a ellwch chwi apelio at yr hwn fydd yn gwobod y cwbl am onestrwydd eich amcan, eich bod yn rhoddi eich hun i fynu i waith y weinidogaeth, nid er mwyn budr-elw, ond gyd â dymuniad gostyngedig i helaethu teyrnas y ben-
 digedig

digedig Iesu. Os felly, y mae ei ragluniaeth ef wedi rhedeg gyd â chwi hyd yma, ewch ymlaen, ymddiriedwch ynddo am ddigonolrwydd o bob rhyw beth, ac ni bydd iddo eich siommi, eithr bydd yn agos i'ch nerthu yn ol eich dydd. Na phwyfswch ar neb pydewau o'ch cloddiad eich hun, ond llawenhewch am fod gennych ffynnon i fyned iddi, yr hon fydd yn waftad yn llawn, ac yn waftad yn lliſo. Nid oes i chwi ddisgwyl digonolrwydd fel celfydd, yr hwn trwy ei fod yn arfer a ddaw i ben â'i orchwyl, canys yn ol i chwi bregethu yn dda bedair ar bymtheg o weithiau, nid yw hynny yn ddigon o sicrwydd i chwi am yr ugeinfed; i.e., yn ol i chwi gael eich cynnal dros ugain mlynedd, pe byddai i Dduw attal ei gynnorthwy, chwi a fydddech mewn eisiau fel o'r blaen. Pe byddai i chwi bwyso ar lyfrau neu ar ddynion, neu ar eich cynheddfau a'ch cyrhaeddiadau eich hun, chwi a fydddech mewn ofn a pherygl i gwympo bob amser. Ond os bydd i chwi ymorphwys ar yr Arglwydd, fe fydd iddo ef nid yn unig i wneuthur yn dda eich disgwyliadau, eithr hefyd mewn amser efe a rydd i chwi ymddiried gweddus yn ei ddaioni ei hun, ac a'ch rhyddha oddi wrth eich holl ofnau presennol.

Un peth yn rhagor fydd raid i mi ei enwi, ag fydd yn perthynu i'r matter, sef fod rhydd-did cysurus yn y weinidogaeth gyhoeddus yn pwyso llawer iawn ar ein rhodiad ysprydol ger bron Duw a dyn: ni thrig doethineb gyd ag yspryd gwag, rhyfygus, hunanol a bydol. Ond os ein gwaith a'n pleſer ni yw myfyrio ar y Iesu, ac i rodio yn ei lwybrau, efe a'n bendithia; ni a gawn fod fel prennau wedi eu plannu ar lan afonydd dyfroedd, ac a lwydda waith ein dwylaw.

*Yr ydwyf, anwyl Syr, eich cariadol gyfaill,
a'ch gwas yn yr efengyl,*

OMICRON.
LLYTHYR

LLYTHYR III.

Llythyr at Gyfaill, ar y Cwestiwn, Pa un ai bydd
 i Bechodau'r Credinwyr i gael eu coffau yn
 gyboeddus yn Nydd y Farn, ai ni byddant?
 neu pa fodd y mae i ni ddeall Gair yr Apostol,
 " Canys rhaid i ni oll ymddangos ger bron
 " Brawdle Crist, fel y derbynio pob un y pe-
 " thau a wnaethpwyd yn y Corph, yn ol yr
 " kyn a wnaeth, pa un bynnag ai da ai
 " drwg," 2 Cor. v. 10.

Fy ANWYL SYR,

MA E fy nghalon yn cyd-lawenhau â chwi.
 Pa gyfnewidiadau a digwyddiadau y mae
 ieuengſtid yn cael eu cadw i'w gweled, pwy a all
 ddywedyd? Ond y mae eich pererindod chwi yn
 agos gorphen. Yr ydych chi ar lan yr afon,
 a'r ddinas mewn llawn olwg, yn disgwyl ac yn
 dymuno gweled yr awr ofodedig. Nid oes achos
 i chwi ofni o blegid eich mynediad trwodd; ca-
 nys y mae'r cwbl ag fydd yn perthyn iddo wedi
 cael eu doddi mewn trefn gan anfeidrol gariad a
 doethineb, a'r Brenin ei hun yn aros i'ch derbyn.
 Tra byddoch yn aros yma, fe fydd yn dda gennyf
 glywed oddi wrthy, ac fe fyddai yn dda gennyf
 gyfrannu, mewn rhyw ffordd, neu ryw fefur, tu
 ag at eich bodlonrwydd, neu i ddangos fy cwyll-
 ylgarwch pe bawn yn gallu dim yn rhagor. Myfi
 a allaf gynyg ychydig yn rhagor na'r diweddaf,
 trwy roddi fy meddyliau ar y testun a ddodafoch
 ger fy mron, oddi wrth 2 Cor. v. 10. a'r ymddan-
 gosiadol anhawlder i ddeall yr ysgrythur honno
 mewn llawn gordiad a'r amrywiol destunau fydd
 yn cadarnhau yn bendant fod pechodau'r credin-
 wyr

wyr wedi cael eu maddeu, fel na chofier hwynt mwyach.

Yn ddiddadl y mae, fel yr ydych yn nodi, cyfsondeb perffaith ym mhob rhan o air Duw. Yr anhawfderau ag sydd yn ein cyfarfod ni, sydd yn gyfangwbl o achos gwendid ein deall, a'n hanwybodaeth, yr hon mewn rhyw fesur sydd yn ddiwahaniad oddi wrth ein natur bresennol o amherffeithrwydd. Ac ni a allwn yn gyffredinol orphwys yn foddlon wrth feddwl fod hyfryd awr yn prysuro y bydd i'r llen gael ei rhwygo yn gyfangwbl. Gwaith ffydd yw gorphwys ar y traethiadau eglur o'r ysgrythur, heb borthi manylrydd anghanmoladwy o bethau nad ydynt wedi eu datguddio yn amlwg; etto tra byddom yn pwyso yn oftyngedig ar ddwyfol ddyfgeidiaeth, y mae yn gymmwys i ni amcanu at wybodaeth mor ehang o'r pethau sydd wedi eu datguddio, ag a allom gyrhaeddyd atto. Pob ymgyrhaeddiad o'r natur hyn sydd yn fwy gwerthfawr nag aur, yn enwedig mewn perthynas i'r pethau hynny ag fydd a thueddiad digyfrwng ynddynt, i'n cyfuro a'n cynnorthwyo dan yr olwg o'r ymddattodiad sydd yn agoshau. Y mae'r cwestiwn a ddodafoch ger bron yn ddiammau o'r natur hyn.

Bydded i'r Arglwydd dywys fy meddyliau a'm pin ysgrifennu, fel na byddwyf "dywyllu cyngor" a geiriau heb wybodaeth." — Myfi a edrychais dros yr ymadrodd hwnnw, at ba un yr ydych yn apelio yn Dr. RIDGLEY, ac yr wyf yn meddwl y gallaf gael fy egsusodi rhag dywedyd dim yn rhagor ar y testun, gan iddo ef yn fyrr ac yn gyflawn osod allan yr holl resymmau ag oedd yn ymgyfarfod ynos fi, ar bob ochr i'r cwestiwn, ac yn diweddu gyd â rhybudd i ochelyd bod yn rhy bendant wrth farnu, rhag, wrth geisio bod yn gall, uwchlaw yr hyn sydd yn ysgrifenedig, i mi fradychu fy ffolineb. — Etto gan eich bod yn ceisio
fy

fy meddyliau, mae yn rhaid i mi ddywedyd rhyw beth, Mi a ddymunwn na byddo i mi roddi i chwi le i feddwl fod y gocheliad hwn wedi ei golli ynof fi.

Mi dybygwn fod yr holl wirioneddau mawrion ag sydd yn perthynu i ni wedi eu doddi ar lawr yn eglur ac yn bendant, nid yn unig mewn un, ond mewn llawer lle o'r ysgrythur; ond yr ydym yn digwydd weithiau yma ac accw i gwrdd â thestun, yr hwn dybygid wrth y fwn cyntaf o'r geiriau, ei fod yn dywedyd yn wahanol oddiwrth yr hyn sydd yn cael ei gadarnhau mewn mannau eraill yn fwy helaeth; pa destunau, a'u cymmeryd wrthynt eu hunain, sydd yn rhoddi lle i rai dynion i ymddiffyn eu tybiau. (Fel hyn y mae'r Ariaid yn gofod pwys mawr ar Ioan xiv. 28. a'r Arminiaid ar Iago ii. 24, &c.) Eu gwir ddehongliad sydd i'w ymofyn yn ol cyfladdiad ffydd. Maent yn ddi-gonol o ddeall cyfaddas i'r lleill, er nad yw'r lleill yn ddealladwy yn yr ystyr y maent hwy yn ei sefydlu ar y rhai'n. Yn yr un modd y dywedaf, beth bynnag yw meddwl pendant yr 2 Cor. v. 10. yr ydym yn sicr na all ef fod wedi ei amcanu i wanbau yr hyn ag ydym yn cael ein dysgu yn agos ym mhob tu dalen am y rhydd-did perffaith ac anghyfnewidiol natur o gyfiawnhad credadyn, lleihad pa un mewn perthynas i faddeuant pechod sydd yn cael ei arwyddocau wrth yr ymadroddion o ddileu allan—ni chofir—taflu tu ol i'r cefn—ac i ddyfnderoedd y môr. — Mae pechodau'r credinwyr wedi eu symmud mor effeithiol, fel pe baed yn eu ceisio, ni ellir eu cael. Canys y Iesu a'u dygodd hwynt ymaith: y mae credinwyr yn berffaith ynddo ef, ac wedi eu gwisgo â'u gyfiawnder. Hwy a gânt sefyll ger bron Duw heb arnynt na brycheuyn na chrychni. Pwy a esyd ddim yn eu herbyn? Eithr y mae'n dybygol fod yr ymadrodd hyn gan mwyaf, os nid yn gwbl, yn perthynu

thynu i'r euogrwydd, cyfrifiad, a'r haeddianol ganlyniadau o bechod.—Nid oes neb a all dybied y bydd, neu y gall yr Arglwydd anghofio pechodau ei bobl, neu y gellir eu cuddio oddi wrth ei holl-wybodol olwg ef. Nid wyf fi yn credu ychwaith y bydd iddynt hwy eu hunain eu hanghofio hwynt. Y mae eu cân wedi ei sylfaenu ar yr atgofiad o'u pechodau, a'u cyflwr yn y bywyd hwn, Dat. v. 9. Eu cariad, ac yn ganlynol eu dedwyddwch, dybygid, fydd wedi ei gylymmu yn ddiwahanol â'r un cydwybodolrwydd o'r peth oeddent â'r hyn a wnaethant, Luc vii. 47. Ac yr wyf fi yn tybied mai dyma'r munudau melusaf yn y bywyd hwn, pan byddom yn cael yr olwg egluraf o'n pechodau, a'n golwg gyd â hyn yn gyfattebol o'n derbyniad yn yr Anwylid; ac yr ydym yn profi diddanwch ei gariad er ein holl droseddiadau. Pan elom adref i'r gogoniant, fe fydd i anghrediniaeth ac ofn i beidio dros byth; ein agosrwydd at Dduw, a'n cymmundeb ag ef, fydd yn anfeidrol tu hwnt i'r hyn a allwn ni amgyffred yn awr. Gan hynny, ni bydd i gof o'n pechodau leihau dim o'n llawenydd, eithr yn hytrach i'r gwrthwyneb. Pan yr oedd Pharaoh a'i fyddin yn fyw, ac yn herlid yr Israeliaid, yr oeddent yn dychrynu. Ond pan y gwelfant eu gelynion yn feirw ar y traeth, ni leihaodd dim o'u llawenydd a'u goruchafiaeth, ond fe gododd yn fwy wrth ystyried eu rhifedi.

Mewn perthynas i'n pechodau i gael eu gwneuthur yn adnabyddus i eraill, yr wyf yn cyttuno â chwi, na allwn i ddioddef i'un o'm cyd-greaduriaid i gael ei wneuthur yn adnabyddus o'r hyn fydd yn cael ei weithio yn fy nghalon i mewn un diwrnod; ond yr wyf yn dyall ei fod yn rhan ac yn brawf o'm llygredigaeth presennol, fy mod yn teimlo fy hun yn barod i roddi cymmaint o barch i farn dynion, pan y mae yn cael mor lleied o effaith

effaith arnaf, wrth feddwl fy mod yng ngolwg Duw pur a sanctaidd. Ond yr wyf yn credu mai yn ol hyn, pan y byddo hunan wedi cael ei ddiwreiddio, a'm hewyllys i wedi cael ei uno yn herffaith a'r ewyllys dwysol, na byddwn yn teimlo dim anewyllysgarwch (a'i feddwl i amlygu ei ras gogoneddus ef) pe byddai i ddynion, angylion, a diafliaid wybod y gwaethaf o honof fi; pa un ai felly bydd ai nid e, ni feiddiaf fi farnu. Fe allai fod yr anhawfder yn bennaf yn gorwedd yn yr angenrheidrwydd o'n bod ni yn bresennol yn dysgu pethau nesol wrth bethau daearol.

Yn y darluniad ag ydym ni yn ei gael o'r dydd mawr, mae ymgyfattedbiad yn cael ei wneuthur i'r pethau mwyaf prysur mewn negeswriaeth ddynol. Drych-feddyliau o'r orseddfaingc, yr udgorn mawr, y llyfrau yn cael eu hagog, a'r dadleu Mat. xxv. 33—44. fydd dybygid wedi eu benthycu oddiwrth yr arferion fydd ymysg dynion i gynnorthwyo ein dealltwriaethau gweinion ni, yn hytrach nag yn eglurhad cymmwys a chyflawn o'r cynghawfedd cywir. Yn awr pan byddom ni yn anturio i edrych i mewn i fyd anweledig, yr ydym yn dwyn ein drych-feddyliau o amser, lle a gwrth-ddrychau teimladwy gyd â ni, ac ni's gallwn ddiolgi ein hunain o honynt, na darparu ein hunain ddim gwell; er fe allai fod mor lleied o berthynas rhyngddynt a'r pethau ag ydym ni yn ei amcanu attynt, ag fydd gan ddyn wedi ei eni yn ddall wrth y pethau y mae yn ei glywed ac yn ei deimlo o oleuni a lliwiau. Mae Mr. LOCKE yn dywedyd am un, yr hwn, wedi meddwl a chyfeillachu llawer, ei fod wedi cael barn weddol am ysgarlad, ei fod yn debyg iawn i swm udgorn. Fe allai nad yw hyn ddim yn lliw anghymmwys iawn o'r pethau eithaf ac a allwn ni gyrhaeddyd atto pan byddom yn ceisio darlunio prysurdeb dydd y farn; y peth ydym ni yn ei feddwl wrth gosf a rheswm,

ni chaiff o bosibl ddim lle ym myd yr ysprydoedd. Yr ydym yn amcanu at ryw beth mwy cymmwys o bosibl pan y byddom yn arferu y gair **GWELEDIAD**. Elthr yr wyf yn deall bod yn rhaid i ni farw cyn y gallom ddeall yn iawn beth y mae yn arwyddo; o bosibl y bydd meddyliau yno mor ddealladwy a geiriau yma.

Mewn gair, fy anwyl Syr, os na roddais foddlonrwydd i chwi (yr wyf yn sicr na chefais fawr o foddlonrwydd fy hun) derbyniwch fy ymddiffyniad mewn geiriau dyn llawer callach a mwy ysprydol: "Dyma wybodaeth rhy ryfedd i mi, "uchel yw, ni fedraf oddi wrthi." Cyn byddo hir ni a gawn wybod; yr un pryd mae ein hachos ni mewn dwylaw sicr, mae gennym Fugail i'n harwain is y nen, mae gennym Eiriolwr, yr hwn a'n derbyn ac a'n cyflwyna ger bron yr orfedd uwch y nen. Yr wyf yn gobeithio ein bod yn cwrdd beunydd ger bron gorfedd gras, yn ol hyn ni a gawn gwrdd mewn gogoniant. Ni chynnwys y papur ddim rhagor. Credwch fi,

Eich eiddo yn yr Arglwydd,

OMICRON.

LLYTHYR IV.

At THERON, am Weddi Deuluaidd.

Syr,

YR esgeulustod o weddi deuluaidd, mae arnaf ofn, fy'n rhy gyffredin ymysg proffeswyr y dyddiau hyn. Mae yn dda gennyf eich bod chwi yn ei ystyried fel dyledswydd a braint, a'ch bod trwy ras yn bwriadu, pan ddeloch yn feistr teulu, i add-

i addoli Duw gyd â'ch holl dŷ. Canmoliaeth Abraham oedd hyn, ei fod ef, nid yn unig ei hun, eithr yn ofalus am fod ei blant a'i dylwyth yn ei wafanaethu ef hefyd. Yr wyf yn gobeithio y bydd i'r hwn a dueddodd eich calon i rodio yn ol troed Abraham ffyddlon, i'ch bendithio yn eich cynnygiad; a rhoddi i'chwi heddwch yn eich preswylfod; trugaredd ag fydd yn anfynych i'w mwynhau, ac yn wir ni ellir ei disgwyl gan y teuluoedd ni alwant ar enw yr Arglwydd.

Er fy mod yn barod i gydsynio â'ch deisfyfiad, ac fe fydd yn dda gennyf os gallaf gynyg dim tu ag at eich cynnorthwyo a'ch bywiocau yn eich bwriad da, yr wyf yn ofni na bydd i mi ateb eich disgwyliad, mewn perthynas i'r pethau neilltuol o'ch gofyniad, o ran y dull cymmwyfaf o arwain yn y blaen addoliad teuluaidd. Mae amgylchiadau teuluoedd mor amrywiol, fel na's gellir gosod neb rheolau terfynedig i lawr, ni ddarfu gair Duw bennodi neb 'chwaith, o achos ei fod yn rhwymedigaeth cyffredinol, mae wedi cael ei gymmwyso yn ddoeth ac yn rasulol, yn addas i bobl o wahanol sefyllfa. Y mae yn rhaid i'chwi gan hynny farnu drofoch eich hun mewn perthynas i amgylchiadau. Chwi a wnewch yn dda i ddilyn y ffordd a weloch yn fwyaf cyfleus i'chwi ac i'ch teulu, heb rwymo eich hun i synu yn yr hyn y mae'r ysgrythur wedi eich gadael yn rhydd.

Nid oes gennym ni un gorchymmyn pendant i ddodi i ni ein hunain un amser pennodol i weddio yn gyhoeddus nag yn ddirgel: y mae yr ymadroddion o "barhau mewn gweddi yn feunyddiol, " gweddio yn ddibaid:" a'r cyffelyb yn arwyddocau yn eglur i ni y dylai gweddi fod yn fynych. Daniela weddiodd dair gwaith yn y dydd; yr hyn y mae'r Salmydd hefyd yn ei ddywedyd ei fod yn arfer ganddo yntef, ac mewn un lle mae'n dywedyd ei fod yn clodfori Duw saith waith yn y dydd.

dydd. Y mae'r ymadrodd diweddaf o bosibl yn anherfynol, nidfaith waith yn bendant, eithr yn fynych iawn. Yn wir y dyn ag y fyddo yn byw mewn ymarferiad o ffydd a chariad, a'r hwn fydd yn gwybod trwy brofiad mai da yw iddo ef dynnu yn agos at Dduw, nid rhaid dywedyd wrtho pa mor fynych y mae yn rhaid iddo weddio yn rhagor na pha mor fynych y mae yn rhaid iddo gyfeillachu â chyfaill daearol. Y rhai yr ydym yn eu caru y mae yn dda gennym fod gyd â hwynt yn fynych. Cariad yw'r eglurwr goreu o achosion cydwybod, ac y mae naill ai yn eglurhau neu yn rhagflaenu miloedd o amheuaon a chwestiynau, pa rai fydd yn blino'r rhai hynny ag fydd yn gwafanaethu Duw oddi ar egwyddorion o gaethiwed ac ofn. Y mae'r credadyn yn cyfrif y rhei'ny yn ddyddiau mwyaf dedwydd, ym mha rai y mae yn cael odfa a rhydd-did yspryd i weddio fwyaf. Beth bynnag, nid wyf yn meddwl y gellir dywedyd fod gweddi deuluaidd wedi cael ei sefydlu, oddi eithr ei bod yn cael ei dwyn yn y blaen, o'r hyn lleiaf unwaith bob dydd, a phan na byddo rhwystrau anocheladwy yn dyfod, ddwy waith y dydd. Er fod pob amser yr un wedd i'r Arglwydd, ac y mae ei glust ef yn agored pryd bynnag y byddo gennym ni galonnau i alw arno; er hynny i ni y mae cyfaddasrwydd neilltuol wrth ddechreu a diweddu'r dydd trwy weddi. Yn y boreu, i gydnabod ei ddaioni yn ein cadw trwy'r nos, a deisyf ei bresennoldeb a'i fendith ar ein personau a'n galwedigaethau trwy'r dydd; ac yn y nos ei ganmol ef am ei drugareddau yn y dydd a aeth heibio, i ymosffwng ein hunain ger ei fron am yr hyn a welodd allan o le ynom, ac i ddisgwyl wrtho am amlygiad newydd o'i gariad madduol, ac i orchymyn ein hunain a'n heiddo i'w ofal a'i gadwedigaeth tra byddom yn cyfgu. Chwi fyddwch o'r diwedd i ddewis yr oriau hynny ag a fyddo leiaf o rwystr

rwysfr i chwi o ran eich galwedigaeth, a phan fo'r tylwyth yn gallu cwrdd gyd â'r cyfleusdra mwyaf. Yn unig mi gaf sylwi, fod cadw yn wastad yr un oriau yn foddion i gadw rheolau da mewn teulu, tra byddo yn arferol. Ac hefyd, i beidio gadael i'r awr weddi i fyned yn rhy ddiweddar, os gellir ei hattal; rhag fod i'r rhai ag sydd yn uno yn y gwaith, neu'r person ag sydd yn blaenori yntho, i flino neu i gyfsgu, a methu rhoddi iawn ymwranda-wiad iddo. O achos hyn, mi gynghorwn fod gweddi deuluaidd yn cael ei chyflawni cyn swpper, pan byddo gan y bobl eu horiau dewisedig eu hunain at eu gwasanaeth.

Yr wyf yn tybied, y byddai darllain rhan o air Duw gyd â hynny yn fuddiol ac yn weddus iawn mewn addoliad teuluaidd; ac felly hefyd canu gair o hymn neu salm, os bydd yn y teulu rai a chanddynt ddoniau i ganu, onid ê, gwell ei adael yn llonydd. Os gellwch ddarllain a chanu yn gyftal a gweddio, fe ddylid cymmeryd gofal, na b'o i'r addoliad gyrhaeddyd amser anghymmedrol.

Y peth mwyaf a ddylid edrych atto yw, ei fod yn addoliad ysprydol; a'r drwg mawr a ddylid ei ofni, a gwilio yn ei erbyn ym mhob dyledswydd, pa un sydd yn cwmpo arnom yn fynych iawn, yw ffurfioldeb. Os bydd addoliad teuluaidd yn cael ei gadw ymlaen yn ei amser mor ddiysgog ag yw ergydiad yr awrlais, dichon hefyd mewn amser ddyfod i gael ei gario ymlaen mewn mor lleied o ysprydoldeb ag yntef, oddi eithr i ni gadw ein golwg at yr Arglwydd yn wastadol, i gynnal ein calonnau yn fywiol. Mae yn digwydd yn fynych fod un neu ragor o ddynion digrefydd yn y teulu. Pan bo'r cyfryw yn bresennol, dylid edrych yn ofalus fod pob peth yn cael ei gario ymlaen tu ag at eu hadeiladaeth, fel na b'o iddynt flino neu gael eu tēmtio i feddwl nad oes yntho ond ychydig yn rhagor nâ defod neu arfer y teulu. Mae'n debyg

fel hyn y bydd, oddi eithr fod meist'r y teulu yn fywiol ac yn brysur wrth gario ymlaen ei ddyled-fwydd; ac hefyd, fod ei fywyd a'i ymarweddiad yn cyd-sefyll â'i ymarferiad ar brydiau eraill. Wrth fod yn flaenor mewn addoliad ger bron plant, gweision, neu ddieithriaid, y mae dyn yn rhoddi rhwymiad arno ei hun am ei ymddygiad, ac yn casglu nerth at bob diben arall ag a ddylai ei rwymo ef i ymgadw rhag pob rhith o ddrygioni. Fe ddylai fod yn ergyd beunyddiol ar ein geneuau a'n tymherau yng ngwydd ein teuluoedd, ein bod wedi dechrau'r dydd mewn gweddi gyd â hwynt, ac yn meddwl ei ddibennu'r un modd. Y mae'r apostol Pedr yn cymmeryd y rheswm hwn i ogwyddo ymarweddiad gwyr a gwragedd at eu gilydd; ac fe ellir ei gymhwyso yr un modd at aelodau teulu, "Rhag rhwyfstro eich gweddiau;" hynny yw, naill ai yn eu hattal, a'u dodi heibio, neu i gael eu hyspeilio o fywyd a phob gallu, gan greaduriaid gwenwynig o dymherau drwg. Ar y llaw arall, y mae iawn ymarweddiad o weddi deuleuaidd, pan byddo yn cael ei gario ymlaen mewn gweddus ymarweddiad, yn foddion happus i ddyfgu plant a gwasanaeth-ddynion yn egwyddorion crefydd, yn tymheru eu rhagfarnau, ac yn rhoddi o'u mewn feddylliau cariadus a pharchus, pa rai a'u gwnant i ufuddhau gyd â llawenydd, ac yn anfoddlon i roddi un tramgwydd na gofid. Yn y siampl hon, yn gyftal a phob un arall, ni welwn nad yw gorchymynion Duw i'w bobl o ddodiad gorcheftol, ond mor belled ag y byddo cydwybod yn eu hannog iddo; y mae ynthynt dueddiad am-lwg i helaethu ein daioni ni. Y mae ef yn galw arnom i'w gydnabod, er ein mwyn ein hunain, nid o ran bod eisiau ein gwasanaeth tlawd ni arno ef, ond o achos ein bod ni yn sefyll mewn eisiau o'i fendithion ac ysprydoldeb ei ras ief, pa rai a addawodd i bawb a'u ceisiant, ni fyddwn yn sic'r o fod

fod yn anhappus ynom ein hunain, ac yn ein perthynafau, heb hynny.

Pan byddo gwr a gwraig yn gyfrannogion o'r un ffydd, fe fyddai yn weddus iddynt, er eu dai-
oni eu hunain, weddio y naill gyd â'r llall, heb-
law gyd â'r tylwyth. Y mae arnynt eisiau llawer
o bethau, megis bendithion, ac amryw ofalon, yn
wahanol oddiwrth y lleill o'r teulu. Y dull â'r
modd ag y dylent dreulio'r ychydig amser hwn
gyd â'u gilydd, ni ellir ei ddodi allan yn iawn gan
drydydd person; etto mi a anturiaf ddywedyd un
peth, gan nad wyf yn cofio i mi gwrdd â hyn
mewn un argraffiad. Yr wyf yn meddwl y pro-
fent lawer o gyfur, pe byddent i weddio bob yn
ail, nid yn unig y gwr gyd â, a thros y wraig,
ond hefyd y wraig gyd â, a thros y gwr. Yr
Yspryd Glân trwy'r Apostol, a waharddodd yn
hollol i fenywod arfer eu doniau ysprydol yn gy-
hoeddus; ond yr wyf yn meddwl nad yw'r ymar-
feriad ag wyf fi yn son am dano, mewn un mesur,
yn rhwystro'r gwaharddiad hwn. Yr wyf fi yn
eu hystyried yn y dirgel gyd â'u gilydd, ac yna yr
wyf yn barnu fod mor gymmwys i'r naill weddio
a'r llall. Yr wyf yn meddwl pe buasai St. Paul
yn wr priod, y buasai'n dda gantho, er ei fod yn
apostol, gael rhan yng ngweddi'r wraig. Os go-
fynnwch, pa mor fynych y dylent weddio ynghyd,
yr wyf yn meddwl, mai goreu eu gyd pa fynychaf,
ond gofalu na byddo yn torri i mewn ar eu dyled-
swyddau eraill: unwaith bob dydd yn y man lleiaf;
ac os bydd oriau dewisol, gwell ei fod yn wahanol
oddiwrth yr amserau eraill o'r addoliad. Ond mi
a nodaf, fel o'r blaen, mai doethineb a phrosiad
yw'r arweinwyr goreu mewn pethau nad oes gor-
chymmyn pendant am danynt.

Myfi a ysgrifenis fel un yn tybied eich bod yn
gweddio heb un ffurf; ond gan fod llawer o ben-
nau teuluoedd yn ofni'r Arglwydd, ac etto heb

gyrhaeddyd doniau i weddio ger bron eraill heb ffurf; yr wyf yn chwanegu hyn, nad yw eu hantallu yn hyn, pa un a'i fod yn wirioneddol, neu yntau yn tarddu oddiar osn, a gormodd o barch tu ag attynt eu hunain, nid yw yn eu cyfiawnhau hwynt am yr esgeulustod o weddi deuluaidd : mae cynnorthwyadau i'w cael. Mae gweddiau Mr. JENKS mewn llawer llaw, a llawer o lyfrau da eraill, a pha rai nid wyf fi gydnabyddus. Os dechreuant mewn ffurf, ac nid gyd â diben i rwy-mo eu hunain i'r un yn wastad, eithr ei wneuthur yn rhan o'u dirgelaidd ddadl ger bron gorsedd gras, ar iddynt gael eu ffafrio â dawn ac yspryd gweddi : a thra byddo iddynt arfer ffurf, bydded iddynt hefyd wasgaru rhai deisfyfiadau o'u heiddo eu hunain ynthynt; ac nid wyf yn meddwl llai, na bydd iddynt mewn amser i gynhyddu mewn rhydd-did a nerth, ac o'r diwedd i osod heibio eu llyfrau yn hollol. Canys fel ag y mae'n ddyledswydd ar bob credadyn i addoli Duw yn ei deulu, felly hefyd gellir ymddiried yntho ef am ddigon-olrwydd o bob peth tu ag at gyflawni'r dyledswyddau hynny ag y mae yn orchymyn iddynt.

Dedwydd yw'r tylwyth hynny lle mae addoliad Duw yn cael ei ddwyn ymlaen yn wastadol ac yn gydwybodol, y cyfryw deiau fydd demlau, ym mha rai y mae'r Arglwydd yn trigo, a chestyll, pa rai sy'n cael eu hymddiffyn gan ddwyfol allu. Nid wyf yn dywedyd y bydd i chwi, trwy addoli Duw yn eich teulu, ddiangc rhag rhai o'r croesau ag y mae plant Duw yn gyfarfod yn y bywyd hwn : fe fydd mesur o'r fath groesau yn angenrheidiol tu ag at amlygu eich grasfau, i roddi i chwi arwydd argyhoeddiadol o brawf y gwirionedd, a melusder yr addewidion fydd wedi eu rhoddi i chwi erbyn amser o gyfyngder, i farwhau corph pechod, ac i'ch diddysnu chwi yn swy effeithiol oddiwrth y byd. Ond hyn a ddywedaf yn hyderus,

derus, y bydd i'r Arglwydd gyfuro ac anrhydeddu y rhai a'i hanrhydeddant ef. Daw amser ym mha un y cewch wybod, ac o bosibl y bydd eich cymydogion yn gorfod cyfaddef, na ddarfu iddo beri i chwi ei geisio ef yn ofer. Os bydd i chwi gyfarfod â thrallodion, chwi a gewch gynnorthwyadau gyd â hwynt, ac fe fydd gwaredigaethau yn eu canlyn : a chwi gewch brofi, ar lawer achos, mai Duw yw eich Ceidwad, i'ch cadw chwi a'ch heiddo mewn llawer o bethau ag y mae eich cymydogion o'ch amgylch yn dioddef o'u plegid.

Myfi a aethum yn hytrach dros ben y tersynau ag oeddwn yn ei feddwl, gan hynny ni wnafl ond chwanegu un deisyfiad etto, a hynny yw, cael rhan yn eich hymbiliau wrth orsedd gras. Hyn oddi wrth

Eich cyfaill a'ch gwafanaethwr yn yr efengyl,

OMICRON.

LLYTHYR V.

*Am y Rbwydau a'r Anhawsderau fydd yn myned
gyd â Gweinidogaeth yr Efengyl.*

ANWYL SYR,

MAE yn dda gennyf glywed eich bod gwedi eich ordeinio, a bod yr Arglwydd ar fedr eich sefydlu mewn lle y mae tebygolrwydd i chwi gael eich gwneuthur yn offerynol. Fe roddodd i chwi ddymuniad eich calon : ac yr wyf yn go-beithio iddo roddi i chwi galon hefyd, i gysegru eich hun yn ddiattal i'w wafanaeth ef, ac i wafanaeth eneidiau er mwyn ei enw ef. Yr wyf yn barod i gydsynio â'ch deisyfiad, ac mi gaf yn ddi-ddedof

ddefod gynnwg i chwi y fath feddyliau a ddelo i mi ar yr achos hwn.

Yn ddiammau fe ddarfu i chwi ymgyffred yn fynych yn eich meddyliau natur y gwasanaeth i ba un yr ydych yn awr wedi cael eich galw, ac a'i gwnaethoch yn fatter o fawr ystyriaeth â gweddi. Ond y mae golwg o bell ar y weinidogaeth yn gyffredin yn wahanol iawn oddiwrth yr hyn ydyw, pan y byddom ni wedi ymrwymo yn weithredol yntho. Fe all y milwr ieuangc, yr hwn ni welodd elyn erioed, wneuthur rhyw ddarluniadau o'r hyn fydd o'i flaen; ond fe fydd cyffroadau ei feddyliau yn llawer mwy bywiog, ac yn amrywiol, pan y delo i faes y rhyfel. Pe dangosai yr Arglwydd y cwbl i ni ymlaen llaw, pwy, a chanddo iawn adnabyddiaeth o'i annigonolrwydd a'i wendid ei hun, a anturiai i gymmeryd y gwaith yn llaw? Eithr y mae yn ein tynnu ni yn gyntaf â dyall cymmellgar o'i gariad, ac yn rhoddi arnom ryw ddwys ystyriaeth o werth eneidiau, ac yna yn ein gadael ni i gyrhaeddyd gwybodaeth o'r hyn fydd yn anhawdd ac anhyfryd, trwy brofiad graddol. Y mae gweinidogaeth yr efengyl yn gyffelyb i'r llyfr a fwyttaodd yr apostol Ioan, yn felus ac yn chwerw; ond y melusder fydd yn cael ei brofi gyntaf, a'r chwerw fydd yn arferol o gael ei adnabod yn ol llaw, pan b'om wedi ymrwymo ein hunain mor belled, fel nad yw bosibl tynnu yn ol.

Etto ni fynnwn eich digalonni chwi; achos da ac ardderchog ydyw, ac yr ydym ni yn gwafanaethu Meistr da a grasol; yr hwn, er y bydd iddo wneud i ni adnabod ein gwendid a'n gwaeledd, ni ad i ni foddï dano. Y mae ei ras yn ddigonol i ni: ac os bydd iddo ef roddi i ni yspryd gostyngedig i bwyso arno, a llygad i graffu ar ei ogoniant, a chalon isel, fe wna i bob anhawfdra roddi ffordd rydd,

rydd, a mynyddoedd a wneir yn ddyffrynoedd o flaen ei allu ef.

Chwi wyddech ychydig o ddichellion y diafol, pan oeddech mewn bywyd dirgel : fel y darfu iddo eiddigeddu eich breintiau, rhuthro yn erbyn eich heddwch, a gosod maglau i'ch traed ; er na ddarfu i'r Arglwydd ddioddef iddo eich niweidio, etto efe a ganiattodd iddo eich nithio a'ch temtio, ac i faethu ei faethau tanllyd attoch. Heb beth o'r addysgiadau hyn, chwi a fuafech yn anghymmws iawn i'r rhan honno o'ch fwydd, yr hon fydd i'w chynnwys mewn llefaru gair yn ei bryd wrth eneidiau blinderog a llwythog. Eithr yn awr chwi a ellwch ddisgwyl cael clywed oddi wrtho, a'ch hamgylchynu gan ei allu a'i gyfrwysdra mewn gwahanol ddull. Yr ydych yn awr i gael eich sefydlu yn y rhan flaenaf o'r frwydr, ac i sefyll fel nod iddo ef : mor belled ag y gallo ef eich gorchfygu chwi yn awr, nid chwi eich hun yn unig, ond llawer eraill a gânt eu clwyfo : llawer o lygaid a fydd arnoch ; ac os bydd i chwi wneuthur un peth yn anghymmws, neu gael eich maglu i yspryd anweddaidd, chwi agorwch enau eich gwrthwynebwyr yn llettach, ac a flinwch galonnau credinwyr yn fwy nâ phe baech yn wr llug. Y mae gwaith y weinidogaeth yn wir anrhydeddus ; ond fel lle o anrhydedd mewn brwydr y mae peryglon neillduol yn myned gyd â hi : gan hynny y mae Paul yn rhybuddio Timotheus, “ Gwylia arnat “ dy hun, ac ar dy athrawiaeth.” Am danat dy hun yn y lle cyntaf, ac yna am dy athrawiaeth ; ni fydd y diweddaf heb y cyntaf ond peth na's gellir ei iawn wneuthur, ie, a pheth ofer.

Y mae gennych achos i fod ar eich gwyliadwriaeth, ym mha ffordd bynnag y bydd eich cynnygiadau i bregethu'r efengyl yn dybygol o weithio. Os bydd i chwi (fel o bosibl y bydd, lle y mae ond ychydig yn adnabyddus o'r gwirionedd) gygyfarfod

farfod â llawer o wrthwynebiadau, chwi a'i gwel-
 wch, fe allai, yn fwy o brofiad nag a feddyliasoch
 erioed; ond yr wyf yn dywedyd am dano yn unig
 fel peth a allai dynnu allan eich llygredigaethau,
 a rhoddi mantais i satan yn eich erbyn; a hynny
 o bosibl mewn dwy ffordd, yn gyntaf, trwy chwe-
 rwi eich yspryd yn erbyn gwrthwynebwyr, a dy-
 wedyd mewn lliid, gan alw arnynt i wneuthur eu
 matter yn dda, neu dalu'r pwyth iddynt yn eu
 ffordd eu hun, yr hyn, heblaw dwyn euogrwydd
 ar eich cydwybod eich hun, a chwanega mewn
 amser eich anhawfderau, ac a attal eich defnydd-
 ioldeb. Y mae gwrthwynebiad creulon yn erbyn
 gweinidogion a phroffeswyr crefydd, weithiau yn
 cael ei alw yn rhuad y diafol, ac y mae rhai pobl
 yn tybied nad oes dim daioni yn cael ei wneuthur
 hebddo. Fe ganiatteir, y bydd i ddynion sydd yn
 caru tywyllwch, ddangos eu hanfoddlonrwydd i'r
 goleuni; eithr yr wyf yn credu, pe buasai doeth-
 ineb a gofyingeiddrwydd cyfeillion yr efengyl yn
 gydradd â'u dibenion da a'u zel, na chawfai'r di-
 afol y fath gyfleu i ruo mor uchel ag y darfu iddo
 rai prydiau. Y mae matter pennaf yr efengyl yn
 ddigon o dramgwydd i'r galon gnawdol; gan
 hynny y mae yn rhaid i ni ddisgwyl gwrthwyneb-
 iadau, etto ni ddylem eu cyffroi na'u dirmygu, na
 gwneuthur dim tu ag at chwânegu attynt. Par-
 had amyneddgar mewn gwneuthur daioni, cyson-
 deb mewn ymarweddiad, ac ymwrandawriad i
 ddychwelyd gwasanaeth mwynaid am driniaeth
 caled, a fydd mewn amser i esmwythau llawer ar
 yspryd o wrthwynebiad: y mae siamplau i'w cael
 o weinidogion, pa rai fydd yn cael eu trin gyd â
 pheth parch, hyd yn oed gan y personau hynny
 yn eu plwyfau, ag fydd fwyaf gwrthwynebol i'w
 hathrawiaeth. Pan y mae'r Apostol yn ein ha-
 ddyfgu, "Os yw bosibl, hyd y mae ynom, i fyw
 " yn heddychlon â phob dyn," lle y tybygid y
 mae

mae ef yn arwyddocau, er ei fod yn anhawdd, nad yw gwbl amhosibl; ni allwn ni ddim cyfnewid rhagfarn gwreiddiol eu calonnau hwynt yn erbyn yrefengyl; eithr nyhi a allwn, trwy fendith yr Arglwydd, gauad eu genau hwynt, a gwneud iddynt gywilyddio ei ddangos ef, pan welont ein duwiol ymarweddiad yng Nghrist. Da fyddai i ni geisio ynnill yr heddwch allanol yma, ond i ni edrych na b'o yn cael ei ynnill ar goft ffyddlondeb a gwirionedd: canys yn gyffredinol, ni allwn obeithio bod yn ddefnyddiol i'r bobl, oddi eithr i ni roddi iddynt le i gredu ein bod yn eu caru, a bod eu hachos yn pwyso ar ein calon. Drachefn, gwrthwynebiad a'ch drygai, pe rhoddai i chwi ddychymmyg o'ch gallu eich hun, a'ch arwain i orphwys gyd â dirgel hunan-gymmeradwyaeth ar eich ffyddlondeb a'ch calondid yn y fath amgylchiadau. Os byddwch yn abl sefyll eich tir, heb gael eich cyffroi gan ffafr nac ofn dynion, mae achos i roddi'r gogoniant i Dduw; ond cosiwch, nad ydych yn abl i sefyll un awr fel hyn, oddieithr iddo ef eich dal chwi. Argoel drwg iawn yw pan byddom ni yn barod i chwedleua am ein profedig-aethau a'n anhawfderau o'r natur hyn, ac am ein geiriau a'n hymroad yn eu gwrthwynebu hwynt; yspryd naturiol gwrthnyfig, a dymuniad i ddynion ddal sulw arnom, a all ein gwneuthur yn foddlon i ddioddef llawer o'r fath galedi a hyn, heb fawr o ras ar waith. Ond gwir gadernid cristnogol, oddi ar dystiolaeth cydwybodol ein bod ni yn llefaru geiriau Duw, a'n bod yn cael ein cynnorthwyo gan ei allu ef sydd beth gwahanol iawn. Pe byddai i chwi gwrdd ond ag ychydig wrthwynebiad, neu pe byddai i'r Arglwydd weled bod yn dda i wneuthur eich gelynion yn gyfeillion i chwi, fe fyddai i chwi o bosibl fod mewn perygl. Os darfu i wrthwynebiad ddrygu llawer, bod yn boblog a glwyfodd llawer rhagor. I ddweud y gwir, yr
wyf

wyf mewn peth poen o'ch plegid: y mae eich galluoedd naturiol yn gryn fawr; chwi a fuoch yn ddyfal yn eich myfyrdodau; mae eich zêl yn wrefog, ac y mae eich yspryd yn fywiog. Gyd â'r manteision hyn, yr wyf yn disgwyl eich gweled yn bregethwr poblog. Pa fwyaf poblog y b'och, mwyaf i gyd fydd eich defnyddioldeb, ond och! ni ellwch wybod etto i ba bethau y bydd hynny yn eich gwneuthur yn agored. Y mae yn debyg i gerdded ar ia. Pan weloch gynnulldda fawr yn gwrando'n syml arnoch, pan glywoch ganmoliaeth dynion, i ba rai y gwnaeth yr Arglwydd chwi yn offerynol, pa rai fydd yn eich canmol oddiar ddi-ben da, ond y maent yn annoeth iawn yn gwneuthur felly; pan eloch i bregethu i le dieithr, a lliaws o bobl yn cyrchu i'ch gwrando o bob parth, pa fodd y bydd eich calon yn ymglywed? Mae'n hawdd i mi eich cynghori i fod yn oftyngedig, ac i chwithau i gydnabod addafrwydd y cyngor; ond tra bo'r natur ddynol yn aros heb ei symmud, fe fydd yn agos cymmaint o undeb rhwng bod yn boblog a balchder, ag fydd rhwng tân a phowdr gwnn, pa rai ni allant gwrdd ynghyd heb ennyn, oddi eithr, o'r hyn lleiaf, i'r powdr gwnn gael ei gadw yn llaith iawn. Felly, oddi eithr i'r Arglwydd yn wastadol i gadw ein calonnau ni yn dyner (os yw'n weddaidd yr ymadrodd) trwy ddylanwadau ei Yspryd, bod yn boblog a'n gwna i fflamio yn fuan iawn. Mae yn anhawdd i chwi gwrdd â dyn a wnaed yn agored i'r brofedigaeth danllyd hon, heb ddiodef colled. Y rhai hynny ag y mae'r Arglwydd yn garu; a geidw efe er dim; etto trwy'r fath foddion, ac yn y fath ddihangfaoedd cyfyng, fel ag y caffont le i edrych ar eu gwaredigaethau fod dim yn llai na gwrthiol. Mae ef weithiau, os na bydd i weinidogion fod yn wiliadwrus yn erbyn y nod cyntaf o falchder, efe a'u dioddef i gasglu nerth, ac yna ni bydd ond peth

peth bach, os bydd ychydig o'u mawrygwyr yn eutybied yn fwy nâ dynion yn y pulpid, os byddant yn gwneuthur y fath gamsyniadau, pan y maent allan o hono, ag y gallo'r gwannaf o'r praid ei weled, a thosturio wrtho. Ac yn ddiau, dyma fel y bydd, os hunan-ddigonolrwydd a balchder a gaiff y lle uchaf.

Fy nghyfaill, gochelwch gymmeryd parod ymarferiad o ddoniau yn lle'r ymarferiad o ras. Fe ddichon y gweinidog gael ei gynnorthwyo yn gyhoeddus er mwyn y gwrandawyr: ac y mae rhyw beth yn natur ein gwaith cyhoeddus, pan y b'om wedi ein hamgylchu â gwrandawyr, ag sydd yn gymmwys i dynnu allan eithafoedd ein doniau a'n galluoedd, ac i sefydlu ein meddwl ar y gwafanaeth allanol, pa byddo ein calonau ymhell oddi wrth fod yn union ger bron Duw. Pan darawodd Moses y graig gynt, y dwfr a ddaeth allan; efe a lefarodd yn anweddus â'i wefusau, ac a ddigiodd yr Arglwydd yn fawr. Eithr ni chafodd y gynnulleidfa eu siommi o'i blegid ef, ac ni chywilyddiwyd ef ger eu bronau hwynt, eithr cafodd ei ddarostwng yn ol llaw o'i achos. Happus yw y rhai hynny ag sydd mewn mesur yn cadw eu hun yn offyngedig, heb adael i ddynion eu gweled, rhag iddynt gael clwyfau, na sydd iddynt wellhad, heb adael creithiau dynion ar eu hol. Ond y mae hyd yn oed y rhai hyn yn dioddef llawer. Chwi a gwrddwch â llawer o gyfyngderau, a thybied y goreu, tu ag at eich cadw mewn iawn adnabyddiaeth o'ch anheilyngdod, a dangos i chwi fod eich gallu, eich derbyniad, a'ch defnyddioldeb yn pwysu ar allu uwchlaw, a llawer amgenach nâ'r eiddo eich hun. Chwi a gewch deimlo rai prydiau, o bosibl, y fath wahaniaeth ryfeddol rhwng cyflwr eich yspryd yn gyhoeddus ac yn ddirgel, pan na byddo dynion yn eich gweled, a'ch gwna yn barod i feddwl, nad ydych ronyn gwell nâ rhag-

rhagrithiwr neu chwariwr, yr hwn sydd yn tynnu allan ei holl gynhyrriad a'i ymdrechriad oddiwrth yr olwg sydd ganddo ar ei wrandawyr. Ar brydiau eraill chwi a gewch deimlo y fath wagder a'r fath anhwylddeb yn eich meddwl, fel ag y byddo'r rhydd-did a gawsoch gynt trwy bregethu yn ymddangos fel cof am freuddwyd, ac o'r braidd y gellwch berswadio eich hun y gellwch bregethu byth drachefn: yr ysgrythurau a ymddengys i chwi fel llyfr seliedig, heb na thestun na matter i roddi i chwi un goleu nac agoriad i benderfynu pa bethau a gymmerwch mewn llaw: ac nid yn eich myfyrdod-dy (study) yn unig y bydd y cyfyngderau hyn yn eich cymmeryd, ond hwy a ddeuant gyd â chwi i'r gadair-ymadrodd (pulpit). Os ydych weithiau yn cael eich cynnorthwyo i lefaru wrth y bobl gyd ag awdurdod, ac felly i fod yn debyg i Samson, yr hwn yn amlder ei rym a ddygodd ymaith ddrysfau'r pyrth, fe fydd i chwi o bosibl ar brydiau eraill i ymddangos ger eu bronau fel Samson gwedi torri ei wallt, a'i draed yn y llyfetheiriau: felly nid oes achos i chwi ddywedyd wrth y bobl nad oes ynoch chwi ddigonolrwydd o honoch eich hun, o herwydd hwy a fyddant yn barod i weled hynny eu hunain. Mae'r pethau hyn yn anhawdd i'w dwyn; er hynny, bod yn boblog ac yn llwyddianus ni's gellir ei gynnal ar ammodau mwy esmwyth: ac os cânt eu sancteiddio i guddio balchder oddi wrthyh, cewch achos ar ol hyn, i'w cyfrif ymysg nifer eich trugareddau pennaf.

Ni ddarfu i mi ond yn unig gwneuthur agoriad ar y matter o gyfyngderau a pheryglon sydd yn myned gyd â'r weinidogaeth. Mae fy mhapur yn llawn. Os byddwch yn ewyllysio i mi fyned yn y blaen, gadewch i mi gael clywed, ac yr wyf yn credu y gallaf lanw papurlen arall. Yr Arglwydd a'ch gwnelo yn ddoeth ac yn wiliadwrus! fel y

b'o

b'o ef yn oleu i'ch llygaid, yn nerth i'ch braich,
ac yn llawenydd i'ch calon, yw taer weddi,

Anwyl Syr,

Eich caredig gyfaill,

OMICRON.

LLYTHYR VI.

Am ymarferol Effeithiau Ffydd.

SYR,

Y Mae defnyddioldeb a gwerthfawrogrwydd
ffydd, fel y mae yn perthynu i gyfiawnhad
pechadur ger bron Duw, wedi cael ei agor yn he-
laeth; ond y mae hefyd o ddefnyddioldeb a gwerth-
fawrogrwydd mawr yn negefau beunyddiol y by-
wyd hwn; y mae yn rhoddi sicrwydd a hanfod i
bethau anweledig, ac yn cadarnhau gwirioneddau
mawrion yr Efengyl, fel y maent yn dyfod yn eg-
wyddorion sefydlog a bywiol o gynhaliaeth ac hy-
fforddiad, tra byddom yn myned trwy'r anialwch
hwn. Tebyg yw i'r llaw a'r llygad, heb ba rai
ni allwn roddi cam, na chynnyg un gwasanaeth
gyd â llwyddiant.

Dymunol fyddai gweled mwy o ffrwythau ffydd
ymyfg pawb proffeswyr; yna ni chyfarfyddem
mor synych â phethau a barant i ni sefyll a synnu,
ac ni fyddem ychwaith un amser mewn colled o
wybod y ffordd oreu i gymmodi yr hyn ydym yn
ei weled yn y rhai ag ydym yn barod i feddwl yn
dda am danynt, â'r hyn ag ydym yn darllain yn
yr ysgrhythrau, ag fydd yn dangos diwahanol
gyfeill-

gyfeillion ffydd wirioneddol a bywiol. Canys pa fodd y gallwn lai na phetruso, pan y clywom ddynion yn llefaru mewn iaith o sicrwydd eu bod hwy yn gwybod y cânt eu derbyn ger bron Duw trwy Grift, ac nad oes ganddynt yr amheuaeth lleiaf o'u hawl yn yr holl addewidion; pan ar yr un pryd y byddom yn gweled eu tymherau anweddaidd, yn falch, yn hawdd eu digio, yn gynyddyn, yn hunanol, ac yn farrug yn eu hymarweddiad?

Nid yw ddim yn unig yn amlwg oddiwrth lais cyffredinol yr ysgrythurau, nad yw yspryd cybyddod, balch, neu hunanol, yn fwy cyson ag yspryd yr efengyl, nag yw meddwod neu butteindra; ond y mae llawer o destunau wedi cael eu cyfeirio yn gymmwys yn erbyn y drygau hynny ag sydd i'w cael yn rhy fynych ymysg proffeswyr. Mae'r apostol Iago yn dywedyd wrthym, "Os yw neb yn eich mysg yn cymmeryd arno fod yn greffyddol, ac heb attal ei dafod, ond twyllo ei galon ei hun, ofer yw crefydd hwnnw," Iago i. 26. Ac y mae'r apostol Ioan yn dywedyd, "O Char neb y byd, nid yw cariad y Tad yntho ef," i Ioan ii. 5. Ac fe dybygid, ei fod yn cymhwyso'r gair hwn at bob dyn, o ba broffes bynnag y byddo, neu cymmered arno faint y fynno, "yr hwn sydd gantho ddâ'r byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, ac a gauo ei dofturi oddi wrtho, pa fodd y mae cariad Duw yn aros yntho ef?" i Ioan iii. 17. Yn sicr, y mae'r testunau hyn yn dangos yn eglur i ni, fod y ffydd ag sydd yn cyfiawnhau'r enaid yn derbyn hefyd oddi wrth Iesu a gras am ras, trwy ba un y mae'r galon yn cael ei phuro, a'r hymarweddiad yn cael ei drefnu yn addas i efengyl Crist.

Y mae gormod am gadw gweinidogaeth yr efengyl at freintiau'r credinwyr; a phan byddo ffurwythau ffydd a thymherau'r meddw, pa rai a ddylai

ddylai fod yn amlwg yn y rhai a broffesant fod yr Arglwydd yn rallawn, yn cael ei ddodi i mewn, yna hwy a ddihangant oddi ar y cwbl a lefarwyd, trwy bregethiad deddfol. Nid wyf yn ei alw'n ymddiffynwr i bregethau deddfol; etto nid oes i ni ddigalonni, rhag ofn gair caled, i lefaru holl feddwl Duw; ac y mae gennym awdurdod a siampl oddi wrth St. Paul, yr hwn oedd ymdrechwr calonnog dros rad ras, i'n bywhau, ni tiwy gynghori proffeswyr "i rodio yn deilwng o Dduw, yr hwn a'u "galwodd hwy i'w deyrnas a'i ogoniant." Ac yn wir, y mae'r gair braint y credadyn yn cael ei gam-ddyll yn fynych. Y mae yn fraint i'r credadyn i gael rhodio gyd â Duw yn yr ymarferiad o ffydd, a thrwy nerth ei yspryd ef i farwhau holl gorph pechod; i ynnill cynhuddol fuddugoliaeth yn erbyn byd a hunan, ac i ymestyn yn feunyddiol at gyffelybrwydd y meddwl oedd yng Nghrist. Ac nid oes dim ag ydym yn ei broffesu i wybod, i gredu, neu i obeithio, yn haeddu cael ei alw yn fraint ymhellach nag y byddom yn cael ein gogwyddo trwyddo i farw i bechod, ac i fyw i gyfiawnder.

Pwy bynnag fydd yn perchennogi gwir ffydd, nid yw yn cyfyngu ei gwestiynau yn unig i ymosyn am ei dderbyniad gyd â Duw, nac yn ymfoddloni ar obaith pell o gael y nesoedd yn ol llaw; eithr yn gofalu hefyd i ymosyn, pa fodd y bydd iddo ogoneddu Duw yn y byd hwn, a chael blaen brawf o'r nesoedd, mor belled ag y gellir ei gyrraedd tra fyddom yma ar y ddaear.

Gwrthdrysych ffydd gan hynny, yn ei hymarferol effeithiau, yw holl air Duw, ac y mae yn llunio ei barn ym mhob peth ag fydd yn perthynu i'r enaid yn bresennol yn ol rheol yr ysgrythurau. Fel Moses, "y mae yn ymwrol fel un yn gweled yr anweledig," Heb. xii. 27. Pan oedd ein Harglwydd ar y ddaear yn ymgyfeillachu â'i ddifgyblion,

gyblion, yr oedd eu llygaid a'u calonnau yn craffu arno ef. Pan mewn perygl, efe oedd eu Hymddiffynwr, a'u Harweinydd mewn dyryfni; ac atto ef yr oeddynt yn edrych am eglurhad o'u holl amheuan, a chyflawniadau o'u holl eisiau. Ond yn awr y mae wedi myned allan o'n golwg ni, etto y mae ffydd yn ei ofod ger ein bron ni yn awr i'r un dibenion, ac yn ol eu graddau, gyd â'r un effeithiau, a phe baem yn ei weled â'n llygaid. Y mae ei bresennoldeb ysprydol, a'i ddyniad trwy ffydd, yn gadwriaeth rhag drwg, yn annogaeth i bob gwafanaeth, ac yn rhoddi noddfa bresennol, a chymmorth mewn amser o gyfyngder. Dyma'r peth sydd yn peri i'r Cristion gymmeryd cymaint o hyfrydwch mewn ordinhadau, o herwydd yno y mae yn cwrdd â'i Arglwydd; a thyma pam nad yw ei grefydd ef wedi ei chyfyngu i'r achosion cyhoeddus yn unig, o blegid y mae ef yr un peth yn y dirgel ag y mae yn ymddangos yn y gynulleidfa gyhoeddus; canys y mae efe yn addoli yr hwn sydd yn gweled yn y dirgel, ac fe all apelio at yr hwn sydd yn gweled pob peth, fod ei ddibenion a'i ddeisyfiadau yn ddiragrith. Trwy ffydd y mae yn gallu cymmeryd llwyddiant gyd â chymhedroldeb, ac y mae yn gwybod ac yn teimlo nad yw'r pethau ag y mae'r byd yn eu galw yn ddâ ond o ychydig werth, oddi eithr fod presennoldeb a bendithion yr hwn y mae ei enaid yn ei garu yn cyd-fyned â hwynt. Ac y mae ei ffydd yn ei ddal i'r lan mewn pob profedigaeth, trwy gadarnhau iddo, fod pob goruchwiliaeth tan arweiniad ei Arglwydd; fod ceryddon yn arwydd o'i gariad; fod amser, mesur, a pharhad o'i ddioddefaint wedi eu hordeinio gan Anseidrol Ddoethineb, ac wedi eu doddi i gyd-weithio er ei dragywyddol ddaioni; ac y bydd gras a nerth i gael eu rhoddi iddo fel y bydd ei ddydd. Fel hyn fe fydd ei galon wedi sefydlu i ymddiried yn yr Arglwydd,

i'r hwn y rhoddodd ei holl ofal, a chan wybod fod ei achosion mwyaf yn sicr, nid yw yn mawr ofni newyddion drwg, eithr yn mwynhau sefydlog heddwch yng nghanol cyfnewidiol fyd. Canys er na all ef wybod beth a ddichon ddigwydd mewn diwrnod, etto i gyd, mae yn credu na ddioddef yr hwn a'i galwodd, ac a'i cynnorthwyodd i fwrw ei holl ofal arno, i ddim ddyfod iddo, ond yr hyn a fyddo yn wasanaethgar i'w ddymuniadau mwyaf, sef gogoniant Duw yn sancteiddiad a iechydwr-iaeth ei enaid. Ac os, trwy wendid ei gnawd, y bydd yn ddarostyngedig i gael ei frawychu gan yr effaith gyntaf o brofedigaeth galed a disymmwrth, y mae yn ffoi yn fuan iawn i'r Noddfa gadarn, yn galw i gof mai Duw fydd yn cenhadu, mae yn rhoddi ei hun i synu i'w ewyllys ef, ac yn disgwyl yn amyneddgar am waredigaeth gysurus.

Wrth yr un egwyddor fydd y mae'r credadyn yn rheoli ei ymarweddiad tu ag at ei gyd-greadur-iaid; ac yng nghyflawniad ei amrywiol ddyled-swyddau, a phethau perthynol i fywyd, ei amcan mwyaf yw rhyngu bodd Duw, ac i adael ei oleuni i lewyrchu yn y byd. Y mae'n credu ac yn profi ei wendid a'i anheilyngdod, ac yn byw yn unig ar ras a maddeuol gariad ei Arglwydd. Mae hyn yn rhoddi iddo dynerwch a thiriondeb greddfol yn ei yspryd. Wedi cael ei ddarostwng dan lawer o faddeuant iddo ei hun, y mae yn ei weled yn beth hawdd i faddeu i eraill, os bydd gantho ddim yn erbyn neb: y mae adnabyddiaeth gywir o hyn ger bron Duw, yn ei gadw rhag rhoddi ffordd i lid, cyndynrwydd a forriant: nid yw ddim yn hawdd ei ddigio, "eithr yn ystig i wrando, yn ddiog i lefaru, yn ddiog i ddigofaint." Ac os gwneir rhyw beth yn ei erbyn, y mae yn hawdd gwneud i synu ag ef, ac y mae yntho egwyddor, nid yn unig boddlonrwydd i gymmod, ond efe a ymofyn am dano. Fel mai Iesu yw ei Fywyd, ei Gyiawnder,

iawnder, a'i Nerth; mae hefyd yn batrwn iddo. Trwy ffydd mae yn myfyrio, ac yn astudio'r patrwn mawr hwn o gariad i ddyn. Gyd â thaer ymgais sanctaidd y mae yn rhodio yn ol traed ei Feistr a'i Arglwydd, ac y mae yn dysgu gantho ef i fod yn isel, ac yn oftyngedig, i dalu caredigrwydd am gamwedd, ac i orchfygu'r drwg trwy wneuthur da. Oddiwrth yr un olwg trwy ffydd y mae yn deilliaw yspryd o gymmwynasgarwch, ac yn ol ei allu a'i gyrhaeddiad, y mae yn ceisio gwneuthur daioni i bawb o'i amgylch. Mae cyfraith o gariad fel hyn wedi ei ysgrifennu yn ei galon, a'i enaid wedi ei wneuthur yn rhydd oddi wrth ddeddf isel a chul yspryd hunanol; ei iaith fydd wirionedd, a'i fasnach. Gellir credu ei addewid heb lw, rhwym na thyst; a'r theimlad fydd yn ei galon ei hun tan gyfarwyddyd cydwybodol wedi ei oleuo, a thyftiolaeth yr ysgrythur fydd yn ei wneuthur yn barod i wneud i arall, fel y dymunai i arall i wneuthur iddo yntef. Os Meistr ydyw, mae yn araf ac yn dofturiol; os gwas, y mae'n ffyddlon ac yn ufudd; o blegid ym mhob perthynas y mae'n gweithredu trwy ffydd, megis yng ngwydd ei Feistr, yr hwn fydd yn y nefoedd. Os celfyddydwr ydyw, nid yw yn beiddio nac yn dymuno cymmeryd mantais oddi wrth anwybod-aeth y naill, nag anghu y llall o'i farchnatwyr. Ac y mae'r un egwyddor o gariad yn effeithiol i ei holl ymarweddiad; a theimlad o'i wendidau ei hunan, a'i gwna i edrych yn ddiduedd ar eiddo eraill; ni chred ef ddim gogan-eiriau i fagu rhagfarn yn erbyn eraill, heb dystiolaeth ddigonol; ac wedi hynny nid aiff ef ddim i'w ail adrodd, oddi eithr fod galwad gymmwys i hynny. Mae ef yn credu, fod y gorchymyn, "Na ddywedwch yn "ddrwg am neb," wedi ei sylfaenu ar yr un awdurdod a'r rhai fydd yn gwahardd godinebu a lladd,

lladd, gan hynny y mae efe yn “ cadw ei dafod
“ megis â ffrwyn.”

Yn ddiweddas, Mae ffydd o feunyddiol ddefnydd i ymgadw oddi wrth gyd-darawiad a llygreddig arferion a phrif resymmau'r byd. Y credadyn, er ei fod yn y byd, nid yw o'r byd; trwy ffydd y mae yn ynnill y fuddugoliaeth ar ei wenaau a'i ddeniadau; mae ef yn gweled, am fod pob peth ag fydd yn y byd, yn tueddu i foddhau chwant y chawd neu'r llygad, nad yw yn unig i'w wrthod fel peth pechadurus, ond megis pethau nad yw bosibl i'w heddychu â'i bleserau goreu. Efe a ymgymmysg â'r byd mor belled ag y mae'n angenrheidiol yn y cyflawniad o'r dyledswyddau hynny fydd yn perthyn i'r fywioliaeth y trefnodd rhagluniaeth Duw ef ynthi, a dim pellach. Mae ei odfeydd a'i dueddiadau wedi cymmeryd i synu wahanol ganlyniadau.

Y rhai fydd yn ofni'r Arglwydd yw ei ddewifol gyfeillion; ac y mae'r bendithion ag sy'n tarddu o'r gair a'r orfedd, ac ordinhadau gras, yn peri iddo edrych ar bleserau tlawd, a difyrwrch y rhai hynny fydd yn byw heb Dduw yn y byd, gyd â chymmysgedd o ddiystyrwrch a thosturi; a thrwy ffydd y mae yn dwyn tyftiolaeth yn erbyn gŵg y byd. Efe a ufuddha i Dduw yn hytrach nag i ddynion; ni bydd iddo gyd-gyfeillachu â gweithredwyr anffrwythlon y tywyllwrch, ond yn hytrach efe a'u cerydda. Ac os bydd iddo, ar y cyfrif hyn, gael ei ddirmygu a'i drin yn niweidiol, beth bynnag o golled a ddioddeffo yn y fath achos, efe a'u cyfrif yn ynnill, a'r fath ammarch yn ogoniant.

Nid wyf yn amcanu ynnill gair da perffaith, ond i ddangos priodol effeithiau'r ffydd honno ag fydd yn cyflawnhau, yr hon fydd yn puro'r galon, yn gweithio trwy gariad, ac yn gorchfygu'r byd. Arferol ymdrech i feddiannu y fath hwyl ysprydol,

prydol, ac fel hyn i addurno efengyl Crist, a hynny gyd â llwyddiant cynhyddol, yw yr wyf yn credu yr hyn nad yw ddieithr i chwi : ac yr wyf yn ofni fod y rhai hynny ag fydd yn amcanu at un peth yn fyrr o hyn yn eu proffes, yn rhy ddieithr iddynt eu hunain, ac i natur y rhydd-did hyn, trwy ba un yr addawodd yr Iesu wneuthur ei bobl yn rhyddion. Boed i chwi fyned yn y blaen o nerth i nerth, gan gynhyddu yng ngo-icuni a delw ein Harglwydd a'n Gwaredydd, hyn yw diffuant weddi,

Anwyl Syr,

Eich serchog gyfaill,

OMICRON.

LLYTHYR VII.

*Am y Ffordd fwyaf cymmwys i lefaru wrth
Bechaduriaid annychweledig.*

Syr,

MEWN cyfeillach yn ddiweddar chwi a ddeisyfiasoch cael gwybod fy meddyliau, mewn perthynas i'r ffordd fwyaf cymmwys ac yf-grythurol i lefaru wrth gydwybodau y pechaduriaid hynny ag fydd heb eu diuno yng nghwrs eich gweinidogaeth. Nid ychydig o ddadl fydd gwedi bod, ac yn bod, rhwng llawer o weinidogion enwog mewn perthynas i'r pwngc hwn; gan hynny y mae yn gweddu i mi roddi fy meddyliau yn gymhedrol ac yn ochelgar, mor belled ag yr wyf yn gorfod gwahanu oddiwrth un gan yr hwn y dymunwn ddysgu rhyw beth yn wastad.

Mae

Mae rhai yn tybied fod pregethu mawrion wirioneddau gair Duw yn eu clywedigaeth yn ddigonol; ac i ddodi allan pa fodd y mae dyn wedi myned wrth natur yn golledig, ac yn gwbl anabl i gadw ei hun; a'r ffordd apwyntiedig o iechyd-wriaeth rad, trwy ffydd yn yr Arglwydd Iesu Grift; ac yna i adael y cymhwysiad yn gwbl i weithrediad yr Ysryd Glân, yr hwn yn unig a all oleuo dyalltwriaethau tywyll pechaduriaid, a'u cynnorthwyo i dderbyn athrawiaethau'r gyfraith neu'r efengyl mewn iawn fodd. Ac y maent yn edrych fod pob cynghorion, rhesymmau, ac annogaethau, ag fydd yn cael eu doddi ger bron y rhai fydd i'w hyftryied dan ddylanwadau eu hyfpryd cnawdol, yn anghyttunol ag egwyddorion rhad ras, ac â'r cyfaddefiad o analluogrwydd y cyfryw rai i gyflawni un weithred ysprydol; ac fod y gweinidogion hynny ag fydd yn cadarnhau athrawiaethau rhad ras, ac er hynny yn dadleu ac yn ymresymmu â phechaduriaid, yn arferol o wrthddadleu yn eu herbyn eu hunain, ac yn galw yn ol yr hyn fuont yn ei gadarnhau yng nghwrs eu pregethau.

Y mae eraill, pa rai, er y byddent yn anfodd-lon iawn i ddibrisio rhad ras, a phen-llywodraeth Duw yn y gwaith mawr o gyfnewid pechaduriaid, neu i annog y gwag-dyb ag fydd gan bob dyn annychweledig yn ei allu ei hun; etto y mae yn ei dybied yn ddyledswydd i ymddwyn tu ag at bechaduriaid, fel goruchwiliwr rhesymmol a moesol; ac fel y cyfryw, heblaw traethu iddynt gyngor Duw mewn ffordd athrawiaethol, y maent hefyd yn eu rhybuddio trwy'r Arglwydd, ac yn deifysarnynt, trwy ei dyner drugareddau, na byddo iddynt dderbyn gras Duw yn oler ym mhregethiad yr efengyl. Ac ni's gellir gwadu, na ddarfu i rai o'honynt, pan oeddynt wedi eu cyffroi yn ddwfn wrth yftryied gwerth eneidiau, ac arswydus gan-

lyniad o bethau tragywyddol, na ddarfu iddynt, meddaf, ddywedyd geiriau anghymmws, i.e'r fath ag y dylfid yn gyfreithlon eu gadael heibio.

Pe byddai i mi farnu'r matter, a chwilio i ba un o'r gwahanol ffyrdd hyn y mae'r blaenoriaeth yn ddyledus, wrth weledig effeithiau pob un o honynt, fe allai yr ymddengys ar unwaith, heb wneuthur neb cydmariaethau cynfigennus, fod y pregethwyr hynny a anrhydeddodd yr Arglwydd â'r llwyddiant mwyaf mewn diuno a throï pechaduriaid, gwedi cael eu harwain yn gyffredin i gofleidio'r ffordd honno o gynghori a phregethu yn gyffredinol; tra bu eraill, sef y rhai oedd yn mawr ofalu na byddai iddynt wneuthur un cymhwysiad neilltuol at un pechadur, ac yn edrych arno fel peth afreidiol ac anwedus, os na fuont yn gyfan gwbl heb feliau i'w gweinidogaeth; etto fe fu eu gwaith yn fwy llwyddiannus yn adeiladu'r rhai ag oedd eisoes gwedi derbyn adnabyddiaeth o'r gwirionedd, nâ thrwy chwanegu at eu rhif. Yn awr, gan mai "doeth yw yr hwn a ynnillo eneidiau," ac fel y mae gan bob gweithiwr ffyddlon ddeisyfiad gwresog i fod yn offerynol i gyfodi'r marw mewn pechod i fywyd o gyfiawnder: mae hyn yn ymddangos o leiaf yn ddadl bychan o blaid y rhai ag sydd nid yn unig yn gosod ger eu bronnew athrawiaethau'r efengyl, ond hefyd yn ymroi trwy berswadio ac ymddadleu yn brysur, i ddeisyf, ac i'w rhybuddio i ystyried, "pa fodd y dihangant, " os esgeulusant iechydwrïaeth cymmaint." Canys nid yw yn beth hawdd i ymgyffred y bydd i'r Arglwydd ddwyn ei dystiolaeth yn y ffordd fwyaf hynod o du'r dull o bregethu, ag sydd yn cyttuno leiaf a'r gwirionedd, ac â'i hun.

Ond nid i sefyll ar hyn, nac i adael yr achos i orphwys ar awdurdod na siamplau dynion, canys mae'r goreu o honynt yn amherffaith ac yn ffaeledig; gadewch i ni ymgynghori â'r ysgrythurau,
pa

pa rai fydd yn ein digoni ni â phob peth perthynol i'n gweinidogaeth, ac yn rhoi gorchymynion a phortreiaidau perffaith am eu iawn drefn a'u goruchwyliaeth.

Mewn perthynas i destun ein gofyniad; siampl ein Harglwydd Crist, a'i awdurdodol weiniodogion, yr Apostolion yw ein rheol a'n gwarant. Yr Arglwydd Iesu oedd y Pregethwr mawr o rad ras, "yr hwn a lefarodd, fel ni lefarodd neb erioed; a'i weinidogaeth, tra yr oedd yn darparu esmwythdra i'r blinderog a'r llwythog, oedd yn amcanu yn gymmwys i ddifwyno balchder, a gogoniant ddynol. Efe a wyddai beth oedd mewnodyn, ac a dyftiolaethodd, "na ddeuai neb atto ef, oddi "eithr i'r Tad ei dynnu a'i ddysgu," Ioan v. 44. 45, 46. Ac etto yr ydym yn clywed ei fod yn llefaru wrth bechaduriaid mewn geiriau, pa rai, os nad oeddyt yn gwybod eu bod hwynt yn eiddo iddo ef, fe'u galwesid o bosibl yn anghyflon ac yn ddeddfol, Ioan vi. 37. Luc xiii. 24; 25, 26, 27. Ioan xii. 35. Mae'n eglur, oddiwrth ystyr a llais yr ysgrythurau hyn, eu bod gwedi eu llefaru yn union-gyrch, nid wrth y disgyblion, ond wrth y gynulleidfa. Yna'r Apostolion a gymmerasant y siampl hon oddiwrth eu Harglwydd, ac a ddangosasant, nad y'm ni yn abl o honom ein hunain i feddwl cymmaint ag un meddwl da, "ac mai "nid o'r hwn fydd yn ewyllysio, nac o'r hwn "fydd yn rhedeg y mae, ond o Dduw, yr hwn "fydd yn dangos trugaredd:" etto hwy a alwasant yn eglur ar bechaduriaid (a hynny cyn iddynt roddi arwydd eu bod wedi eu dwys-bigo yn eu calonnau, fel yn Aët. iii. 31.) "i edifarhau a throï "oddiwrth eu gwagedd at y Duw byw, Aët. iii. 19. a xiv. 15. a xvii. 30. Mae cyngor Pedr i Simon Magus yn llawn ac yn enwog yn taro at y pwynt hwn; er ei fod yn ei weled ef mewn buſt chwerwder a rhwymedigaeth anwiredd, efe a'i

cynghorodd ef i “ edifarhau a gweddio,” ac fe allai y maddeuid iddo feddylfryd ei galon. Gellir dweyd yn hy, nad oes gennym ni ddim cryfach tyftiolaeth o fod un o’n gwrandawyr mewn ystad o gnawdolrwydd a diadgenhedlig, nag oedd gan Pedr yn achos Simon Magus; am hynny nid oes argoel am un rheswm digonol, pa ham y dylem ni betruso wrth ganlyn siampl yr Apostolion.

Fe ddywedwyd i chwi, fod edifeirwch a fydd yn weithredoedd ysprydol; cyn cario ymlaen y cyfryw bethau, mae’n angenrheidiol anhepgorol cael egwyddor o fywyd ysprydol; a chan hynny, cynghori dyn diadgenhedlig fydd beth mor ofer a diffwrth, a phe baet yn galw dyn marw o’i fedd. I hyn fe ellir ateb, y gallem fyned yn firiol ac yn hyderus ynghyd â’r gwaith o alw’r meirw allan o’u beddau, pe buasai gennym orchymmyn ac addewid oddiwrth yr Arglwydd i warantu’r cynhygiad, canys yna nyni a allem ddisgwyl ei awdurdod gyd â’n geiriau.

Gweledigaeth Ezeciel, pen. xxxviii. a ellir yn uniawn ei gymhwyso i eglurhau anhawfderau ac annogaethau gweinidog yr esengyl. Y cyflwr truenus ym mha un y mae llawer o’n gwrandawyr yntho a ddichon yn fynych ddwyn i’n cof ofyniad ein Harglwydd i’r Prophwyd, “ A fydd byw yr “ esgyrn fychion hyn?” Ein hymwared ni, fel y prophwyd, fydd yn gwbl ym mhen arglwyddiaeth gras ac awdurdod Duw. O Arglwydd, eb efe, ti a wyddost, er mor amhosibl yw i ni, etto y mae’n hawdd i ti eu cyfodi i fywyd. Gan hynny yr y’m ni yn ymwrthod â’n rhesymmau ein hunain; er ein bod yn gweled eu bod yn feirw, yr y’m yn galw arnynt wrth dy arch di, fel pe baent yn fyw, “ ac yn dweyd, O chwi esgyrn fychion, clywch “ air yr Arglwydd!” Y moddion fydd gennym ni, a’r gwaith fydd eiddot tithau, ac i ti y byddo’r gogoniant. Ni allai’r esgyrn fychion glywed y
pro-

prophwyd, ond tra yr oedd efe yn llefaru, fe barodd yr Arglwydd i anadl fyned i mewn iddynt, a hwy a fywhawyd; ond rhaid i ni ystyried pan lefarwyd wrthynt eu bod yn sych ac yn feirw.

Y mae yn ddigon gwir, y gall yr Arglwydd, ac yr wyf yn gobeithio ei fod yn fynych yn gwneuthur y pregethiad hwnnw yn effeithiol i droi pechaduriaid, ym mha un nad oes ond ychydig yn cael ei ddywedyd yn bendant wrthynt hwy, ond yn unig gwirioneddau'r efengyl yn cael eu llefaru yn eu clywedigaethau; eithr yr hwn sy'n gwybod dull y galon, sydd gwedi rhoddi i ni amrywiol destunau ag sydd yn llawn o bethau moefol, yn taro at foefoldeb i ynnill cynheddfau, serchiadau a chydwybodau pechaduriaid, mor belled o'r hyn lleiaf ag i'w gadael i gondemnio eu hunain os parhant yn eu pechodau, a thrwy ba rai y mae yn fynych yn dyfod i ben a phwrpas ei ras yn effeithiol, er nad oes neb o foddion gras, trwy ba rai y mae'r Arglwydd yn gweithio yn gyffredin, yn abl cyfnewid y galon, oddieithr eu bod yn cael eu effeithiol gan awdurdod yr Yspryd Glân. Pe baem yn meddwl nad yw dyn annychweledig yn ddeiliad cymmwys o gyngor gweinidogaethol, o blegid nad oes gantho nerth i gydsynio, fe fyddai'r canlyniad o hyn, o bosibl, yn cyrraedd yn rhy bell, hyd yn oed i brofi'r anghymmwyfderau a'r annogaethau yn gyffredinol; canys pan byddom yn gwahodd y blinderog a'r llwythog i ddyfod at y Iesu, fel y caffont esmwythder; pan y byddom yn galw ar wrthgilwyr i gosio o ba le y cwympasant; ie, pan y byddom yn cynghori credinwyr i rodio yn deilwng o Dduw, yr hwn a'u galwodd hwynt i'w deyrnas a'i ogoniant: ym mhob un o'r pethau hyn, yr ydym yn eu cynghori hwynt i wneuthur pethau nad ydynt yn abl o honynt eu hunain i'w cyflawni; ac oddi eithr i'r Yspryd Glân i gymhwyso'r gair at eu calon, ni wnawn ddim gwell

nâ llefaru wrth awyr; ac ni fydd i'n hymroadau yn y pethau hyn gael mwy o effaith, nâ phe dywedem wrth y marw, Cyfod, a rhodia. Canys nid yw'n fwy angenrheidiol i gael ymrefymiad o ddwyfol allu i iachau cydwybod glwyfedig, nag fydd i dorri calon galed; ac nid oes ond efe, yr hwn a ddechreuodd y gwaith da o ras, a all ei adfywio, a'i gario yn y blaen.

Er fod pechadurlaid yn ymddifaid o fywyd ysprydol, etto nid ydynt yn ermygiad, neu yn rhai na allant ddim: mae ganthynt allu i wneud llawer o bethau, pa rai y gellir galw arnynt i'w cyflawni. Maent yn abl i ystyried eu ffyrdd; y maent yn gwybod mai rhai marwol ydynt; ac y mae'r rhan fwyaf o honynt yn cael eu perswadio yn eu cydwybodau, fod barn gyffredinol ar ol dydd marwolaeth; nid ydynt dan angenrheidrwydd anhepgorol i fyw mewn pechodau adnabyddus a chywilyddus; nid o eisiau gallu y maent yn gwneuthur felly, ond o eisiau ewyllys. Fe all y tyngwr mwyaf halogedig ymgadw rhag tyngu, tra fyddo ym mhrefennoldeb un a fyddo'n ofni, ac un a fyddo'n gwybod fod y cyfryw bethau yn ffaidd gantho. Gadewch i feddwyn weled gwenwyn yn cael ei ddodi yn ei ddiod, hi a gaiff fod wrth ei ymyl, heb ei phrofi, o'r boreu hyd nos. Ac y mae llawer a gadwent eu hunain oddiwrth eu pechodau anwylaf ym mhrefennoldeb plentyn, er nad oes ofn Duw o flaen eu llygaid. Hwy a allant hefyd ymarfer â moddion gras; ac er mai'r Arglwydd yn unig fydd yn abl rhoddi gwir ffydd ac edifeirwch efangylaidd, etto nid yw yn beth anweddaidd i'w cymhell ar sail addewidion yr efengyl, i geisio gan yr hwn fydd wedi ei ddyrchafu i roddi'r bendithion hyn, a'r hwn a all wneuthur trostynt hwy, yr hyn ni allant wneuthur trostynt eu hunain; a'r hwn a ddywedodd, "Yr hwn a ddel attaf fi, ni's bwriaf ef allan ddim." Ysgatfydd

gatfydd nad yw yn hawdd profi fod rhesymmau, erfyniadau, a rhybuddion, wedi eu sylfaenu ar yr egwyddorion cyffredinol hyn, pa rai ag sydd yn y gwaelod yn gyttun â'r goleu ag sydd wedi ei adael yn y gydwybod naturiol; nad ydynt, meddaf, yn anghyttunol â'r athrawiaethau hynny ag sydd yn golod allan holl iechydwriaeth pechadur, o'r dechreu i'r diwedd, i ben-arglwyddiaeth a rhad ras Duw.

Yn ddiammau, ni a ddylem wneuthur ein gorreu i gadw cyffondeb yn ein pregethau; ond oddi eithr i ni gadw trefn a dull yr ysgrythur yn wastad yn ein golwg, a dal fulw ar bob rhan o honi, fe ddichon ein bwriad o gyffondeb gadwyno ein hegwyddorion, ac attal ein defnyddioldeb yn fawr. Nid oes achos i ni ddisgwyl bod yn fwy cyfflon na'r rhai a 'sgrifenasant y Bibl trwy ysprydoliaeth Duw, nac ofni llefaru yr un modd ag y darfu iddynt hwythau lefaru o'n blaen. Nyni a allwn yn hawdd iawn ddyrysu ein hun a'n gwrandawyr, trwy ymrefysmu yn rhy fanol ar natur rydd-dyn, ac ar ddwyfol ymroad eneidiau dynion; eithr fe fyddai yn well gadael heibio y fath ddyfal chwilliad. Fe allai na chaem ni ddim cyflawn foddlonrwydd o'r matterion hyn, hyd ne's elom i fyd o oleuni. Yn y cyfamser y mae llwybr dyledswydd, sef yr hen ffordd ddaionus a dedwydd yn gymmwys yn ein cyfair. Os, pan byddoch yn llefaru, y bydd i'r Arglwydd eich anrhydeddu â dyall bywiol o'r gofal mawr sydd wedi ei roddi i chwi, a gwerth yr eneidiau sy'n eich gwrandao i bwyso arnoch, ac i lenwi eich calon â'i fawr gariad, fe fydd i lawer o bethau manol bychain ag oedd yn ymgynnyg i chwi o'r blaen i gael eu hanghoso gennych yn awr. Eich enaid a â allan gyd â'ch geiriau, a thra bydd eich ymysgaroedd yn gwresogi tu ag at bechaduriaid tlodion, ni fydd i chwi ammau un funud, pa un ai eich dyledswydd yw

eu rhybuddio ai peidio. Yr ymladdwr mawr hwnnw dros rad ras, sef Dr. OWEN, a ysgrifennodd gyfarchiad prysur i bechaduriaid, yr hwn a elwir, Cyng Horton i gredu. Y mae yn ei esponiad ar Salm cxxx, o du dal. 242 i 247, a argraffwyd yn Llundain, yn y flwyddyn 1609, pa un wyf yn gyflwyno i'ch ystyriaeth.

Yr ydwyf eich eiddo, &c.

OMICRON.

LLYTHYR VIII.

Am Dyfiolaeth o Sicrwydd a Sylfaen Ffydd.

Syr,

YR wyf yn barod i roddi i chwi fy meddyliau ar Ioan iiii. 10. “Yr hwn fydd yn credu ym Mab Duw, y mae gantho dyfiolaeth yn-
“tho ei hun.” Fe allai y bydd i chwi dybied fy mod yn myned i ysgrifennu pregeth yn hytrach na llythyr. Os ydym yn credu ym Mab Duw, pa brofedigaethau bynnag a ddaw i'n cyfarfod yn y byd presennol, mae ein gofal pennaf yn ddiogel, a'n happusrwydd yn sicr. Os na chredwn, pa beth bynnag arall a fyddo gennym, neu a dybygom fod gennym, yr ydym mewn ystad o gondemniad; ac os byddwn byw a marw yn y cyflwr hwn, byddwn golledig yn dragywyddol. Y mae miloedd, yr wyf yn ofni, yn perfwadio eu hunain eu bod yn credu, er na's gallant sefyll yng ngwyneb athrawiaeth y Bibl. Ac y mae llawer o gredinwyr, trwy ddylanwadau anghrediniaeth a themtasyfynau'r diafol, yn ffurfio iddynt eu hunain lawer o fy-

o fygythion trymion, pan mae'r ysgrythur yn llefaru heddwoch wrthynt. Ond pa fodd y cyttuna hyn â'r ysgrythur sydd tan ein hystyriaeth, pa un sydd yn llefaru yn gyffredinol, "Yr hwn sydd yn "credu, mae gantho'r dyftiolaeth yntho ei hun?" Eithr a all dyn gael y dyftiolaeth yntho ei hun, ac etto heb wybod hynny? Gellir ateb, fod y dyftiolaeth ynthi ei hun yn ddigonol, ac yn anffaeledig; ond yr ydym ni yn barod iawn, pan fyddom yn ceisio barnu ein hunain, i chwanegu rheolau a nodau o brofiad, pa rai sydd heb eu rhoi i lawr i ni i'r diben hynny yn y bibl. Y mae yn beth ag y mae llawer yn cyttuno yn ei gylch, fod Ysryd a gair Duw yn tyftiolaethu o blaid ei blant ef; ond y maent ymhell iawn oddiwrth gyttuno am natur a dyall y dyftiolaeth honno: y mae yn beth dymunol gan hynny i wybod yn iawn am y dyftiolaeth hon, fel y gallom uniawn farnu, pa un ai ydym yn gredinwyr ai peidio?

Y mae pwys a gwirionedd efengyl yr iechydwriaeth yn cael ei thyftiolaethu yn y nef, gan "y "Tad, y Gair, a'r Ysryd." Y mae yr un yn cael ei thyftiolaethu ar y ddaear, gan "yr Ysryd, y dwfr, a'r gwaed," adn. 7, 8. Yr Ysryd, adn. 8. sydd, dybygid, yn dal allan oleuni dwyfol yn y dyalltwriaeth, wedi cael ei gymmuno gan Ysryd Duw, i gynnorthwyo'r enaid i weled a derbyn y gwirionedd. Mae'n debyg fod y dwfr yn dal allan y dylanwad pwerus o'r wybodaeth a'r goleuni hwn yn y gwaith o sancteiddrwydd. A'r gwaed, sydd gymhwysiad o waed Iesu Grist at y gydwybod, i'w rhyddhau oddi wrth euogrwydd ac ofn, a chyfrannu iddi "dangnefedd ag sydd uwch- "law pob dyall." A'r hwn sydd yn credu mae gantho yr un gyttunol dyftiolaeth hon o eiddo yr Ysryd, y dwfr, a'r gwaed, nid wedi clywed am dani yn unig, ond y mae yntho ei hun. Yn ol mesur ei ffydd (o blegid y mae amryw raddau i ffydd)

i ffydd) mae gantho brawf bywiol fod y dyftiolaeth yn gywir, wrth yr effeithiau ag fydd wedi eu gweithio yn ei galon.

Y mae cynhygiadau yn cael eu gwneuthur yn rhy fynych i wahanu'r pethau ag y mae Duw wedi eu cyffylltu ynghyd. Cynhygiadau o'r fath hyn yw'r blaen-darddiad a'r achos mwyaf o'r holl gyfeiliornadau a'r camfyniadau niweidiol ag fydd ymysg proffeswyr crefydd. Mae rhai yn dweyd llawer mewn perthynas i'r Yspryd, ac yn dala hawl ar oleuni tu fewnol, wrth ba un y maent yn tybied eu bod yn gwybod pethau Duw. Mae eraill yn gosod llawer o bwys ar y dwfr; yn dal allan ymarweddiad gweddaidd, ac yn cadw eu hunain oddiwrth halogrwydd y byd, ac yn ymroi i gael arglwyddiaeth ar eu chwantau a'u tymherau naturiol; ond nid oes nemmawr argoel fod y naill mwy nâ'r llall yn iawn deimladwy o werth gwaed y cymmod, fel yr unig sail o'i derbyniad, a'r ffynnon fawr o'i nerth a'i bywyd. Y mae eraill drachefn am y gwaed yn unig; hwy a allant ddywedyd llawer am y Iesu, ei ddioddefaint a'i gyfiawnder, er ar yr un pryd, nad oes fawr le i gredu eu bod wedi cael eu goleno yn wirioneddol ac yn ysprydol i weled prydferthwch a chyd-gordiad gwirioneddau'r efengyl, ac nid ydynt yn talu digon o barch i'r "sancteiddrwydd hwnnw, heb ba "un ni chaiff neb weled yr Arglwydd." Eithr ni ddaeth y Iesu trwy ddwfr yn unig, na thrwy waed yn unig, ond trwy ddwfr a gwaed; ac y mae'r Yspryd yn dwyn tyftiolaeth iddynt eill dau, o blegid yr Yspryd fydd wirioneddol. Nid yw y dwfr ei hun ond rhoddi ffurf oer ac anystwyth o dduwioldeb, ac y mae yn ymddifad o'r grym bywiol ag fydd yn tarddu oddiwrth yr adnabyddiaeth o werthfawrogrwydd Crist fel Oen a laddwyd. Os bydd neb yn gwneud son am y gwaed heb y dwfr, nid ydynt ond troi gras Duw i drythyllwch

thyllwch. Felly hefyd, nid yw chwedleua am yr Yspryd, ac ar yr un pryd i lettya meddyliau isel am yr Iesu, ond gwagedd ac amryfuedd; canys y mae Yspryd y gwirionedd yn tyftiolaethu, ac yn cymmeryd ei ogoniant, ac yn ei rododi i'r enaid. Ond y mae'r gwir gredadyn yn derbyn y dyftiolaeth gyttunol hon, ac y mae gantho dyft yntho ei hun ei fod yn gwneud felly.

Cael y dyftiolaeth ynom ein hunain yw cael y gwirioneddau ag sydd wedi eu cyhoeddi yn yr ysgrythurau, wedi ei datguddio yn ein calonnau. Y mae hyn yn dwyn i mewn argyhoeddiad profiadol a ellir gorphwys arno, sef "ein bod wedi derbyn "gras Duw mewn gwirionedd:" se all dyn wedi ei eni yn ddall, gredu fod yr haul yn ddisglair ar dyftiolaeth dyn arall; ond pe bae yn cael ei olwg, fe fyddai gantho'r dyftiolaeth yntho ei hun. Mae crediniaeth yn tarddu oddiar ddyalltwriaeth ac adnabyddiaeth o wirioneddau'r efengyl; a phwy sydd yn berchennog o'r adnabyddiaeth ysprydol hon, y mae'n Grifftion, "ac y mae gantho dyft-
"iolaeth yntho ei hun," efe a dderbyniodd yr Yspryd; mae ei ddyall wedi cael ei oleuo, trwy ba un y mae yn gweled pethau fel y maent wedi eu doddi i lawr yng ngair Duw, mewn perthynas i'w gyflwr ei hun trwy bechod, a'r ammhofiblwydd o gael cadwedigaeth trwy neb rhyw foddion, ond y rhai y mae'r ysgrythur yn eu dal allan. Y mae'r pethau hyn yn guddiedig oddi wrthym ni wrth naturiaeth. Fe ddarfu iddo yr un'modd dderbyn y gwaed. Fe fyddai adnabyddiaeth o bechod a'i haeddedigaethau, pe byddai dim ond hynny yn unig, i'n gyrru ni i wan obaith. Eithr trwy oleu'r un yspryd yr ydym yn gweled Iesu fel Gwardwr cymmwys a chyflawn ddigonol i'r hyn oll sydd yn cael ei draethu mewn perthynas i'w berson, ei swyddau, ei gariad, ei ddiodeff-
iadau, a'i ufudd-god, mae'r cwbl yn cael ei ddyall
a'i

a'i dderbyn. Yma y mae'r enaid clwyfus a blinderog yn cael meddyginiaeth a gorphwysfa. Yna yr arferir iaith yr Apostol, "Ie, yn ddiammeu, "yr wyf hefyd yn cyrif pob peth yn golled, o "herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Crist "Iesu fy Arglwydd." Efe hefyd a dderbyniodd y dwfr fel arwydd o sancteiddhâd. Y mae holl athrawiaeth yr ysgrythur ynghylch naturiaeth angenrheidrwydd a harddwch sancteiddrwydd, pan ystyrir ef fel egwyddor fywiol yn y galon, yn dwyn tyftiolaeth ac argyhoeddiad i'r credadyn. Gwaredigaeth oddiwrth lywodraeth yn gyftal ac oddiwrth euogrwydd pechod, a ymddengys yn rhan bwysfawr ac angenrheidiol o iachawdwr-iaeth. Fe a wel ei wreiddiol a'i uniawn ddedwyddwch, ac nad oes dim llai nâ chymmundeb â Duw a chydffurfiad ag ef, a dâl ei ymofyn. Am hynny fe all weiddi allan, "Y mae fy enaid yn "sychedu am danat; y mae fy hyfrydwch yng "nghyfraith Dduw yn ol y dyn oddi mewn." Mewn gair, y mae ei ddyall a'i ddewisiad wedi eu cyweirio wrth archwaeth newydd ysprydol, yr hon fydd yn tarddu allan o'r gair ysgrifenedig, ac yn gyttunol ag ef (fel clust cerddgar wedi ei gyfaddasu i archwaethu peroriaeth cerddoriaeth) hyd onid yw yr hyn a waharddodd Duw yn ymddangos yn ffiaidd; yr hyn a orchymmynodd ef, yn angenrheidiol; yr hyn a addawodd, yn ddymunol; a'r hyn a ddatguddiodd, yn ogoneddus. Pwy brynag fydd yn teimlo'r pethau hyn, y mae ganddo dyftiolaeth yntho ei hun ei fod wedi ei ddysgu gan Dduw, a'i fod yn credu yn ei Fab ef.

Od ydych yn barnu fod yr esponiad hwn yn gyttunol â'r ysgrythur, fe fydd yn ddiammau gen-nych fod y dyftiolaeth a soniwydd uchod, yn wahanol iawn oddiwrth feddyliau rhai dynion am dani. Nid gweithrediad nerthol, neu odŷb gref a weithiwyd ynom mewn ffordd anrhaethadwy, mai
plant

plant Duw ydym, a bod ein pechodau wedi eu maddeu yn rhad. Ac nid yw cymhwyfiad awdurdodol o destun neillduol o'r ysgrythur 'chwaith yn angenrheidiol i weithredu'r dyftiolaeth yma ynom; ac hefyd nid oes diddanwch bywiog teimladwy iawn yn wastad yn cyd-gerdded a hi. Fe ddichon y pethau hyn mewn rhai dynion ac ar rai amserau gyd-fyned a'r dyftiolaeth yr ydym yn siarad yn ei chylch, ond ni ellir dweyd eu bod yn perthyn yn iawn iddi. Hi ddichyn gael ei dynwared, ac fe'i dynwaredwyd hi'n fynych. Eithr yr hyn a bortreiadais i sydd annilynol ac anffaeledig; diammau (fel y cyfaddefodd y swynwyr am wyrthiau Moses) mai bys Duw ydyw, y mae mor sicr mai effaith ei allu mawr ef ydyw a chreadigaeth y byd. Eglur yw fod llawer sydd a'r dyftiolaeth hon ynddynt yn rhodio mewn tywyllwch, ac yn cael eu blino gan lawer o amheuaeth a phietrusder yng-hylch eu cyfyrâu; etto hyn addigwydd nid o herwydd nad yw'r dyftiolaeth hon yn abl rhoddi boddlonrwydd iddynt, eithr o herwydd nad ydynt hwy yn ei chyfrif felly: wedi eu camarwain gan effeithau hunan ewyllys ac yspryd deddfol, y maent yn esgeuluso'r dyftiolaeth hon fel un rhyddistadl, ac yn disgwyl rhyw beth anghyffredin. O'r hyn lleiaf nid ydynt wrth eu bodd nes cael eu harwain yn yr un ffordd ac y gwelodd yr Arglwydd yn dda arwain eraill â'r rhai y digwyddodd iddynt ymddiddan. Eithr y mae Duw yr yspryd yn ben-arglwyddiaethol ac yn rhydd yn ei weithrediadau; ac er ei fod yn rhoddi i bawb ag sydd gyfrannogion o'i ras ef yr un olwg o bechod o honynt eu hunain, ac o'r lachawdwr, etto mewn perthynas i amgylchiadau ei weithrediadau, y mae (fel yn ffurfiad ein wynebâu) y fath wahaniaeth rhyfeddol hyd nad oes braint dau ddyn a ellir eu cyfarfod y rhai y mae eu profiadau yn cwbl gydtaraw; eithr o herwydd fod yr Apostol yn dywedyd
fod

fod “ gan yr hwn fydd yn credu, (hynny yw pob
 “ un ag fydd yn credu heb lyfio neb) y dyftiolaeth
 “ hon ynddo ei hun;” y mae yn rhaid yn gan-
 lynol fod hyn yn tarddu oddiwrth yr hyn fydd
 gyffredin i bawb, ac nid oddiwrth yr hyn fydd
 neillduol i rai yn unig.

Cyn y gorphenwyf, mi wnaaf ddau neu dri o
 fulwiadau. Yn y lle cyntaf, yr ydwyf yn meddwl
 mai eglur yw fod y debygoliaeth o wir grediniwr
 yn byw mewn pechod, neu yn cymmeryd annog-
 aeth o'r ysgrythur i wneuthur felly yn ymddifad o
 sail yn y gwirionedd, ac ni ddichyn darddu ond
 oddiar anwybodaeth o'r matter. Pechod yw'r
 llwyth y mae yn griddfan dano ac ni chyfrifai
 ddim yn fyrr o ymwared oddiwrtho yn deilwng o'r
 enw lachawdwriaeth. Y mae'r rhan bennaf o'r
 dyftiolaeth ei fod yn credu yn deillio o'r atgaf-
 rwydd hwnnw tu ag at bechod y mae yn deimlo'n
 reddfôl. Gwir yw fod pechod etto yn aros ynddo
 ond y mae yn ei atgathau ac yn ei wrthsefyll; o
 herwydd pa ham y mae mewn cyflwr o filwriaeth
 ddibaid oni bai ei fod felly ni allai gael dyftiolaeth
 ynddo ei hun ei eni ef o Dduw.

Ymhellach; oddiyma y tardd tyftiolaeth sicr
 fod yr ysgrythur yn wir yn air Duw, am ei bod
 yn portreïadu yn gymmwys yr hyn a amlygir ym
 mhrofiad pawb ag fydd gyfrannogion o weithrediad
 grâs. Tra y parhaom ynghyflwr natur; y mae
 i ni megis llyfr wedi ei selio, er y gallwn ei ddar-
 llain ac ysgatfyd gydsynnio â'r pethau a ddywedir,
 ni allwn ddirnad ein cyfran yn yr hyn a ddarllenir
 mwy na phe bai wedi ei ysgrifennu mewn iaith
 ddieithr. Eithr pan gaffo'r meddwl ei oleuo gan
 yr Yspryd Glân y mae'r ysgrythur yn llafaru
 wrthym megis erbyn ein henw, yn egluro pob an-
 hawfdra y buom yn achwyn o'u herwydd, ac yn
 cynnyg meddyginiaeth effeithiol a chymmedrol
 tuag at iachau ein holl eisiau a'n holl ofnau.

Yn

Yn ddiweddaf, y mae yn canlyn fod gobaith yr hwn sydd yn credu wedi ei hadeiladu ar sylfaen ddifigl, er y gellir cyfodi ac y cyfodir i'n herbyn. Nid yw yn ymddibynnu ar gyflyrau achlesurol a chyfnewidiol, ar ddim ag sydd betrusol ac amheus, ond ar gyttundeb a chyd gordiad â'r gair ysgrifenedig. Ac nid yw'r cydgordiad hwn ychwaith yn ymddibynnu ar gadwyn o resymmau a chafgliadau cywraint, eithr y mae yn hunan-dystiolaethol (megis goleuni i'r llygad) i bob un ag sydd wir gyfrannog o ras Duw. Y mae yr un modd wedi ei gyfaddasu at bob gradd; drwy y cynnorthwy hyn fe nerthir yr annysgedig i adnabod eu hethol-edigaeth o Dduw, ac i fawr-lawenhau a llawenydd annhraethadwy a gogoneddus. Ac ni all y doethaf, o byddant ymddifad o'r teimlad hwn, er bod o'honynt yn berchennogion ar holl dystiolaethau allanol y grefydd gristianogol ac yn abl gwrthfeyll holl draws-ddadleuon y rhai nid ydynt yn credu, byth weled un gwir hyfrydwch yngwironeddau'r efengyl, na thynnu dim iawn ddiddanwch oddiwrthynt.

Ni ddanfonais i ddim ond rhai amneidiau prysur: fe fyddai hawdd ymhelaethu, eithr myfi a eisteddais nid i ysgrifennu llyfr, eithr llythyr. Llywodraethed y dystiolaeth dufewnol hon gyd ac awdurdod yn ein calonnau i fywhau ein gobaith, a marwhau ein llygredigaethau!

Ydwyf eich ffyddlon gyfaill,

OMICRON.

LLYTHYR

LLYTHYR IX.

Ynghylch Etboledigaeth a Pharbâd mewn Gras.

FY ANWYL GYFAILL,

ER sicrhau o honoch mai nad un o ddisgyblion Calfin ydych, etto y mae eich llythyr yn anadlu anadl yspryd cristianogol. Myfi fuafwinn parhau i lynu yn fy llythyr wrth y gwirioneddau mawrion ynghylch y rhai yr ydym yn cydsynnied, oni buasai i chwi fy annog i ddyfod ar draws y pyngciau yr y'm yn anghyttuno yn eu cylch. Pe cyndyn a gwrthnyfig fuafech yn eich opiniynau presennol, ni thybiafwn mai fy nyledswydd oedd ymddadleu a chwy-chwi, canys ni fuafem yna yn ymdrechu mwy am y fuddugoliaeth nag am y gwirionedd. Onid o herwydd eich bod yn galw eich hun yn ymholwr ar ol y gwirionedd, ac yn dymuno llunio eich barn wrth reol gair Duw, heb gymmeryd eich cylch-arwain gan enwau ac ymranniadau? Myfi yn ewyllysgar a iawn arferaf y cyfeusdra a osodafoch o'm blaen. Chwi ddywedafoch fod yr athrawiaethau o etholedigaeth, a rhad ras parhaol y seintiau, er nad oes ynoch un rhagfarn yn eu herbyn, yn ymddangos i chwi mor dywyll ac mor ddyrus, fel nad allwch yn hawdd eu llyngcu. Bydded i'r Yspryd, swydd yr hwn yw tywys ei bobl i bob gwirionedd, lywio fy mhin ysgrifennu, a thywallt ei fendith ar fy holl ysgrifennadau. Nid fy amcan yw esponio yr athrawiaethau hynny, neu eu profi allan o'r ysgrythur, nac ateb yr amrafael wrthddadleuon a osodir i'w herbyn. Fe ysgrifenyd cymmaint ar y pyngcian hyn eisoes, fel nad allwn i ond ail adrodd yn ymresymmiadau a osodwyd i lawr yn llawer gwell gan eraill.

eraill. Ac nid angenrheidiol i fi eich cyfarwyddo at y llyfrau a ysgrifennwyd yn bwrpasol ar y testunau hyn. Ni chynnygaf fi ddim dilyn manylrwydd ymddadleuwr mewn llythyr at gyfaill, onid gosod i lawr rai rhesymmau heb ragfysyrio, yn yr un modd a phe bawn yn ymddiddan â chwi wyneb yn wyneb.

Caniattewch i fi, yn y lle cyntaf, ddwyn ar gof yr ymadrodd pwyfig a welir yn Ioan iii. 17. (yr hwn fydd yn gryf o ochr yr athrawiaethau a soniwyd) "Ni ddichon dyn dderbyn dim, oni bydd " wedi ei roddi iddo o'r nef." Ni wnae llyngcu fy marn i wrth fy rhesymmau i yn unig onid ychydig o les i chwi. Yr Arglwydd ei hun yn unig a ddichon roddi gwybodaeth fywiol, fuddiol a chysfurus o'i wirioneddau. Nyni allwn ddyfod yn ddoeth mewn opiniynau, ac yn hyddysg mewn athrawiaethau, mor belled a gallu ymresymmu gwrthddadleu, ac ymresymmu o blaid ein tyb ein hunain, drwy rym diwydrwydd, a chadernid synwyr naturiol. Eithr amhosibl yw iawn ddyall beth yr ydym yn ei haeru, a pheth yr ydym yn ei ddywedyd, heb gael amgyffrediad ysprydol o'r cwbl wedi ei argraffu yn ein calonau drwy nerth yr Yspryd Glân. Nid trwy ymddadleuadau trwmfawr, am hynny y mae i ni ddisgwyl gwybodaeth brofiadol, effeithiol a digonol o'r gwirionedd fel y mae yn yr Iesu, eithr trwy ddisgwyl yn oftyngedig wrth Dduw mewn gweddi, a dyfal ddarllen ei sanctaidd air.

Os ceisiwch chwi'n ddisfrifol trwy weddi gyfarwyddyd gan yr Arglwydd, chwi a arferwch yn ganlynol y moddion a appwyntiodd efe i gyfrannu addysg. Rhoddwch gennad i mi i osod o'ch blaen yr hyfforddiadau sydd yn canlyn tra byddoch yn darllain ac yn cymmharu pethau ysprydol â phethau ysprydol: yn gyntaf, i beidio gosod gormodd o bwys ar nifer fechan o destunau gwahanrhedig, ond

ond i chwilio am yr ystyr fyddo fwyaf cyttunol a iaith gyffredin yr ysgrythur. Mae'n ddiammau yn angenrhaid i air anffaeledig Duw fod yn gyttunol ag ef ei hun: os nad yw yn ymddangos felly i ni, rhaid gosod yr hyn a ymddengys yn dywyll ac yn anghyflon wrth ddrws y tywyllwch a'r anwybodaeth sydd etto yn aros yn ein meddyliau ni. Fel y mae'r ūn ben-allwedd (*master-key*) yn agor amryw gloion o wahanol wneuthuriad mor hawfed a'u gilydd; felly y mae rhyw olwg gynhwysfawr o wirioneddau ysgrythurol, yr hon a egyr lefydd anhawdd, a ettyb wrthddadleuon, ac a adgyymmoda, a oleua, ac a gyffona lawer o destunau'n gywraint, y rhai i'r sawl sydd ymddifad o'r ben-allwedd hon (a elwir yn fynych cyffelybrwydd ffydd) a ymddangosant yn ychydig lai na gwrthwynebol i'w gilydd. Pan gaffoch yr agoriad hon chwi ellwch ymorphwys yn sicr o iawn ystyr y testunau.

Drachefn, fe fyddai da pe ymgynghorech a'ch profiad wrth fyned rhagddoch. Canys ni ddylid ymddibynnu ar brofiad yn y lle cyntaf, am fod profiad ei hun yn ddarostyngedig i reol y gair ysgrifenedig, etto y mae hi'n gynnorthwy i'r raddol rhagorol. Sulwch pa ystyr sydd fwyaf gyttunol a'r hyn a weithredir oddifewn i chwi ac oddiamgylch i chwi, a pha un sydd yn fwyaf cyfatebol i'r modd y mae Duw yn ymddwyn tuag attoch, a'r hyn a alloch chwi ddal sulw o'r modd y mae yn ymddwyn tuag at eraill.

Ymhellach, pan gaffoch eich arwain (fel yr ydwyf yn meddwl y cewch os na cha'och eisoes) i edrych yn ffafrol ar yr athrawiaethau calfinistaidd, nac ofnwch eu derbyn o herwydd bod rhai anhawdderau na fedroch (esiau llawn feddiant o'r allwedd a soniais) eu diddrysffu, ond ystyriwch pa un a oes y cyfryw wrthddadleuon o'r ochr arall. Creaduriaid truain gweinion ydym; ac ni chafasom yn gymmwys mo'n galw i ddattod pob cwlwm athrawiaeth, ond yn hyttrach i ymosyn
am

am y goleuni hwnnw a ddichyn gadarnhau a phorthi ein heneidiau.

Cymmharwch dueddiad amrafael farnau. Dyma reol ragorol pe medrem ei iawn ddefnyddio. Pa beth bynnag fydd o Dduw fydd a thueddiad dilys ynddo i ddychwelyd y gogoniant i Dduw, i gae allan bob ymffrost oddiwrth y creadur, i daenu ymarferiad a chariad at sancteiddrwydd, ac i anghwanegu ein hymddibynniad ar ei ras a'i ffyddlondeb ef. Nid rhaid i'r Calfinistiaid ofni gorphwys amgylchiadau eu mhatteu ar y prawf hwn; heb waethaf y cam-ddarluniadau anghyfiawn a wnaethpwyd yn fynych o'u hegwyddorion, ac ymarwedd- iad anweddaidd y rhai hynny a farnent ddrwg- ymddygiadau rhyw ychydig ddynion neillduol fel y canlyniad angenrheidiol o lyngcu'r egwyddor- ion hynny.

Eithr rhaid i mi ymattal rhag i mi orphen fy llythyr cyn dechreu fy matter. Yr ydych chi'n gwrthddadleu yn erbyn yr athrawiaeth o etholed- igaeth. Chwi gyfaddefwch p'odd bynnag fod yr ysgrythur yn son am dani, a hynny mewn geiriau cadarn pendant; yn enwedig St. Paul. Myfi gyf- arfuais a rhai dynion syml (yr wyf yn credu) y rhai a ddywedent wrthyf nad allasant erioed oddef darllain y ofed ben. o'i lythyr at y Rhuf. ond yr oeddynt bob amser yn ei thro'i heibio. Felly yr oedd eu rhagfarn yn erbyn etholedigaeth yn peri rhag- farn ynddynt hefyd yn erbyn rhan o'r ysgrythur. Ond pa ham felly? onid o herwydd fod yr athraw- iaeth a ofnir yn cael ei dal allan yn rhy eglur i'w gochelyd. Eithr fe allai y dywedwch chwi fod rhai ysgrifenyddwyr a phregethwyr yn anturio gosod ystyr ysgafnach ar eiriau'r Apostol. Gadewch i ni farnu gan hynny (fel y cynnygaais yn ddiwedd- ar) oddiar brofiad. Gan gyfaddef (a hyn y mae'n ddiawmeu gennyf a gyfaddefwch) llygredigaeth gyffredinol dynol ryw, pa fodd yr atebwn am droedigaeth

droedigaeth enaid at Dduw, oddi eithr i ni hefyd gyfaddef fod etholedigaeth o ras? Y mae'n rhaid i'r gwaith ddechreu yn rhyw le. Naill ai'r pechadur a ymofyn yn gyntaf am yr Arglwydd, ai'r Arglwydd am y pechadur. Y cyntaf sydd amhofibl, od ydym wrth naturiaeth yn feirw mewn camweddau a phêchodau; os yw duw'r byd hwn wedi tywyllu ein llygaid, ac yn meddiannu ein calonau; ac os yw synniaeth y cnawd, mor belled oddiwrth dueddu i ymofyn am Dduw, fel y mae yn elyniaeth yn erbyn Duw. Rhewch gennad i mi'ch galw chwi eich hun yn dyft. Yr ydwyf yn meddwl eich bod yn adnabod eich hun yn rhydda i ddywedyd i chwi erioed garu neu ymofyn yr Arglwydd yn gyntaf. Fe allai eich bod yn gydwybodol ddarfod i chwi dros amser, ac mor belled ac y gallech, wrthwynebu ei alwad, ac y darfuasai am danoch oni buasai iddo'ch gwneuthur yn foddlon yn nydd ei allu, a'ch hachub er gwaethaf i chwi eich hun. O'ch rhan chwi yr ydych yn cyfaddef ddarfod iddo ef ddechreu â chwi; ac y mae yn rhaid ei bod felly'n gyffredinol gŷd a phawb a alwyd, os yw holl ddynol ryw wrth naturiaeth yn elynion yn erbyn Duw. Yna ymhellach y mae yn rhaid fod etholedigaeth, oddi-eithr fod pawb yn cael eu galw. Ond fe sicrhaer i ni fod y ffordd lydan, ar yr hon y mae'r torfeydd mwyaf, yn arwain i ddistryw. Oni fuoch chwi a finnau ar y ffordd hon? A oeddem ni'n well na'r rhai sydd yn parhau ynddi etto? Pa beth a wnaeth i ni wahaniaethu oddiwrthym ein hunain gynt? *Grâs.* Pa beth a wnaeth i ni wahaniaethu oddiwrth y rhai sydd yn awr fel y buom ninnau unwaith? *Grâs.* Y mae'n ddiammedu yntau fod y grâs hiwn, yn ol ei henwau ei hun, yn ras gwahannerhedolog neu gwahaniaethedig, hynny yw mewn geiriau eraill, grâs etholedig. Ac i feddwl fod Duw'n gwneuthur etholedigaeth neu'r dewifiad

iad hwn ar yr amfer y mae yn ein galw yn unig, sydd gyd â bod yr anysgrythurol, yn wrthwyneb i hyfforddiadau rheswm, a'r meddyliau sydd ynom am holl berffeithrwydd y Duwdod yn enwedig, ei hollwybodaeth a'i anghyfnawidrwydd. Y rhai sy' yn credu fod gallu mewn dyn wrth naturiaeth i droi at Dduw, a allant ymryffon ynghylch ethol-edigaeth ammodol ar gyfrif rhagwybodaeth o fydd ac ufudd-dod. Eithr tra y mae eraill yn ymddadleu gadewch i chwi a finnau ryfeddu, canys ni a wyddom i'r Arglwydd ein rhagweled ni (fel yr oeddem) mewn cyflwr cwbl analluog i gredu nac ufuddhau, oni buasai iddo ef weled bod yn dda i weithio ynom ewyllysio a gweithredu ô'i ewyllys da ef.

Mewn perthynas i barhâd mewn grâs pa farn bynnag fo gennym yn ei gylch mewn ystyr athrawiaethol, oddieithr i ni ein hunain barhau felly, ein proffes o grefydd a fydd ofer yn gwbl, canys yn unig "y rhai a barhant hyd y diwedd a achubir." Myfi dybygw'n y bydd pob un ag sydd yn credu hyn ac a wnaed yn hyspys o'i wendid ei hun, o nifer a chadernid ei elynion ysprydol, a'r blinderau a'r peryglon a gyfodant oddiwrth ei sefyllfa yn y byd drygionus hwn, yn ddymunol o gael rhyw sicrwydd (os yw bosibl) na bydd ei lafur a'i ddisgwyliad yn ofer. Bod yn ansicr mewn matter o'r cyfryw bwys, heb ddim i ymddiried ynddo am ein parhad yn gwneuthur da, ond ein hymdrechiadau gweinïon ein hunain, ein diwydrwydd hannerog a'n gofal byrr ei olwg sydd yn ddiammeu yn orthymderus, os ystyriwn yn iawn pa mor analluog ydym o honom ein hunain i wrthsefyll byddinoedd y byd y cnawd a'r cythraul y rhai sydd wedi cydfwriadu yn erbyn ein heddwch. Pan gymmerwyf yr olwg yma ar bethau mi a ddisgwyliwn i wrthwynebwyf yr athrawiaeth hon; pe byddent gwbl deimladwy o'u cyflwr a'u sefyllfa, wylo o herwydd eu

eu buddugoliaeth, ac o herwydd eu bod yn abl i'w phrofi yn dwyllodrus ac yn anysgrythurol, a thristau oblegid fod barn mor barod i adfywio a chalonnogi ein gobaith, heb ei sylfaenu ar y gwirionedd. Nid rhyfedd fod dynion o galonnau llygredig yn gwrth sefyll ac yn goganu athrawiaeth ag sydd yn talu i'r Arglwydd y gogoniant dyledus i'w enw, ac yn darparu mor effeithiol tuag at gyflur ei bobl. Ond y mae achos i ryfeddu fod y rhai sydd yn teimlo eu heisiau o honi, ac nad allant fyw yn gyflurus heb ei chynnorthwy, yn ofni neu yn anewyllysgar i'w derbyn. Eithr y mae llawer o blant y goleuni yn rhodio etto yn y tywyllwch o'r achos hyn. Naill neu y maent yn bwhwman o herwydd barnau rhai dynion y maent yn debyg yn ddoethach na hwy, neu yn tramgwyddo o herwydd gwrthgiliad proffeswyr a fu unwaith ddadleuwyr dros yr athrawiaeth hon, neu y maent yn petrysu am na fedrant yn iawn ddyall y rhannau hynny o'r ysgrythur sydd fel pe ba'ent yn llafaru iaith wrthwynebol. Ond fel y mae goleuni a gwybodaeth yn amlhau, y mae'r cyfryw ddryfni yn lleihau. Y mae'r Arglwydd yn ymarddelu'r anrhydedd, ac ymrwymo cyflawnu iachawdwriaeth berffaith, na chaiff un gallu dynnu ei bobl o'i ddwylaw ef, na'u gwahanu oddiwrth ei gariad. Eu parhad mewn grâs, heblaw eu fod yn cael ei gadarnhau mewn amryw addewidion pendant, a ellir ei brofi gyd â'r eglurdeb mwyaf oddiwrth anghyfnewidrwydd Duw, cyfryngdod Crist, yr undeb sy yn parhau rhyngddo ef a'i bobl, ac oddiwrth egwyddorion y bywyd ysprydol a blannodd efe yn ei calonnau, yr hwn yn ei natur ei hun sydd wedi ei gyffylltu â bywyd trgawyddol, canys grâs hedyn gogoniant yw. Nid oes gennyf le i ymhelaethu ar y pyngciau hyn, ond yr ydwyf yn eich cyfarwyddo at y testunau canlynol, oddiwrth y rhai y gallwch dynnu amryw

amryw refymmau cedyrn anorchfygol er eu sicrhâd, Luc xiv. 28—30. cymmharedig â Phil. i. 6. Heb. vii. 25. a Rhuf. viii. 34—39. Ioan xiv. 19. a Ioan xv. 1, 2. Ioaniv. 14. Ar y sylfaen hyn fy nghyfaill p'am nad allech chwi a ffoisoch am noddfa at y go-baith a ofodwyd o'ch blaen, ac a orchymynasoch eich henaid i'r Iesu, ymlawenhau yn ei iachawdwr-iaeth, a dywedyd " tra y mae Crist yn Wreiddyn, yn Ben, ac yn Briod i'w bobl, tra y mae gair Duw yn Ie ac yn Amen, tra y mae arfaethau Duw yn anghyfnewidiol, tra y mae gennym Gyf-ryngwr ac Archoffeiriad ger bron yr orsedd, tra y mae'r Yspryd Glân yn abl ac yn ewyllysgar i dystiolaethu i wirioneddau'r efengyl, tra y mae Duw yn ddoethach na dynion ac yn gadarnach na satan, cyhyd y mae ac y bydd y sawl a gredo yn yr Iesu'n ddiogel. Y nesoedd a'r ddaear a ânt heibio, eithr yr addewid, y llw, y gwaed, i'r rhai y mae fy enaid yn ymddiried, a roddant i mi ddiogelwch ni phalla'n dragywydd."

Fel y mae'r athrawiaethau o etholedigaeth a pharhad mewn grâs yn gyflurus, felly y maent yn bwrw heibio bob hawl i ymffrost a hunan-ymddiried, pan gaffont eu gwir dderbyn yn y galon, ac am hynny y maent yn ganlynol yn tueddu i ddyrchafu'r iachawdwr. Y maent yn anurddo balchder pob ardderchawgrwydd ddynol, ac nid ydynt yn gadael dim i ni ymogoneddu ynddo ond yr Arglwydd. Pa fwyaf y castom ni ein hargyhoeddi o'r llygredigaeth drwyadl sydd ynom ac o'n han alluo'r dechreu i'r diwedd, mwyaf gogoneddus yr ymddengys yr Iesu i ni. Fe ddichon y rhai *iach* roi gair da i'r meddyg, ond y *claf* yn unig a fedrant ei brisio. Ac yma nid allaf lai na nodi'r gwahaniaeth sydd rhwng y rhai nid oes ganddynt *ddim* i ymddiried iddo ond rhâd râs, â'r rhai a ymddibynnant *ychydig* o leiaf ar allu a rhinweddau da dyn. Yr ydym ni'n cydsynio â pha

D

beth

beth bynnag a resymmont allan o air Duw yng-
 hylch sancteidd-hâd. Yr ydym yn cyfaddef ei
 hangenrheidrwydd ei hardderchogrwydd a'i phryd-
 ferthwch. Eithr nynt a ewyllyfiem iddynt gyttuno
 yn fwy â ni i dderchafu enw'r Iachawdwr. Y
 mae eu profiad yn eu harwain i siarad am danynt
 eu hunain, am y cyfnewidiad a weithredwyd
 ynddynt, a chymmaint fydd yn sefyll ar eu gwaith
 hwy'n gwylio ac yn ymorcheftu. Yr ydym ninnau
 hefyd yn ddiolchgar pan welom gyfnewidiad wedi
 ei weithredu ynom drwy gaderndid grâs, ac ni
 ddymunem ein cael yn gwylio. Eithr y mae
 ein gobaith yn fwy bywiol pan edrychom ar yr
 hwn fydd Oll yn Oll, na phan gymmerom olwg
 ar wawriad amherffaith grâs yn ein calonau. Ei
 Berson gogoneddus, ei gariad, ei ddioddefaint, ei
 eiriolaeth, ei gydymdeimlad, ei berffeithrwydd,
 a'i ffyddlondeb—dyma'n testunau hyfrydaf ni, y
 rhai ni adawant ond ychydig hamdden (pan f'om
 oreu ein tymherau) i ni siarad am danom ein
 hunain. O! fel y mae ein calonau'n tyneru,
 ein llygaid yn toddi pan deimlom ychydig o rydd-
 did wrth feddwl ac ymddiddan am dano ef. Canys
 nid oedd i ni gynnorthwy yr amser aeth heibio,
 ac ni fydd chwaith yr amser fydd ar ddyfod, ond
 oddiwrtho ef yn unig. Os yw rhai'n cydroddi
 mymryn at eu hiachawdwriaeth, y mae hynny'n
 fwy nag allwn ni wneuthur. Od oedd rhai yn
 ufudd ac yn ffyddlon i weithrediadau a galwedig-
 aethau cyntaf yr Ysryd, nid felly yr oedd hi gyd
 â ni. Os oedd rhai wedi ymbarattoi i'w dderbyn
 ef ymlaenllaw nynt a wyddom ein bod ni mewn
 'stad o ymddieithriad oddiwrtho. Yr oedd arnom
 ni eisiau grâs arglwyddiaethol anwrthwynebol i'n
 hachub, onid ê darfuasai am danom yn dragy-
 wydd. Od oes gan rai allu o'honynt eu hunain,
 rhaid i ni gyfaddef ein bod ni'n dlottach na hwynt
 hwy. Nid allwn ni wyllo, oddieithr iddo ef gyd-
 wyllo; nid allwn ni ymorcheftu, oddieithr iddo ef
 gyd-

gyd-ymorcheftu â ni; nid allwn fefyll un funud, oddieithr iddo ef ein cynnal i'r lan. Ac yr ym yn credu y derfydd am danom wedi'r cwbl, os nad yw ei ffyddlondeb ef yn rhwymedig i'n cadw. Ond yr ydym yn hyderu y gwna efe hyn, nid er mwyn ein cyfiawnder ni eithr er mwyn ei enw ei hun, ac o herwydd darfod iddo ein caru a chariad tragywyddol, a gweled bod yn dda yn ei drugaredd i'n tynnu atto ei hun, ac i'w gael gennym pan nad oeddem yn ymofyn am dano.

A allwch chwi feddwl, anwyl syr, y dymuna dŷn f'o'n byw dan effaith y meddyliau hyn fyw mewn pechod fel yr amlhao grâs? Na allwch, yr ydych chwi wedi sulwi yn rhy ddi-duedd ar ddynion ac ar eu moesau i gredu pob achwyniadau a ledir yn ein herbyn. Y mae'n wir fod gau broffesiwyr gwag yn rhy aml yn ein mysg eithr a oes neb o'r cyffelyb ymmysg y rhai a ddaliant wrthwyneb farnau? Ac mi chwennychwn ddal sulw, nad yw'r wrthddadl a gymmerir oddiwrth ddrwgymddygiad y rhai a gyfrifir yn Galfiniastiaid ddim i'r pwrpas. Yr ydym ni'n dal, nad oes nag athrawiaeth na moddion a ddichon gyfnewid y galon, ac achlyfuru ymarweddiad grafusol, oddieithr cael effeithiol gynnorthwy grâs Hollalluog. Am hynny, os ceffir mai felly y mae mewn gwirionedd, ni ddylid gosod hynny yn erbyn ein hathrawiaeth ni, ond yn hytrach ei dderbyn fel prawf a chadarnhad o honi. Yr ydym ni'n cyfaddef mai mewn llawer o bethau yr ydym ni oll yn llithro'n resynol, ac y mae i ni achos i gywilyddio a rhyfeddu am nad yw'r fath egwyddorion bywiol yn cael gwell effaith arnom; eithr yn ol y cwbl y mae ein cydwybodau yn dwyn tyftiolaeth, ac yr ydym yn gobeithio y gallwn gyhoeddi i'r byd ac i'r eglwys, heb un achos cyfiawn i ofni ammheuad, mai athrawiaethau yn ol duwioldeb yw athrawiaethau grâs. *Ydwyf, fy anwyl gyfaill, &c.*

LLYTHYR X.

(A.) *Neu, Grâs yn yr Eginyn.* Marc iv. 28.

ANWYL GYFAILL,

YR ydwyf yn eistedd i ofod allan yn ol eich dymuniad fy nrych cyffredinol o weithred-ia dau cynhyrchiol grâs, amrywiol raddau profiad credadyn, yr hyn a arwyddaf wrth y nodau gwahaniaethol [A B C] yn gyfattebol i'r gwahaniaethau y mae ein Harglwydd yn ein dysgu i ddal fulw arnynt ynghynnydd yr yd. Marc iv. 28. "Yn gyntaf yr eginyn, ar ol hynny y dywyfen, yna'r yd yn llawn yn y dywyfen." Y mae'r Arglwydd yn arwain ei holl bobl yn effeithiol ac yn gadwedigol i wybodaeth o'r un gwirioneddau hanffodol, ond yn y fath amrafael ffyrdd, fel y bydd yn angenrheidiol yn yr ymresymmiad hwn i ofod heibio mor gynnil ac y gellir y cyfryw bethau ag a fyddont berfonol neu ddamweiniol ymhrofiad pob un, a chynnull y cyfryw bethau yn unig y rhai sydd yn fwy neu lai yn gyffredin i bawb. Am hynny ni roddaf i chwi gynddelw o'm profiad i fy hun, na phrofiad un dŷn neillduol; eithr myfi a amcanaf ofod i lawr mor eglur ag y gallwyf yr hyn y mae'r ysgrythur yn ei ddysgu i ni ynghylch natur a rhannau angenrheidiol gweithrediad grâs, mor belled ac y goddef gymmhwyfiad cyffredinol at bawb sydd gyfrannogion o weithrediau dau grafusol.

Wrth naturiaeth yr ydym ni oll yn feirw mewn camweddau a phechodau, ac nid yn unig yn elynion i Dduw ond mewn 'stad o elyniaeth a gwrthryfel yn erbyn ei lywodraeth a'i râs. Mewn perthynas i hyn, gynnag phwy wahaniaeth fyddo rhwng

rhwng ymddygiad dynion fel aelodau o wladwr-
aeth y maent oll, y doeth yn gyftal a'r anwybo-
dus, y sobr yn gyftal a'r halogedig; yn analluog
i dderbyn na chymmeradwyo gwirioneddau Duw,
1 Cor. ii. 14. Ar yr achos hyn y mae ein Har-
glwydd yn datgan, "Ni ddichon neb ddyfod attaf
fi oddi eithr i'r Tâd, yr hwn am hanfonodd ei
dynnu ef." Er fod y gair Tâd fynychaf yn ar-
wyddocau gwahaniaeth hyspys a phwysfawr yn
y Drindod ogoneddus, yr ydwyf fi'n meddwl fod
ein Harglwydd yn ei arfer weithiau i ofod allan
Dduw neu'r Naturiaeth Ddwyfol, yn wahanrhed-
ol oddiwrth ei ddyndod, megis yn Ioan xiv. 9.
A hyn yr ydwyf yn meddwl yw yr ystyr yma :
"Ni ddichon neb ddyfod attaf fi oddieithr ei
ddyfsgu gan Dduw," a gweithredu arno gan allu
dwyfol. Gweithrediad digyfrwng y gallu hwn,
yn ol trefn iachawdwriaeth, a gyfrisir yn hytrach
i'r Ypryd Glan nag i'r Tâd, Ioan xvi. 8—11.
Eithr gallu Duw a Thâd ein Harglwydd Iesu
Grift ydyw, ac am hynny a gyfrisir yn gyffredin-
ol i'r Tad, y Mab, a'r Yspryd, Ioan v. 21. pen.
vi. 44, 63. 2 Cor. iii. 18. 2 Thef. iii. 5.

Wrth [A] ydwyf yn dyall dyn fyddo'n cael ei
dynnu gan Dduw, yr hyn a'i harwain yn anghyf-
eiliornadwy at yr Arglwydd Iesu Grift i feddiannu
bywyd a iachawdwriaeth. Dechreuad y gwaith
hwn sydd ddifysymmwyth. Hyn a effeithir drwy
fath o oleuni a gyfrannir, i'r hwn yr oedd o'r blaen
yn gwbl odieithr. Y mae llygaid y dyall yn cael
eu hagog a'u goleuo. Y goleuni a gyfrennir ar y
cyntaf sydd wan a diwahan, fel gwawr y boreu;
ond pan ddechreuo unwaith fe gynnnydda'n ddi-
ammau ac a ymdaena hyd ym mherffaith ddydd.
Yr ydym ni'n llafaru'n gyffredin fel pe argyhoedd-
iad o bechod fyddai'r gwaith cyntaf y mae Duw'n
wneuthur ar yr enaid y mae Duw yn ei drugaredd
ar fedr dynnu atto ei hun. Eithr yr wyf yn

meddwl fod hyn yn anghywraint. Nid yw argyhoeddiad ond rhan, neu'n hytrach effaith ddiattreg y gwaith cyntaf hwnnw, ac y mae llawer o argyhoeddiadau ar nid ydynt oll yn tarddu o honaw, ac am hynny nid ydynt ond damweiniol ac amferol, er y dichon eu bod yn llym iawn, ac yn peri i ddyn wneuthur llawer o bethau. Cyn y gallom gael ein hargyhoeddi'n iawn o bechod y mae'n rhaid i ni iawn amgyffred y Duw yr ydym yn ymdrin ag ef. Fe ellir ofni pechod fel peth peryglus heb hyn, eithr ni allir dyall ei natur a'i haeddedigaeth ond yn unig wrth ei gymmharu â sancteiddrwydd, mawrhydi, a gwirionedd y Duw, yn erbyn yr hwn y gwnaethpwyd ef. Nid oes neb moddion allanol na thrugareddau, barnedigaethau, nac ordinhadau, a ddichon gyfrannu y cyfryw wybodaeth o Dduw, na dwyn ymlaen y cyfryw argyhoeddiad o bechod, heb gydweithrediad y goleuni a'r gallu dwysol hwn ar yr enaid. Fe ddichon y gydwysbod naturiol a'r anwydau gael eu heffeithioli gymmaint gan foddion allanol, fel y cynhyrfir rhai dymuniadau ac ymdrechadau da; ond oddieithr fod y rhai'n wedi eu sylfaenu ar amgyffrediad ysprydol o berffaithrwydd Duw, yn ol y datguddiad a roddodd o hono ei hun yn ei air, yn gynnarach neu yn ddiweddarach hwyl dychwelant oll i ddiddim, a'r enaid a gyffrowyd naill neu a ymchwel o radd i radd i'w hen ffyrdd, 2 Pedr ii. 20. neu a sodda i ffurf hunan-gyfiawn o dduwioldeb, heb ei grym, Luc xviii. 11. Am hynny gan fod cynnifer o bethau yngoruchwiliaeth yr efengyl, yn gyfaddas i weithredu ar anwydau naturiol dynion, y mae achos i alaru yn hytrach na rhyfeddu o herwydd aml gwympiadau gresynol proffeswyr. Canys er i'r eginyn ymddangos fel yn blaguro dros amfer, os na bydd dyfnder daear iddo wreiddio fe wywa'n ddiammau. Fe ddichon ddigwydd

i ni,

i ni fod yn anabl i farnu gyd â sicrwydd ar ymddangosiad cyntaf proffes gristianogol, pa un ai bod y gwaith fel hyn yn ddwfn ai peidio; eithr “ yr Arglwydd a edwyn y rhai fydd eiddo ef,” ac ym mha le bynnag yr ymddangoso hwn yn iawn, arwydd anffaeledig o iachawdwriaeth ydyw. Yn awr fel y mae Duw yn datguddio ei hun yn unig trwy gyfrwng gwirionedd ysgrythurol, y goleuni a dderbynir y ffordd hon a arwain yr enaid at yr ysgrythur o'r lle y tarddodd, a holl brifwirioneddau gair Duw a welir ac a dderbynir ar fyrr amser. Drwg pechod a gyfaddefir, a drygioni'r galon a deimlir. Fe ddichon fod rhai ymegniadau dros amser i ynnill ffafor Duw trwy weddi, edifeirwch, ac addysg, ond fynychaf ni threulir hir amser cyn yr ymddangosont yn wâg ac yn aneffeithiol. Yr enaid, fel y wraig a sonir Marc v. 26. wedi blino profi cynnygiadau ofer, a deimla ei hun waeth waeth, ac a ddygir o radd i radd i ganfod angenrheidrwydd ac effeithioldeb iachawdwriaeth fel y mae yn yr efengyl. [A] a ddaw yn fuan yn gredadyn mor belled a chredu gair Duw, gweled a theimlo pethau yn ol y maent yn cael eu portreidiad yno, cashau a chilio oddiwrth bechod, o herwydd gwybod ei fod yn anfoddloni Duw ac yn wrthwyneb i'w ddaioni ef; derbyn y dyftiolaeth a roddodd Duw am ei fab, a chael ei galon wedi ei chyffroi a'i thynnu at yr Iesu trwy olwg ar ei ogoniant a'i gariad at bechaduriaid truain, ymddiried yn ei enw a'i addewidion fel ei unig annogaeth i ddyfod at orfedd grâs, disgwyl yn ddiwyd yn ffordd y moddion a ordeiniwyd i gyfrannu cynnydd mewn grâs, a charu pobl Dduw, a'u cyfrif fel ardderchogion y ddaear, ac ymhyfrydu yn eu cyfeillach. Fe ddichon hefyd fyned mor belled a hiraethu, disgwyl a gweddio am ran yn y bendithion y mae'n credu eu bod yn eu mwynhau, a gommed ymfoddloni mewn dim yn fyrr o hynny.

Fe ddichon hefyd gael ei wneuthur yn deimladwy o allu yr Arglwydd Iesu i'w achub, eithr o herwydd yr anwybodaeth a'r ddeddfoldeb fydd etto'n aros ynddo, y goffadwriaeth o'r pechodau a wnaeth, a theimlad o'i lygredigaeth presennol, y mae yn fynych yn ammau ei ewyllysgarwch; ac o eisiau dyall amlhad gras a sicrwydd yr addewidion, y mae'n ofni rhag i'r lachawdwr trugarog ei gil-gwthio'n ddirmygus oddiwrth ei draed.

Tra y mae fel hyn yn ieuangc yngwybodaeth yr efengyl, yn drymlwythog gan bechod, ac ysgatfydd wedi ei amgylchynu â themtasiynau diafol, yr Arglwydd, "yr hwn fydd yn casglu ei ŵyn yn ei freichiau ac yn eu dwyn yn ei fynwes," a wel fod yn dda weithiau i ganiattau iddo ddiodydd meddyginiaethol, fel na chaffo ei lyngcu gan ormod tristwch. Fe allai yr chengid ei galon, a than y gair, y dygid rhyw addewidion i dre at ei feddwl, ac y celent eu cymmhwysfod gydag awdurdod a melusdra. Efe a gamsynnua natur a diben y cyssuron hyn, y rhai ni roddir iddo i ymorphwys ynddynt, eithr i'w annog i ymestyn at y pethau fydd o'r tu blaen. Efe a dybia ei fod yn iawn y pryd hynny am ei fod yn eu mwynhau ac a ofer o-beithia y caiff eu mwynhau bob amser. Yna y mae ei synydd yn sefyll yn sicr. Eithr ychydig ennyd ac efe a deimla gyfnewidiad. Ei gyssuron a ballant, ei galon a gaeir fel na allo weddio, a'u feddyliau a grwydrant fel na allo wrandaw, pechod mynwefol a adfywia o'i fewn, ac o bosibl satan a ddychwel gyd â chynddeiriogrwydd dauddwbl. Yna y bydd fel un wedi gorphwyllo, gan feddwl mai rhyfygus oedd ei obaith, ac mai twyll oedd ei gyssuron. Fe fydd arno eisiau teimlo rhyw beth a roddo iddo warant i ymddiried yn rhad addewidion Crist. Ei olwg ar hawddgarwch y pechadur fydd dywyll iawn, ni chenfydd ogoniant a chyffondeb priodoliaethau Duw yn achubiad dyn; efe a ochneidia

oehneidia am drugaredd, ac a ofna fod cyfiawnder yn ei erbyn. Pa fodd bynnag, y mae'r Arglwydd trwy'r goruchwiliaethau cyfnewidiol hyn yn ei ddwyn i fynu, ac yn ei arwain ymlaen. Y mae'n derbyn grâs gan yr Iesu i'w alluogi i ryfela yn erbyn pechod; mae ei gydwybod yn dyner, a'i drallodion gan mwyaf ydynt drallodion ysprydol; ac y mae'n meddwl pe cai deimlad ficer a pharhaol o'i ran yn ei Anwylyd, na fyddai braint un brofedigaeth allanol yn abl ei gythryblu. Yn wir er waethaf i wendid ei ffydd, a pharhad yspryd deddfol yr hyn fydd yn ei flino'n fawr, y mae rhai pethau yn ei brofiad presennol ar y rhai ysgatfydd y dichon edrych yn ol gyd ag hiraeth yn ol hyn, pan f'o ei obaith a'i wybodaeth wedi eu sefydlu'n well. Yn enwedig teimladrwydd ac awchlymrwydd y blŷs fydd ganddo i ddisgwyl wrth ordinhadau grâs, gan chwennych didwyll laeth y gair gyd ag awydd-fryd a phrysurdeb, fel baban yn hiraethu am y bronau. Y mae'n cyfrif yr oriau o un odfa i'r llall, ac fe ellir darllain ei barodrwydd a'i chwenychiad i wrando yn ei wyneb-pryd. Ei zêl hefyd fydd yn fywiol, ac fe ddichon ei bod, o eisiau chwaneg o brofiad, yn rhy hy ac yn rhy fyrrbwyll. Y mae ganddo gariad at eneidiau, a gofal am o-goniant Duw; yr hyn er ei fod weithiau yn peri iddo flinder, a phryd arall yn gymmysg a rhai o gynhyrhiadau anweddaidd Hunan, etto yn ei egwyddor y mae'n ganmoladwy ac yn ddymunol iawn, Ioan xviii. 10.

Y mae grâs Duw yn cael effaith ar y dyall a'r serchiadau. Serchiadau gwresogion heb wybodaeth, a derfynant mewn coel grefydd; a'r wybodaeth honno nid oes ganddi effaith ar y galon a'r serchiadau, ni wna ond rhagrithiwr. Y gwir gredadyn a adnewyddir yn y ddau ystyr; etto ni allwn sulwi, er nad yw [A] heb wybodaeth, fod ei gyflwr yn gyffredin yn fwy hynod am wiesogrwydd

a bywiogrwydd y ferchiadau. O'r tu arall fel y mae'r gwaith ym myned ymlaen, er nad yw'r ferchiadau yn cael eu gadael allan yn gwbl, etto y mae'n cael ei ddwyn ymlaen o'r rhan fwyaf yn y dyall. Yr hên Grifftion a fwynha olygon perffeithiach, doethach, a mwy cydglymmol o'r Arglwydd Iesu Grift, a gogoniant ei berson a'i gariad achubol; o ba herwydd y mae ei obaith yn fwy sefydledig, ei hyder yn fwy syml, a'i heddwch a'i gariad, mewn pethau eraill yn gyffelyb, yn fwy parhaus ac yn fwy cyffon, na'r eiddo crefyddwr euangc; ond y diweddaf a biau'r fantais o ran gwresogrwydd ei deimladau. Y pren fydd werthfawroccaf pan f'o'n llwythog gan ffrwythau aeddfed, ond y mae rhyw harddwch neillduol ynddo pan fyddo yn ei flodau. Amser gwanwyn yw hi ar [A] y mae efe yn ei flodau, a thrwy râs a bendith y Llafurwr nefol efe a ddwg ffrwyth yn ei henaint. Y mae ei ffydd yn wan, ond y mae ei galon yn wresog. Yn anfynych y beiddia efe alw ei hun yn gredadyn, ond y mae'n gweled ac yn teimlo, ac yn gwneuthur y cyfryw bethau ar na fedrai un dyn eu gwneuthur, oddieithr fod yr Arglwydd gyd ag ef. Dymuniad a thueddiad ei enaid fydd tuag at Dduw, a thuag at ei râs ef. Nid yw ei wybodaeth ond bychan, eithr y mae hi yn cynnyddu bob dydd. Os nad yw efe yn *dad* neu yn *ŵr ieuangc* mewn grâs, *plentyn* anwyl ydyw. Yr Arglwydd a ymwelodd a'i galon, a'i gwaredodd rhag cariad at bechod, ac a sefydlodd ei ddymuniadau yn-gwbl ar Iesu Grift. Y mae yspryd caethiwed yn ymadael ag ef bob yn ychydig, ac y mae'r awr o ryddid y mae efe yn hiraethu am dani yn agoshau, pan drwy amlygiad cyflawnach o'r efengyl ogoneddus, y rhoddir iddo adnabod ei dderbyniad, a gorphwys ar berffaith iachawdwriaeth yr Arglwydd. Ni a gymmerwn fulw arno wrth
yr

yr enw [B], mewn ail lythyr, o's nad ydych yn anfoddlon i mi ganlyn y matter.

Mi wyf eiddoch yn ddiragrith,

OMICRON.

LLYTHYR XI.

[B] Neu, grâs yn y dywysen. Marc iv. 28.

N I D hawdd olrhain ffordd yr Arglwydd yng halonnau ei bobl, er fod y peth yn sicr, a'r dyfiolaeth yn brofedig o'r ysgrythur. Wrth an-
turio ei egluro, nid allwn ond llafaru'n gyffredinol, ac amhosibl yw llunio y cyfryw bortreiad ar a ddichon gynhwys yr amrywiol gyflyrau a ddigwyddant ymhrofiad credadyn. Myfi a wnaethum gynnyg eisoes ar y cyfryw ddarluniad o Gristion ieuangc, dan yr arwydd-nod [A], ac yn awr yr wyf i lasaru yn ei gylch dan yr enw [B].

Yr ydwyf yn gadael fod y cyflwr hwn yn dechreu, pan fyddo'r enaid, wedi bod yn bwhwman rhwng ofnau a disgwyliadau, yn ol y gwahanol gyflyrau yr êl trwyddynt, yn cael ei ddwyn i ymorphwys yn yr Iesu, drwy amgyffrediad ysprydol o'i gyflawn gynnwysder a'i ddigonoldeb, fel doethineb, cyfiawnder, sancteiddrwydd pawb a ymdderiedant ynddo, ac yn cael ei alluogi drwy ffydd briodoliaethol i ddywedyd, "Efe sydd eiddo fi, a minnau yw eiddo yntau." Y mae amrywiol raddau o'r amgyffrediad hwn; ei natur sydd gynhyrchiol, ac y mae ganddo le i gynhyddu trafo'm yn y byd hwn. Yr wyf yn ei alw'n sicrwydd pan fyddo'n tarddu oddiar olwg syml o râs a gogoniant y Iachawdwr, heb ystyried ein cyflyrau a'n reimladau

dau ni, yn y cyfryw fodd ag y gallom ateb holl wrth-ddadleuon anobaith a Satan, yngeiriau'r Apostol, "Pwy yw'r hwn sydd yn damnio? Crist yw'r hwn a fu farw, i.e. yn hytrach yr hwn a gyfodwyd hefyd; yr hwn hefyd sydd a'r ddeheulaw Duw, yr hwn hefyd sydd yn ersyn trofom ni," Rhuf. viii. 34. Nid yw hyn (yn fy nhŷb i) yn perthyn at hanfod ffydd, fel y barner [B] yn grediniwr mwy gwreiddiol nac [A], eithr yn unig at gadarnhad ffydd. Ac yn awr gan fod ffydd yn gadarnach, y mae ganddi fwy o bethau i'w gwrthsefyll. Yr wyf yn meddwl mai nôd [A] yw *dy-muniad*, a nôd [B] yw *ymdreih*. Nid am fod dy-muniadau [B] wedi pallu, nac [A] yn gwbl ddi-eithr i ymdrechadau. Eithr am fod rhyw awch-lymrwydd a thaerni teimladwy yn nymuniadau [A], y rhai ni welir ysgatfydd mor gadarn gwedi'n, a phrofedigaethau ac ymarferiadau hefyd ym mhrofiad [B] gwahanol yn ei rhyw a chreulonach yn eu mesur, na'r rhai a brofodd [A], ac yn wir na'r hyn a allasai ei nerth ddioddef. (A), fel yr Israel, a waredwyd o'r Aipht trwy allu mawr a braich estynedig, a erlidiwyd ac a ddychrynwyd gan lawer o elynion, ac a roddodd ei hun i fynu fel un colledig lawer gwaith. Efe o'r diwedd a welodd ddinystr ei elynion ac a ganodd gân Moses a gân yr Oen ar lan y Môr-côch. Yna efe a wneir yn (B). Fe allai, megis Israel, y tybia fod ei drallodion wedi darfod, ac y disgwylia fyned yn ei ffordd yn llawen nes myned i mewn i wlad yr addewid. Ond, och! nid yw ei drallodion mewn rhan ond dechreu; y mae ganddo anialwch o'i flaen, yr hwn ni wyr ond ychydig am dano. Y mae'r Arglwydd yn awr ar fedr cymmwyso ei rag-luniaethau i'w brofi ac i'w ddarostwng ef, ac i ddangos iddo pa beth sydd yn ei galon, fel y gwne-ler ddani iddo yn y diwedd, ac fel y dychweler yr holl ogoniant i'w rad râs ef ei hun.

Gan fod yr Arglwydd yn caschau ac yn ffieiddio pechod,

pechod, ac yn dysgu ei bobl y rhai y mae yn eu caru, i'w galhau hefyd, fe fyddai dymunol debygem (ac y mae pob peth yn hawdd iddo ef) pe caent eu gwared yn berffaith rhag halogedigaeth pechod tufewnol a'u gwneuthur ar unwaith yn gydfurfiol ag ef, ar yr un amser ag y b'ont yn cael eu gwared oddiwrth euogrwyd a llywodraeth pechod. Ei ddoethineb p'odd bynnag a ordeiniodd yn y gwrthwyneb. Eithr oddiwrth yr hyn a ofodwyd i lawr uchod ynghylch ei gafineb at bechod a'i gariad at ei bobl, yr wyf yn meddwl y gallwn gasglu na oddefai efe i bechod i aros ynddynt, oni bai ei fod yn pwrpasu ei oruchreoli er cyflawnach amlygiad o ogoniant ei ras a'i ddoethineb, ac er gwneuthur ei iachawdwriaeth yn fwy perffaith i'w heneidiau. Ei orchymyn pa fodd bynnag, ac am hynny eu dyledfwydd, ac ymhellach, o herwydd y natur newydd a roddodd efe iddynt, eu dymuniad yw gwylio ac ymdrechu yn erbyn pechod, a gosod i lawr farwhad holl gorph pechod, a chynnydd sancteiddrwydd yn eu calonnau, fel eu mhawr a'u gwaftadol ddiben, i'r hyn y mae ganddynt ofal parhaus a chynnesin. Ar yr ammod ymma y mae [B] yn myned allan. Y mae yr un effaith yngwybodaeth o'n derbyniad gan Dduw, a'n diogelwch trag'wyddol Ynghrist, ar y ddaear ac a fydd yn y nefoedd, ac yn ol y gradd o dyffiolaeth ac eglurder a ddygai yr un ffrwythau, o gariad parhaol, llawenydd, heddwch, diolchgarwch, a mawl, pe na byddai dim i'w wrthweithredu. Ond nid yspryd yw (B) ei gyd. Y mae natur lygredig etto'n glynu wrtho, ac y mae hâd pob llygredigaeth naturiol etto'n aros yn ei galon. Y mae yn byw hefyd mewn byd fydd yn llawn o rwydau ac achlysurau cyfaddas i dynnu allan y cyfryw lygredigaethau; ac y mae wedi ei amgylchynu a gelynyon ysprydol anweledig, gallu a chyfrwyfder y rhai y mae yn rhaid iddo etto eu dysgu trwy brofiad
chwerw-

chwerw-dost. Y mae (B) yn gwybod yn gyffredia-
 natur ei filwriaeth ysprydol, ac yn gweled ei iawn
 i fyw ar yr Iesu am gyfiawnder a nerth. Nid yw
 efe anfoddlon i ddioddef caledi fel milwr da Iesu
 Grift, ac y mae'n credu, er iddo gael ei frathu'n
 ddolurus fel y b'on agos a syrthio, etto y cynnal
 yr Arglwydd ef. Y mae yn gwybod fod ei galon
 yn "fwy ei thwyll na dim, ac yn ddrwg diobaith,"
 ond ni wyr, ac ni ddichon wybod ar y cyntaf gyf-
 lawn ystyr yr ymadrodd hwnnw. Etto fe fydd er
 gogoniant yr Arglwydd, ac yn y diwedd fe wna
 ei rās a'i gariad etto'n fwy gwerthfawr, bod i [B]
 gael arwyddion newyddion a gofidus o natur ly-
 gredig fel y mae'n myned ymlaen, y cyfryw ar na
 allasai gredu iddynt pe'u rhagddywedafid iddo,
 megis yn achos Pedr, Marc xiv. 29. Ac mewn
 gwirionedd, nid yw aflendid y galon yn ymddan-
 gos mewn cyflawn rym a gwrthnyfigrwydd, ond
 yn achos un, fel (B), sydd wedi profi fod yr Ar-
 glwydd yn raslawn, ac yn llawenhau yn ei iach-
 awdwriaeth. Mawr ddrygioni pechod ni amlygir
 yn gymmaint drwy ei waith yn torri-trwy attal-
 faâu bygythion a gorchymynion, a thrwy ei
 gyndynrwydd yn gweithredu yn erbyn cariad ac
 yn erbyn goleuni. Dyma fel yr oedd gyd ag He-
 zecia. Efe a fuasai was ffyddlon a gwrefog i'r
 Arglwydd lawer blwyddyn, ond y mae'n debyg
 gennyf y gwyddai fwy am Dduw ac am dano ei
 hun yn amser ei glefyd nac a wyddai erioed o'r
 blaen. Yr Arglwydd, yr hwn a'i gwaredasai yn
 wyrthiol o law Senacerib, a welodd fod yn dda he-
 fydd i'w waredu o derfynau'r bedd trwy wyrthiau,
 ac i estyn dyddiau ei einioes mewn ateb i weddi.
 Y mae'n amlwg oddiwrth y gân a gyfansoddodd ar
 ei iachad, i'r trugareddau a dderbyniodd gael dwfn-
 effaith arno. Etto yr oedd rhyw beth yn ei galon
 ar na wyddai oddiwrtho, ac a fyddai er gogoniant
 i'r Arglwydd iddo ei wybod, am hynny y gwelodd
 yn

yn dda ei adael iddo ei hun. Dyma'r unig waith y cafodd ei adael iddo ei hun, a'r unig waith y beir ar ei ymddygiad. Yr wyf yn barnu, mai ynghyflwr (B), hynny yw, ennyd wedi dyfod i adnabod yr Arglwydd, yr ydym yn cael y profiad mwyaf teimladwy a blinderus o ddrygioni ein nhattur. Nid ydwyf yn dywedyd, ei fod yn angenrheidiol i ni gael ein gadael i fyrthio i bechod cywilyddus allanol, cyn y dyallom pa beth fydd yn ein calon, er fy mod yn credu i lawer felly fyrthio, ag oedd a'u calonnau o'r blaen dan deimlad o gariad prynedigol, wedi eu gosod gymmaint yn erbyn pechod, a chalonnau eraill a gawsant eu gwaredu rhag y cyfryw dramgwyddiadau allanol. Y mae yr Arglwydd yn gosod rhai o'i blant i fynu yn rhybyddion ac yn esamplau i eraill, fel y byddo da yn ei olwg. Y rhai a arbedir, a'r rhai y mae eu cyfeiliornadau yn unig yn adnabyddus i'r Arglwydd a hwynt-hwy eu hunain, ydynt dan rwymau mawr o ddiolchgarwch. Mae'n ddir gennyf, na oddefodd y trugarog Arglwydd i myfi i ddwyn llawer o frychau ar fy ffydd oddiar yr amser y cyfrifwyd fi gyntaf gyd a'i bobl. Eithr nid oes gennyf le i ymffroftio yn hyn yma. Nid o herwydd fy noethineb, fy ngofal, na'm hyfprydolrwydd i y bu hyn, er na oddefodd efe i myfi fyw mewn esgeulusdra o'r moddion a appwyntiodd efe. Ond yr wyf yn gobeithio y cerddaf yn araf fy holl ddyddiau dan goffadwriaeth o lawer o bethau, o herwydd pa rai y mae gennyf gymmaint o achos i ymoftwng fy hun ger ei fron, a phe buafid yn fy ngadael i bechu'n waradwyddus yngolwg dynion. Etto mewn perthynas i'm hawl yn yr Anwylyd, ni wn i a amheuais i dros chwarter awr ynghyd er ys llawer blwyddyn. Ond och ! yr aml siamplau o ystyfnigrwydd, anniolchgarwch, byrrdra amynedd, a gwrthryfelgarwch i'r rhai y mae fy nghydwybod yn gorfod dwyn tyftiolaeth!

ac

ac fel y mae pob calon yn deimladwy o'i chwerwder ei hun, myfi a glywais y cyffelyb achwyniadau yn gyffredin gan eraill o bobl yr Arglwydd, â'r rhai yr ymddiddanais, hyd yn oed gan rai ag oedd yn ymddangos yn rafusol ac yn ysprydol rhagorol. Nid yw [B] ysgatfydd yn cyfarfod â'r cyfryw bethau ar y cyntaf, na phob dydd. Y mae'r Arglwydd yn trefnu amseroedd cyfaddas a throion priod i brofi eu hysprydoedd. Mae tymhorau neillduol pan y mae temtasiynau yn gyfattebol i'n cyflyrau ein tymherau a'n sefyllfaoedd; ac y mae amserau pan y mae yn gweled bod yn dda ancilio, a goddef i satan nefau fel y teimlont pa mor wael ydym ynnom ein hunain. Yr y'm ni'n ddaroftyngedig i falchder ysprydol, i hunan ymddibynniad, i waghyder, a chariad at y creaduriaid, a thorf o ddrygioni. Y mae'r Arglwydd yn fynych yn datguddio i ni un dueddiad bechadurus trwy ein gosod yn agored i'r llall. Y mae efe weithiau yn dangos i ni, pa beth a all wneuthur ynom ac erom; ac ar amserau eraill pa mor lleied a allwn ni wneuthur, ac mor anabl ydym i sefyll heb ei gymmorth. Trwy amrafael ymarferiadau o'r fath hyn trwy effaith oruwch-lywodraethus ac adeiladol yr Ysryd Glan, y mae [B] yn cael ei ddwyn i fynu mewn gwybodaeth gynnyddol o hono ei hun ac o'r Arglwydd. Y mae efe'n dysgu bod yn fwy andhyderus yn ei galon ei hun, a drwgdybio bod magl ymhob cam a gymmero. Yr oriau duon anghysurus a ddygodd arno ei hun yr amser aeth hebio, ydynt yn peri iddo werthfawrogi goleuni wynebpryd Duw yn ddau-ddwbl, ac yn ei ddyfsgu i ofni pob peth a ddichon ofidio ysbryd Duw, a gwneuthur iddo guddio ei wyneb drachefn. Yr aml bardynau a dderbyniodd efe ol ynol a 'chwanegasant ei ryfeddod am, a'i deimlad o'i rwymedigaethau i, drugaredd helaeth cyfoethog a phen-arglwyddiaethol y cyfammod. Llawer a faddeuwyd iddo am hynny y mae

y mae efe yn caru llawer, ac yn medru maddeu i, a charu eraill. Nid yw efe yn galw daioni yn ddrygioni na drygioni yn ddaioni, eithr y mae ei brofiad ei hun yn dysgu tynerwch a hir-ymaros iddo. Y mae 'n teimlo ysbryd addfwyn tuag at y rhai a gafwyd mewn bai, a'i anturiaethau i adferyd y cyfryw rai ydynt yn ol ymddygiad yr Arglwydd tuag atto ef ei hun. Mewn gair, y mae ymarweddïad (B) yn fy marn i'n gyflawn, ac efe a wneir yn (C) pan fyddo tymmer cynnefinol ei galon yn ateb i'r ymadrodd hwnnw yn y prophwyd Ezeziel, xvi. 63. "Fel y cofiech di, ac y cywil-
 "yddiech, ac na byddo it' mwy agoryd safn i
 "ymffrostio, i duchan, (neu feio) gan dy warad-
 "wydd, pan ddihudder fi tuag attat, am yr hyn
 "oll a wnaethost, medd yr Arglwydd Dduw."

Ydwys, fy anwyl Gyfaill,

Eiddoch yn ddiragrith,

OMICRON.

LLYTHYR XII.

(C) Neu, *Yr fjd yn llawn yn y dywysen*, Marc iv. 28.

MEwn ffordd o wahaniaeth rhyngddynt myfi a bennodais i (A) yr arwydd-nod *dymuniad*, ac i (B) *ymdrech*. Ac ni wn i am un gair a ddichon ddal allan gyflwr (C) yn well na'r gair *dwysfyfyriad*. Nid yw ei ragoriaeth mewn perthynas i (A) yn cynnwys yngwrefogrwydd teimladwy ac awyddffryd ei fferchiadau; yn yr ystyr hyn

hyn llawer o gredinwyr dychlynaidd a edrychasant yn ol dan riddfan ar ddydd eu dyweddi, pan yr oeddynt yn teimlo gwresogrwydd yspryd, y goffadwriaeth o'r hyn sydd ar unwaith yn eu plygu ac yn eu llonni, er fod eu barnau bryd hynny yn bur anghywir, a'u hamgyffrediaidau o wirioneddau yr Efengyl yn bur amherffaith, etto eu gyd nid allant alw'n ol yr un teimladau. Ac nid tyftiolaeth gydwybodol o'i dderbyniad gan yr Anwylyd, a galluogrwydd i alw Duw yn dad sydd yn gwahaniaethu rhyngddo a (B); canys mi osodais i lawr fod (B) wedi cyrraedd hyn. Er hynny, gan fod cynnydd ymhob gras, mae golygon (C) ar yr Efengyl ac ar ffyddlondeb a thrugaredd yr Arglwydd wedi eu cadarnhau drwy brofiad hwy, ac y mae ei sicrwydd yn ganlynol yn fwy *sefydledig* ac yn fwy *syml* na phan welodd ei hun gyntaf yn rhydd oddi wrth ddamnedigaeth. Ac nid ellir dweyd yn gymmwys fod gan (C) fwy o nerth, neu fwy o ystôr o râs o'i ran ei hun nag sydd gan (B) nac yn wir nag sydd gan (A). Y mae yn yr un ystâd o ddisgwyliad hollawl ar Dduw, mor anabl i weithredu un weithred ysbrydol, nag i wrthwynebu temtasiynau drwy ei allu ei hun ac ydoedd ar y dydd y dechreuodd ei daith. Etto mewn ystyr y mae yn llawer cadarnach, am fod ganddo deimlad mwy cyfflon a bywiog o'i wendid ei hun. Fe fu'r Arglwydd yn hir yn dysgu iddo'r wers hon trwy lawer o ragluniaethau croefion, a thrwy drugaredd eife a all ddywedyd na oddefodd gynnifer o bethau yn ofer. Fe gafodd ei dwyllo mor fynych gan ei galon, fel y mae yn awr mewn mesur wedi ei ddiddysfnu oddiwrth ymddiried iddi, am hynny nid yw efe'n cyfarfod a chymmaint o siomedigaeth. Ac wedi gweled amryw o weithiau mor ofer yw pob cynnorthwy arall, y mae efe yn awr wedi ei ddysgu i fyned at yr Arglwydd ar unwaith i ymofyn "grâs yn gymmorth cyf-amserol."

Fel

Fel hyn y mae efe yn gadarn, nid ynddo ei hun ond yn y gras fydd yng NGHRIST IESU.

Ond-dedwyddwch (C) a'i ragoriaeth ar (B) fydd yn cynnwys yn bennaf yn hyn ; gael o hono trwy fendith yr Arglwydd ar y moddion, sef gweddio, darllain a gwrando'r gair, a thrwy iawn ddefnyddio gyd â rhad Duw yr hyn a adnabu o'r Arglwydd, ac o'i galon ei hun, yn ffordd ei brofiad ei hun, olygon amlyccach dyfnach a mwy cynnwysfawr o ddirgelwch cariad prynedigol, o ragoriaeth o-goneddus yr Arglwydd IESU, yn ei berson, ei swyddau, a'i rās, a'i ffyddlondeb ; o gyfflondeb a gogoniant yr holl berffeithrwydd dwyfol, a ddat-guddiwyd i'r Eglwys yn a thrwyddo ef; o sicrwydd, hyfrydwch, cyflewndid a dilystrwydd yr ysgrythurau sanctaidd, ac o uwchder, dyfnder, lled a hyd cariad Duw yng NGHRIST. Fel hyn er nad yw ei deimlad mor wrefog a phan oedd yn ystad (A) y mae ei farn yn fwy cyfan, a'i feddwl yn fwy sefydledig, a'i frŷd yn ymfyfyrio'n fwy ar y pethau tu fewn i'r llen. Ei swydd bennaf yw edrych ar ogoniant Duw yng NGHRIST, a thrwy edrych y mae yn cael ei gyfnewid ar yr un ddelw, ac yn dwyn allan mewn modd parhaol a rhagorol ffrwythau'r cyfiawnder sydd trwy IESU GRIST er mawl a gogoniant i Dduw. Nid myfyrdodau anffrwythlon yw ei fyfyrdodau ef, eithr y maent yn wir effeithiol, ac yn ei alluogi i roddi siampl fanteisiol o fywyd cristianogol, gyd â mwy o gymmwysder nac a allasai ddisgwyl yn ol sefyllfa pethau'n bresennol oddiwrth (A) na (B). Y pyngciau sydd yn canlyn a eglurhant fy meddwl.

I. Gofstyngyddrwydd, yr ydys yn disgwyl gwel-ed cyfran o'r grās hwn ymhob gwir Grifon, eithr nid all ymddangos ond yn ol y mesur o wybodaeth a fyddo ganddynt o Grift ac o'u calonau eu hunain: rhan o orchwyl beunyddiol (C) yw edrych yn ôl ar y ffordd ar hyd yr hon yr arweiniodd yr Arglwydd ef;

ef; a thra y mae yn synniaw ar yr amryw Ebenezer a ofodafai efe i fynu ar hyd y ffordd, y mae'n gweled ymron cynnifer a hynny o golofnau coffaol o'i wrthgiliadau cyndyn ef ei hun, ac o'r modd y talodd i'r Arglwydd ddrwg am dda filoedd o weithiau. Pan gymharo efe'r pethau hyn ynghyd ef a all heb fod yn euog o wâg ymddangosiad arfer geiriau'r apostol, a galw ei hun " yn llai na'r lleiaf o'r holl saint a'r pennaf o bechaduriaid." (A) a (B) a wyddant y dylent ymddarostwng eu hunain, eithr y mae (C) felly mewn gwirionedd, ac yn teimlo grym y testun hwnnw a soniais yn fy llythyr diweddaf, Ezec. xvi. 63. Ymhellach, megis ag y mae efe fydd yn gwybod fwyaf o hono ei hun, felly efe hefyd a welodd fwyaf o'r Arglwydd, amgyffrediad o fawrhydi anfeidrol wedi ei gyflylltu a chariad anfeidrol a bâr iddo gilio i'r llwch. Oddiwrth yr ymarferiad o'r grâs hwn y mae dau eraill yn deillio y rhai ydynt brydferth dros ben ac yn brif ganghennau o'r meddwl ag oedd yn yr Iesu.

Y naill yw ymostyngiad i ewyllys Duw. Yr olwg a gafodd o'i waelder, a'i anheilyngdod, a'i anwybodaeth ei hun ac o Ben-arglwyddiaeth, doethineb a chariad Duw a'i dysg i ymfoddloni ym mhob cyflwr ac i ddioddef y rhan a drefnwyd iddo o helbul mewn gostyngeddwrwydd, yn ol iaith Dafydd yn amser trallod, " aethum yn fud, ac nid agorais fyngenau canys ti a wnaethost hyn."

Y llall yw Tynerwch yspryd tuag at ei gyd-griftianogion. Nid all lai na barnu eu hymarweddiad yn ol rheol y gair. Eithr ei galon ei hun a'r wybodaeth a ynnillodd o faglau'r byd, a dichellion y diafol a'u dysgant idd eu hesgufodi fel y bo dyledus, ac a'i gwnant yn gyfaddas i rybuddio ac adferu y rhai a gafwyd yn feius, mewn yspryd addfewn. Yn hyn y mae (A) fynychaf yn troseddu; gwresogrwydd ei zêl, yr hon ni chafodd erioed ei thymheru

heru yn iawn trwy deimlad o'i amherffeithrwydd ei hun a'i bradycha'n fynych i yspryd enllibus. Eithr (C) a fedr oddef gan (A) hefyd, canys efe a fuafai felly ei hun, ac ni ddisgwyl i ffrwythau gwyrddion fod yn aeddfed.

II. Ysprydolrwydd. Archwaeth ysprydol a thueddiad i gyfrif pob peth yn wael ac yn ddisfudd mewn cymhariaeth i wybodaeth a chariad Duw yng NGHRIST, ydynt angenrheidiol anhepgorol i wir Gristion. Ni all efe'n hollol ddewis y byd, 1 Ioan ii. 15. Etto ni newidiwyd ni ond mewn rhan, ac yr ym yn dueddol i ogwyddo gormodd at y byd. Y mae ein hysprydoedd yn glynu wrth y llwch er waethaf i hyfforddiadau dyall well; ac nid yw yr Arglwydd byth yr wyf yn credu yn rhoddi buddugoliaeth hollol i'w bobl ar yr egwyddorion hyn, nes dangos iddynt pa mor ddyfned y maent wedi gwreiddio yn eu calonnau. Yn fynych ni allwn weled dynion wedi ymddyrysu ac ymdroi mewn profedigaethau o'r fath hyn, am sylmlrwydd y rhai yn y gwraidd nid oes lle i ammau yn enwedig ar ryw dro disymmwyth ac annisgweledig yn eu bywyd fyddo yn eu dwyn i sefyllfa anarferol. Rhan fawr o'r profedigaethau a drefnwyd yn drugarog i'n diddyfnu oddiwrth y tueddiadau yma, a hwy a leiheir yn raddol trwy waith yr Arglwydd yn dangos i ni un pryd wagter y creadur a phryd arall ragoriaethau ei ddigonolrwydd ei hun. Nid yw (C) yn berffaith yn yr ystyr yma; eithr y mae yn fwy teimladwy o'r drwg o'r cyfryw dueddiadau, wedi cael ei ddarostwng yn fwy o'u herwydd, yn fwy gwyliadwrus yn eu herbyn, ac yn cael ei wared yn fwy oddiwrthynt. Y mae etto yn teimlo llyfethyr eithr yn griddfan am ryddid. Ei ddymuniadau ydynt oll yn tynnu at yr un peth ac nid yw efe yn gweled dim yn deilwng o'i ofal ond cymmundeb â Duw a chynnydd mewn sancteiddrwydd. Pa gyfnewidiadau allanol bynnag a gyfarfyddo (C) â hwynt, yr un
yw

yw efe o hyd yn y pethau mwyaf pwyfig. Efe a ddyfsgodd gyd a'r apostol nid yn unig i fod mewn prinder ond hefyd yr hyn ysgatfydd sydd fwy anodd i fod mewn helaethrwydd. Fe fyddai llys Brenhin yn garchar iddo heb bresennoldeb yr Arglwydd, a chyda hyn fe fyddai carchar yn gyftal â Llys Brenhin. Oddiyma y mae ei ymddiried heddychlon ar yr Arglwydd yn tarddu; nid oes ganddo ddim ar na fedr orchymyn i'w ddwyllaw, ac ar nid yw'n wastadol yn ceisio ei roi i fynu i'w drefnhâd efe. Nid oes arno bryder rhag newyddion drwg; eithr tra y mae calonnau eraill yn crynu fel dalen yr aethnen y mae efe'n ddiogel trwy ymddiried yn yr Arglwydd, yr hwn y mae yn ddiammau ganddo a fedr ac a ewyllysia ddigolledu pob colled, melysu pob chwerwder, a gwneuthur i bob peth gydweithio er daioni iddo. Y mae efe'n gweled bod yr amser yn fyr, yn byw ar flaen ffrwyth gogoniant, ac am hynny nid yw efe yn cyfrif ei einioes nac un neges bydol yn werthfawr os gall orphen ei yrfa gyd â llawenydd.

III. Ymostyngiad calon i ogoniant ac ewyllys Duw, sydd wahaniaeth ardderchog arall o yspryd (C). Mae gogoniant Duw a daioni ei bobl wedi eu cyffylltu yn angwahanedig. Eithr y cyntaf yw'r uwchaf a'r mwyaf pwysfawr o radd, anrhaethadwy o'r dibenion mawrion hyn, ac i hyn y cydweithia pob peth yn y diwedd. Ac fel y byddom ni'n nesau atto ef, fe fydd ein barnau a'n diben yn fwy, cydsyniol a'r eiddo ef, a'i ogoniant ef a gaiff y lle uwchaf yn ein calonnau. Ar y cyntaf nid felly y mae, o leiaf mewn modd amherffaith y mae felly, yn ein cylch ein hunain y mae ein gofal pennaf ac nid all ond bod felly. Y mae yr enaid argyhoeddedig yn gofyn pa beth a wnaf i fod yn gadwedig? y mae'r crefyddwr ieuangc a'i fryd ar gyfluron teimladwy; ar yr amser y b'on gweled ei hawl yn sicr, yr olwg o'r helbul-

on

on a ddichon gyfarfod ag ef yn y bywyd hwn fy'n
peri iddo 'n fynych obeithio am ollyngdod brau,
fel y gallo gael gorphwysdra a diangc rhag grwes a
helbul y dydd. Eithr y mae (C) wedi cyrraedd
helaethach golwg; y mae ganddo chwant i'w ddat-
tôd a bôd gyda Christ yr hyn chwant a fyddai daer
ped ystyriai fe efe ei hun yn unig; eithr ei ddymun-
iad pennaf yw, ar i Dduw gael ei ogoneddu ynddo
gynrhad pa un ai yn ei fywyd ai yn ei angau. Nid
eiddo ef ei hun yw efe, ac nid yw efe yn dymuno
'chwaith bod yn eiddo ef ei hun; eithr fel yr am-
lygid gallu'r Iesu ynddo ef, efe a ymhyfryda mewn
gwendidau, mewn helbulon, mewn profedigaeth-
au; ac er ei fod yn hiraethu am y nefoedd, efe a fodd-
lonai fyw oes Methusala ar y ddaear, pe posibl fydd
ai trwy ddim ar a allai efe weithredu neu ddiodd-
ef, gwneuthur ewyllys neu ddatguddio gogoniant
yr Arglwydd. Ac er ei fod yn caru ac yn anrhy-
deddu'r Arglwydd o herwydd yr hyn a wnaeth ac a
ddioddefodd efe trosto, o herwydd yr hyn y gwa-
redodd efe ef oddiwrtho, a'r hyn yr odeiniodd efe
ef iddo, etto pan ystyrio efe ei ragoriaeth gogo-
neddus a'i berffeithrwydd fel y mae ynddo ei hun,
y mae yn ei garu ac yn ei anrhydeddu a chariad
mwy syml ac yn yr hyn y mae hunan mewn rhan
yn cael ei hanghoso. Llawenydd mwyaf ei e-
naid yw fod Duw yng NGHRIST yn ogoneddus
uwchlaw pawb ac yn fendigedig yn oes oesoedd.
Ac ni all ei galon ffurfio dymuniad uwch nac ar i
ewyllys benarglwyddiaethol, ddoeth, a sanctaidd
Duw gael ei pherffeithio ynddo ef ac yn ei holl
greaduriaid. Ar yr egwyddor ardderchog hon y
mae ei weddiau ei amcanion, a'i weithredoedd yn
cael eu llunio. Fel hyn y mae (C) eisoes wedi ei
wneuthur yn debyg i'r angylion ac mor belled ac
y mae'n gydfyniol a gweddill anneillduedig llygre-
digaeth ei natur gyfeiliornus, y mae efe'n golygu
ewyllys Duw ar y ddaear megis ag y mae trigolion
y nef.

Gallu

Gallu dwyfol râd yn (C) a ellir ei ddatguddio mewn amryw sefyllfa. (C) a ddichon fod yn dlawd neu yn gofoethog, yn ddyfgedig neu yn anllythrennog, o yspryd bywiol o ran ei natur, neu o dymmer oer drymmaidd. Efe a ddichon gael llwbyr hyffordd llyfn mewn cymhariaeth, neu ynte llwbyr pigog hynodol yn ei fywyd. Yr amgylchiadau hyn a newidiant wawr y gwaith, eithr yr un yw'r gwaith yn y gwraidd; a chyn y gallom farnu'n gywir ynghylch bywyd ffydd, rhaid i ni'mor belled ag fydd bosibl adael heibio yr ystyriaeth o honynt oll neu wneuthur cyfaddefiadau cymmwys o'u herwydd. Yr ymddangosiad allanol o râs a ellir ei anghwanegu trwy lawer o foddion cwbl naturiol, megis tymher esmwyth, synwyr cadarn, adnabyddiaeth o ffydd y byd a'r cyffelyb; ac fe ellir ei dywyllu trwy lawer o foddion nad ydynt gwbl bechadurus, eithr yn anocheladwy; megis iselder yspryd, byrrdra dawn, a phwys profedigaethau, y rhai a allent gael effeithiau ar na all y cyfryw ni chawfont brofiad o honynt rhoddi cyfrif am danynt yn iawn. Cyfran ddeuddyblig o wir râs (os caniatteir i mi'r ymadroddion) fyddo'n ymdrechu yn erbyn cyfran ddeuddyblig o drafferthon, nid ellir yn iawn ei ganfod, oddieithr gwybod oddiwrth ac ystyried y cyfryw drafferthon. A rhan fechan o râs all ymddangos yn fawr pan nad yw'r ymarferiad o honaw yn cyfarfod â nemmawr o wrthwynebiad. O herwydd y cyfryw resymmau amhossibl yw i ni farnu ynghylch cyflyrau y naill y llall yn gywir, canys nid allwn gaffael cywir wybodaeth o holl amgylchiadau'r achos. Eithr y mae ein Harchoffeiriad mawr trugarog yn gwybod y cwbl, y mae efe yn ystyried ein natur ac yn cofio nad ydym o'nid llwch, yn gwneuthur lwfiedigaeth rasol, yn tosturio, yn goddef, yn derbyn, ac yn ymfoddloni, gyd â barn gymmwys ac anffaeledig. Ni wél yr haul yn ei gylch beunyddiol ddim mor ardderchawg
ac mor

ac mor anrhyduddus ar y ddaear a (C), er ei fod yn trigo ysgatfydd mewn bythyn, ac heb ei adnabod na'i berchi lawer gan ddynion. Y mae efe yn wrthddrych o Gariad Dwyfol, dan ofal angylion, ac yn aeddfedu i ogoniant tragywyddol. Ddedwydd (C)! ei lafur, ei ddioddefiadau, a'i ymarferiadau, a ddarfyddant heb o hîr. Ei ddymuniadau a gyflewnir ar fyrder; a'r hwn a'i carodd ac a'i prynodd â'i waed ei hun a'i derbyn ef yn gymmeradwy atto ef ei hun, gyd â "Da wâs, da a ffyddlon, dos i mewn i lawenydd dy Arglwydd."

Od yw'r portreiad hwn yn gyttunol a'r Ysgrythurau, pa mor erchyll y mae y cyfryw'n cyfeiliorni, a pha mor druenus yw eu cyflwr, sydd, tra y maent yn gwneuthur proffes o'r efengyl, yn ymddangos fel pe baent yn ddieithr i'r effaith y mae wedi cael ei threfnu i weithredu ar galonnau y rhai sydd yn credu, eithr yn byw a'u hyspryd a'u hymarwedd iad yn y byd, neu yn ymroddi eu tymherau cnawdol i fynu i ymryson ffyrnig ynghylch enwau, opiniwnau, a phleidiau. Gwneled yr Arglwydd i chwi a finnau gynhyddu beunydd mewn profiad o'i ddoethineb, yr hon " yn gyntaf sydd bur, wedi hynny heddychlôn, boneddigaidd, hawdd ei thrîn, llawn trugaredd a ffrwythau da, diduedd a diragrith."

Ydwyf, fy anwyl Gyfaill,

Eiddoch yn ddiffunat,

OMICRON.

E

LLYTHYR

LLYTHYR XIII.

Ynghylch Gwrandaw Pregethau.

GAREDIG GYFAILL, -

MA E'n dda gennyf glywed ddarfod i'r Ar-glwydd o'r diwedd weled bod yn dda eich gosod mewn sefyllfa gyftal, lle y mae cyfle mor fynych i wrandaw'r efengyl. Braint fawr yw hon, eithr, megis pob breintiau allanol eraill, mae'n gofyn grâs a doethineb i wneuthur iawn ddefnydd o honi. Ac amltra yr odfuon yr ydych yn eu mwynhau, er eu bod yn fendith ynddynt eu hunain, ydynt yn llawn o faglau, y rhai, os na byddir yn wiliadwrus iawn a allant fod yn rhwystr yn lle bod yn offerynol i'ch adeiladaeth. Yr ydwyf yn llawen yn arfer y cyfleustra a roddasoch i mi, i gynnwys i chwi fy nghyngor ar yr achos yma. Cofadwriaeth o'm camsynniadau gynt, a'r fulwiadau a wnes ar ymarweddiad proffeswyr ag oedd yn wrandawyr, a'm gwnant yn gymmwys ysgatfydd mewn rhyw fefur i'r gwaith a roddasoch o'm blaen.

Gweision a chennadon Crist yw gweinidogion ffyddlon yr efengyl *oll*; y maent wedi cael eu galw a'u cymhwyso gan ei Yspryd Glân, y maent yn llafaru yn ei enw; a'u llwyddiant yn eu swydd, bydded fwy neu lai, sydd yn ymorphwys yn gwbl ar ei fendith ef; yn hyn y maent eu gyd yn ogyfuwch. Eithr ym mesur ei doniau gweinidogaethol, ac yn null neillduol eu pregethiad, y mae gwahaniaeth mawr. Y mae "amryw ddoniau eithr yr un Yspryd; gan rannu i bob un o'r neilldu megis y mae yn ewyllysio." Y mae rhai yn fwy llwyddiannus i arswyddo'r *diotal*, ac eraill i gyfluro'r *clwyfus*

chwysus eu calonnau. Mae rhai wedi ei cymhwyso yn fwy neillduol i gadarnhau ac amddiffyn athrawiaethau'r efengyl, eraill ydynt gelfydd yn neogliad pyngciau dadleuadwy, ac eraill ydynt yn rhagori ynghymmelliad yr ymarferiad o dduwioldeb; ac eraill eilchwaith, wedi cael o honynt eu harwain trwy ddyfnderoedd profedigaethau a chyfyngderau ysprydol, ydynt yn fwy cyfarwydd yn amrafael weithrediadau'r galon, ac yn gwybod orau pa fodd i lefaru gair mewn amser wrth eneidiau blinderog a phrofedigaethus. Nid oes neb o wir weinidogion yr efengyl ysgatfydd (canys pawb o'r cyfryw a ddyfsgwyd gan Dduw) yn hollawl anghyfarwydd yn un o'r matterion hyn; eithr nid oes ond rhai, od oes neb, yn gwbl mor rhagorol i drin pob un fel eu gilydd. Ymhellach, mewn perthynas i'w dull; mae rhai yn boblog a chyffrous, ac ar yr un pryd yn trin pethau yn fwy cyffredinol ac yn fwy gwsgaredig; tra y mae cynnildeb, cywrainrwydd, a dyfnder eu cyfansoddiad yn gwneuthur i fynu fyrrdra eraill yn y gwaith o lasaru gyd â bywyd a gwresogrwydd. Yn yr amrywiol ddoniau yma y mae'r Arglwydd yn rasufol yn golygu gwahanol archwaeth a thymherau, yn gyftal a gwahanol eisiau ei bobl, a thrwy gydweithrediad eu heffeithiau yr amlygir perffaith oruchwiliaeth ei wirionedd, ac y dygir ymlaen yn fanteisiol ddaioni ei eglwys; tra y mae ei weinidogion, fel blaenoriaid wedi eu gosod mewn gwahanol sefyllfaoedd mewn byddin, ydynt nid yn unig yn golygu daioni yr holl gorph, ond bob un yn gwneuthur ei ddyledfwydd yn ei sefyllfa. Fe ymddangosai effaith dda y dosparthiad yma'n eglurach, oni bai fod gweddill llygreddigaeth yn ein calonnau yn rhoddi gormodd o le i ymgais ddichellgar Satan i'n drygu ni a'n rhwydo. Ond och! pa mor fynych y bu efe lwyddianus wrth geisio chwythu yspryd enllib a dyfstrwch mewn gweinidogion y naill tuag at y llall, ac i

dynnu gwrandawyr o'u priodol le, trwy eu rhannu yn bleidiau, a'u cyffroi i ymryson am Paul, am Apollos, ac am Cephas; ac am eu gweinidogion anwylaf, er dianrhydedd i eraill, y rhai ydynt gwbl mor anwyl gan yr Arglwydd, ac mor ffyddlon yn ei wafanaeth? Fe allai y meddyliech fod fy rhagymadrodd yn rhy hir; eithr oddi yma yr ydwyf yn bwriadu tynnu fy addysgiadau; gan fod yn ddiogel gennyf nad angenrheidiol yw profi yn helaeth i chwi wirionedd fy ymadrodd. Fel y mae doniau a thalentau gweinidogion yn whaniaethol, myfi a gynghorwn i chwi ddewis un i fod yn fugail ac yn ddyfsgawdwr sefydledig i'ch, ag a fyddo yn gyttunol mewn mesur a'ch harchwaethad chwi, a'r hwn a alloch ei wrando gyd â mwyaf o bleffer a budd. Arferwch ychydig ddwysyftyriaeth a gweddi yn yr achos hyn. Deisyfych ar yr Arglwydd, yr hwn a wyr yn well na chwi, eich tywys lle y caffo eich henaid ei borthi orau; a phan ddewisoch, chwi a wnewch yn dda fod yn ddiesgeulus i wrandaw ei weinidogaeth yn wastadol, yn enwedig ar yr oriau sefydledig o addoliad ar ddydd yr Arglwydd. Nid ydwyf yn dywedyd mai nid eich lle yw bod yn absennol ar un achosion na myned yn ddamweiniol i un man arall; eithr yn fy meddwl i, gorau pa mwyaf anfynych y digwyddo hynny. Y mae gwrandawr astud gofalus yn annogaeth i'r gweinidog, ac yn esampl dda i'r gynulleidfa; ac y mae gwrandawr yn fwy tebygol o glywed rhyw beth perthynasol i'w achos gan weinidog fyddo'n ei adnabod ac yn disgwyl ei weled, na chan un cwbl ddieithr. Yn enwedigol ni ewyllysiat i chwi fod yn absennol er mwyn boddioni manylrwydd meddwl, i wrandaw rhyw bregethwr newydd, am yr hwn y clywsoch ysgatfydd mai areithiwr rhagorol oedd. Canys i wr yn eich sefyllfa chwi fe ddichon y cyfryw odfeuson ymgynnyg agos bob wythnos. Y sulw a ddaliais

ar

laweroed, fydd yn rhedeg oddi amgylch yn anweddaiidd ar ol pregethwyr dieithr, a ddygodd i'm cof yr 8. adnod o'r xxvii. bennod o Diar. "Gwr yn ymdaith o'i le ei hun fydd debyg i aderyn yn cilio o'i nyth." Yn ansynych y tyccia y cyfryw wrandawyr: hwy a ânt yn ddoeth yn eu golwg eu hunain, a gronnant eu pennau ag opiniynau, ac a ynnilliant yspryd fych, manylaidd, ac enllibus; ac ydynt yn barottach i ymddadleu ynghylch y pregethwr gorau, nac i ymofyn budd iddynt eu hunain oddiwrth yr hyn a glywont. Yn wir pe gallech gyfarfod a dyn, a gallu ynddo ei hun, i gyfrannu bendithion i'ch henaid, nid drwg fyddai i chwi ei ganlyn o le i le; ond gan fod y fendith yn llaw'r Arglwydd, chwi fyddwch yn debyccach o'i dderbyn wrth ddisgwyl lle y gosododd ei ragluniaeth ef chwi, a lle y cyfarfu â chwi o'r blaen.

Ond fel y mae natur dyn yn barod i fyned dros y terfynau, rhowch gennad i mi i roddi rhybudd i chwi o'r tu arall. Os bydd y gweinidog lle y b'och yn gwrando'n gyffredin yn dderbyniol i chwi, ni fyddwch yn debygol o'i ddiystyru ef. Eithr byddwch ofalus rhag diystyru o honoch rhyw weinidog arall o eiddo Crist. Pan fyddoch yn dyfod i'r diben o wrando eich gweinidog eich hun, os digwydd i chwi ganfod rhyw un arall yn y pulpud, na ddywedwch wrtho trwy edrych yn ffromm, na fuasech yn dyfod pe gwybuasech mai efe oedd yno. Mi ddymunwn na b'ai i chwi byth feddwl felly yn eich calon; ond er nad allwn attal meddyliau drwg rhag ymgyfodi yn ein calonnau; ni ddylem eu gwrthsefyll a'u ddarostwng. Mae rhai dynion mor fanol, neu yn hyttrach mor waned ei blŷs, fel os bydd eu hoff weinidogion yn absennol, braidd y tybiant y tâl arall ei wrando. Gweinidog ffyddlon a doeth, ar y cyfryw achos, yn lle ymbleferu yn y fath arwydd a hyn o'u tu-eddiad neillduol atto ef, a ofidia o herwydd cyn-

hyddu o honynt mor lleied dan ei weineidogaeth, canys ei ddymuniad yw ynnill eneidiau at Iesu Grist, nid atto ei hun. Yr ydwyf yn gobeithio y disgwyliwch chwi, fy nghyfaill, yn wastadol am bresennoldeb yr Arglwydd yn y moddion; a phan y byddoch yn eich lle eich hun, ystyriwch a pregethwir (os bydd yn pregethu'r gwir) fel un y ddanfonodd yr Arglwydd yn brofedigaethol ac yn bendant attoch chwi ar y pryd hwnnw; ac nad allasech ddewis yn well, ac ystyried y cwbl, nac y dewisodd efe drosoch chwi. Na chaethiwwch ar yr Arglwydd, drwy ofod eich disgwyliadau yn un offeryn yn unig. Os gwnewch felly, chwi brynwch ysgatfydd eich siommedigaeth eich hun. Os yn y *dyn* y bydd eich gobaith, fe ddichon yr Arglwydd attal y fendith, ac yna ni fydd y pregethwyr gorau a'r pregethau doethaf i chwi ond megis cymmylau di-ddwfr. Eithr heblaw yr amser sefydledig ar ddydd yr Arglwydd, y mae gennych gyfle i wrando'n fynych ar ddyddiau'r wythnos; yn y modd hyn chwi ellwch fwynhau yr amrywiol ddoniau a soniais eisoes. Fe fydd y rhain yn fanteisiol, neu yn anfanteisiol i chwi, yn ol y deunydd a wneloch o honynt. Myfi a'ch cynghorwn i ddefnyddio'r odfeuron yma, eithr b'id hynny o fewn terfynau.

Yn y lle cyntaf, byddwch ofalus rhag soddi o honoch i yspryd *gwrandawr ysgafn*, a gosod holl bwys eich crefydd ar redeg yma ac accw ar ol pregethwyr. Y mae rhai yn wastadol ar yr adain; ac heb iawn ystyriaeth o'r hyn fydd ddyledus arnynt yn y marchnatty, yn y teulu, neu yn yr ystafell ddirgel, y maent yn meddwl eu danfon i'r byd yn unig i wrandaw pregethau, ac i wrandaw cynnifer fyth ag allont mewn diwrnod. Y cyfryw ddyinion a ellir yn gymmwys eu cymharu i wartheg culion Pharaon; y maent yn llyngcu llawer, eithr eisiau medri cnoi eu cîl yn iawn, nid ydynt
yn

yn ffynnu; y mae eu heneidiau yn gul arnynt; nid oes iddynt onid ychydig wir gyffur, ac y mae eu proffes yn dwyn mwy o ddail nac o ffrwythau. Pe bai'r deuddeg Apostol etto ar y ddaear, ac i chwithau eu clywed oll yr un wythnos, heb fod yn ddyfal yn ymarferiad yr addoliad dirgel; heb gymmeryd arnynt ddarllain, myfyrio, a gweddio; ac heb gyflawni negefau eich galwedigaeth, yn gydwybodol a gorchwylion eich dyledswydd yn gymdeithafgar; myfi a fyddwn debyccach i feio ar eich camystyriaeth, nac i ganmol eich zêl. Y mae pob peth yn hyfryd yn ei amser; ac os bydd un ddyledswydd yn cymmeryd lle y llall, y mae yn arwydd naill neu o ddiffyg synwyr, neu o wendid meddwl. Nid oes neb ordinhadau cyhoeddus a leinw le gweddi ddirgel; ac ni ddichon yr arferiad mwyaf diwyd o honynt ein cyflawnbau yn yr esgeulusdra o'r dyledswyddau hynny, y rhai, yn ol gorchymyn a threfnhâd Duw, yr ydym yn rhwymedig i'w cyflawnu mewn cyweithas cymmydogaethol.

Ymhellach, gan mai ein profedigaeth yw byw yn yr amser y mae ymddadleuon a gwyntoedd athrawiaeth ddieithr yn aml, yr ydwyf yn gobiethio y gwyliwch ac y gweddiwch rhag caffael o honoch *glustiau gogleisgar*, yn eich gogwyddo i grwydro ar ol opiniynau newyddion gwammal, a barnau cyfeiliornus dynion anwadal eu meddyliau, y rhai nid ydynt iach yn y ffydd. Myfi adnabum ddynion y rhai, drwy gymmelliad manyldra meddwl, a aethant i wrandaw y cyfryw athrawon, nid er mwyn adeiladaeth, yr hyn nid allasent ddisgwyl, eithr er mwyn gwybod pa beth oedd ganddynt i'w ddywedyd, gan dybied bod eu sylfaen hwy yn rhy sicr yn y gwirionedd i'r fath bobl a hynny eu drygu. Eithr y cyfryw ymbrawf (heb alwad cyfion a chyfreithlon) sydd ryfygus a pheryglus. Yn y modd hyn fe gafodd llawer eu drygu a'u dymchwelyd.

Tebyg yw cyfeiliornad i wenwyn; manolrwydd, buanrwydd, a grym ei weithrediad, fydd fynych yn rhyfeddol. Fel yr ydym yn gweddio na chaffom ein harwain i brofedigaeth, ni ddylem ofalu na redom iddi yn bwrpasol. Os dangosodd yr Arglwydd i chwi y ffordd uniawn, ni thâl eich amser yn ceisio gwybod (pe gallech wybod) pa fawl ffordd y fydd i gyfeiliorni.

Ymhellach, myfi'ch cynghorwn, pan glywoch bregeth efangylaidd, ar na b'o ymhob ystyr yn eich boddio, i beidio bod yn rhy barod i ofod y bai wrth ddrws y pregethwr. Nid oes nemmawr gan genhadon yr Arglwydd i ddywedyd drostynt eu hunain. Y maent yn teimlo eu hanturiaethau gwresoccaf i gyhoeddi gogoniant y lachawdwr yn rhy glaiar, a'u cymhwysiaidau taeraf at gydwybodau dynion yn rhy lefg; ac weithiau y maent dan y cyfryw faich o ddigalondid fel y tosturiai hyd yn od eu gelynyion wrthynt pe gwybyddent eu cyflyrau. Yn wir y mae ganddynt achos i gywilyddio; eithr fe fyddai yn fwy buddiol i chwi o wrandawr, i ystyried a'i ynoch chwi y mae'r bai ai peidio. Fe allai feddwl o honoch yn rhy wych, a disgwyl gormodd oddiwrtho; neu fe allai feddwl o honoch yn rhy wael am dano, a disgwyl rhy fach oddiwrtho. Yn yr achos gyntaf, yr Arglwydd yn gyfiawn a'ch siommodd; yn y diweddas chwi dderbyniafoc yn ol eich ffydd. Chwi a esgeulusafoc ysgatfydd i weddio drosto; ac yna, er ei fod yn fuddiol nid rhyfedd nad oedd felly i chwi. Neu o bosibl chwi roddafoc le i yspryd coeg, ac a ddygafoc sychder a marweidd-dra ar eich henaid eich hun, am yr hyn ni chafasech yn iawn eich darostwng, a'r Arglwydd a ddewisodd yr amser hwnnw i'ch cefyddu.

Yn ddiweddas, fel gwrandawr y mae gennych iawn i brofi pob athrawiaeth wrth air Duw a'ch deledswydd yw gwneuthur felly. Gweinidogion
ffyddlon

ffyddlon a ddygant hyn ar gof i chwi; ni ewyll-
fiant eich dal mewn ufudd dod cibddall ac hygoel-
us i'r hyn y maent hwy yn ei lafaru ar eu hawdur-
dod eu hunain, ac ni ddisgwyliant i chwi eu canlyn
ymhellach nac y mae ganddynt warant o'r 'sgryth-
ur. Ni fynnant arglwyddiaethu ar eich cydwyb-
od, eithr angchwanegu eich llawenydd. Gwerth-
fawrogwch y rhyddid efangylaidd hwn sydd yn
eich rhyddhau oddiwrth athrawiaethau a gorchym-
ynion dynion; eithr na chamarferwch ef yngwas-
anaeth balchder ei hun. Y mae rhai gwranda-
wyr sydd yn gwneud hwynt hwy ei *hunain*, ac nid yr
'sgrythur, yn rheol i'w barn. Nid ydynt yn gwrando
gymmaint fel y derbyniont addysg, ac fel y gall-
ont roddi eu dedfryd. Iddynt hwy y pulpud yw
y *frawdle* lle mae gweinidog yn sefyll i gael ei brofi
ger eu bronau; brawdle lle nad oes ond rhai yn
diangc heb feio arnynt gan farnwyr mor llym ac
mor anghyffon. Canys gan nad oes nemmawr o'r
beiwyr yma o'r un meddwl, ac fe allai nad ydynt
yn cyttuno cystal mewn dim ac yn y dŷb fawr sydd
ganddynt am eu doethineb eu hunain, fe ddig-
wyddodd yn fynych drwy yspaid yr un bregeth, i'r
gweinidog gael ei farnu'n euog o Ddeddfoldeb ac
Antinomiaeth, o ormodd uwchder a gormodd o
iselder amgyffrediad, o ormodedd aml-
dra a gormodedd anamldra munudiau areithydd. Och dyma
yspryd ffaidd, sydd yn annog dynion i farnu megis
o'r orsedd fel pe baent anffaeledig, y mae'n torri y
rhyddid o farn berfonol hyd yn oed mewn pethau
ddifatter, ac yn gwneuthur dyn yn droseddwr am
air. Drwg cyffredin ac annedwydd yw hwn yma,
sydd yn tarddu oddiwrth lygredigaeth y galon,
pan fyddo'r Arglwydd yn rhoddi moddion grâs
yn aml. O mor werthfawr y byddai'r fendith o
bregethiad yr efengyl yngolwg rhai o bobl ddig-
gel yr Arglwydd, ag sydd ymddifaid o'r ordinhadau,
ar y rhai y mae proffeswyr eraill wedi ymdor-
dynnu.

dynnu. Yr wyf yn gweddio Duw i'ch cadw chwi oddiwrth y cyfryw yspryd (yr hwn fydd yn ymdaenu'n ormodd, ac yn ein halogi fel plâ) a'ch cyfarwyddo ym mhob peth.

Myfi wyf,

Eich ffyddlon gyfaill a'ch gwasanaethwr,

OMICRON.

LLYTHYR XIV.

Ynghylch Profedigaeth.

ANWYL GYFAILL,

PA beth a ddisgwyliwch oddiwrthyf fi ar y testun o brofedigaeth, a pha un yr ydych chwi gymmaint yn fwy cynnefin na myfi? Ar y pwngc hwn fe fyddai yn fwy cyfaddas i myfi ymosyn addysg gennych chwi, na chynnyg i chwi gyngor. Trwy drefnhâd yr Arglwydd, chwi gawsoch chwi lawer o drafferth a phrofiad yn y dyfroedd dyfnion yma; eithr cymmaint o wybodaeth ac a gefglais i o'r pethau a ddigwyddant yno, a ddaeth trwy sulwi ar eraill yn hytrach na'm profiad berfonol fy hun. Nid rhyfedd fyddai pe bai chwi yn dal sulw fy mod yn ysgrifennu fel newyddian: p'odd bynnag, yr wyf fi'n cyfrif eich gofynniadau chwi megis gorchymynion. Mi osodaf o'ch blaen fy meddyliau; neu'n hytrach, mi a gymmeraf achlyffur i ysgrifennu, nid cymmaint er addysg i chwi, ac er mwyn eraill, y rhai er eu trochi yn nyfnderoedd profedigaethau, ni welfant etto gymmaint o ddoethineb a gallu Duw yn y goruchwyliaethau hyn
ac

ac a welfoch chwi. Yn gyntaf mi anturiaf chwilio allan, pa ham y mae'r Arglwydd yn caniatatau i rai o'i bobl ddioddef cynnifer o ruthradau angerddol oddiwrth alluoedd y tywyllwch; ac yna dwyn rhai dwys gynghorion ar gof i eneidiau profedig-aethus.

Temtafiynau'r diafol (er mai nid y rhai mwyaf poenus ydynt, etto hwynt hwy'n fynych ydynt fwyaf peryglus) ni pherthynant at yr hyn fydd gennyf yn llaw yn bresenol. Fy meddwl yw'r moddion y mae efe yn eu harfer i dynnu amryw broffeswyr allan o lwybr eu dyledswydd, i'w chwyddo â balchder ysprydol, i'w suddo mewn diogelwch cnawdol. Y mae efe yn fwyaf ei nerth a'i lwyddiant yn fynych yn yr anturiaethau yma pan fyddo leiaf canfodedig: yn anfynych y mae efe yn trallodi y rhai y gallo eu twyllo. Pan fyddo'n afluwyddianus yn yr anturiaethau yma y mae efe amlaf yn rhyfela yn erbyn heddwch yr enaid. Y mae efe'n cashau holl bobl yr Arglwydd, ac yn cynfigennu wrthynt o herwydd eu holl freintiau a'u holl gyffuron; ac a wna ddim a allo i'w haelonyddu, am nad all eu gorcyhfygu. Ac er i'r Arglwydd ofod y cyfryw derynau i'w gynddeiriogrwydd ar na all fyned trostynt, ac yn cyfyngu arno o ran yr amser a'r moddion; y mae efe er hynny yn gweled bod yn dda yn fynych i ganiatatau iddo ddangos ei lid i radd bell; nid er boddhau satan eithr er eu darostwng hwy; i ddangos iddynt blâ eu calon, i'w gwneuthur yn wir deimladwy o'u hymddibynnïad holloll a diattreg arno ef yn unig, ac i'w gwneuthur yn awchus mewn gwyliadwriaethau a gweddïau. Er fod profedig-aethau ynddynt eu hunain yn flinderus ac yn ofnadwy, etto pan fyddont trwy ras Duw yn dwyn y cyfryw effeithiau, hwy ddylent gael eu cyfrif ym mysg yr "Holl bethau a drefnwyd i gydweithio er daioni i'r rhai a'i carant ef." Ymarwedd-

iad ysgafn, gwâg hyder, a gwrthgiliadau echryf-
lon proffeswyr, a allafid (i lasaru yn ol dull dyn)
mewn mesur eu hattal, pe buasent yn fwy cydna-
byddus a'r rhyfel ysprydol hwn, a phe buasent yn
cael hyfed o gwppan profedigaeth, o'r hwn nid
oes ond rhai ar nad ydynt yn profi o'r rhe'iny ag
fydd yn byw yn isel ac yn ddychlynaidd, er nad
yw pob un yn hyfed o hono yn yr un radd. Un
diben grasslawn fydd gan yr Arglwydd, gan hynny,
yn ei waith yn goddef i'w bobl gael eu temtio, yw
attal drygau mwy, eu cadw rhag balchder a dios-
alwch, a rhag eu rhwydo gan arserion llygredig y
byd. Yn yr ystyriaeth o hyn, mae yn ddiammau
gennyf, er mor flinderus y byddo eich profedig-
aethau ar rai amserau, yr ymhyfrydwch ynddynt
yn eich meddwl sofr, ac y dychwelwch ddiolch
am danynt. Chwi wyddoch beth yr ydych yr
awron yn ei ddioddef, ond ni wyddoch beth suaf-
sai'r canlyniad, pe na buafech yn teimlo blaenion
piccellau tanllyd y diafol. Chwi allafech syrthio
i faglau mwy peryglus, a chael eich cyfrif gyd a'r
rhe'iny, y rhai trwy eu crwydriadau a'u cwymp-
iadau, a ddygasant waradwydd ar ffyrdd y gwir-
ionedd.

Diben arall, yw egluro ei allu a'i ddoethineb
a'i raslonrwydd, yn ei waith yn cynnal yr enaid
dan y cyfryw gyfuddiau ag ydynt tu hwnt i'w
nerth ef ei hun i'w dwyn. Perth yn llosgi ac heb
ei difa, a dynnodd sulw Moses. Y mae'r gwrth-
ddrych hwn yn bortreid o gyflwr y Cristion yn y
byd presennol, ond yn fwyaf enwedigol pan fyddo
yn nhân profedigaeth. Ac er fod ei gyfuddiau
trymmaf o'r natur hyn yn guddiedig o olwg ei gyd-
greaduriaid, etto y mae llygaid eraill yn wastad
arno. "Nyni a wnaethpwyd (meddai'r Apostol)
yn ddrych i'r byd;" ac nid yn unig i ddynion,
ond i angylion hefyd. Y mae llawer o bethau yn
digwydd yn y 'ftad anweledig, ac fydd yn perthyn
yn

yn agosach attom nac ydym ni'n gyffredin yn meddwl. Y mae dechreu llyfr Job yn tasfu peth gol-euni ar y pwngc hwn, ac yn ein haddysgu, (o'r hyn y buafem ni hebddo yn gwbl anwybodus) yn y wir achos o'i gyftuddiau anghyffredin. Yr oedd satan wedi dal arno, yn haeru mai rhagrithiwr oedd, ac yn meddwl y gallasai efe ei brofi ef felly, pe cawasai genniattad i'w ddrygu. Yr Arglwydd, er amddiffyn purdeb Job, ac er amlygu ei ffyddlondeb a'i allu ei hun o barth ei wâs, a fu da yn ei olwg roddi cennad i satan anturio pa beth a allasai ei wneuthur. Y profiad hwn a ateboddd lawer o ddibennion da; Job a ddarostyngwydd, etto a gymmeradwywyd; ei gyfeillion a hyfforddwyd; satan a siomwyd ac a gywilyddiwyd; a doethineb a thrugaredd yr Arglwydd, yn ei oruchwiliaethau tywyllaf tuag at ei bobl, a ddatguddiwyd yn o goneddus. Yr ymdrech hon a'i chanlyniad a ysgrifennwydd er adeiladaeth a chyflur yr eglwys hyd ddiwedd amser. Ni threiodd cynfigen diafol; ac er ei siommi fyrddiynau o weithiau, y mae efe etto fel Goliah gynt, yn gwaradwyddo Duw Israel, yn galw allan y dewraf, ac " yn eu ceisio i'w nithio fel gwenith." Yn wir y mae efe yn abl eu gorchyfygu, a'u hystyried fel ynddynt eu hunain: eithr er eu bod yn egwan, y mae eu Gwardwr yn gadarn, ac yn eu gariad a'i eiriolaeth ef y maent yn dragywydd yn bur ddiogel. " Yr Arglwydd â edwyn yr eiddo ef, ac ni lwydda un arf a luniwyd yn eu herbyn." Fel y datguddir hyn yn amlwg, yr ydys yn dioddef i satan eu drygu. Yr ydym ni'n trin llestri pridd a gwydr yn ofalus, ac yn ceisio eu cadw rhag ergydion a rhag syrthiadau, canys nyni a wyddom fod yn hawdd eu dryllio. Eithr pe gallai gwr ddyfaifio ffordd i beri i wydr oddef y morthwyl, ac fel haiarn yn abl i ddwyn ergydion yr ordd heb dorri, y mae'n debygol yn lle eu cloi i fynu'n bryderus,

derus, yn hytrach er datguddio ei gywreinrwydd, y cenniattai efe i amryw anturio eu torri, am eu fod yn gwybod y byddai eu hanturiaethau yn ofer. Credinwyr a gyffelybir i grochanau pridd, yn ddarostyngedig ynddynt eu hunain i'w dryllio drwy ergyd bychan; eithr y maent wedi eu cadarnhau a'u tymheru felly â nerth a chynnorthwy ei nefol râs, fel y gellir cymharu cyrch ffyrniccaf eu gelynon creulonaf yn eu herbyn i darawiad tonn wrth graig. Ac fel y gwybyddont ac y sulwont ar hyn yma, y maent yn cael eu gadael yn agored i lawer o brofedigaethau; eithr ymgyrchiadau aml a chyd-fwriadol pobl y byd hwn, a galluoedd y tywyllwch, a ddatguddiant yn fwy anddadleuadwy fod yr Arglwydd gyda hwy mewn gwirionedd, a bod eu nerth ef yn cael ei berffeithio yn eu gwendid. Yn sicr, fy nghyfaill, yr ystyriaeth hyn a'ch cyffura; a chwi a fyddwch foddlon i ddioddef fel y gogonedder Duw ynoch a thrwyddoch.

Ymhellach, trwy ddioddef profedigaeth, chwi, fel aelod byw o gorph Crist, a wneir yn gyfran-nog o'r anrhydedd o fod yn gydffurfiol a'ch pen. Efe a ddioddefodd, drwy gael ei demtio; ac am ei fod ef yn eich caru chwi, y mae yn eich gwahodd i gael cyfran yn ei ddioddefiadau, ac i yfed o'r un cwppan; nid cwppan llid a digofaint Duw, efe yn unig a yfodd o hwn, ac efe a'i hyfodd oll. Eithr y mae'n derbyn ei bobl i gymdeithas ag ef mewn cystuddiau; yn y modd hyn y maent yn llanw i synu fefur ei ddioddefaint, a hwy a allant ddywedyd, fel yr oedd efe, felly yr ydym ninnau yn y byd. Na ryfeddwch am fod y byd yn eich casâu, ac na ryfeddwch ychwaith am fod satan yn rhuo yn eich herbyn. Oni ddylai'r disgybl fod fel ei Feistr? A oes lle i'r gwas ddisgwyl heddwch oddiwrth elynion cynhennid y Meistr? Yr ydym ni i ganlyn ôl ei draed ef; a allwn ni ddisgwyl, pe byddai bosibl, gael rhodio mewn llwybr

llwybr wedi eu daenu â blodau, tra y rhodiodd ef ar hyd llwybr wedi ei orchuddio â drain? Na ddychryner ni mewn un modd o herwydd cadernid ein gwrthwynebwy, yr hyn sydd iddynt hwy yn arwydd diamheuol o'n colledigaeth, ond i ni o'n iachawdwriaeth, ac o allu Duw. I ni y rhoddwyd nid yn unig credu Ynghrist, eithr hefyd i ddiodd ef er ei fwyn. Pe heddychem ni â'r byd, nyni a gaen lonyddwch ganddo; pe ymfoddlonem ni i rodio yn ffyrdd pechod, ni'n hafflonyddai satan. Eithr gan i râs ein gwaredu o'i law, a chan bod cariad Crist yn ein cymmell i fyw iddo ef yn unig, am hynny mae'r gelyn fel llew wedi ei yspeillio o'i 'iglyfaeth, yn rhuo yn ein herbyn. Y mae efe'n rhuo, eithr nid all ein traslyngu; y mae efe yn ymgynddeiriogi ac yn ffurfio dichellion, eithr ni lwydda yn ein herbyn; y mae efe'n aflonyddu, eithr ni fedr ddifetha. Os cyd-ddioddefwn ni â Christ, nyni a gawn gyd-deyrnasu gyd ag ef hefyd: mewn amfer cyfaddas, efe a fwr i lawr satan tan ein traed, a'n gwna'n fwy na choncwerwyr, ac a'n gosod lle na chlywn fwn rhyfel mwyach hyd bob tragywyddoldeb.

Ymhellach, megis yr ydym yn cael ein cyd ffurfio a *bywyd* Crist trwy brofedigaethau, felly hefyd trwy nerth sancteiddiedig ei râs y maent yn cael eu gwneuthur yn wasanaethgar i ddwyn ymlaen ein cydffurfiad â'i *ddelw* ef; yn enwedig gan ein bod trwyddynt hwy yn dysgu cyd-ddioddef a chyd-ymdeimlo a'n brodyr profedigaethus. Mae yn amlwg mai cangen o'r meddwl ag oedd Ynghrist yw hyn. Efe a fedr dosturio a chynnorthwyo y rhai sydd mewn temtasiwn, am iddo ef gael ei demtio ei hun. Efe a wyr pa beth yw temtasiynau, nid yn unig trwy ei holl wybodaeth yr hon sydd yn gwybod pob peth, eithr trwy brofiad. Y mae efe yn cofio'n dda pa beth a ddioddefodd yn yr anialwch, ac yn yr ardd; cyd bai er ei *ogoniant*

iant ei hun a'n cyffur ni, y dioddefodd efe demtasiwn ac efe'n ddibechod, etto o'r achos hynny, ac o herwydd ei fod yn gwbl sanctaidd, yr oedd temtasiynau'r diafol yn fesur anrhaethadwy yn chwewach iddo ef nac y gallant fod i ni. Dyledswydd mawr a noddfa'r profedigaethus yr awron, yw ffoi atto ef; ac y mae iddynt annogaeth arbennig i wneuthur felly, am fod yn hyfys iddynt ei fod ef yn cydymdeimlo a'u gwendidau. Ac o herwydd yr un achos y maent yn cael peth cyffur drwy ymgynghori a'r cyfryw o'n brodyr ar a ddioddefasant yr un pethau. Nid oes ond y cyfryw a all ddeall na thosturio wrth eu hachwyniadau. Od oes gan yr Arglwydd blant y rhai ni phrofasant brofedigaethau ysprydol, yn sicr nid ydynt gymmhws "i lasaru gair mewn pryd wrth y rhai diffygiol." Yn yr ysgol hon chwi a gawsoch dafod dysgedig; ac na ymddangosod yn fychan yn eich golwg, ddarfod i'r Arglwydd roddi i chwi ddawn a doethineb i gyfluro ei rai profedigaethus: os dichyn eich gweddïau, eich hymddiddan, neu hanes o'ch profedigaethau, eu diddanu mewn awr dywyll, fe fydd hyn yn fraint ac yn anrhydedd yr hon ni thybiwch, y mae'n ddiammau, i chwi ei phwrcasu yn rhy ddrud, trwy y cwbl a ddioddefasoch.

Etto: y mae profedigaethau, trwy roddi i ni deimlad gofidus o wendid ein doniau, ac o rym ein llygredigaethau mynwesol, yn offerynol i fawrhau yr egwyddorion anfad o hunan-ymddibynniad a hunan-gyfiawnder, y rhai ydynt wedi gwreiddio mor ddyfned yn ein natur syrthiedig; i wneuthur Crist, yn ei holl berthynasau, ei swyddau, a'i gymmeriadau, yn fwy gwerthfawr yn ein golwg; ac i beri i ni gredu na allwn ni wneuthur dim hebddo ef. Fe fyddai yn hawdd ymhelaethu ar y manteision hyn ac eraill o'r fath y mae'r Arglwydd yn dwyn i'w bobl trwy y pethau ag y maent yn
eu

eu ddioddef; felly hwy allant ddywedyd, gyda Samson, "Allan o'r bwyttawr y daeth bwyd;" a'r peth a amcanodd eu gwrthwynebwr er eu din-ystr, fydd offerenol er eu diogelwch. Eithr yr ydwyf fi eisioes wedi myned dros y terfynau a ofodais i myfi fy hun. Fe ddywedwyd digon, yr wyf yn gobeithio, i ddangos fod diben graflawn ganddo Ef wrth oddef iddynt gael eu taflu yma a thraw gan y demhefl, heb eu cyffuro. Heb o hir fe ddatguddir y dibennion hyn yn gyflawnach i ni, ac ni a gawn weled ei fod ef yn gwneuthur pob peth yn dda. Yn y cyfamser ein dyledswydd, (ac fe fyddai er cyffur i ni,) yw credu hynny ar awdurdod ei air.

Myfi a awn ymlaen yn awr i gynnyg rhai cyng-horion i'r rhai profedigaethus, eithr yr wyf yn barod i waeddi allan, i ba ddiben? Pan fyddo'r gelyn yn rhedeg i mewn fel llifeiriant; pan fyddo sylfaenau gobaith yn siglo; ac amheuaeth yn ym-dderchafu yn y meddwl, nid yn unig ynghylch rhan yn yr addewidion, eithr hyd yn oed yng-hylch gwirionedd yr ysgrythur; pan fyddo cwm-mwl du yn gorchuddio nid yn unig y teimlad eithr y coffadwriaeth hefyd o'r cyffuron a aethant heibio; pan fyddo'r enaid yn soddi mewn ffrydiau o ddychymmygion aruthr, cableddus, ac aflan, pethau dychrynlyd ac anrhaethadwy; pan fyddo piccellau tanllyd diafol wedi ennyn llygredigaethau'r galon; yn yr amser hwnnw nid yw gwr barod iawn i wrando cynghorion. P'odd bynnag, mi henwaf rhai pethau, trwy y rhai y mae satan yn gyffredin yn ynnill mantais arnynt yn y cyfryw amgylchiadau, fel y gallont wyllo yn ei erbyn gymmaint ac yw bosibl.

Ei ddichellion pennaf ydynt:

(1.) Cuddio oddiwrthynt ddibennion yr Ar-glwydd yn ei waith yn cantattau iddo ymgynddeir-iogi felly. Myfi a ddeliais sulw ar rai o'r rhai'n;
a hwy

a hwy ddylent gadw hynny yn eu cof. Mae yn anhawdd iddynt, tra parhao angerdd y demheftl, amgyffred pa fodd y daw allan ddaioni o brofiad o gymmaint o ddrygioni. Eithr yn ol gostegu'r storm, hwy welant fod yr Arglwydd heb eu hanghofio. Er yn wir y dichon milwr ieuangc frawychu ar yr ymgyrch gyntaf yn y frwydr, etto y mae'n bosibl i'r rhai a ryfelasant lawer gwaith fod yn eofn yn y diwedd, trwy gosio'r amryw weithiau y gwelfant wrth y canlyniad, fod yr Arglwydd gydant hwy yn yr unrhyw beryglon, ac mai dychymmygol a difail oedd eu hofnau. Pan f'o'r rhyfel wrefoccaf, y mae ganddynt o hyd achos i ddywedyd, " Gobeithia yn Nuw, oblegid moliannaf ef etto."

(2.) Peri iddynt draethu ymadroddion anamyneddgar, y rhai ni wnant ond anghwanegu eu trallod. Fe ddywedir am Job, yn ei brofedigaethau cyntaf, " Yn hyn i gyd ni phechodd Job, ac ni roddodd yn ynyd ddim yn erbyn Duw." Cy hyd a hynny yr oedd satan heb lwyddo yn ei erbyn. Gwedi'n fe agorodd ei enau (megis ag y gwnaeth Jeremia hefyd) ac a felldithiodd ddydd ei enedig-aeth. Pan ddechreuodd efe achwyn unwaith, fe gynnyddodd achos ei achwyniadau. Nid allwn attal meddyliau dychrynllud rhag ymdderchafu yn ein calonnau; eithr nynt a ddylem fod yn ofalus na roddom ffordd iddynt hwy, trwy lefaru yn fyrrbwyll. Y mae hyn yn debyg i ollwng gwynt ar dân f'o ymron diffodd, yr hyn a bar iddo ennyn yn fwy creulon.

(3.) Eu perfwadio fod y cwbl ag y maent yn deimlo ac yn crynu rhagddo yn deillio yn union o'u calonnau eu hunain. Yn wir prawf aruthr o lygredigaeth ein natur, yw ein bod yn teimlo oddi mewn i ni ryw beth yn barod i uno ag ymgyrchiadau'r gelyn, ar waethaf i'n dymyniadau a'n deall gwell. Eithr nid felly y mae'n digwydd bob amfer.

Nid

Nid hawdd yn waftad, ac nid angenrheidiol, yw terfynu yn gywir rhwng temtasiynau'r diafol a'n llygredigaethau ein hunain. Ond nid amhosibl ambellwaith yw gwahaniaethu rhyngddynt. Pan f'o plentyn i Dduw yn cael ei demtio i gablu'r enw ag y mae yn ei addoli, neu i wneuthur y cyfryw bechodau ag yr ymswynai natur anfancteiddeg rhagddynt; y gelyn a wnaeth hyn, ac efe a fydd atebol am yr holl ddrwg. Yn yr achos yma y mae'r enaid yn cael gweithredu arno, ac yn goddef yn anewyllysgar y pethau y mae efe yn eu hofni'n fwy na'r drygau mwyaf a all ddigwydd i'r corph. Ac nid yw'r clwyfau dyfnaf o'r fath hyn yn gadael craith ar y gydwybod, pan f'o'r demheftl drosodd; yr hyn fydd brawf nad ein gweithredoedd ni ein hunain ydynt.

(4.) Eu gyrru oddiwrth orfedd grâs. Gweddi, yr hon fydd bob amser yn angenrheidiol, fydd felly mewn modd enwedigol yn amser profedigaeth. Ond Oh! mor anhawdd yw dyfod yn hy, fel y caffom gymmorth yn nydd cyfyngder! eithr, er mor anhawdd ydyw, mae rhaid anturio. Trwy esgeuluso gweddi, yr ydym yn rhoi'r annogaeth fwyaf i'r gelyn; canys y mae efe bryd hynny'n gweled gaffael o'i demtasiynau'r effaith ag oedd efe yn ddymuno, drwy ein cadw oddiwrth ein castell gadarn. Pan oedd ein Harglwydd mewn cyfyngder, yr oedd yn gweddio daeraf; yr oedd gwresogrwydd ei weddi yn cynnyddu fel yr oedd cyfyngder ei enaid yn cynnyddu. Dedwydd a fyddai pe gallem ninnau ddilyn ei esampl. Ond y mae profedigaethau a chystuddiau yn rhy synych yn ceisio lleisgau ac yn digalonni yn lle cyffroi ein diwydrwydd; hyd onid yw ein llefau yn fwyaf llwfr, pan f'om fwyaf ymddifad o gynnorthwy. Eithr tra y mae gweddi yn cael ei lluddias y mae ein beichiau yn trymhau, Salm xxxii. 3,5. Os na fedr beri iddynt esgeuluso gweddi, efe a anturia drachefn

drachefn a thrachefn eu bino trwy weithredu ar y deddfoldeb fydd yn glynu mor dynn wrth ein calonnau. Meistr gwaith caled yw satan pan fyddo'n efe'n ymyrru a chyflawniad ein dyledswyddau ysprydol. Y mae efe'n gwneuthur hyn ysgatfydd yn fynychach nac yr ydym ni'n meddwl; canys efe a fedr ymrithio yn rhith angel, i.e. angel y goleuni, er dwyn i ben ei ddibennion ei hun. Pan f'o'r enaid yn cael ei dafu gan dymheftl, ac yn anturio i weddio, efe a ddwyn ar goff iddynt fod yn rhaid hwyhau gweddiau i'r cyfryw radd ag a f'o amhossibl yr amser hwnnw. Y cyfryw ymgyrchiadau diriaid ydynt flinedig iawn i'r enaid; ac y mae'n llwytho'r gydwybod âg euogrwydd yn chwaneg, drwy rod-di yn eu herbyn amherffaithrwydd eu cyflawniadau. Erfyniadau byrrion, gwresog, ac aml, y rhai ydynt anhegorol ffrwythau dwys deimlad o brofedigneth angerddol, ydynt fwyaf cyfaddas yn y cyfryw gyflwr; ac nid rhaid i ni chwanegu at ein blinderau, drwy lwytho ein hunain tu hwnt i'n gallu, fel pe baem yn disgwyl cael ein gwrando o herwydd ein haml eiriau. Bendigedig fyddo enw Duw am fod y gelyn yr ydym yn rhyfela yn ei erbyn wedi ei orchyfygu eisoes gan ein Harglwydd, a bod i ni addewid ddifigl o'r fuddugoliaeth. Yr Arglwydd, efe yw ein baner.

Myfi wyf eich ffyddlonaf gyfaill,

OMICRON.

LLYTHYR

LLYTHYR XV.

Cynllun o *Lyfr-grawn* Gristiannogaidd gynhwysfawr.

BL Y S awyddus i ddarllain llyfrau lawer, er ei fod yn cael ei gyfrif yn fynych yn un o wir effaithiau bläs ar wybodaeth, yw'r achos ben-naf ysgatfydd sydd yn caead torfeydd mewn ty-wyllwch ac anwybodaeth. Pan ruthro gwr an-fedrysgar fel hyn i fôr anwadal gwahanol farnau, y mae yn ddarostyngedig i gael ei daflu yma a thraw gydâ chysnewidiad y llif; i gymmeradwyo pob opiniwn newydd, ac i gael ei faglu'n fynych yn yr anhawlder o wahaniaethu rhwng tebygol-rwydd a gwirionedd. Neu, os o'r diwedd, y bydd mor ddedwydd a chaffael cyfarwyddyd i ddiangc o'r drysni lle y darfu am lawer, ese a gyfaddef, pan edrycho'n ol, oddiwrth yr hyn y mae yn ei gosio ei ddarllain (canys fe allai ei fod wedi cwbl ang-hosio'r rhan fwyaf) na ynnillodd ond ychydig yn chwaneg na datguddiad o'r cyfeiliornadau, yr an-wadalwch, yr anfuddiolder, y chwerwder, a'r rhyf-ug sydd yn cael eu gwthio i'r byd dan yr orchudd o ditl ardderchog.

Y mae dibrisio neu wadu defnyddioldeb llyfrau heb bryfio un, ymhell oddiwrth fy meddwl: ast-udio a dwys ystyried rhai traethiadau dewisol, a ymddengys yn deilwng o'n gofal ac a lwyr obrwya ein llafur; eithr byth ni ddaw effaith dda o ddar-llen lliaws o ysgrifenadau. Heblaw'r cynnwrf y mae'n beri'n fynych yn y cof a'r meddwl, y mae yn treulio amser yn fawr, yn ein gwneuthur yn anghyfaddas i fyfyrïo; ac yn ein cadw yn dlawd, ynghanol ymddangosiad o lewndid, trwy ein rhwymo i fyw ar drysor allanol, yn lle llafurio i ddefnyddio

ddefnyddio ac amlhau ein fôr o ddwys ystyriaeth.

Y mae'r anghyfleusdra hyn yn canlyn pob cangen o wybodaeth; eithr yr ydys yn ei deimlo amlyccaf, pan fydder yn cyfeirio'r ymresymmiad at fatterion crefyddol mor aml ac yn ein gwlad ni; llawer o honynt ydynt draethiadau gwir ragorol; eithr nifer fawr o'r rhai a gyfarfyddir â hwynt yn gyffredinol, fel y maent yn cael eu derbyn o herwydd yr enwau mawrion sydd wrthynt, a blâs cyttunus y cyffredin, ydynt debyccach i gam arwain y darlennydd, na'i hyfforddi yn llwybrau doethineb a heddwch gwirioneddol.

Ac hyd yn oed yn y llyfrau hynny sydd fwyaf cyttunol â gair Duw, y mae'n fynych gymmaint o gymmysg o wendidau dynol, gymmaint o yspryd ymrysongar, gymmaint o ddiffygion eglur yn rhai, a chymmaint o chwanegiadau anamddiffynadwy at sylmrwydd y gwirionedd yn eraill, fel oddieithr bod barn gwr yn sefydledig, neu ganddo gydymaith synhwyrol i'w hyfforddi yn ei ddewisiad, y bydd mewn perygl o gael ei arwain i gyfeiliorni a rhagfarn heb wybod iddo, trwy ogwyddiad wyrdraws at ryw awdwr hoff.

Gan ganiattau am hynny fod ysgrifennadau dynol yn ddefnyddiol o'u harfer yn gymmwys ac yn ddichlynaidd, myfi ewyllysiwn gyfeirio at ffordd ragorach i gyrraedd gwir wybodaeth. Ffordd os esgeulufir hi'n gwbl, fe fydd y diwydrwydd mwyaf yn yr arferiad o bob moddion eraill yn aneffeithiol, eithr o'i hiawn arfer mewn ymddibynniad ar fendith Duw, a'n tywys nid yn unig y llwybr byrraf at wybodaeth, eithr a chwanega hefyd at effaith pob cynnorthwy is raddol.

Os caniatteir i mi arfer y gair *llyfr* mewn ystyr gyffelybiaethol, mi allaf ddywedyd, ddarfod i'r Arglwydd gan dosturio wrth wendid ein synhwyrâu, byrrdra ein heinoes, ac amlra ein negesau bydol, dryfori pob gwybodaeth ag sydd anghenrheidiol

rheidiol at ein gwir ddedwyddwch mewn pedwar llyfr cynhwysfawr. Y cyntaf yr hwn a ellir ei gyfrif fel y testun, fydd a newid arno, yn hawdd ei ddwyn ac yn bur fyrr, fel nad oes braidd un gwr yn ein gwlad ddedwydd ni, yr hwn fyddo hyspys o'i werthfawrogrwydd, ag achos iddo fod yn ymddifad o hono. A'r tri eraill, y rhai ydynt yr esboniadau gorau a chyflawnaf ar hwn, ydynt yn wastad yn agos i'w eu darllain, ac yn galw am ein hyfytiriaeth ymhob lle ac ar bob achos.

Mae yn hawdd deall mai Y BIBL y casgliad rhinweddol hwnnw o wirionedd anffaeledig wyf yn feddwl wrth y rheol neu'r llyfr cyntaf. Nodau pennodol y llyfr hwn sef ei grynoded, ei sylmrwydd, ei ardderchowgrwydd, a'i awdurdod, ydynt ddigonol brawf i bob meddwl deallus ei roddi trwy ysprydolrwydd Duw. Y rhai ag fydd farnwyr cymhedrol o'r dystiolaeth hon, ni chymmerant eu cythryblu gan resym maurhai dynion a gyfrifer yn gall pan ddywedant mai cyfansoddiad dyn ydyw, mwy na phe dywedent mai dyfais ddynol yw'r haul ac mai dyn ai gosododd yn y ffurfafen. Y mae ei gyflewndid yn llafaru pwy yw ei awdwr. Ni ddigwyddodd un achos, ac ni ddigwydd 'chwasth, gyferbyn a'r hon ni wnaethpwyd rhagddarbodaeth yn y tryffor gwerthfawr hwn. Yma ni allwn geisio (ac ni chawn geisio'n ofer) modd i wrthsefyll a gorchfygu pob cyfeiliorni, i egluro a chadarnhau pob gwirionedd ysprydol. Yma y mae addewidion cyfaddas i bob ddiffygion, cyfarwyddiadau cymmwys gyferbyn a phob amheuaeth a ddichon ymgyfodi. Yma y mae llaeth i faban, bwyd cryf i rai mewn oedran, meddyginiaeth i'r clwyfus, a gorphwysdra i'r diffygiol. Hanes gyffredinol pob cenedl a phob oes, a phrosiad neillduol pob credadyn o ddechreu hyd ddiwedd amser, a gynhwysir mewn modd rhyfeddol yn yr un llyfr hwn; fel pwy bynnag a'i darlleno ac a'i iawn ddefnyddio,

ddefnyddio, a dichon ganfod ei gyflwr, ei gynnydd, ei brofedigaethau, ei berygl, a'i ddyledswydd, wedi eu rhoddi i lawr mor amlwg ac mor fanol a phe buaffai'r cwbl wedi eu hysgrifennu er ei fwyn ef yn unig. Yn yr ystyr hyn, yn gyftal ac amryw eraill, mawr yw dirgelwch duwioldeb.

Y mae sylmrwydd, yn gyftal a theftunau'r bibl, yn datguddio o ba le y tarddodd. Er bod ynddo ddyfnderoedd digonol i syfrdanu a dyryffu ymegniadau hyaf rheswm cnawdol, nid yw, mewn perthynas i'w ystyr cyffredinol, yn gofyn meddylfryd dyrchafedig i'w ddeall, eithr y mae wedi ei gyfaddaflu yr un wedd at fesur dawn pob dyn. Fel y mae ei gynhwysiaid yn perthyn yn gyffredinol i bawb, hwynt a osoder allan yn y cyfryw fodd ac a ddeno ac a ddigono ymosyniadau pawb; ac nid oes i'r dysgedig (o ran eu budd berfonol eu hunain) fantais ar yr anwybodus. Bod llawer yn ei ddarllain ar ni dderbyniant na budd nac addysg oddiwrtho, sydd o achos eu hesgeulusdra a'i balchder Mae hyn o beth yn peri mwy o ofid nac o ryfeddod; ac y mae'r Bibl yn ein dysgu i ddisgwyl hyn. Y mae yn ein rhag rybuddio, na ddichon dyn anianol dderbyn pethau Duw, ac na all na'u dyall na'u cymmeradwyo. Mae yn pwyntio allan i ni'r angenrheidrwydd o ddysgawdwr nefol, sef yr Yspryd Glân, yr hwn a addawodd dywys, y rhai a'i ceisiant ef mewn gweddi, i bob gwirionedd angenrheidiol. Y rhai a attolygant ei gynnorthwy, a gant y seliau wedi eu hagog, y llenn wedi ei thynnu ymaith, a ffordd iachawdwriaeth yn amlwg o'u blaen.

Y mae iaith y Bibl hefyd wedi ei gwisgo ag ardderchawgrwydd ac awdurdod anghyffelybol. Y mae Duw yn llafaru drwyddi, ac yn datgan gogoniant ei briodolaethau, ei benarglwyddiaeth, ei sancteiddrwydd, ei gyfiawnder, ei ddaioni, a'i râs, mewn dull gymmwys i'w fawrhydi, ac ar yr un pryd

pryd mewn modd cyfaddas i'n gwendidau ni. Ymegniadau mwyaf gorcheftol meddylfryd ddynol ydynt lesg a diflas, mewn cymbariaeth i'r rhannau hynny o'r Bibl a fwriadwyd i roddi i ni wiw amgyffrediaidau o'r Duw y mae i ni a wnelom ag ef. Pa lé y cawn gynnifer siampl o'r troellau ymadrodd a elwir gwir ardderchog, y fawreddig, yr aruthrol, yr addurnol, a'r gyffrous, ac yn yr yf-grythurau cyffegrlan? A'r effeithiau sydd yn cydfyned ag ef eilwaith, a ddangosant mai gair Duw ydyw. Gydâ gweithrediad nerthol a threiddiol, y mae yn dychrynu ac yn dwysbigo'r gydwybod, yn dadanuddo meddyliau a bwriadau'r galon, yn argyhoeddi'r cyndynnaf, ac yn peri i'r diosalaf grynu. A chyd â'r un gyffelyb effaith ac awdurdod y mae yn llafaru heddwoch wrth yr enaid hel-bulus, yn iachau'r yspryd clwyfus, ac yn medru cyfrannu llawenydd anrhaethadwy a llawn o ogoniant ynghanol y cyfyngder mwyaf. Y mae yn athrawiaethu, yn perfwadio, yn cyssuro, ac yn ceryddu gyd ag awdurdod ar na ellir ei hammau na'i gochelyd; ac yn fynych y mae'n cyfrannu mwy o oleuni, annogaeth, ac effaith, drwy un ymadrodd, i gredadyn syml anllythrennog, nac a allai dynnu oddiwrth esponiadau helaeth y dyf-gedig. Mewn gair, y mae'n ateb yr enw hynod a rydd yr apostol iddo; "Y mae'n abl i'n gwneuthur ni yn ddoeth i iachawdwriaeth; y mae yn gwbl ac o hono ei hun yn ddigonol i berffeithio dyn Duw, a'i gyflawn ddarparu i bob gweithred dda." Yr athrawiaethau, yr ystoriau, y prophwydoliaethau, yr addewidion, y rheolau, y cyng-horion, y siamplau, y rhybuddion, a gynhwyfir yn y Bibl, a wnant GYFANGWBL perffaith, cryn-odeb cyflawn o ewyllys Duw tuag attom, yn yr hyn nid oes dim diffyg, na dim rhyfedd.

Yr ail lyfr, teilwng o'n hystyriaeth, yw llyfr y Greadigaeth. "Y nefoedd sy'n datgan gogoniant

Duw; a'r ffurfafen sy'n mynegi gwaith ei ddwy law ef;" ac ni allwn dafu ein golwg i un-lle, heb ganfod profiadau anfeidrol o'i ddoethineb, o'i allu, o'i ddaioni, a'i bresennoldeb. Y mae ei weithredoedd lleiaf yn gyftal a'r mwyaf yn dwyn tyftiol-aeth am Dduw. Yr haul a'r fagien, adeilad y byd a glaswelltyn y maes, effeithiau gallu dwyfol ydynt oll yr un modd. Nid hawd i ddyn syrthiedig ddarllain llinellau y llyfr hwn yn ddiattreg, er eu bod ynddynt eu hunain yn dëg ac yn amlwg. Gweithredoedd y greadigaeth a ellir eu cymharu i ysgrifen dlws mewn nodau cylchog, allwedd yr hon yw'r Bibl; ac heb yr allwedd hon ni ellir eu dyall. Yr oedd y llyfr hwn yn agored bob amfer i'r Paganiaid; eithr nid allent ei ddarllain, na chanfod yr amgylchiadau o'i allu tragywyddol a'i dduwdod Ef y sydd ynddo. "Eithr ofer a fuont yn eu rhesyddau; ac a addolasant y creadur yn fwy na'r Creawdwr." Dyma fel mae'n bôd etto gydâ llawer a gyfrifer yn ddoeth, y rhai y mae eu calonnau heb eu darostwng i awdurdod y Bibl. Nid yw astudio gweithredoedd Duw, heb gynnorthwy ei air, er ei hanrhydeddu a'r enw Philosophyddiaeth, ddim gwell nac choeg-ddiferwch llafurus a gwastraff amfer. Mae achos i ofni nad oes neb ymhellach oddiwrth wir wybodaeth o Dduw, na llawer o'r fhei'ny a ymffroftiant a'm eu gwybodaeth ddychymmygol o'u greaduriaid. Hwy a allant ymddiddan mewn geiriau cyffredinol am ei ddoethineb; eithr y maent yn byw hebddo yn y byd; ac nid all eu Philosophyddiaeth eu dysgu i garu na gwasanaethu, i'w ofni nac ymddiried ynddo. Y rhai ydynt yn adnabod Duw yn ei air, a allant gael budd ac hyfrydwch drwy olrhain ei ddoethineb yn ei weithredoedd, os cedwant eu ymofyniadau o fewn terfynau, ac mewn ymddarostyngiad i bethau mwy pwysfawr; eithr bychan mewn cymhariaeth yw nifer y rhai sydd ganddynt hamdden,

hamdden, dawn, neu gyfleusdra i fyned ynghylch y cyfryw ymofyniadau. Eithr ar fedr credinwyr y pwrpaswyd llyfr y Greadigaeth. Os nad ydynt wedi eu cyfaddasu i fod yn astronomyddion neu yn physygwyr, etto drwy ddal sulw ar y ffurfafen, gwaith byfedd Duw, y lloer a'r sêr y rhai a greodd, y maent yn dysgu rhyfeddu ei ymddarostyngiad, ei allu, a'i ffyddlondeb. Er eu bod yn anghydnabyddus a'r wybodaeth o oleuni a lliwiau, hwy fedrant ganfod yn yr enfysarwydd o gariad cyfammodol Duw. Fe allai na fedrant ddirnad pellder a maintioli'r haul; eithr y mae'n dwyn ar gof iddynt Grift, haul y cyfiawnder, ffynnon goleuni a bywyd i'w heneidiau. Y mae'r Arglwydd wedi gosod cyffelybrwydd rhyfeddol rhwng y byd anianol a'r byd ysprydol. Dirgelwch yw hwn adnabyddus yn unig i'r rhai a'i hofnant ef, ac y maent hwy yn myfyrion gyda phleffer arno; ac y mae pob gwrthddrych agos ag a welont, pan f'o eu meddwl mewn hwyl, yn arwain eu myfyrdodau at yr Iesu, neu yn fuddiol i egluro rhyw addewid neu wirionedd ysgrythurol. Dyma'r sfordd oreu i astudio llyfr Nattur; ac i'r diben hwn y mae'n wastad yn agored ac yn amlwg i'r rhai sydd yn caru'r Bibl, fel y rhedo'r hwn a'i darlleno.

Llyfr Rhagluniaeth yw'r trydydd llyfr drwy yr hwn y mae'r rhai ydynt yn ofni'r Arglwydd yn cael eu haddysgu. Hwn hefyd sydd ddyrys ac annealladwy i'r doethaf o ddynion os na byddant dan gyfarwyddiad gair Duw. Eithr pan fyddo egwyddorion y Bibl yn cael eu derbyn a'u dyall, y maent yn tasu goleuni hyfryd ar ystyriaeth rhagluniaeth Duw, ac ar yr un pryd y mae'r Bibl yn cael ei gadarnhau a'i oleuo gan ffyrdd rhagluniaeth. Yr hyn yr ydym ni yn ei ddarllain yn y Bibl ynghylch penarglwyddiaeth, doethineb, gallu, holl wybodaeth, a holl bresennoldeb Duw, a'i waith yn goruwch-lywodraethu pob damweiniau er dwyn i

ben ei gynghorion ei hun a datguddio'i ogoniant, am y gofal y mae yn ei gymmeryd am ei bobl ac am ei eglwys, a'i ymwrandawriad at eu gweddïau, a ddelir allan drwy siamplau ac ystori cenhedloedd a theuluoedd, a digwyddiadau beunyddiol bywyd cyffredin. Y mae'r credadyn yn derbyn bob awr brawf diamheuol o lywodraeth Duw, ac o fod Duw mewn gwirionedd yn barnu'r byd. Oddi yma y tardd goglud sylweddol; y mae yn gweled fod ei negefau mewn dwylaw diogel, ac nid rhaid iddo ofni newyddion drwg, y mae ei galon yn sicr gan ymddiried yn yr Arglwydd: tra y mae eraill yn byw mewn anniogelwch, yn agored i effaith pob awel groes, megis llong mewn tymhefl heb lyw na llywydd, yn cael ei thafu gan ruthr y gwynt a'r tonnau. Yn ystori Joseph ac yn llyfr Esther, ac yn wir trwy'r holl Fibl, yr ydym yn cael siamplau o ddoethineb anffaeledig rhagluniaeth Duw; pa fath ganlyniadau pwysfawr sydd yn ymddibynnu dan ei lywodraeth ef, ar y moddion mwyaf distadl; a chyd a pha fath sicrwydd y mae yr pethau a ymddangosant yn ddamweiniau yn cael eu trefnu i'r diben a ordeiniodd efe. Trwy y siamplau awdurdodol hyn yr ydym yn dysgu barnu ynghylch y cwbl, a thrwy fwy o fantais, wrth oleuni'r Testament Newydd, yr hwn sydd yn ein dysgu fod goruchwiliaeth pob gallu yn y nesoedd ac ar y ddaear yn nwylaw'r Iesu. Y mae'r llywodraeth ar ei ysgwydd ef. Y mae Brenin y saint yn Frenin ar genhedloedd, yn Frenin y Brenhin-oedd, ac yn Arglwydd yr Arglwyddi; ni syrth aderyn y tô i'r ddaear, na blewyn o wallt ein pennau, heb ei geniattad ef. Ac er fod ei ffyrdd yn uwch na'n ffyrdd ni, a'i feddyliau na'm meddyliau ni, er fod ei weithrediad yn guddiedig oddi wrthym ni drwy gyfryngiad moddion offerynol, etto y mae ffydd yn canfod, yn cyfaddef, yn rhyfeddu, ac yn ymddiried yn ei lywodraeth. Yr ystyr-
iaeth

iaeth hon, megis yr un o'r blaen, nid yw'n gofyn doniau goruwch naturiol, eithr y mae'n amlwg i'r gwannaf a'r distadlaf o'r bobl, mor belled ac y mae eu dyledswydd a'u heddwch hwy yn cydfyned.

Y pedwerydd llyfr yw llyfr y Galon, neu lyfr natur ddynol, yn cynnwys profiad o'r hyn a ddygir ymlaen yn ein mynwesau ein hunain, a'r sulw yr ydym ni'n ddal ar egwyddorion, ac ymarwedd-iad eraill, wedi eu cymharu â'r hyn a ddarllenir yngair Duw. Y mae calon dyn yn ddwfn; eithr y mae ei holl egwyddorion a'i gweithrediadau, a'r amrafael ddull y gweithredir arni gan bechod, gan fatan, gan wrthdrysychiau allanol a chan rās, ar y neilldu ac mewn cymdeithas, mewn llwyddiant ac yn amfer trallod, wedi eu portreïadu yn yr ysgrythur. Llauer ag sydd yn ymfrostio yn eu gwybodaeth o bethau ag a allasent fod yn ddibryder yn anwybodus o'honynt, ydynt wir ddiethr iddynt eu hunain. Heb adnabyddiaeth o'r ysgrythur, nid oes iddynt na dawn na thueddiad i chwilio eu calonnau eu hunain, na nod gwahaniad sicr wrth ba un i farnu arweddiad bywyd dyn. Eithr y mae'r Bibl yn ein hyfforddi i ddarllain y llyfr dirgel hwn hefyd; yn dangos dechreuad, natur, a thueddiad, ein gobaith, ein hofnau, ein dymuniadau, ein negeſau a'n ambeuon; yr achos pa ham nad allwn fod yn ddedwydd ynom ein hunain, a gwagedd ac annigonolrwydd pob peth oddiamgylch i'n cynnorthwyo. Yr orphwysfa a'r dedwyddwch a gynnygir yn yr efengyl, a geir eu bod hefyd yn gwbl gyfaddas i angenrheidiau a dymuniadau'r galon argyhoeddedig: ac ymddygiad y cyfryw a wrthodant yr iachawdwriaeth hon, yn gystal â'r effeithiau grassawn a weithredir ar y sawl a'i derbyniant, a ddangosant yn ddiamheuol, fod gair Duw yn wir yn dirnad meddyliau ac amcanion y galon.

Ni chaniatta fy nherfynau i mi rodd ond ychydig amneidiau ar y matterion helaeth yma. Ni wnaſ onid dal ſulw, fod pwy bynnag fydd wedi aſtudio'r pedwar llyfr yma'n drwyadl, yn wr doeth, gynnag pa leied a wyppo o'r hyn a eilw plant y bŷd yn wybodaeth. O'r tu arall, pe rhon fod gwr yn feistr ar holl gylch dysgeidiaeth, a gwybodaeth o'r ieithoedd, o'r bŷd, ac o philosophyddiaeth, os na bydd ganddo ſlas at y Bibl, ac os na fedr ei gymhwyſo at weithredoedd y greadigaeth rhagluniaeth a'i brofiad ei hun, ni wyr ddim ettofel y dylai wybod. Myfi a bwyntais allan i chwidyffor gwerthfawroccach na'r holl lyfrau yn llyfrgawn y Fatican yn Rhufain.

Myfi wyf, fy nghyfaill,

Eiddoch,

OMICRON.

LLYTHYR XVI.

Ar *Annigonolrwydd* ein *Gwybodaeth*.

FY ANWYL GYFAILL,

BRAINT fawr yw gallu i lunio barn gynhwysfawr, oleu, a chydfyniol o'r gwirioneddau a ddatguddir yn yr ysgrythurau; eithr y rhai fydd feddianol o hyn ydynt ry barod i feddwl yn rhy wych am danynt eu hunain, ac yn rhy ddistadl

ddistadl am eraill, yn enwedig am y rhei'ny nid yn unig a ommeddont dderbyn eu barnau hwy, eithr a anturiant eu gwrthwynebu. Ni welir ond rhai ysgrifennadau pleidiol, gynnag pa mor rhagorol fyddont mewn ystyriaethau eraill, nad ydynt wedi eu ystaenio ag yspryd hunan dŷb; a'r rhai ni chawsant eu galw i'r gwasanaeth hyn, os daliant fulw ar yr hyn a ddygir ymlaen o'u mewn, a gant ei deimlo yn gweithio ynddynt ar filoedd o achosion er mor belled ag y caffo weithredu, ei fod yn dwyn i dre'n drom yr achwyniad o anwybodaeth ac anghyflondeb, yr hyn yr ydym mor barod i'w ofod at eraill. Ni wn i am neb tebyccach moddion i wella'r drwg hwn, na dwys ystyriaeth o'r gwahaniaeth aruthr sydd rhwng ein barn addysgedig, a'n gwir brofiad, neu, mewn geiriau eraill, leied effaith sydd gan ein barn a'n gwybodaeth ar ein hymarweddiad. Fe ddichon hyn gadarnhau i ni wirionedd a chymmwyfder fulwiad yr Apostol, "Os yw neb yn tybied ei fod yn gwybod dim, ni wyr ef etto ddim fel y dylai wybod. Nid am y dylem fod heb wybod i'r Arglwydd ddyfsgu i ni yr hyn yr oeddem unwaith yn anwybodus o hono, canys amhosibl yw i ni fod felly; eithr os cyfrifwn ni ein gwybodaeth yn ol ei heffaith, heb ei mawrhygi ymhellach, na'i gweithrediad yn ein bucheddau (yr hyn yw'r iawn reol i'w mheffur wrtho) ni a gawn ei gweled mor egwan ac mor fethedig, fel braidd yr haeddai hi'r enw.

Megis yn esampl, mor ddisigl yr ydym yn ein barn fod Duw yn holl bresennol! Er cymmaint y dichyn yr anhawfder fod i faintaemio ein crediniaeth o'r pwngc hwn, nid oes ond rhai yn gwrthddadleu'r gwirionedd o hono. Y mae dynion annychweledig yn gyffredin yn cyfaddef hyn, a chredinwyr yn ei wybod yn rhy synych fel pe baent heb ei wybod. Os yw llygaid yr Arglwydd ymhob lle, pa fath warcheidwad a ddylai'r medd-

wl hwn fod ar ymarweddiad y rhai ydynt yn proffesu eu bod yn ei ofni! Ni a wyddom pa fath effaith y mae presennoldeb cyd-greadur yn gael arnom yn synych; os bydd yn gyfryw un ag y b'om yn hyderu ryw beth arno, neu un o uwch-radd na ni yn y byd, mor ofalus ydym i ymddwyn yn weddus ger ei fron, ac i ochelyd pob peth a ddichyn gael ei gyfrif yn anaddas neu'n achos dramgwydd! Onid yw'n rhyfedd fod y cyfryw a ffyrfiant eu meddyliau am fawrhydi Duw, a'i sancteiddrwydd, a'i burdeb yn ol yr ysgrythur, a'r rhai a addefant rhwymedigaeth anrhaethadwy i drefnu y cwbl a welont ac a ddywedont wrth ei orchymunion, gymmeryd eu denu ar amryw achosion i'r fath ymddugiad anghymmawys ag y cadwai presennoldeb uchelwr neu dywysog hwy'n hollol rhagddo, i.e., ysgatfydd presennoldeb plentyn? Hyd yn oed yn yr ymarferiad o weddi, yn yr hyn yr ydym yn cymmeryd arnom dynnu'n agos at yr Arglwydd, nid yw yr ystyriaeth o fod ei lygad ef arnom yn cael ond ychydig effaith i sefydlu ein bryd, a chadw ein meddyliau rhag crwydro, fel llygaid yr ynsyd, hyd derfynau'r ddaear. Pa beth a feddyliem pe bae un yn cael myned i bresennoldeb y brenin ar un o'r negefau mwyaf pwysfawr, ac ynghanol ei gyfarchiad yn troi heibio i ganlyn plysyr? Pe gwelem y cyfryw siampl o wendid, ni byddai ond portreiad gwan o'r anghysfondeb y dichon y rhai sy'n adnabod eu calonau gael yn eu hymddygiad eu hunain wrth weddio. Nid ydynt anwybodus o'r dymmer â'r yspryd y gweddai i bechadur f'o'n byw ar yr Arglwydd nesau o flaen yr hwn y mae'r angylion yn cael eu disgrifio fel yn gorchuddio eu hwynebau ger ei fron; etto; er waethaf i'w deall gwell, y mae eu meddyliau yn crwydro oddiwrtho ef, o flaen yr hwn y maent yn sefyll, at y teganau distadlaf. Ni fedrant ddirnad y presennoldeb hwnnw yn iawn, â'r hwn y maent yn credu eu

eu. bod fel wedi eu hamgylchynu, eithr y maent fel rhai yn llafaru wrth yr awyr. Ymhellach, pe bae ein teimlad o bresennoldeb Duw mewn un mesur yn gyfattedbol i amgyffrediad ein deall, oni byddai yn amddifynfa effeithiol rhag yr amryw ofnau dychrynedig a difail sydd yn ein blino. Y mae efe'n llefain allan, " Nac ofna, yr ydwyf fi gydâ thi;" ac yn addaw bod yn darian ac yn nodded i'r rhai a ymddiriedant ynddo; etto, er ein bod yn cymmeryd arnom gredu ei air, ac ymddiried ynddo fel amddiffynwr, yn anfynych y tybiwn ni ein hunain yn ddiogel hyd yn oed wrth gyflawnu ein dyledswyddau, funud ymhellach nac y cedwir peryglon allan o'n golwg. Nid oes ond achos bychan gennym i falchio ar ein gwybodaeth o'r gwirionedd diamheuol hwn, pan nad yw yn cael effaith mwy galluog a pharhaol ar ein hymarweddiad.

Yr athrawiaeth o Ben Arglwyddiaeth Duw hefyd er nad ydys yn ei harddel mor gyffredin a'r llall, a gyfaddefir mor hollol a honno gan y rhai a elwir yn Galfinistiaid. Yr ydym yn dadleu'n wrefog ynghylch y pwngc hwn wrth ymryson a'r Arminiaid; ac yn barod i ryfeddu fod dynion mor gelyd ac amheu iawn y Creawdr i wneud â'i eiddo fel y b'o da yn ei olwg. Tra yr ydym ni yn unig yn ymroi i amddiffyn Etholedigaeth grâs, a chennym obaith gyssurus ein bod o'r fendigedig nifer, yr ydym yn ymddangos mor oleu yn y rhesymau a rydd yr ysgrythur i gadarnhau'r gwirionedd hwn, fel braidd yr ydym yn ymattal rhag gosod cyndynrwydd ystyfnig a balchder yn erbyn eraill am ei gwrthwynebu. Mae'n ddiammau mai balchder y galon yw gwreiddyn y gwrthwynebiad hwn; eithr nid yw'r egwyddor ddrwg hon yn perthyn i un blaid yn unig; ac y mae'n digwydd yn fynych fod y rhai sy'n dadleu o ochr Penarglwyddiaeth Duw mor ymddisfaid o'i heffaith yn eu hymarweddiad.

weddiad a'u gwrthwynebwyd. Y mae'r athraw-
iaeth ddarostyngedig hon yn galw am ymostyng-
iad i ewyllys Duw dan holl amgylchiadau'n by-
wyd, mor eglur ag y mae'n gorchymmyn ym-
roddi i drefn yr Hollalluog yn trugarhau wrth
yr hwn yr ewyllysio drugarhau. Ond och! mor
fynych yr ydym yn teimlo ein hunain yn anabl
i'w defnyddio, ac yn analluog i wneuthur ein
hysprydoedd yn foddlon yn y cyfuddiau a drefn-
odd eife i'n rhan. Pan fyddom dan brofedigaeth
tloedi croesau neu golledion trymion, mor belled
ac y gallom ddywedyd, "Aethum yn fud, ac
nid agorais fy ngenau; canys ti a wnaethost hyn,"
mor belled a hynny ac nid ymhellach yr ydym
ni wedi hollol gredu fod gan Dduw iawn ar-
glwyddiaethol i'n trefnu ni a'n hachosion fel y
b'o ei ddwyfol ddoethineb yn gweled bod yn o-
rau. Mor fynych ac mor gyfiawn, ar y cyfryw
amserau, y gellid dychwelyd y rhesymmau a o-
fodasem ni ger bron eraill, megis digon nerthol
i ddistewi eu holl wrthddadleuon, yn ein herbyn
ni ein hunain, "Yn hytrach, pwy wyt ti, o
ddyn, yr hwn a ddadleui yn erbyn Duw? A
ddywed y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i ffur-
fiodd, Pa ham y'm gwnaethost fel hyn?" Prawf
eglwyr fod ein gwybodaeth yn sefyll mwy mewn
barn nac mewn profiad. Pa fath anghyffondeb
yw hyn! tra'r ydym yn cyfrif Duw yn gyfiawn
ac yn gywir am gadw oddiwrth eraill y pethau a
berthynant i'w dedwyddwch tragwyddol, yr
ydym ni yn anhawdd gennym ymostwng i'w
ragluniaeth mewn matterion llawer llai eu pwys.
Eithr y mae ordinadau'r Arglwydd tuag at y
rhai a'i hofnant, nid yn unig yn arglwyddiaeth-
ol, ond yn ddoeth ac yn râslawn. Eife a gyffyllt-
odd eu daioni hwy â'i ogoniant ei hun, ac a ym-
rwymodd trwy addewid i wneuthur i bob peth
gydweithio er daioni iddynt. Ac y mae'n dewis
dros

dros ei bobl yn well nac y gallasent hwy ddewis
 drostynt eu hunain: os ydynt mewn trymder, y
 mae angenrheidrwydd am hynny, ac nid yw yn
 cadw dim yn ol rhagddynt ond yr hyn y mae yn
 well iddynt fod hebdo. Dyma athrawiaeth yr
 ysgrythur, a dyma y'm ninnau yn proffesu ei
 gredu. Wedi ymwisgo â'r egwyddorion yma,
 ni byddwn amharod i ddwyn ar gof annogaethau
 o amynedd a chyflur i'n brodyr profedigaethus;
 ni allwn wirio wrthynt, yn ddibetrusder, fod eu
 hachos mewn dwylaw diogel, od oes rhan gān-
 ddynt yn yr addewidion; y bydd i'r peth nid yw yn
 bresennol orfoleddus ond trafferthus, mewn iawn
 brŷd ddwyn allan heddychol ffrwyth cyfiawnder,
 a bod eu profedigaethau yn drugareddau yn gys-
 tal a'u cyssuron. Ni allwn brofi iddynt oddiwrth
 ystoriau Joseph, Dafydd, Job, ac achosion eraill
 yn yr ysgrythurau, y bydd hi'n dda ar y cyfiawn,
 er mor dduon yw'r cymmylau'n bresennol, y gall
 ac yr ewyllysia Duw unioni pethau ceimion; a'i
 fod fynych yn dwyn allan ddaioni o'r pethau a
 gyfrifwn ni yn ddrwg. Oddiwrth hyn y gallwn
 ddangos y pechod ac hefyd y ffolineb o feio ar ei
 ragluniaethau. Ni allwn ddywedyd wrthynt nad
 yw cystuddiau y byd hwn ddim i'w cymharu â'r
 gogoniant a ddatguddir; ac am hynny, dan eu
 holl brofedigaethau y dylent wylo fel rhai fyddai
 yn disgwyl y cai eu holl dagrau eu sychu ymaith
 ar fyrr amser. Eithr pan fo'n cyflwr ni ein hun-
 ain felly, pan f'om yn cael ein gofidio o bob tu,
 neu ein blino yn y man gwannaf, o mor anhawdd
 yw teimlo grym y rhesymmau hynny, er ein bod
 yn gwybod eu bod yn wir ddiamheuol! Am hyn-
 ny oni chawn nerth newydd oddi fry, yr ydym
 mor barod i duchan ac anobeithio, a phe baem
 yn meddwl fod ein cystuddiau yn tyfu o'r ddaear,
 a'r Arglwydd wedi anghosio trugarhau.

Mi allwn fyned rhagwyf i ddangos y gwahan-
 iaeth

aeth rhwng ein dyall pan fyddo oleuaf, a'n gwir brofiad, mewn perthynas i bob gwirionedd ysprydol. Ni wyddom nad oes dim cymhariaeth rhwng amser a thragywyddoldeb, rhwng Duw a'r creadur, ffafr yr Arglwydd a ffafr neu wgdynion; etto'n fynych pan ddyger y pethau hyn i'r glorïan o ddewiadiad, yr ydym mewn cyfyng-gyngor a geidwn ni lwybr y gwirionedd a'i peidio; ac yn wir, heb gymmorth gras, ni fyddem sicr o ddiffygio yn nydd profedigaeth, ac ni chaffai ein gwybodaeth amgenach effaith na gwneuthur ein heuogrwydd yn fwy anesgusodol. Fe debygid ein bod mor sicr mai creaduriaid gweinion, pechadurus, syrthiedig ydym, ac ydym ein bod yn fyw, etto i gyd, yr ydym yn dueddol i weithredu fel pe baem ddoeth a daionus. Mewn gair, nid oes lle i ammau nad yw'r rhan fwyaf o'n gwybodaeth fel y portreïadais hi, yn debyg i oleuni'r lleuad, heb wrês nac effaith, ac er hynny rhy barod ydym i debyg yn rhy wych am danom ein hunain o'i herwydd.

Oni allwn ddywedyd gyd â'r Salmydd, " Arglwydd pa beth yw dyn!" i.e., pa fath ddammeg, pa fath greadur anghyslon yw crediniwr! Ar un olwg, mor fawr yw ei fraint a'i enw! Efe a edwyn yr Arglwydd; ac efe a edwyn ef ei hun. Y mae ei ddyall wedi ei oleuo i ddirnad ac ystyrïed dirgeledigaethau mawrion yr efengyl. Mae ganddo deimlad cymmwys o ddrwg pechod, gwagedd y byd, prydferthwch sancteiddrwydd, a natur gwir ddedwyddwch. " Tywyllwch a fu efe unwaith, eithr goleuni yw efe yn awr yn yr Arglwydd." Y mae iddo ffordd rydd at Dduw trwy Iesu Grist; â'r hwn y mae wedi uno, ac yn yr hwn y mae'n byw trwy ffydd. Tra y mae yr egwyddorion a dderbyniodd yn cael eu bywhau trwy weithrediad yr Yspryd Glân, efe a all wneuthur pob peth. Y mae efe yn addfwyn,

yn

yn oftyngedig, yn amyneddgar, yn wyliadwrus, yn ffyddlon. Y mae yn gorfoleddu mewn cyftuddiau, yn llawenychu mewn profedigaethau, ac yn byw ar flaen i archwaeth gogoniant tragwyddol; ac nid yw'n cyfrif ei einioes yn werthfawr os gall ogoneddu Duw ei lachawdwr, a therfynu ei yrfa mewn llawenydd. Eithr nid eiddo ef ei gadernid; y mae efe'n gwbl ymddibynol ar yr Arglwydd, ac wedi ei amgylchynu hyd yn hyn â gwendidau, a'i lwytho â natur lygredig. Os paid yr Arglwydd â'i gynnorthwyo, efe a fydd egwan fel dyn arall, ac a syrth megis y syrthia carreg i'r ddaear wrth ei phwysau. Ei wybodaeth gynhenid a ellir ei chymmaru i ffenestri tŷ, y rhai a allant draws-anfon goleuni, ond ni allant ddal dim ynddynt. Heb gyfrannogaeth adnewyddol a pharhaol yspryd y grâs, ni all wrthsefyll y brofedigaeth leiaf, ymddwyn y groes ysgafnaf, na gweithredu un gwafanaeth mewn modd dyladwy, na chymmaint a meddwl meddwl da. Efe a wyr hyn, ac etto y mae yn ei anghofio yn rhy fynych. Eithr y mae'r Arglwydd yn fynych yn ei ddwyn ar gof iddo, drwy dynnu ymaith y cymmorth hwnnw heb yr hwn ni ddichon wneuthur dim. Yna efe a deimla pa beth ydyw, ac a berswadir yn hawdd i weithredu yn wrthwyneb i'w dyall. Fel hyn y mae mynycn brofiad o'i wendid ei hun yn dysgu iddo ym mha le y mae nerth yn sefyll; nad yw mewn dim a gyrhaeddodd efe neu a all ei alw yn eiddo iddo, eithr yn râs, gallu, a ffyddlondeb ei lachawdwr. Efe a ddysgddrwg dybio ei ddealldwriaeth ei hun, cywilyddio o herwydd ei weithredoedd gorau, ffeiddo ei hun mewn llwch a lludw, ac ymogoneddu yn yr Arglwydd yn unig.

Oddiwrth hyn yma ni allwn ddal fulw, nad y credinwyr fydd fwyaf eu gwybodaeth, yw'r mwyaf ysprydol. Efe a all ac y mae rhai yn

rhodio yn fwy anrhydeddus ac yn fwy cyffurus
 â dwy dalent nac eraill â phump. Yr hwn a
 wyr ei wendid ei hun yn brofiadol, ac a ymor-
 phwys yn syml ar yr Arglwydd, a ffynna yn sicr
 er na b'o ei gyrrhaeddiadau a'i ddaioni ond by-
 chan. A'r hwn a f'o'n berchen ar y doniau
 mwyaf, y dyall goleuaf, a'r wybodaeth helaeth-
 af, os llettua efe feddyliau uchel ynghylch ei
 fanteision, fydd mewn perygl mawr o gyfeiliorni
 a thrangwyddo ar bob cam. Canys ni oddef yr
 Arglwydd i neb o'r rhai a gâr efe i ymfrostio yn-
 ddynt eu hunain. Efe a gyfarwydda yr addfwyn
 â'i lygad, a leinw y rhai newynog â phethau da,
 ac a anfon ymaith y rhai goludog mewn eisiau.
 Gosodedigaeth anghyfnewidiol yn ei deyrnas ef
 yw, pwy bynnag a'i dyrchafu ei hun a oftyngir,
 a phwy bynnag a'i gostyngo ei hun a dderchafir.

Ydwyf eiddoch yn ddiffuant,

OMICRON.

LLYTHYR XVII.

Am Dymberau'r Credadyn.

ANWYL GYFAILL,

YR ydych yn ymosyn â mi yn eich llythyr,
 pa beth a ddylai gwr wneuthur a deimlai
 ei hun bob amser yn llonydd, yn ddigyffro, ac
 yn hurt oddieithr yn y pulpud; a gai ei wneu-
 thur yn ddefnyddiol yno, heb gael na chyffur na
 gofid allan o hono oddieithr yn ansynych iawn?
 Yr ydych yn portreïadu cyflwr a pha un yr yd-
 wyf

wyf yn gynnefin trwy brofiad. Myfi a gymmeraf achlyssur i gynnyg rhai meddyliau cymmysg ynghylch tymherau credadyn; ac yr wyf yn eu hanfon nid gyd â'r gennad eithr o'r argraff-waig, am fy mod yn meddwl nad yw'r ymarferiad a soniasoch am dano yn perthyn yn unig i chwi a mi, eithr mewn gradd mwy neu lai yn gorwedd yn faich ar bawb ag ydynt yn synnied yn ysprydol, ac yn dal manwl fulw ar yr hyn a weithredir yn eu calonnau, pa un a'i byddont yn y weinidogaeth a'i peidio.

Gan eich bod yn rhoi ar ddyall eich bod yn cael rhyddid a'ch-gwneuthur yn ddefnyddiol yn y pulpud, rhowch gennad i mi ofyn i chwi, Pa beth a wnaech pe na baech yn teimlo eich hun weithiau yn dlawd, yn annigonol, ac fel yr y'ch chwi yn ei alw, weithiau'n hurt? A wyddoch chwi pa beth a fyddai'r canlyniad posibl, tebygol, ac agos sicr, pe mwynhaech yspryd helaeth yn wastad, a thymher fywiol a chyflurus? Oni fydddech mewn perygl o ymchwyddo gan falchder ysprydol? Oni fydddech yn llai teimladwy o'ch ymddibynniad ar Grifft, a'ch gwaistadol ddiffyg o rinwedd ei waed, a'i faddeuant, a'i eiriolaeth? Oni fydddech heb fedr i lasaru'n berthynafol ac yn deimladwy wrth lawer o eneidiau grafulol fyddo yn griddfan dan effeithiau natur lygredig, oddiwrth yr hon, yn y cyflwr hynny y bydddech yn gwbl rydd? Pa fodd y gallech lasaru'n gymmwys ynghylch twyll y galon, heb deimlo twyll eich calon eich hun, neu gyfaddasu eich hun at brofiadau cyfnewidiol eich gwrandawyr, pe baech chwi yn wastad yr un modd, neu yn agos felly? Nen pa fodd y gallech farad yn gymmwys ynghylch y rhyfel tufewnol, egwydderion gwrthwynebol y cnawd a'r yspryd yn rhyfela yn erbyn eu gilydd, pe bai eich dymuniadau ysprydol chwi yn wastad yn llwyddiannus ac yn gadarn, heb

gyfarfod ond ag' chydig wrthwynebiad neu gerydd?

Yr apostol Paul, er mor hynod yr oedd yn rhagori mewn grâs, a deimlodd ar brydiau nad allai o hono ei hun gymmaint a meddwl meddwl da; ac a welodd fod perygl o gael ei dradderchafu, oni buasai i'r Arglwydd o'i ddoethineb a'i drugaredd dymheru ei ragluniaethau i attal hynny. Yn " y gair dyrchafu," fe allai fod ymgyffelybiad nid yn unig at ei yspryd, rhag iddo fynned yn amgen nag y dylai am dano ei hun, eithr hefyd at ei bregethiad, rhag na b'o iddo yr un achosion o achwyniad ac ymddarostyngiad ac i eraill, ac wrth hynny iddo saethu dros bennau ei wrandawyr, llafaru'n bennaf am y cyffuron a'r breintiau y mae efe ei hun yn eu mwynhau, ac heb fawr i ddywedyd er esmwythau eu hymdrech gwaftadol â phechod mynwesol. Yr angel a ymddangosodd i Cornelius a'i cyfarwyddodd i anfon am Pedr, yn lle pregethu'r efengyl iddo ei hun; canys er fod gogoniant a grâs y Iachawdwr yn destynau mwy cymmwys i ddoniau angel, na thafodau trymmion dynion llygredig, etto ni fedrai angel ddim llafaru'n brofiadol, na darlunio yr filwriaeth rhwng grâs a phechod oddiar ei brofiad ei hun. A phe byddai bosibl i weinidog fod mor llawn o gyffuron ac mor rhydd oddiwrth wendidau ac angel, er y gallai fod yn ddyn da a dedwydd, etto nid wyf yn meddwl y byddai yn weinidog da a buddiol; canys ni fedrai gyd-ymdeimlo â'r gweiniaid a'r profedigaethus yn ei braidd, na'u diddanu yn eu cystuddiau â'r diddanwch a dderbyniasai yntau oddiwrth Dduw yn y cyfryw gyflwr. Y mae'n fuddiol i chwi fel un o weinidogion Duw i gael profi'r amrywiol brofedigaethau ysprydol a ddigwyddant i ran pobl yr Arglwydd, fel trwy hynny y meddiannoch dafod y dysgedig, ac y gwybyddoch pa fodd i lafaru gair yn ei brŷd wrth y rhai diffygiol, ac hefyd angenrheidiol yw hynny

ny i'ch gwneuthur yn oestadol yn ystyriol o'r ymadrodd pwysfawr hwnnw, "Hebof fi ni all-
wch chwi wneuthur dim."

Hyd yma gan eich cyfrif chwi fel gweinidog. Eithr ni'allwn helaethu'r matter fel y b'o'n gyf-
addas i bob credadyn yn gyffredin. Myfi sulwaf
gan hynny, mai arwydd resynnol o ymlaesiad, yw
fod un a brofodd rastonrwydd yr Arglwydd, yn
ymfoddioni mewn dim yn fyrr o lewyrch ei wy-
neb, yr hyn sydd well na'r bywyd. Ymorphwys
mewn amcan dywyll am wirionedd efangylaidd,
neu atgofiad o gyffuron a aethant heibio, heb
fyched gwaftadol am ddatguddiedigaethau ne-
wyddion allan o ffynnon y bywyd, yw, y mae
achos ofni, y rhwd sydd yn disa prydferthwch a
ffrwythlonder llawer o broffeswyr y dyddiau pre-
fennol; a hyn, os nad yw yn brawf eu bod wedi
marw yn hollol, sydd arwydd ddigonol eu bod
yn glaf alaethus. Ond os ydym deimladwy o'r
dymuniad, ceisiwn ef yn ofalus trwy bob modd-
ion gosodedig, os na oddefwn i ni ein hunain o'n
bodd sino yspryd yr Arglwydd mewn dim trwy
wybodaeth i ni, ac os gochelwn bob peth a allo
leithio ein harchwaeth o bethau ysprydol; ac er
hynny i'r Arglwydd ein cadw'n fyrr o'r cyffuron
a ddysgodd efe i ni eu gwerthfawrogi, a gadael i
ni deimlo nychdod a marweidd-dra yspryd, yn
lle amgyffrediad bywiog o lawenydd a gorfoledd;
os byddwn yn gwir deimlo hyn, meddaf, nid oes
achos i ni anobeithio na rhoi lle i ormod tristwch;
y mae sail ein gobaith, a ffynnon ein diddanwch
parhaol etto'r un; ac fe ddichon y galon fod yn
hollol fyw i Dduw, a grâs mewn cystal gweith-
rediad, pan fyddom yn rhodio yn y tywyllwch
mewn rhan heb wel'd ond ychydig oleuni, a phan
fyddo tymher ein hyspryd yn fwy cyffurus. Nid
ellir barnu ynghylch gwirionedd na mesur ein
grâs yn iawn wrth y gradd o gyffur a fyddom yn
deimlo.

deimlo. Y chwestiwn mawr yw, pa effaith y mae gair Duw fel sail ein gobaith, a rheol lywodraethol ein tymher a'n ymarweddiad, yn gael ar ein hymddygiad? Y mae'r apostol yn cyngori credynwyr i lawenhau yn yr Arglwydd yn wastadol. Efe a wyddai'n dda eu bod yn ddarostyngedig i demtasiynau a phrofedigaethau, ac yn agored i flinder oddiwrth galon ddrwg o anghrediniaeth; ac y mae'n attal y gwrthddadleuon a allem ni wneuthur, drwy chwanegu, a thrachefn meddaf, llawenhewch. Fel pe buasai'n dywed- yd, yr wyf yn llafaru gydâ dwys ystyriaeth; yr ydwyf yn galw arnoch i lawenhau, nid ar rai prydiau yn unig, eithr bob amser, nid yn unig ar y bryn, eithr yn y dyffryn hefyd; nid yn ol cael y fuddugoliaeth yn unig, eithr yn y frwydr hefyd; nid yn unig pan y b'o'r Arglwydd yn rhoddi o lewyrch ei wyneb i chwi, eithr pan y byddo megis yn cuddio ei wyneb. Pan fyddo efe yn eich nerthu i wneuthur pob peth, nid ydych ddim gwell ynoch eich hunan nac o'r blaen; a phan y-byddoch yn teimlo nad ellwch wneuthur dim, nid ydych waeth. Eich profiadau chwi a allant gyfnewid, eithr ei gariad a'i adde- widion ef ydynt yn wastadol yn anghyfnewidiol. Er nad all ein syched am gyffuron, a'r peth a alwn ni tymher fywiol, fod rhy daer tra y caff- ont eu hiawn reoli trwy ddarostyngediggaeth gym- hwys i'w ewyllys ef, etto hwy a allant fod yn af- reolaidd trwy ddiffyg o'r cyfryw ddarostyngedig- aeth. Fe ddichon egwyddorion pechadurus, ac y maent, yn rhy fynych ymgymmysgu â'u dymun- iadau a'u halogi. Myfi ddeliais lawer gwaith ar y ddau ffeidd-dra erchyll Hunan-ewyllys a Hun- an-gyfiawnder yn ymlusgo i mewn i'n dymuniad- au; ac megis satan yr hwn fydd yn gweithio trwyddynt, hwy fedrant wrth achos ymrithio yn rhith angel y goleuni. Mi a deimlais aflonydd- weh yn fy yfpryd cwbl anghyfaddeas i'm cyflwr

fel pechadur a chardottyn, a'm proffes o rod-di-fy hun a'm holl negefa'u i fynu i drefn yr Arglwydd. Efe'n raslawn a ddangosodd i mi fy mod yn gorwedd dan liofogrwydd o glefydau, a gynhwyfir oll yn y gair *pechod*; ac o'i drugaredd efe a ddatguddiodd ei hun i mi fel meddyg anffaeledig; ac a'm cynnorthwyodd ar y cyfrif hynny i rod-di-fy hun tan ei ofal, ac i ddisgwyl am iachâd oddiwrtho ef yn unig. Etto yn lle derbyn ei feddyg-inaethau'n ddiolchgar, pa mor fynych y beiddiais i yn ynyd ac yn rhyfygus i addysgu a phwyntio allan pa fodd y mynnwn iddo wneuthur â mi. Pa mor fynych y meddyliais fod rhyw beth yn angenrheidiol a welai yntau yn orau ei ballu, ac y gwnawn yn well heb y digwyddiadau a drefnha'fai ei ddoethineb ef i gydweithio er daioni i mi. Duw yw efe ac nid dyn, onid e' fe fuafai wedi blino arnaf, a'm rhoddi i fynu i'm rheolaeth fy hun er ys llawer dydd. Pa mor anghydfeniol! fy mod yn cyfaddef fy hun yn ddall, yn deisyf arno ef fy nhywys, ac etto am ddewis fy ffordd fy hun megis ar yr un anadl. Mi osodais derfyn i weithredoedd Sanct Israel, ac nid ystyriais ei fod yn mawrygu ei ddoethineb a'i râs trwy arfer gwrthwyneb foddion, a dyfod a daioni allan o beth a ymddangoso'n ddrwg. Fe goftiodd ychydig i mi i ddyfod â mi i gyfaddef ei fod yn ddoethach na myfi; eithr yr ydwyf yn gobeithio, trwy ei fendith ef, na ddioddefais yn gwbl ofer. Ni bu fy nghyfluron teimladwy yn aml; y profiadau a gefais i o ddrwg fy natur lygredig, o'm hanallu a'm gelyniaeth yn erbyn daioni, ni buont fychain nac anaml; eithr trwy yr moddion annymunol hyn yr wyf yn gobeithio ddarfod iddo wneuthur ei iachawdwriaeth a'i râs yn werthfawr i'm henaid, a'm diddyfnu mewn rhyw fesur oddiwrth ymddibyniad ar fy neall fy hun.

Ymhellach,

Ymbellach, Fe gafodd Hunan-gyfiawnder rân fawr yn y gwaith o ddihuno fy hiraeth am 'chwaneg o gyflur a chadernid ysprydol. Yr oedd arnaf chwant rhyw ystôr fy hun. Yr oeddwn yn blino bod yn wastadol dan rywmau iddo ef, a than angenrheidrwydd o ddysod atto ef beunydd yn yr un ddull, fel gwir bechadur truan. Mi a ddymunafwn wneuthur rhyw beth drofod fy hun yn gyffredin, heb ymddibynnu arno ef ond ar ryw achosion neillduol. Ond mi a welais nad allwn wneuthur dim heb ei gynnorthwy ef, na dim trwyddo ef yn wir nad oedd i mi achos i gywilyddio o'i blegid. Pe buasai hyn yn fy narostwng yn unig, ac yn fy arwain i orfoleddu yn ei holl ddigonolrwydd ef, da fuasai. Eithr fe gafodd wahanol effaith yn fynych, drwy fy gwneuthur yn afrywiog, yn ddigofus, ac yn anfoddlongar, fel na buasai'n well ac yn fwy dymunol iddo ef gael yr holl glod o'i waith ei hun, ac na b'o i minnau ddim i ymffrostio o'i blegid, ond yn yr Arglwydd fod i mi gyfiawnder a nerth. Yr wyf yn awr yn dysgu ymffrostio yn unig yn fy ngwendid, fel dadguddder gallu Crist ynof; i ymfoddloni bod yn ddim, fel y byddo ef Oll yn Oll. Ond yr wyf yn gweled bod yn anhawdd dysgu hyn; a phan y b'o'f yn tebyg fy mod yn myned rhagof, tro ysgafn yn fy yspryd a'm gyrr yn ôl, ac fe fydd y cwbl i ddysgu o'r newydd.

Mae cyssulltiad angwahanol rhwng achosion ac effeithiau. Ni all bod un effaith heb achosion, nac un achosion weithredol heb briodol effaith. Achosion weithredol yw pechod mynwesol; am hynny tra'r arhoso yn ein natur, ese a ddwg effeithiau yn ôl ei nerth. Pa ham y rhyfeddaf os tra y pallo cymmorth yr Arglwydd ond tros fund, yr ymddengys pechod yn y man? Pa ham y rhyfeddaf nad wyf yn teimlo bywiog weithrediad grâs, na gallu i dderchafu fy nghalon at yr Arglwydd,

Arglwydd, ymhellach nag y mae efe yn gweled bod yn dda i weithredu yn nerthol ynoſ, mwy na rhyfeddu am nad oes tân yngwaelod pydew, neu am nad yw'r dydd yn parhau wedi'r Haul gilio o'r ddaear? Goflyngedig a ddylwn fod, wrth weled gymmaint fy llygredd; eithr nid digalonnog, gan fod yr Iesu wedi cael ei appwyntio i mi yn Dduw, yn ddoethineb, yn gyfiawnder, yn sancteiddrwydd, ac yn iachawdwriaeth; a chan fy mod yn gweled ei fod ynghanol yr holl dywyllwch a'r marweidd-dra hwn, yn cadw yn fyw yr egwyddor grasol a ofododd efe yn fy nghalon.

Mewn perthynas i reſwm Mr. Rutherford a ſoniaſoch chwi am dano, nad "oes un brofedigaeth yn waeth na bod heb brofedigaeth;" yr wyf yn cyfaddef ei fod yn wir mewn yſtyriaeth, hynny yw, mai gwell dioddef dan biccellau tanllyd ſatan, na chael ein ſuo i gyſgu a'n denu i ſicrwydd diſol, drwy ei ddichellion cyfrwys; fel y byddom yn ddifatter gennym am foddion grâs, ac y foddom i yſpryd y byd, neu, fel eglwys Laodicea, tebyg ein hnnain yn gyſoethog ac wedi cynnyddu mewn gweithredoedd da, ac heb arnom eifiau dim. Eithr dir gennyf nad dyma eich cyflwr chwi; peth gwahanol yw'r marweidd-dra yr ydych chi yn achwyn arno, a'r baich yr ydych chi yn tychan dano. Ac yr wyf yn eich cyngori i fod yn ofalus pa fodd y chwennychoch gael eich proſi gan demtasiynau ſatan, a meddwl y gwnant hwy chwi yn fwy yſpyrdol, neu yr agorant y ſfordd i fwy o gyſluron. Od oes ynoch y cyfryw ddymuniad, mi allaf ddywedyd wrthoch yng ngeiriau'n Harglwydd, "Ni wyddoch beth yr ydych yn ei geilio." Yr hwn a adwaen ein gwendid ni, a gallu ein gwrthwynebwir, yn raf-lawn a'n cyfarwyddodd i weddio, nac arwain ni i brofedigaeth. A yſtyriaſoch chwi pa beth a ddichon

ddichon gelyn wneuthur os caniatteir iddo ddý-
fod i mewn fel afon ? Fe godai y fath dymheftl
fel y pallai eich holl ddoethineb. Fe allai ddýfod
a'r fath gwmmwl tywyll drosoch, a ddileai bob
coffadwriaeth o'r cyffuron a aethant heibio, neu
o leiaf eich hattal rhag tynnu dim cymmorth
oddi wrthynt. Efe a allai nid yn unig wrth ladd
eich heddwch, eithr figlo sail eich gobaith, a'ch
dwyn i ammau eich rhan yn yr addewidion a'r
gwirioneddau pwysfawr sylfaenol ar y rhai yr a-
deiladwyd eich gobaith. Byddwch ddiolchgar,
gan hynny, os dofa yr Arglwydd ei lid ef. Y
mae môrwr ieuange yn fynych yn blino ar hir
dawelwch; eithr yr hwylwr profedig, a gafodd
ei dafu'n fynych gan demheftloedd, ac a fu ar
ddarfod am dano, yn anfynych y mae'n hiraethu
am storm. Mewn gair, disgwyliwn yn amyn-
eddgar wrth yr Arglwydd, a boddlonwn i gan-
lyn fel y mae efe yn tywys, ac efe'n ddiammau
a'n dwg i ddaioni.

Myfi wyf,

Eich gwasanaethwr ffyddlon,

OMICRON.

LL Y T H Y R XVIII.

*Meddyliau ar yr Ymarferiad o Weddi Gym-
deithbasol.*

FY NGHIFYAILL,

YR wyf yn ei gyfrif yn drugaredd fawr, ar
yr amser hwn, pan y mae anwiredd yn
lledu

lledu cymmaint, fod nifer, nifer gynnyddedig yr wyf yn gobeithio, llygaid y rhai fydd yn clwyfo eu calonau, a'r rhai ydynt yn cael eu cymmell i uno mewn gweddi am daeniad gwybodaeth e-fangylaidd, ac am fendith ar ein gwlad bechadurus. Cyfarfodydd gweddïau cymdeithafol ydynt aml yn amrafael barthau'r deyrnas, ac ym mysg Cristianogion o wahanol enwau. Gan i'r Arglwydd addaw y byddai ei glust ef yn drugarog yn barod i wrando, pan y rhoddai efe gymmelliad yn y galon i weddio, pwy a wŷr na wrendy ef etto arnom, ac attal y barnedigaethau trymion ac haeddiannol fydd megis yn crogi uwch ein pennau?

Fe fyddai'n ddymunol fod ein calonau dan y cyfryw deimlad o bethau dwyfol, ac mor ddiwyd yn y gwaith tra byddom yn addoli Duw, fel nad allo pob amgylchiadau bychain ein terfysgu a'n haslonyddu, a pheri i ni gygrif y gwasanaeth yn flinderus, a'r amser a dreulïom ynddo yn faith. Eithr gan fod ein gwendidau yn aml ac yn fawrion, a gelyn ein heneidiau yn ceisio cyfle i'n cythryblu, os na chymmer y sawl f'o'n arwain mewn gweddi gymdeithafol ofal neillduol, fe ddichon y gwasanaeth y mae'r deall yn ei gymmeradwyo, dyfu'n faich i'r meddwl ac yn achos pechod. Y mae achwyniadau o'r fâth yn bur aml, ac fe ellid ysgatfydd eu gwella yn hawdd, pe rhybuddid y dynion hynny mewn cariad y rhai sy'n perthyn i'r achos yn fwyaf neillduol. Eithr gan mai hwynt-hwy yw'r diwethaf yn gyffredin fydd yn clywed hyn, fe allai rhai sylwiadau ar fatter o gymmaint o bwys cyffredinol fod yn ddefnyddiol.

Bai pennaf rhai gweddïau da, yw eu bod yn rhy hirion. Nid am fy mod yn meddwl y dylem weddio wrth yr awrlais, neu rwymo ein hunain i derfynu ein gweddïau o fewn hyn neu hyn

hyn o funudau. Eithr gwell o'r ddau, yw bod y gwrandawyr yn dymuno pe buasai'r weddi yn hwy, nac yn treulio hanner yr amser i ddisgwyl am derfyn y weddi. Hyn fydd yn fynych yn digwydd o herwydd ymhelaethu heb achos ar bob amgylchiad, ac o herwydd ail adrodd yr un pethau. Os buom helaeth yn ein herfyniadau am fendithion nefol, gorau bod yn fyrr ac yn gynhwysfawr yn y pwngc o daer weddio dros eraill; neu os bydd tymher ein hysprydoedd, neu amgylchiadau pethau yn ein harwain i fod yn fwy neillduol ac helaeth wrth ofod achosion eraill ger bron yr Arglwydd, ni ddylem ystyried hyn yn y rhan flaenaf o'r weddi. Y mae'n ddi- amneu fod amserau pan y mae'r Arglwydd yn gweled bod yn dda i ffafrio'r rhai fydd yn gweddio gyd â rhyddid neillduol; y maent yn llafaru am eu bod yn teimlo; y mae ynddynt yspryd ymdrechgar, ac ni wyddant pa fodd i adael heibio. Pan fyddo y tymherau fel hyn, ni flina y rhai fydd yn uno â hwynt, er i'r weddi ymestyn dros y terfynau cyffredinol. Eithr yr wyf yn credu fod yn digwydd weithiau yn gyftal wrth bregethu ac wrth weddio, ein bod yn parhau hwyaf, pan fyddo gennym leiaf i ddywedyd. Fe ddylid yn gyffredin ochelyd rhag hir weddiau, yn enwedig pan fyddo amryw i weddio ol yn ol, onid e, nid all hyd yn oed gwrandawyr ysprydol fod yn ym- wrandawus. Ac yma nid allaf lai na fulwi ar beth anghymmws a ddigwydd weithiau, sef bod un fel pe bai yn terfynu ei weddi, ac yna wrth feddwl am ryw beth a anghofiodd yn ei iawn le, yn dychwelyd megis i ddechrau o'r newydd. Ond oddieithr ei fod yn beth pwysfawr iawn, gwell ei adael heibio ar hynny o dro.

Y mae gweddiau rhai dynion da yn tebygu mwy i bregethau nac i weddiau. Y maent yn hytrach yn datcan meddwl yr Arglwydd i'r

bobl,

hobl, nac yn rhoi dymuniadau'r bobl o flaen yr Arglwydd. Yn wir braidd y gellir galw y cyfryw yn weddiau. Hwyl a allent mewn lle arall fod yn rhan dda o bregeth, eithr cyflur fael ydynt i'r sawl f'o'n chwennych gweddio â'u calonnau. Fe ddylai gweddi fod yn synhwyrol, ac yn cynnwys bresiadau at yr Arglwydd, gyffes, erfyniadau, neu foliant. Hi ddylai fod nid yn unig yn ysgrhythuro ac yn efangylaidd, eithr yn brofiadol, yn adreddiad syml a naturiol o ddiffygiadau a theimladau'r enaid. Felly y bydd tra f'o'r galon yn fywiog ac yn teimlo pwys y ddyledswydd; ac felly y mae'n rhaid ei bod, os adeiladaeth eraill ffydd yn prif ddben.

Fe ysgrifennwyd amryw lyfrau er cyfarwyddyd yn y dawn a'r ymarferiad o weddi, fel yr eiddo Dr. Watts ac eraill; ac fe ellir tynpu llawer addysg fuddiol o honynt. Eithr sylwiad rhy goeth at y ffurf a'r drefn a roddir ar lawr yno, a rydd ymdangosiad o astudrwydd affurfioldeb i'n gweddiau, ac a fydd yn drosedd yn erbyn y symlrwydd sy mor angenrheidiol mewn gweddi dda, fel nad all un radd o ddawn celfyddgar wneuthur i synu y diffyg o hono. Y mae'n bosibl i ddysgu gweddio'n drefnus ac wrth reol, eithr amhosibl yw gwneuthur felly gyda derbyniad ac er adeiladaeth i eraill. Pan fyddo'r amryw rannau cyfarchiad, addoliad, cyffesiad, erfyniad, &c. yn canlyn y naill y llall mewn modd trefnus a gosodedig, y mae meddwl y gwrandawr yn blaenu ar lais yr ymadroddwr, ac ni a allwn amcanu'n agos pa beth sy'n dyfod nefas. O'r achos hyn yr ydym yn clywed pobl anllythrennog, y rhai ni chawsant ond ychydig neu ddim cynnorthwy oddiwrth lyfrau, neu ni chawsant eu llyfseitheirio ganddynt, yn gweddio gyda sawyr peraidd heb rag-fyfyrion, tra y mae gweddiau eraill o lawer helaethach doniau, er eu bod yn drefnus ac yn fedrus, mor sych ac mor

H

anyfswyth,

anyftwyth, fel nad oes ond ychydig adeiladaeth nac hyfrydwch i'r enaid profiadol oddiwrthynt. Yspryd gweddi yw ffrwyth a ficer arwydd yspryd mabwysiad. Yr ymadroddion ffurfiol fydd gan rai wrth nefau at orfedd grâs a ddygant ar gof i ni ddull y dieithr o ddyfod at ddrws y bonheddig; efe a gur ac a erys ac ensyn i mewn ei enw, ac a â trwy gylch o ddefodau cyn cael derbyniad; eithr plentyn a f'o'n perthyn i'r teulu ni arfer ddim fere-monïau, efe a â i mewn yn eion pan welo fod yn dda, am ei fod yn gwybod ei fod gartref. Y mae'n wir y dylem ddyfod at yr Arglwydd bod amfer gyd ag yspryd isel gofyingedig, a than deimlad o'n anheilyngdod. Eithr nid cyfrif yn gofrestr cnwau a thitlau y Duw yr ydym yn nefau atto, na phlanu yn ein meddwl ymlaen llaw y drefn yr y'm ar fedr arfer wrth weddio, yw'r ffordd oreu i maethu na amlygu yr yspryd hwn. Y mae trefn yn gymmwys mewn mesur, i'n hattal rhag ail adrodd yr un pethau; ac y mae dynion cyffredin yn fynych yn ddiffygiol yn hyn, eithr nid yw'r diffyg hwn hanner mor flinderus ac mor anghymmeradwy a gormodd a fanylrwydd a threfn rag-fyfyrïedig.

Llawer, ac fe allai y rhan fwyaf, o'r rhai fydd yn gweddio yn gyhoeddus, ydynt yn rhy arferol i draethu rhyw air neu ymadrodd hoff yn rhy fynych yn eu gweddïau, ac fe'i harferir yn aml fel gair disulwedd, heb gyflytiad yn y byd rhyngddo a'r peth a f'o'nt hwy'n llafaru yn ei gylch. Y mwyaf anghymmwys o'r cyfryw, yw, pan f'o enw'r Duw bendigedig, gyda chwanegiad o ryw ditl, megis Mawr, Gogoneddus, Sanctaidd, Hollalluog, &c. yn cael ei arfer yn rhy aml, ac heb angenrheidrwydd, hyd onid yw yn ymddangos yn amharchus yn y sawl a f'o'n ei arfer, ac yn anhebyg o gyffroi parch yn y sawl a f'o'n gwrando. Ni haeraf mai cymmeryd enw Duw'n ofer yw hyn yma

yma, yn ystyr cyffredin yr ymadrodd; peth anweddaidd iawn ydyw p'odd bynnag ac fe ddylid gwyllo yn ei erbyn. Da fyddai fod gan y rhai a arferant eiriau diddefnydd gyfaill i'w rhybyddio, canys fe ellid gwella hyn trwy ychydig ofal; ac y mae'n amhosibl i wr fod yn yspysol o'r anghymwysderau neu'r arferion gwrthynt f'o ganddo'n ddifwrrw oddi eithr i ryw un ei ddodi mewn cof.

Y mae amryw bethau mewn berthynas i'r llais a'r dull wrth weddio, a allai dyn yn hawdd eu gwella ynddo ei hun, a'r rhai pe gwellid hwy'n cyffredin, fe fyddai cyfarfodydd gweddi yn hyfrydach nag ydynt ar rai amserau. Mi a af dros y rhai'n bob yn ddau, gan mae'r ffordd orau a chymmwyfaf yw'r ganol rhwng ddau fai.

Bloeddio yn rhy uchel sydd allan o le, pan na b'o maentioli'r tŷ na nifer y gwrandawyr yn gofyn hynny. Diben llafaru yw cael ein clywed: a phan yr atebir y diben hwnnw; y mae derchafu'r llais yn uwch, yn fynych yn boenus i'r llafarwr, ac yn debyccach o derfysgu'r gwrandawyr nac i sefydlu eu meddwl. Ni amheuaf na ddylid ystyried gwresogrwydd tymherau a grym corphorol dynion, y rhai a barant i rai llafaru'n uwch na'i gilydd. Etto da fyddai i'r cyfryw ymattal oreu ag y medront. Y mae'n debyg yn wir i arwydd o daerni a theimlad bywiog, eithr tân tywyllodrus ydyw yn fynych. Rhai a haerant mai llafaru gydâ gallu yw, eithr fe ddychon un a f'o'n cael presennoldeb yr Arglwydd llafaru gydâ gallu mewn llais gwedd-aid; ac fe ddychon nad oes ond ychydig o allu yspryd, er fod y llais yn fwnio yr holl heol a'r holl gymmydogaeth.

Nid yw y bai arall o llafaru yn rhy isel mor gyffredin; eithr os na ellir ein clywed, cystat fyddai i ni dewi â son. Y mae gwrando yn hir ar lais isel yn lladd yr ysprydoedd, ac yn pylu'r meddwl. Ni ellir craffu ar bob ymadrodd, a hyn

a wna'r peth a glywir yn dywyll ac yn ddiflas. Os gall y y gwrandawr pellaf glywed y llafarwr, fe glyw y lleill o ganlyniad.

Fe ddylid hefyd ystyried tôn y llais. Y mae rhai a arferant y cyfryw don wrth weddio, mor belled oddiwrth eu llais cyffredin wrth fiarad, fel nad all eu cyfeillion nesaf, os na byddant yn arfer eu gwrando, eu hadnabod hwy wrth eu llais. Weithau fe gyfnewidir y llais, fe allai ychwaneg nac unwaith, fel oni bai fod ein llygaid yn rhoddi i ni gywirach hyspyriad na'n clustiau, ni a ddywedem fod dau neu dri yn llafaru. Y mae'n drueni tra yr ydym yn llyngcu yr hyn a lasarir ein bod yn cael achos tramgwydd wrth ammhrydferthwch yr ymadroddwr; eithr felly y mae'n bod yn fynych ac y mae'n ddigon tebyg mai felly bydd, ynghyflwr egwan ac amherffaith presennol dynol ryw. Y mae'n achos o alar yn hytrach nac yn achos o ryfeddod, fod Crist'nogion syml weithiau yn gorfod cyfaddef, "Mai dyn da ydyw, ac y mae ei weddiau o ran eu sylwedd yn ysprydol ac yn synhwyrol, eithr y mae rhyw beth mor anymunol yn eu dull, hyd onid wyf fi'n wastad yn anesmwyth tra byddwyf yn ei wrando."

Gwrthwyneb i hyn, ac etto mwy tramgwyddus yw'r arfer sydd gan rai o ymddiddan a'r Arglwydd mewn gweddi. Eu llais naturiol yw yn wir, eithr yr un don yw a'r hon a arferant ar yr achosion mwyaf cyffredin a mwyaf coeg. Y mae llais dyn mor hawdd ei throï a'i chyfnewid, fel y galler ei chyfaddasu at holl deimladau ein heneidiau, megis llawenydd, tristwch, ofn, dymuniad, &c. Pe bai wr yn dadleu am eu einioes, neu yn talu diolch i'r brenin am faddeuant, synwyr cyffredin a gweddidd-dra a'i dysgai i arfer llais cymmwys i'r achos, ac fe allai un dyn ar na bai yn deall ei iaith, wyf bod wrth swm ei eiriau nad adrodd hen chwedel na gwneuthur bargaen y byddai. Pa faint mwy tra

f'o'm

fo'm yn llafaru wrth Frenin y brenhinoedd, y dylai'r ystyriaeth o'i ogoniant ef a'n gwaelder ninnau, ac o'r matterion pwysfawr fydd gennym yn llaw ger ei fron weithio ynom ddirifwch a pharch, a pheru na lafarom wrtho fel pe bae'm yn ymddiddan ag un o'n bath ein hunain. Nid yw'r rhydd-did y galwyd ni iddo trwy'r efengyl, yn ein hannog i arfer y cyfryw eiondra, fflll cnawdol, ar a fyddai anweddaidd tuag at gyd-bryfyn, a fai ychydig uwch na ni mewn anrhydedd yn y byd.

Fe fydd yn dda gennyf os bydd y sylwiadau hyn o ddefnydd i'r rhai a chwennychant wafanaethu'r Arglwydd mewn yspryd ac mewn gwirionedd, a'r rhai y'nt yn dymuno ar i bob beth a gaethiwo yspryd addoliad ynddynt eu hunain neu mewn eraill gael ei ochelyd. Peth cynnil ac anhawdd yw dywedyd wrth un pa peth a ddymunem iddo ei wella yn ei ddull o weddio. Eithr ni fyddai yn achos tramgwydd i gyfaill os gofynnid a ddarllenodd efe lythyr ar y testun hwn mewn *casgliaidd o bedwar LLYTHYR ar hugain a gyhoeddwyd yn y flwyddyn 1774.*

Mi wyf,

fy nghyfaill,

eich ufudd wafanaethwr,

OMICRON,

LL Y TH Y R XIX.

Yngbyleb Ymddadleu.

ANWYL GYFAILL,

FEL y mae'n debyg y byddwch yn un mewn dadl, ac fel y mae tymher dwymn o naturiaeth yn cyd-fyned a'ch cariad at y gwirionedd, y mae fy nghariad yn ofalus drosoch. Yr ydych o'r ochr gryfaf, canys mawr yw'r gwirionedd ac fe fyn ei le; am hynny fe allai un o lai ei ddawn na chwi fyned i faes yr ymddadleu gydâ gobaith sicr o'r fuddugoliaeth. Nid wyf yn pryderu gan hynny ynghylch y canlyniad o'r frwydr; eithr mi ddymunwn eich bod yn fwy na choncwerwr, a'ch bob yn cael y fuddugoliaeth nid yn unig ar eich gwrthwynebwr eithr arnoch eich hun hefyd. Os na ellwch gael eich gorchyfygu chwi ellwch gael eich clwyfo. I'ch cadw rhag y cyfryw glwyfau ar a allai beri i chwi wylo uwch ben eich buddugoliaeth, Mi a ofodaf o'ch blaen rai ystyriaethau, y rhai os daliwch wiw fulw arnynt hwy fyddant yn well i chwi na phais-ddûr. Y cyfryw lurig, na bydd achos i chwi achwyn, fel Dafydd am arfau Saul, eu bod yn fwy eu pwysau na'n defnydd, canys hawdd deall eu cymmeryd allan o'r dryfddy mawr hwnnw a barottowyd i'r milwr cristiannogol, Gair Duw. Yr wyf yn meddwl nad ydych yn disgwyl esgus dros fy ngwaith yn gwneuthur mor eion arnoch, am hynny ni chynnigaf yr un. I fod yn drefnus mi rannaf fy addysg yn dair rhan, sef mewn perthynas i'ch gwrthwynebwr, i'r cyffredin, ac i chwi eich hun.

Mewn perthynas i'ch gwrthwynebwr, Mi ddymunwn i chwi cyn gosod pin ar bappur, yn ei erbyn,

erbyn, ac yn yr holl amser y byddoch yn parottoi eich gwrthddadl, ei gyflwyno mewn gweddi ddifrif i'r Arglwydd gan ddeisyf arno ei ddyfgu ef a'i fendithio. Yr ymarferiad o hyn a'ch heddycha yn eich calon i'w garu ef, ac i dofturio wrtho; ac fe gaiff y cyfryw ymarweddiad rinweddol effaith ar bob tu dalen a ysgrifennoch. Os cyfrifwch ef yn gredadyn, er ei fod yn camsynied yn y pwngc fydd yn ddadl rhyngoch, fe fydd geiriau Dafydd wrth Joab ynghylch Absalom yn gyfaddas i'ch achos, "Byddwch esmwyth wrtho er fy mwyn i." Y mae'r Arglwydd yn ei garu ac yn dioddef ganddo am hynny na fydded i chwi ei ddirmygu, nac ymddwyn yn daeog tuag atto. Y mae'r Arglwydd yn dioddef gydâ chwithau ac yn disgwyl i chwi ymddwyn yn dirion tuag at eraill, gan ystyried gymmaint o faddeuant fydd arnoch chwi ei eisiau eich hun. Chwi a gyfarfyddwch ymhen ychydig bach yn y nef, fe fydd brŷd hynny yn anwylach i chwi nac yw'r cyfaill nefaf i chwi yn awr. Meddylwch am yr amser hwnnw ynoch eich hun; ac er i chwi ei gyfrif yn beth angenrheidiol i wrthsefyll ei gyfeiliornadau, ystyriwch ei berson ef fel perthynas yng Nghrist, gyd â'r hwn yr ydych i fwynhau dedwyddwch hyd bob tragwyddoldeb. Eithr os byddwch yn ei ystyried yn un annychweledig, mewn cyflwr gelymol yn erbyn Duw a'i rās (yr hyn beth ni ddylech ei feddwl heb iawn fail) y mae'n wrthddrych mwy cymmwys o'ch tofturi nag o'ch digofaint. Och! "ni wyr efe pa beth y mae yn ei wneuthur." Eithr chwi a wyddoch pwy a wnaeth i chwi ragori. Pe buasai Duw wedi trefnu felly yn ei benarglwyddiaethol ewyllys, chwi a allafech fod fel y mae efe yn awr; ac efe o'r tu arall yn eich lle chwi a allasai gael ei ofod i amddiffyn yr efengyl. Yr oeddych ill dau yn ddeillion wrth naturiaeth. Os ystyriwch hyn, ni chafewch ef am i'r Arglwydd weled bod yn

yn dda i agor eich llygaid chwi ac nid ei lygaid ef. O'r holl bobl a ymyrrant ag ymddadleuon nyni a elwir yn Galfiniſtiaid a rwymir yn fwyaf pendant gan ein egwyddorion i arfer tynerwch a chymhedrlder. Od yw'r rhai a wahaniaethant oddiwrthym yn gallu cyfnewid eu hunain, o gallant agor eu llygaid eu hunain, a thynaru eu calonnau eu hunain, yna y byddai'n llai o anghyfflondeb i ni gymmeryd ein siommi yn eu gwrthnyſigrwydd; eithr od ydym yn credu'r gwrthwyneb i hyn, ein rhan yw, Nid ymryſon â hwynt, eithr hyfforddi ein gwrthwynebwyr mewn addfwynder, " I edrych a roddo Duw iddynt ryw amſer, edifeirwch i gyd-nabod y gwirionedd." Os ysgrifennwch gydâ dymuniad i gael bod yn offeryn i'w argyhoeddi o'i gamſyniadau, chwi fyddwch yn ofalus na ofodoch faeni tramgwydd yn ffordd y dall, ac na arferwch ymadroddion a allont chwerwieu tymherau, eu cadarnhau yn eu rhagfarn, a gwneuthur eu argyhoeddiad trwy hynny, i leſaru mewn dull ddy-nol, yn fwy anhawdd.

Trwy argraffu chwi allwch apelio at y cyffredin a'ch darllenwyr a ellir eu rhannu yn dri math. Yn gyntaf, Y cyfryw ſ'o'n anghyttuno â chwi mewn egwyddor; ynghylch y rhai'n y mae'r pethau a ſoniais eisoes yn berthynol. Er na byddo ond un perſon yn bennaf yn eich golwg, etto y mae llawer o'r un feddwl ag ef. Ac y mae'r un peth yn wir mewn perthynas i fyrddiwn ac i un. Llawer *hefyd* ni thalant ond ychydig barch i grefydd, ac nid oes ganddynt un farn ſefydledig o honynt eu hunain, eithr y mae parch mawr ganddynt ym mlaen llaw i'r barnau hynny ag ſy yn gwbl wrthwynebiol i dyb da dynion am danynt eu hunain. Nid yw'r rhai'n ond barnwyr anghymmedrol o athrawiaethau, eithr y mae ganddynt amcan bur wych am yſpryd ysgrifennydd. Hwy a wyddant ſod addfwynder, goſtyngciddrwydd, a chariad yn rhannau

rhannau angenrheidiol o dymmer gristianogol; ac er eu bod am gyfrif athrawiaeth grâs megis opiniwn wyllt neu dyb ddychymmygol, a phe baent yn eu derbyn ni chai un effaith rinweddol ar eu hymarweddiad, etto i gyd, y maent yn disgwyl oddiwrthym ni y rhai ydym yn proffesu'r egwyddorion hynny, y cyfryw ymddygiad ag a fyddo gydsyniol ag ordinhad yr efengyl. Y maent yn fuan eu golwg i ganfod pan y gŵyrom oddiwrth y cyfryw yspryd, ac yn barod i gymmeryd achos oddiwrth hynny i amddiffyn eu dirmyg o'n rhesymmau ni. Yr ymadrodd ysgrythurol "nad yw digofaint gwr yn cyflawni cyflawnder Duw," a gadarnhaer bob dydd. O bydd ein zêl wedi ei chymmysgu ag ymadroddion llawn olid, cynfigen, a diystyrwch, gallwn dybied ein bod yn gwneuthur gwasanaeth i achos y gwirionedd, eithr ni wnawn ond ei ddwyno a'i waradwyddo. Arfau ein milwriaeth ni, y rhai'n unig ydynt nerthol i fwrw cestyll cyfeiliornadau i'r llawr, nid cnawdol ynt, ond ysprydol; ymresymmiadau yn deillio o'r ysgrythur, ac o brofiad, wedi gwisgo â dull ymadrodd arafwyn, yr hon a bar i'n darllenwyr gydnabod, os nad allwn eu hargyhoeddu, ein bod yn dymuno'n dda i'w beneidiau, ac mai ymddadleu yn unig am y gwirionedd yr ydym. Os gallwn eu perswadio mai dyma'r annogiad a barodd i ni ysgrifennu, ni a ynnillafom banner y pwngc, hwy a ystyriant ein rhesymmau'n dawelach; ac os parhant gwedi'n mewn gwahanol opiniwn, nid allant lai nac ymheddychu â'n dibenion.

Chwi gyfarfyddwch a thrydedd math o ddarllenyddion, y rhai am eu bod o'r un farn â chwi-thau, a dderbyniant yr hyn a ddywedoch yn ewyllysgar, ac hwy a allant gael eu hadeiladu a'u cadarnhau yn eu meddyliau am athrawiaethau'r efengyl, trwy eich gwaith yn egluro'r matter yn gywraint ac yn rheolaidd. Chwi a ellwch fod yn
offeryn

offeryn i'w hadeiladu, os bydd yspryd tirionwch a gwirionedd yn rheoli eich pin ysgrifennu, onid e chwi ellwch fod er niweid iddynt. Y mae egwyddor hunanol ag sydd yn ein tywys yn fynych i ddirmygu'r rhai a wahaniaethont oddiwrthym; ac yr ydym yn fynych dan ei lywodraeth pan y b'om yn meddwl ein bod yn dangos zêl ganmoladwy yn achos Duw. Hawdd gennyf gredu mai balchder calon dyn, yw ffynnon, a chynheliaeth prif byngciau'r Arminiaid; eithr da fyddai o'r ochr arall, pe bae'n fier mai arwydd o yspryd isel yw llyngcu athrawiaeth Calvin. Yr wyf yn meddwl i mi gyfarfod â rhai Arminiaid, hynny yw dynion o eisiau mwy o oleuni yn ofni derbyn yr athrawiaeth o rad rās, y rhai etto gyd â ddangosent arwyddion o fod eu calonau wedi cael eu darostwng mewn rhan ger bron yr Arglwydd. Ac yr wyf yn ofni fod Calfinistiaid, y rhai, er eu bod yn foddol i ddangos eu gostyngeddrwydd trwy iselu y creadur mewn geiriau, ac i roi gogoniant iachawdwriaeth i'r Arglwydd, er hynny ni wyddant o ba yspryd y maent. Pa beth bynnag sydd yn peri i ni ymddiried i ni ein hunain ein bod mewn cymhariaeth yn ddoeth ac yn dda, fel y dibrisiom y rhai ni dderbyniant ein hathrawiaeth, ac ni chanlynant ein plaid, arwydd a ffrwyth yspryd hunan gyfiawn ydyw. Fe ddichon hunan gyfiawnder ymborthi ar athrawiaethau, cystal ag ar weithredoedd; ac fe all fod gan un galon Pharisead, tra y mae ei ben yn nofio mewn opiniwn o anheilyngdod y creadur, a chyfoeth rhad rās. Mewn gair, nid yw'r gorau o ddynion yn rhydd oddiwrth y surdoes hwn, ac y maent yn rhy barod i ymhoffi yn traethiadau fo'm gwaradwyddo i'r gwrthwynebwyr, nac a wenhieithio i deall mawr ni. Y mae ymddadleuon fynychaf yn magu'n hytrach nac yn cadw i lawr yr yspryd peryglus hwn, am hynny yn gyffredin nid oes nemawr o ddaioni o honynt.

Y maent yn llidio y rhai a ddylent argyhoeddi, chwyddo y rhai a ddylent adeiladu. Gobeithio bydd ar eich gwaith chwi sawyr gwir yspryd offyngiedrwydd, ac y bydd yn foddion o gynnyddu'r yspryd hwnnw mewn eraill.

Y mae hyn yn fy arwain i ystyried, yn ddiweddas, eich neges chwi yn eich gorchwyl presennol. Gwasanaeth canmoladwy yw amddiffyn y fydd a draddodwyd unwaith i'r saint; Fe orchymynir i ni ddal yn lew y gair ffyddlon, ac argyhoeddi y rhai sy'n gwrth-ddywedyd. Os yw'r cyfryw amddiffyn yn fuddiol un amser, fe debygid eu bod felly yn ein dyddiau ni, pan y mae cyfeiliornadau yn amlhau ar bob llaw, a phan y mae pob un o wirioneddau'r efengyl yn cael eu hammau'n bendant, neu eu camddarlunio'n ddirfawr. Er hynny ni welwn ond rhai ysgrifenwyr ymddadleuon na chawfant eu drygu yn y gwaith. Y maent yn cynnyddu mewn tyb o'u mawrhydi eu hunain, neu yn llyngcu yspryd llidiog ymddadleugar, neu yn esgeuluso y pethau ydynt ymborth a chynhaliaeth bywyd ffydd, neu yn gwario eu hamser a'u doniau ar bethau o lai eu pris. Y mae hyn yn dangos fod y gwasanaeth yn beryglus er eu fod yn anrhyddedus. Pa ynnill fyddi ddyn os caiff ef y fuddugoliaeth ac y distawa ei wrthwynebwr, os cyll ef ar yr un pryd yr yspryd isel hawddgar yn yr hwn y mae'r Arglwydd yn ymhyfrydu, ac i'r hwn y mae wedi addaw ei bresennoldeb. Diammeu gennyf fod eich diben yn dda; eithr angenrheidiol yw gwylio a gweddio llawer, canys chwi a gewch weled fod satan ar eich llaw ddehau i'ch gwrthwynebu; anturio ddistadlu eich dibenion; ac er chwi ddechreu amddiffyn achos Duw, os na edrychweh yn wastad at yr Arglwydd am gymmorth, fe ddichon dyfu i fod yn *achos* chwi eich hunain, a deffroi ynnoch y cyfryw dymherau ag a fyddo anghytunol â heddwech calon, ac a rwyfiro eich cym-

cymmundeb â Duw. Gwylwch rhag i'r ymddadleu dyfu'n ymryson personol. Os meddylwch eich bod yn cael eich trin yn ddrwg, chwi gewch gyfleu i ddangos mai disgybl yr Iesu ydych, yr hwn, "pan ddifenwyd ni ddifenwodd trachefn; pan ddioddefodd ni fygythiodd." Dyma ein en-sampl ni, fel hyn yr ydym i ysgrifennu a llefaru dros Dduw, "nid yn difenwi, eithr yn hytrach bendithio gan wybod mai i hyn i'n galwyd." Y doethineb fydd oddi uchod, fydd nid yn unig yn bur, eithr yn heddychol ac yn dirion; a diffyg o'r pethau hyn, fel y gwybed yn ennaint yr Apothe-car; a anurdda sawyr ac effaith ein gweithredoedd. Os byddwn mewn yspryd cyfeiliornus, ni ddy-gwn ond ychydig ogoniant i Dduw, ychydig ddai-oni i'n cyd-greaduriaid ac ni ynnillwn ond ychydig gyssur ac anrhydedd i ni ein hunain. Os ym-foddlonwch ar ddangos eich crasder, a pheri chwerthi am ben eich gwrthwynebwr, y mae eich tasg yn hawdd; eithr gobeithio bod gennych ddiben rhagorach, a chan deimlo mawr bwys gwirioneddau'r efengyl, a gwiw dosturi dros en-eidiau dynion, y bydd yn well gennych symmud rhagfarn un, nac ennill gwag ganmoliaeth mil-oedd. Ewch rhagoch gan hynny yn enw a cha-dernid Arglwydd y lluoedd gan ddywedyd y gwir mewn cariad, a rhodded efe i chwi dystion yng ngalonau llaweroedd eich bod wedi eich dysgu gan Dduw, a'ch enneinio â'i Yspryd Sanctaidd.

Myfi wyf, Antwyl Gyfaill,

Eich caredicaf gwasanaethwr,

OMICRON.

LLYTHYR

LL Y T H Y R XX.

Yngblyb cyd-ymffurfio â'r byd.

ANWYL GYFAILL,

FE fydd yn rhyfedd gennych ysgatfydd weled fy meddyliau i ar eich cwestiwn chwi mewn print y rhai yr oeddech yn eu disgwyl mewn llythyr gyd â'r gyrriedydd: Eithr gan fod y matter yn beth cyffredinol, gobeithio na anfoddlonwch am i mi wneuthur fel hyn. Y mae'n deilwng o bin ysgrifennydd doeth neu ymresymmydd cyfarwydd, ac fe allai fod yn wafanaethgar iawn y dyddiau hyn, i esponio'n eglur feddwl yr apostol yn y gair, "na chyd-ymffurfioch â'r byd hwn;" a nodi y tersyn rhwng cyd-ffurfiaid pechadurus â'r byd, ac ymddygiad croes i'r cyffredin yn tarddu oddiar egwyddor hunan-gyfiawn, a diffyg adnabyddiaeth o yspryd a rhydd-did yr efengyl. Y mae'n angenrhaid wrth draethawd yn hytrach na llythyr cyn y gellir trin y pwngc hwn yn gywrein-ddoeth. Nid wyf fi ond anturio taslu rhai amneidiau i chwi; ac yn wir, pan fyddo gan y meddwl archwaeth ysprydol, a dymuniad syml am gyfarwyddiad gair ac Yspryd Duw, ynghyd â iawn fulw ar ein profiad ein hunain, hwy a gyflawnant le traethiadau gorcheffiol, ymhob pwngc a berthyn i'r ymarweddiad.

Wrth y byd, yn yr ymadrodd a 'sgrifenwyd, Rhuf. xii. 2. Yr ydwys yn meddwl mai pobl y byd sy' yngolwg yr apostol yn wahanrhedal oddiwrth gredynwyr; gan nad oes cariad Duw yn eu callonnau, nac osn Duw gerbron eu llygaid am hynny hwy a ymhyfyrdant yn y cyfryw weithred-

oedd a'r cyfryw ymarweddiad ag fydd anghyttunol â'n galwedigaeth sanctaidd, ac yn y rhai nid allwn gydsynio â hwy, heb niweidio ein heddych a'n proffes. Gan hynny dylem beidio a chydymffurfio â phwy yn y cyfryw bethau; eithr nid ydym rwyngedig i ochelyd pob cwimeriaeth â'r byd, ac i lyfetheirio ein hunain lle nad yw yr ysgrythur yn ein llyfetheirio; fel y gwaelom ein hunain mor anhebyg ag y gallom i'r byd. I roi ychydig samplau.

Nid angenrheidiol, ac ysgatfydd nad cyfreithlon gwrthod cymdeithas y byd yn gwbl. Cyfeiliornad o'r fath a ymlugodd i mewn ym moreuddydd cristianogrwydd, a dynion (gyda dymuniad syml, ar y cyntaf fe allai i wafanaethu Duw yn ddi-rwystr) a ymneillduafant i anialwch a llyfdd anghyffannedd, ac a dreuliafant eu dyddiau ymhell oddiwrth eu cyd-greaduriaid. Eithr ni byddai hyn o un llethad i ni oddieithr i ni allu ymneillduo oddiwrthym ein hunain belyd; ni a fyddwn yn ddarostyngedig i brofedigaethau tra y dygom ein calonnau drwg ein hunain gyda hi, pa fe bynnag yr elom. Heblaw hynny, croesi diben ein galwad fyddai hyn. Halen a goleuni'r byd y ddylai cristianogion fod, mor amlwg a dinafoedd ar-fryn; gorchymynir i'w goleuni lewyrchu felly ger bron dynion, fel y gwelont eu gweithredoedd da hwynt ac y gogoneddant eu Tad yr hwn fydd yn y nefoedd. Yr ymneillduad annoeth hwn o lwybrau natur a rhagluniaeth a fu'n achos yn y diwedd o'r ffeidd-dra gwaethaf; a phobl a dynafant o'r neilldu o'r byd dan y lliw o fyw mewn distawrwydd, a aethant yn fwy drygonus ac ysgeler, am nad oedd heb i edrych arnynt nac i sulwi ar eu gweithredoedd.

Ac nid oes rhydd-did i ni, llai o lawer y gorchymynir i ni, i ymwrthod a dyledswyddau yr bywyd hwn, ac i fod yn esgeulus yn y cyflawniad o honynt.

o honynt. Fe ddyled cyd-deimlo'n wir â thrallod-
au rhai newydd eu hargyhoeddi, neu rhai dan
bwys profedigaeth, canys fe ddichon hynny gym-
meryd eu meddyliau gymmaint i fynu, fel na
allant yn iawn gyflawnu eu rhwymedig ddyled.
Eithr yn gyffredinol iawn, tyft gwir gristion
yw, nid ffarad yn unig ynghylch matterion cre-
fyddol, ond trwy ras Duw eu bod yn byw ac yn
ymddwyn yn ôl ei air, yn y sefyllfa y gosodasai
ei ragluniaeth ef hwy, pa un ai fel meistriaid, ai
fel gweision, yn wyr ai yn wragedd, yn rieni ai
yn blant; gan reoli ac ufuddhau megis yn ei
wydd ef. Fe ellir bod yn ddiwyd ac yn ffyddlon
i drin negeseuon tymhorol, er mai arfer pobl y
byd ydyw, heb ormod o gyd-ymffurfiaid â'r byd.

Ni orchymynir i ni 'chwaith ymgadw rhag ar-
fer cyffuron a thrugareddau'r bywyd hwn yn
gymmedrol, ac yn gyfaddas i'r sefyllfa y gosod-
odd Duw ni ynddi yn y byd. Y mae ysfryd
hunan-gyfiawnder ac ewylllys-wasanaeth yn gwei-
thio'n aruthr yn y ffordd hon, ac yn barnu bod
rhyw beth rhagorol mewn dirwest ac ympryd,
ymattal rhag melus-fwyd, gwisgo'n waelach na
dynion eraill o'r un sefyllfa, ac mewn llawer o
bethau eraill afresymmol ac anarferol y rhai ni
orchymynir yngair Duw. Ac amryw ddynion
diragrith yn y gwaelod, a feichir yn dost gan
osnau mewn perthynas i'r ymarferiad o bethau
cyfreithlon. Gwir yw bod achos gwylio'n was-
tadol, rhag i'r peth sydd gyfreithlon ynddo ei hun
fyned yn anghyfreithlon trwy ei gamarfer. Eithr
fe ellir myned yn rhy bell mewn manylrwydd all-
anol, heb un hedyn o wir rās, na chymmaint ag
adnabyddiaeth o'r gwir Dduw. Dirwest a marw-
had Brāminiaid yr India (os gwir yr hanes am
danynt) ydynt lawer caethach nac effeithiau
gwylltion zêl a choel grefydd ddiweddar yn ein
gwlad ni, y mae manylrwydd ag sydd yn tarddu

ddiar anwybodaeth yn hytrach na gwybodaeth ag a arferir ynghylch pethau allanol yn unig, ac sy'n porthi yspryd hunan gymmaint un ffordd ac y mae yn ei ladd ffordd arall. Fe all gwr gadw ei gorph mewn eisiau i borthi ei falchder, y mae pawb o greaduriaid Duw yn dda i'r sawl sydd yn ofni ac yn gwafanaethu'r Arglwydd, ac nid oes dim yn anghyfreithlon a dderbynir gyd â diolch, canys fe'i sancteiddir trwy air Duw a gweddi.

Er mor wir yw'r sulwiadau hyn, etto i gyd y mae'r gorchymyn yn helaeth ac yn bwysfawr. "Na chyd-ymffurfwch â'r byd." Fel credinwyr, dieithriaid ydym a phererinion ar y ddaear. Y nesoedd yw ein gwlad, a'r Arglwydd yw ein Brenhin. Fe fyn i ni gael ein hadnabod a'n pwyntio allan yn ddeiliaid iddo ef, am hynny ei ewyllys yw, na lasarom iaith, ac na ddysgom arferion y wlad yr ym yn ymdeithio ynddi. Nid ydym i gyd-ymffurfio â'r byd, fel cynt yn nyddiau ein hanwybodaeth. Ac er i ni dderbyn egwyddorion grâs, a phrofi daioni'r Arglwydd, y mae'r rhybudd er hynny'n angenrheidiol; canys ni chyfnewidiwyd ni ond mewn rhan, ac yr ydym yn barod i gael ein tynnu ar ddiro fel i'n drygir gan y siamplau a'r arferion drwg a welir o'n hamgylch.

1. Nid oes lle i ni gyd-ymffurfio ag yspryd y byd. Fel aelodau'r wladwriaeth, y mae rhan i ni wneuthur ynddi fel eraill. Eithr os yr un yw ein gorchwylion, fe ddylai ein dibenion a'n hegwyddorion fod yn gwbl wahanol. Diwydrwydd yn ein galwedigaeth briod, fel y sulwais eisoes, sy'n ganmoladwy ac yn ddyledus. Eithr nid gyd â'r un dibenion ag sydd yn symlu bywiogtrwydd pobl y byd. Od ydynt hwy yn codi'n fore ac yn myned yn hwyr i gysgu, y mae eu hymroadau yn dechreu ac yn dibennu yn yr hun-

an,

an, siccrhau a 'chwanegu eu mawrhydi, cydio
wrth dŷ a maes wrth faes; fel y gallont megis
adeiladwyr Babel, ynnill iddynt eu hunain enw,
a pharottoi moddion i ddiwallu eu chwantau
enawdol. Os llwyddiant, hwy a aberthant i'w
rhwyd' eu hunain; os cant eu croesi yn eu am-
canion, hwy a lenwir o anesmwythder ac an-
niodedsgarwch, y maent naill a'i yn grwgnach
a'i'n anobeithio. Eithr fe ddylai'r criffion ddilyn
ei alwedigaeth gyfreithlon, gyda golwg ar rag-
luniaeth Duw, ac ymddarostyngiad i'w ddoethi-
neb ef. Felly cyn belled ag y mae'n myned ym-
laen yn ymarferiad ffydd, nid ellir ei ddisappwnt-
io. Y mae'n bwrw ei ofal ar ei Dad nesol, yr hwn
a addawodd ofalu am dano. Yr hyn a rydd, efe
a dderbyn gyd â diolchgarwch, ac y mae'n ofalus
fel goruchwiliwr ffyddlon i'w ddesnyddio er dwyn
achos Duw, a daioni dynion ymlaen. Ac os
cyferfydd a chroesau a cholledion ni chythrudd-
ir ef, am ei fod yn gwybod fod ei fatterion yn
nwylaw'r Arglwydd; fe wyr fod yr Arglwydd yr
hwn y mae yn ei wasanaethu yn dewis drosto yn
well nag y medr ef ddewis drosto ei hun; a bod
ei dryffon gorau'n ddiogel allan o gyrraedd yr am-
ryw gyfnewidiadau fydd yn digwydd i bob peth
yma is yr haul.

Nid oes i ni gyd-ymffurfio a rhesymmau'r byd.
Y mae'r byd yn aml yn galw drygioni'n ddai-
oni, a daioni'n ddrygioni. Eithr ni a ddylem
ymofyn a'r gyfraith a'r dystiolaeth, a barnu pethau
wrth reol anffaeledig gair Duw, heb gymmeryd
ein gwyr-droi gan farn y mawrion na'r werin.
Yr ydym i ufuddhau i Dduw yn hytrach nac i
ddyn, er y gallwn ddisgwyl o'r achos hyn cael
ein dirmygu a'n difenwi, a'n gwneud yn wawd
ac yn ddrych gan y rhai a wrthodant ei awdur-
dod. Ni a ddylem ddwyn tystiolaeth i'r gwir-
ionedd fel y mae yn yr Iesu, arddel achos ei bobl

ddirmygedig, a rhodio yn yr ymarferiad o hollol
lufudd-dod, dioddef amharch yn amyneddgar, ac
ymroi i orchyfygu drwg trwy ddaioni. Felly ni
a ddangoswn nad oes gywilydd arnom i'w arddel
Ef. Ac y mae'r awr yn dyfod pan na bydd arno
ef gywilydd i'n harddel ninnau, y rhai a'i can-
lynafom ef, ac a ddygasom ei groes ynghanol
cenedl drofaus; eithr efe a arddel ein henwau an-
wiw ger bron y byd cynnulledig.

Nid oes i ni gyd-ymffurfio â'r byd yn ei ddi-
grifwch a'i blefferau. Nid ydym i ymgymmysgu
â'r byd ymhellach nac y mae i ni a wnelom ag ef
mewn matterion angenrheidiol a rhagluniaethol;
ymhellach nag y mae i ni ddisgwyliad rhesymmol
i dderbyn llefhâd, neu wneuthur daioni. "Pa
gymmundeb fydd rhwng goleuni a thywyllwch,
a pha gyffondeb fydd rhwng Crist â Belial?"
Pwy alwad a ddichon credadyn gael i'r llefydd
hynny lle mae pob peth yn cyd-weithio i fagu
yspryd afradlon; lle nad oes lle i ofn Duw, lle
mae pob peth wedi eu trefnu i ennyn gwyniau
llygredig a phorthi anwydau trachwantus, ac all-
tudo pob meddyliau syml am Dduw ac am danom
ein hunain! Os ein dyledswydd ni yw prynu yr
amser, rhodio gyda Duw, a gwneuthur pob peth
yn enw'r Arglwydd Iesu Grist, a chanlyn y
siampl a osododd efe o'n blaen tra fu ar y ddaear,
a gweithio allan ein iachawdwriaeth trwy ofn a
dychryn, ein dyledswydd yn ganlynol yw gochel-
yd cyd-ymffurfio â'r byd yn y coeg-ddigrifwch
anianol ag fydd mor wrthwyneb i dymher yspryd-
ol ag yw tywyllwch i oleuni.

Prif ddymuniad pob un dan lywodraeth eg-
wyddorion efangylaidd, fydd maentumio cym-
mundeb gwaftadol â Duw yn ei enaid ei hun, a
dangos effaith ei râs ef yn golwg dynion. Mor
belled ag y b'o cristion yn cael ei lygru gan gyd-
ymffurfhad ag yspryd, rhesymmau, ac arferion
pechadurus

pechadurus y byd, cyn belled a hynnnny y caiff y dymuniad hwn ei ddisapwyntio. Nid yw tân a dwfr yn fwy gwrthwynebol na heddwch Duw yr hwn sydd uwchlaw pob deall a'r pleffer gwael anficcr a geir o gyd-ymffurfio a'r byd. Pleffer (os ydyw yn haeddu'r enw) ag sydd yn blino yfpryd Duw, ac yn hurtio'r galon. Pwy bynnag wedi profi fod yr Arglwydd yn drugarog, a ddychwelodd i'r byd ac a grwydrodd ar ôl gwagedd, yn ddiammeu fe dynnodd lesgedd ar ei brofiad, ac a wnaeth ei hun yn anghymmwyys i weddio, ac i fyfyrto am bethau nefolaidd. Ac od oes rhai nad ydynt yn teimlo gwahaniaeth yn yr ystyr hyn, yr achos yw am fod y gwenwyn wedi myned yn rhy ddwfn, ac wedi mawrhau eu teimlad yfprydol. Cyd-ymffurfiaid â'r byd yw dinystr amryw broffeswyr y dyddiau hyn. Y maent yn meddwl, iddynt gael ffordd i wasanaethu Duw a mammon. Eithr am eu bod yn ddau-ddyblyg eu meddwl y maent yn ansefydlog, nid ydynt yn myned ymlaen, ac er eu bod yn arfer y moddion yn fynych, y maent yn gulion o ddydd i ddydd; hwy a allant gyrraedd ffurf o dduwioldeb, a dull o opiniwn iawn-ffyddiog, eithr amddifaid fyddant o fywyd, grym a chyffur crefydd, cyd belled ag y glynant wrth y pethau sydd wrthwyneb i grefydd.

Y mae eyd-ymffurfiaid â'r byd yr un modd yn rhwystr i'r sawl a ewyllysiont ogoneddu Duw ger bron dynion. Y mae'r cyfryw broffeswyr yn hytrach yn ei ddianrhydeddu; trwy eu hymarweddiad, mor belled ag y gallant hwy, y maent yn cyhoeddi nad yw crefydd yr efengyl yn ateb eu disgwyliad; nad ydynt yn cael y boddlonrwydd ag oeddent unwaith yn ddisgwyl ynddi, ac am hynny eu bod yn gorfod ymosyn diddanwch yn y byd. Y maent yn blino pobl Dduw trwy eu cyd-ffurfiaid, ac y maent yn fynych yn
peri

peri i'r gweiniaid grwydro ac yn eu hannog trwy ensampl i anturio'r un rhyddid, yr hyn oni buasai hynny ni chynnigiasent. Y maent yn cadarnhau breichiau'r drygionus yn eu ffyrdd ddrygionus, pan ganfyddont anghyffondeb amlwg rhwng eu hegwyddorion a'u hymarweddiad; ac felly y maent yn peri drwg air i ffordd y gwirionedd. Y mae'r pappur yn peri i mi ddiweddu'n ddisysyd; cynnorthwyed yr Arglwydd chwi a minnau i ofod y matter hwn at ein calonau, ac i weddio ar i ni iawn ddeall a gwerthfawrogi ein rhyddid cristïannogaidd ar y naill law, a chael ein cadw ar y llaw arall rhag y drwg cynnyddedig hwnnw, eyd-ymffurfiaid â'r byd!

Mysf ydwyf,

Eiddoch yn ffyddlon,

OMICRON.

LLYTHYR XXI.

Yr oeddwn yn Ddall, yr wyf yn awr yn Gweled.

ANWYL GUFAILE,

PA beth yw'r nod gwahanfiedol o gwaith grâs ar yr enaid? fydd yn fynyeh ar fy meddwl; os gallaf roi foddlonrwydd i chwi yn y peth hyn, ni thybiaf fy amser wedi ei dreulio'n ofer.

Y mae dynion mewn cyflwr natur yn anwybodus o wirioneddau ysbrydol, o eisiau swyddgynneddf-addas i'w hamgyffred. Esiampl hynod a gawn

a gawn yn yr esponiad ynfyd a rydd Nicodemus ar eiriau ein Harglwydd mewn perthynas i'r ail-enedigaeth. Ac yn rhodiad, neu blaniad, goruwch naturiol y gynneddf hon, trwy weithrediad yr Ysbryd Glân, y mae nod y gwahaniaeth yn sefyll, yr hwn yw testun ein ymosyniad. Y mannau o'r ysgrythur lle y cyffelybir gwirioneddau efangylaidd i oleuni a amlygant fy meddwl. Pawb wrth natur ydynt ddeillion i'r goleu hwn; eithr trwy grâs yr agorir llygaid y deall. Ym mysg llawer o ddeillion, dichon fod rhai yn gallach ac yn fwy eu doniau na'u gilydd. Gallant fod yn fwy medrus mewn celfyddydau y rhai nid rhaid wrth lygaid yn hollol i'w dysgu, nâ dynion sydd a llygaid ganddynt, megis cerddoriaeth, &c. Ond mewn perthynas i natur goleuni a gwahaniaethu lliwiau, y mae pob dall yn gyffelyb. Fe ddichon un dall, dyallus ac ymosyngar, ddyfsgu siarad ynghylch y goleuni, yr haul, bwa'r cyfammod, &c. mewn modd benthiciol oddiwrth eraill a'u gwelfant; eithr ammhofibl yw i ddyn a *aned* yn ddall gael meddyliau cywir am yr un o honynt; ac er clywed llawer, ni ddichon siarad nemawr yn eu cylech heb ddatguddio ei ddygn anwybodaeth. Hanes un a sonir gan Mr. *Locke* a goffair yn synych. Efe a feddylodd gwedi holi ac astudio llawer, ei fod yn gwybod pa fath oedd lliw coch, neu ysgarlad, a chweddi gofyn ei feddwl, efe a atebodd, "Cyffelyb ydyw i fâin udgorn." Yr oedd gwybodaeth hwnnw am bethau natur yn debyg i wybodaeth Nicodemus am bethau'r yspryd. Ac ni ddichon holl ddyfgeidiaeth y byd ddwyn dyn i amgyffred gwirionedd duwfol nes agorid llygaid ei feddwl, ac yna efe a'i gwel.

Y mae y gyffelybiaeth uchod yn gymmwys i ddangos y gwahaniaeth rhwng natur a grâs, ac i egluro gwreiddin cenfigen a dirmyg pechaduriaid

iaid deillion yn erbyn pawb a addefant eu goleuo gan Ysryd Duw. Nid yw y dall yn digio wrth y neb a ddywedo nad ydynt yn gweled, a'r rhewm yw, oblegid fod pawb yn dywedyd yr un peth, ac hefyd am y gwyddant fod y rhai fydd yn dywedyd eu bod yn gweled, yn gallu llawer o bethau a'r nis gallant hwy. Felly y mae llawer yn cael y cyfryw argyhoeddiadau yn eu cydwybod, lle y pregethir yr efengyl, ac eigwneler yn allu Duw er iachawdwriaeth eraill, y maent yn cyfaddef wrth weled bywyd ac ymarweddiad pobl Dduw fod ragoriaeth, etto nis gwyddant pa beth yw, neu pa beth yw'r achos. Ond, gadewn fod gwlad neu genedl o ddynion deillion, a bod un neu ddau o rhai yn gweled yn myned i'w plith, a phroffesu eu bod hwy'n gweled, ac etto heb allu roddi un prawf o hynny o'r fath a ddyallai yr deillion; pa beth a faddylwn a fyddai'r canlyn- iad? Nid wyf yn ammau na chyfrifid hwy yn ddynion rhyfygus am haeru'r cyfryw beth, ac os gallent cael gafael ynddynt, y caent yr un gyfelyb driniaeth ag y cafodd credynwyr lawer gwaith gan y hyd tywyll. Diau y byddai'r deillion eu casau am ryfygu dywedyd fod ganddynt ddawn nad oedd gan eraill. Ac a brofent eu dadleu allan o'u synhwyrâu, gan geisio cadarn- hau trwy eu resymmau gŵyrgam, nad oes y cyfryw beth a *goleu* a *gweled*. Hwy a ddywedant megis llawer y dyddiau hyn, os yw'r pethau hyn felly, pa fodd yr ydym ni heb wybod oddiwrth- ynt? Ie, y mae'n debygol y cyfodent yn eu herbyn megis twyllwyr gwall-gof, ac aflonydd- wyr gwlad, gan ddywedyd, "Ymaith â'r cyfryw ddynion oddiar y ddaear, canys nid cymmws eu bod yn fyw." Gadewn fod llygaid rhai o honynt ynghanol y cythryfwl, yn cael eu agoryd yn ddisymmwth, fe ddarfyddau'r ddadl o'u rhan hwy, ac a addefent eu hanwybodaeth a'u cyl- dynrwydd

dynrwydd o'r blaen; hwy a gadarnhaent dystiolaeth y rhai a ddirmygafent, ac yn ganlynol a gaent yr un driniaeth gan eu brodyr deillion, i.e., ysgafydd y byddent chwervach wrthynt oblegid eu bod yn wrthgilwyr oddiwrth y farn gyffredin.

Os ydyw'r eglurhad yma yn gymmwys ac yn addas i'r testun mewn llaw, yna, mewn fiordd o addysg, ni allwn sylwi ar amryw bethau sydd yn cadarnhau yr hyn a ddysgir i ni mewn manau eraill o air Duw.

1. Mewn perthynas i adenedigaeth, neu'r cysnewidiad mawr, heb ba un ni ddichon neb weled feyrnas Dduw, fe ymddengys mai effaith gallu *anfiddrol* ydyw! Nid dysg, nid ymdrechu, na resymmau, ddichon agor lygaid y dall. Yr unig Dduw a barodd i oleuni lewyrchu o dywyllwch, a ddichon lewyrchu yn ein calonhau ni, "i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw yn wyneb Iesu Crist." Fe ddichon dynion ddarlunio ryw beth yn anianol ynghylch gwirioneddau ysprydol wrth ddarllain llyfrau neu wrando pregethau, ac felly myned yn ddoethion yn eu golwg eu hunain, gallant ddynwared iaith cristnogion profiadol, ond nis gwyddant pa beth y maent yn dywedyd nac am ba beth y maent yn haeru, eithr mor bell ydynt oddiwrth y synwyr, neu wir ystyr y geiriau, ag yw'r dall fy'n dywedyd *glas* neu *goch*, oddiwrth iawn ddyrnad y gwahaniaeth yn ei feddwl fel un fy'n gweled pa fath ydyw'r lliwiau hynny. Ac oddi yma gwelwn benarglwyddiaeth yn gyffal ag effaith grâs, yn gymmair ag nad yw gwrthddrych y goleuni, sef y gair gan bawb, a'r rhai y mae y gair a phob manfession ganddynt, nid oes yr un deimlad ynddynt. Llauer a dramgwyddant law ddydd, nid o eisiau goleuni, ond o eisiau llygaid i weled y goleuni. A'r sawl sydd yn awr yn gweled a fuont megis eraill, yn ddeillion, heb na gallu nag ewylllys i oleuo eu meddyl-

iau

iau eu hunain. P'odd bynnag trugaredd yw fod dynion yn ymdeimlo â'u dallni mor bell ag i'w gwneuthur yn foddlon i ddisgwyl wrth yr Arglwydd i egluro ei allu yn ffordd ei ordinhadau. Efe a ddaeth i'r byd, ac a anfonodd ei efengyl i'r byd, fel y gwelai y rhai nid ydynt yn gweled; a phan y codir ddymuniad yn y galon am olwg ysprydol, fe'i cyflawnir yn yr amser da Duw.

2. Gwelwn ymhellach, mor werthfawr a defnyddiol yw pregethiad yr efengyl, yr offeryn mawr, neu'r peiriant godidog, trwy ba un y mae yr Ysryd Glân yn agor llygaid y deillion. Ac yn diwreiddio angrediniaeth, &c. megis gwialen Moses, y mae'n derbyn ei heffeithioldeb oddiwrth ordinhad ac addewid Duw. Ni ddichon gweinidogion y gair fod yn rhŷ ddisfrifol yn ghyflawniad eu swydd, y mae'n weddus ymarfer â phob diwydrwydd i chwilio allan eiriau cymmeradwy, a chyhoeddi holl gyngor Duw. Etto gwedi gwneuthur y cwbl, ni wnaethant ddim, oni anfonir y gair at y galon trwy eglurhad yr Ysryd a nerth. Yn ofer y pregethai apostol heb y cyfryw fendith; eithr hi. a roddir mewn mesur i bawb a bregethant y gwir mewn cariad, mewn sylm-rwydd, a chyd â disgwiliad wrth yr hwn a ddichon yn unig roddi llwyddiant. Y mae hyn yn gosod gweinidogion y gair yn ogyfuwch, pa fodd bynnag y byddo rhai yn rhagori mewn doniau a chymhwysiadau. Pregethwyr â thalentau bywiog, cyffrous, a ynnillant glust, ac a gynhyrfant serchiadau eu gwrandawyr, ond ni allant cyrraedd y galon. Gellir yn hytrach ddisgwyl y fendith trwy'r pregethwr gostyngedig, nâ'r ymadroddwr ffraeth.

Ymhellach, gallwn sylwi fod gwahaniaeth hanfodol rhwng cyrhaeddiadau mwya' natur, a'r graddau lleiaf o ras. Llawer a argyhoeddir, y rhai ni wir oleuir; llawer a ofnant y canlyniad
drwg

drwg o bechu, er na's gwelfant erioed y drwg ●
 bechod: Y mae ynddynt ryw ddymuniad am iachawdwriaeth, etto heb weled, yn ysprydol, eu trueni eu hunain, a godidawgrwydd lesu. Y rhai hyn a wrandawant y gair yn llawen, ac a rodiant dros amfer yn ffordd proffeswyr; eithr oni pharhant hyd y diwedd, na rhyfeddwn, canys nid oes ganddynt wreiddyn. Er fod llawer yn fyrthio, y mae sail Duw yn sefyll yn sicr. Os rhai a ddiangasant oddiwrth halogedigaeth y byd a fagrir ganddo ef drachefn, o'u bodd, neu yn reddfol; neu os cafodd rhai a flinwyd gan bechod orphwysfa mewn hunan-gyfiawnder, ac felly yn gorphwys yn fyr o Grist, "Yr hwn yw diwedd y ddeddf er cyfiawnder i bob un sy'n credu;" gan nad pa fath bynnag oedd eu galwad, gallwn, meddaf, sicrhau yn eo'n, na fedrent erioed weled harddwch a gogoniant efengyl yr iachawdwriaeth. Ar y llaw arall, lle b'o Yspryd Duw yn goleuo, er na welo'r enaid ond ychydig o hono ei hun neu'r efengyl, ar y cyntaf (fel y gwr a welodd ddynion megis prennau yn rhodio) etto y mae'r goleu hwn fel y wawr, yn wan ar y dechreu, ond yn llewyrchu fwy fwy hyd ganol dydd. Gwaith Duw ydyw, a'i waith ef sydd berffaith yn ei ryw, er ei ddwyn ymlaen yn raddol. "Niddiystyraefe ac ni esgeulufa ddydd pethau bychain." Lle y mae efe yn yr ystyr hyn yn dechreu efe a orphen hefyd; a'r cyfryw eneidiau, er eu bod yn llesg, yn dlawd, yn wael yn eu golwg eu hunain, os gwelfant ryw belydr o ogoniant y Cyfryngwr megis y mae wedi ei wneuthur i ni gan Dduw, yn ddoethineb, yn gyfiawnder, yn sancteiddrwydd, fel y mae ei enw yn werthfawr ganddynt, a dymuniad eu henaidd tu ag atto ef, y mae ganddynt sail i obeithio a chredu, gyda gwraig Manoa, pe buasai'r Arglwydd yn ewyllysio eu lladd, ni ddangosasai efe iddynt y cyfryw bethau. K U

Un waith etto, yr olwg neu'r gynneddf ysprydol yma yw'r peth pennaf i'w hyftryied mewn enaid credyniol. Nid oes ganddo un tryffor o ras, cyffur, na nerth ynddo ei hun. Rhaid iddo wrth oestadol gymmorth; os gâd yr Arglwydd ef, y mae mor wan a difedr wedi bod yn hir yn grifftion, a'r awr gyntaf erioed. Ni a wyddom nad yw'r llygad o fawr ddefnydd yn y tywyllwch, canys ni wel heb oleu. Ond ni fuddia'r goleu i'r dall oblegid ni wel eu lygaid ef yn y goleu. Fe ddychon fod cristion yn y tywyllwch, ond ei olwg ysprydol sydd yn aros. Er na byddo ei räs yn weithgar, etto y mae yn adnabod yr Arglwydd, y mae yn gwybod y ffordd at orsedd gräs; mae ei dymmer yn cyfnewyd, ond ei ffydd, yn y gallu a'r gräs fy' yng Nghrist Iesu, ni ddiffygia: Acefe a allai wrthsefyll angel os efengylai efengyl arall, canys efe a welodd yr Arglwydd. Y mae'r papur yn fy' nghymmell i yn fyrr. Yr Arglwydd a 'chwanego ei oleuni yneich calon chwi, ac yng nghalon

Eich Cyfaill,

OMICRON.

LLYTHYR XXII.

I Lles a ddaw o Dylodi.

FY ANWYL GYFAILL,

YR wyf yn agos a ch'wylyddio wrth ysgri-fennu attoch chwi. Yr ydych yn wasgedig gan dylodi, ac mewn eisiau o lawer o bethau; y
mae'n

mae'n brofiad i'ch ffydd edrych ar eich teulu, pan na wyddoch ysgatfydd, o ba le ceir bara iddynt hyd ddiwedd yr wythnos. Fe drefnodd yr Arglwydd fy nghoelbren i yn amgenach. Y mae gennyf, trwy rad, nid yn unig angenrheidiau, eithr hefyd cyffuron bywyd. Hawdd y gallwn roi i chwi lawer cyngor da; gallaf ddywedyd y dylech fod yn foddlon, i.e. yn ddiolchgar ym mhob cyflwr, os cewch bara a ddwfr, chwi gewch fwy nag yr haeddych ar law Duw; gan eich bod allan o uffern, a chennych ran o obaith yr e-fengyl, ni ddylech ei gyfri' yn galedi, beth bynnag a gyfarfyddoch ar y ffordd i'r nef. Pe ddywedwn hyn, a dim yn 'chwaneg, ni amhweuech wirionedd fy ymadrodd; etto, wrth ystyried ei bod yn dyfod oddiwrth un fy'n byw mewn llwyddiant, at ddyn sydd mewn trallod; chwi a ellech atmau pa un a ydynt yn addas, ac felly, barnu am danaf nad wyf fi'n nabod fawr o'm calon, ac mai ychydig iawn yw'm cyd-ymdeimlad â chwi yn eich gofid. Chwi a'm cyffelybech, ysgatfydd i wr a dybiai ei hun yn fôrwr, o herwydd iddo astudio'r gelfyddid yn ei dŷ, wrth tân, heb erioed weled y môr. Etto yr wyf yn gobeithio, trwy fynych gyfeillach â thylodi Duw, (canys ym mysg pobl druain tlodion yr wyf fi'n byw) i'm sylwi ar rhai pethau, er nad fy mhrofiad fy hun ydynt yn gwbl, etto, na fyddant yn afreidiol, nac yn anfuddiol gennyh.

Pa un ai'r cyfoethog ai'r tlawd, a'u bod heb Dduw yn y byd, yw'r mwyaf truenus, nid hawdd dywedyd. Trist yw'r cyflwr bod yn druenus yn y ddau fyd; ac etto nid yw rhwysg a rhodres y rhai a dybir yn felus fy yma dros 'chydig ddyddiau, ddim yn lleihau ond yn chwanegu eu poenau yn nhragywyddoldeb. Gwrthrych o dofturi yw dyn gwall-gof, pa un ai ar wely esmwyth neu wely caled y gorweddo. Y mae ynfyrwydd

greddfol ynghalon pob pechadur diedifeiriol; a pha fwyaf f'o ei feddiannau o ddâ'r byd, mwyaf yr ymddengys ei ddrwg-fwriadau, ei genfigen a'i ddrygioni. Y mae tlodi yn dda i'r cyfryw, o ddifffyg attalfa gwell i gadw eu bwriad drwg tu fewn i derfyn, canys ni allant gyrraedd ym mhellach nâ hyd eu breichiau. Eithr y cyfoethogion, fydd dan lywodraeth pechod, ydynt oruwchwylywyr anffyddlon o helaethach drafodiaeth, a'u mhoesau drwg yn llygru megis trwy awdurdod, ac yn taenu didduwiaeth, ac anghymhedroldeb trwy wlad neu deyrnas; heblaw'r gorthymder, y trais a difrod rhyfel, a wneir ac a gynhyrfir i foddio balchder, a phorthi trachwant a gloddest anghymhesur. Ond i beidio sôn am y pethau hyn, os trown ein golwg at reol twyllodrus y byd, a phwyso pethau ynghlorian y cyffegr, yr wyf fi'n credu fod gan y tlawd crediniol lawer o fantais uwchlaw'r *durviolion* a dderbyniafant gyfran helaethach o dda'r byd hwn, er eu bod yn cyfarfod â llawer profedigaeth a ddylai gynhyrfu ein tofturi. Os amgen, pa ham y dywed yr Apostol, "Duw a ddewisodd y tlodion?" neu pa ham yr ydym yn gweled mor lleied nifer o'r cyfoethogion, a'r doethion, a'r mawrion wedi eu galw? Diammau nid yw yn eu dewis am eu bod yn dlodion, canys "nid yw efe dderbyniwr wyneb;" meddyliwn yn hytrach, fod Duw, yr hwn a edwyn ein calonau, ac a w'yr natur y byd trwy ba un yr ydym yn teithio, a phwy amgylchiadau sydd fwyaf addas i egluro gwirionedd ac effeithioldeb ei râs, wedi dewis tlodi yn gyffredinol fel y cyflwr goreu er eu lles. Ond nid yn hollol felly, eithr fel na fyddent yn gwbl heb gynhaliaeth ac ymgeledd, ac hefyd er mwyn dangos fod grâs yn ddigon abl i drîn pawb, efe a alwodd rhai o'r mawrion; eithr gan mwyaf pobl dlodion, a chyftuddiol yw pobl Dduw; ac yn ei

ei drefnhad hon y mae'n golygu eu hanrhydedd, eu diogelwch a'u diddanwch. Myfi a gribwyllaf yn fyrr am bob un o'r tri.

Ystad, neu gyflwr anrhydeddus yw tlodi gyd â bendith. Nid felly, yn sicr, yngolwg y byd; y cyfoethogion a gant gyfeillion lawer, ond y tlawd a ddibrifir. Ond am yr anrhydedd sydd o Dduw yn unig yr wyf fi'n fon. Y mae'r tlawd, "sydd yn gyfoethog mewn gras, ac yn etifeddion y deyrnas," yn cael yr anrhydedd o fod yn debyccaf i'w Iachawdwr Iesu; yr hwn, er ei fod yn Arglwydd ar y cwbl, a wnaeth ei hun mor dlawd fel nad oedd ganddo le i roddi ei ben i lawr, ac a ymostyngodd i dderbyn cymmorth o haelioni ei ganlynwyr, Luc viii. 3. A thrwy yr ymddarostyngiad rhyfeddol hwn, efe a dywalltodd ddyrmig ar holl ogoniant dyn, ac a wnaeth cyflwr tlawd yn anrhydeddus, ac yn awr, y mae "yr hwn a watwaro yr tlawd yn gwaradwyddo ei Wneuthurwr ef;" ac megis yr oedd efe, yr oedd ei ddisgyblion hefyd yn y byd hwn, i Ioan iv. 17. Yr oeddynt nid yn unig yn ymddisfaidd o enwau, a graddau, a meddiannau, ond yn fynych mewn newyn a noethni, ac heb dai i drigo ynddynt. Ond os cefglir oddiwrth hyn, fel y gwnaeth rhai, fod cyfoeth, a chyssuron bywyd, yn anaddas i gristion, arwydd ydyw o yspryd deddfol coelgrefyddol. Yr oedd yn y dyddiau gynt rai credinwyr yn gyfoethogion, megis Theophilus, yr hwn y mae Luc yn ei gyfarch gyda thitl o barch, *Kpatric* ardderchocaf, yr un gair a arferir gan Paul wrth Felix y rhaglaw. Ond sicr yw fod y cyflwr ymha un yr ymgyfeillachodd Crist a'i bobl yn nyddiau ei gnawd, cyflwr y disgyblion, a'i weision anwylaf, yn anrhydeddus yngolwg Duw.

Trachefn, Y mae tlodi yn anrhydeddus, yn gymmaint a'i fod yn rhoddi cyffe yn enwedigol i ogoneddu Duw, i egluro awdurdod ei ras, a ffydd-

londeb ei addewidion yngolwg dynion. Y mae y credadyn, cyfoethog, yn byw trwy ffydd, a'i ffydd yn c'wrdd â llawer profedigaeth; efe ei hun a wŷr trwy nerth pwy y mae efe'n sefyll; ond nid yw hynny, yn gyffredinol, mor amlwg i eraill ag ydyw yn achos y dyn tlawd. Pan lasaro gweinidogion am holl-ddigonolrwydd Duw i'r fawl a ymddiriedent ynddo, ynghyd ag effeithiau di-ymmod egwyddorion yr efengyl, i gynnal, i ddigoni, ac i reoli meddwl dyn; y tlodion yw yr tyftion mwy' cywir a diammheuol o wirionedd yr athrawiaeth. Os gofynir i ni, ymh'le y mae yr dynion hynod hyn yn byw, sydd yn ymddifysu yn eu Duw, yn cyfrif dydd yn ei dŷ yn well nâ mil, ac ynghyfrif pa rai y mae llewyrch ei wyneb yn rhagori ar holl lawenydd y ddaear? Gallwn yn eon ddanfôn yr ymmofynwyr at dlodion y praid: Ac ym mhlith y nifer a elwir felly, cair rhai a dyftiant y gwir heb achos cywilydd. Pawb o'r byd, a'r ni chredant i'r pregethwyr, credent i'w llygaid eu hunain. A phan welont ddyn tlawd yn foddlon, yn ddiolchgar, yn llawen, yn cydnabod daioni Duw am roddi iddo, (beth a gyfrifent hwy,) ffar galed, i.e., ynghanol amryw gwasgfeion celid, yn ammhofibl ei droi o ffordd eglur ei ddyledswydd, na thrwy obrwyon, na thrwy fygythion, addefant mai "bŷs Duw yw hyn." Os ymgaledant yn erbyn y cyfryw dystiolaeth, "ni chredent 'chwaith pe codai un oddiwrth y meirw."

Ac megis y mae tlodi yn gyflwr anrhydeddus, felly hefyd mewn cydmhariaeth, y mae'n gyflwr diberygl. Sicr yw, y mae ei themptasiwnau yn ei dilyn, etto nid yw hi agos mor 'chwannog ag yw cyflwr cyfoethog i dynnu allan a meithrin y ddau lygredd gorthrwm sydd ynghalon dyn, sef hunan-gariad a bydol-gais, neu hunan-dŷb-fawr ac ymlyniad eilun-addolgar wrth y byd. Pwy bynnag

bynnag cyfoethogion yn y byd a adwaenont yr Arglwydd a'u calon eu hunain, a deimlant mai doeth ac addas yw cyngor yr apostol, " Na fyddont uchel-feddwl, ac nac ymddiriedont mewn golud anwadal." Pe gwybyddai credinwyr tlodion, cynnifer o faglau y mae eu brodyr cyfoethog yn ddarostyngedig iddynt, hwy fyddent barotach i weddio drostynt, ac i ddesturio nag i genfigennu wrthynt. Y mae eu ffordd yn llithrig. Y mae iddynt achos i lefain beunydd, " Cynnal di fi, a diogel fyddaf." Canys y maent yn byw ynghanol trafferth a gwagedd y byd, ganddynt lawer o ymyrreth ymbell ac yn agos, ac fyth yn agored i rwystrau a maglau. Y mae ymddygiad pawb sydd o'u hamgylch yn coffau eu mawredd, (fel y cyfrifir) a'u sefyllfa yn gyfryw, fel ag y maent gan mwyaf allan o gyrraedd neb ffyddlon i roddi iddynt na rhybudd na chyingor mewn cariad. Ond nid yw gweniaethwyr yn dyfod yn agos i'r tlawd, ac ni's blinir a choeg-ymadrodd dynion fiaradus; nid ydynt yn cyfarfod â nemmawr i symbylo eu balchder na thruthio eu gwagedd. Y maent nid unig yn credu yn eu deall, ond yn gorfod teinlo bob dydd, nad oes yn y byd yma ddim gorphwys i'w gael. Os bydd ganddynt ymborth a dillad, a grâs i fod yn foddlon, dylent ddiolch am fod heb y gofalon gwynn, a'r gwrthrychiau hudoliaethus, sy'n wastad yn gyftal â chyfoeth a rhagoriaeth fyddol; ac hefyd, onid ydynt yn fwy gofidus, etto, (a dywedyd yn ol dull dynol,) y maent yn beryglus, ac yn fwy rwystr i gynydd ysprydol, nâ phrofedigaethau cyffredin y rhai tlodion.

Y mae gan y tlodion crediniol y fantais hefyd, mewn perthynas i gyfur ysbrydol; a hynny, yn enwedig, mewn dau ystyr. I. Yn gymmaint a'u galw i ymddiried fwy digyfrwng i addewidion a rhagluniaeth Duw (heb fod ganddynt nemmawr

mawr o ddim arall i hyderu arno) y mae ganddynt amlyccach a mynnychach brofiad fod ei rās yn bleidiol iddynt. Gwas i Dduw oedd Obadiah, er byw yn llys Ahab. Diammau ei fod yn cwrdd ag anhawstra er nad oedd efe mewn eisiau. Yr oedd ganddo, nid yn unig ddigon gogyfer ag ef ei hun erbyn amser prinder, ond yn abl cyfrannu i eraill. Gallwn gredu y gwyddai efe'n dda ei fod yn ddyledwr i ddaioni Duw am ei arlwy. Etto y mae'n anhawdd meddwl, fod ganddo cyn felusfed brofiad, a theimlad mor ddwys o warcheidwaith Duw, ag oedd gan Elias pan ei porthwyd beunydd gan gigfrain. Y sawl sydd a meddiannau ganddynt, o bobl yr Arglwydd, neu filoedd o bunau yn y *bangs*, a addefant mai rhodd haelioni yr Arglwydd yw'r bara a fwyttânt; etto gan eu bod yn sicr o gynhaliath dros fywyd, yr wyf fi yn meddwl na allant weithredu ffydd yn ragluniaeth Duw, mor hollol a'r tlawd sydd heb gyfaill na chymmorth ar y ddaear, ac yn gorfod disgwyl wrth eu Tad o'r nef am eu bara beunyddiol. Ac er na roddwyd i'r byd wybod am y gyfrinach y sy' rhwng nesoedd â daear, na chydâ pha dderbyniad y mae gweddïau'r tlawd a'r trallodus yn dyfod i glustiau Arglwydd y lluoedd, etto hwyntwy a gawfant y cyfryw brawf o'i ofal, ei ddoethineb, ei ffyddlondeb, ei allu a'i gariad, yw cyflawni eu holl eisiau, ac yn agor ffordd i'w dwyn o gyfyngderau a'u cylchynent o bob tu, ag oedd mor sicr a diammheuol, o leiaf iddynt hwy (mi fu'm yn agos dywedyd) mor ogoneddus a'r gwyrthiau a wnaeth dro Israel, pan holltodd y môr-coch o'u blaen ac y porthodd hwynt â bwyd o'r cymmylau. Y mae'r cyfryw amlygiadau o allu ffydd, effeithioldeb gweddi a gwirionedd yr ysgrythurau (sydd ragorach na mynyddoedd o aur ac arian, ac ystad o *dlodi* sydd yn galw fynychaf am danynt) y maent, meddaf, yn fwy nâ digon i gydbwyso â phob

phob anghyfleustra a berthyn iddi. Ond yn ail, Yr wyf fi'n meddwl mae'r tlawd gofyingedig a chrediniol sy'n derbyn helaethaf o'r cyffuron, y rhai a ddeilliant oddiwrth lewyrch wyneb Duw ar yr enaid, ei gariad yn dywalltedig yn y galon, neu amser adfywiad oddiwrth ei bresenoldeb. Trwy'r cyfryw ymadroddion yr arwyddocceir yn yr ysgrythurau, y "Llawenydd anrhaethadwy a gogoneddus" hwnnw, disgrifiad o ba un nid rhaid i'r sawl a'i profasant, ac ni ddyall y rhai fydd yn ddiethriaid iddo. Nid yw'r gorfoledd hwn bob amser yn cyd-fyned â ffydd, nag â ffydd gref ychwaith, ac etto y mae pob credadyn, bydded cyfoethog neu dlawd, yn fychedu'n wastadol am dano, ac mewn cydmarieth iddo nid yw dâ'r byd hwn ond gwagedd a siomedigaeth. Y mae'r Arglywydd yn rhoddi'r gorfoledd hwn i'w bobl y pryd a'r modd y mynno, ond ei bobl dldion ai cant helaethaf; nid oes iddynt nemawr o ddi-danwch oddiwrth y byd, ac am hynny efe a fydd eu Diddanydd hwy. Y maent yn dioddef llawer, yn cael llawer profedigaeth, ac efe yr hwn a'u piat, a edwyn eu cyfyrâu a'u gwasgfeuon; efe a addawodd y byddai eu nerth yn ol y dydd, ac yr adfywiai efe eu hestrydoedd llef â *chordial* nefol. A phan y byddont yn y cyfryw hwyl, yna y dywedant fel Jacob, "Y mae gennyf fi ddigon," neu, y mae gennyf bob peth. Hyn a wna pethau celyd yn hawdd, a'r baich yn ysgafn, yr hwn, pe amgen, yr achwynai'r cnawd ei fod ef yn drwm. Hyn a rydd felusach flas ar fara a dwfr nag y brofodd y blysig ar y danteithion mwya' costus erioed. Gwyn eu byd y tldion, fydd yn gyfoethog mewn ffydd ac yn etifeddion y deyrnas yr hon a addawodd Duw i'r sawl a'i carant. Y maent yn fynych yn mwynhau ryw flaen-brawf bywiog o'r gogoniant a ddatguddir. Fy nghyfaill, oni wyddost trwy brofiad mai gwir yw hyn?

Gwyddost;

Gwyddost; Yr Arglwydd a sancteiddiodd dy groesau ac a'th gynhaliodd danynt. Efe a'th gynnorthwyodd hyd yma, ac a fydd gyda thi hyd y diwedd. Ti a'i canlynaist ar y ddaear, ymhên ychydig ti a'i canlynu i'r nef. Trefnwyd i ti yma "Hau mewn dagrau, yno y medi mewn gorfoledd, a Duw a sych ymaith bob deigrau oddi wrth dy lygaid." Yn y cyfamser, bydd ddiolchgar am yr anrhydedd o fod yn dyft dros wirionedd a gallu ei ras ef ynghanol byd anghrediniol. Y mae'n wir, lle y mae'r yspryd yn barod fod y cnawd yn wan. Y mae i ti brofedigaethau llymion, y rhai, yn bresenol, nid ydynt hyfryd ond yn anhyfryd; diammau i ti brofi natur llygredig, ynghyd â chyfrwystra satan, yn dy annog i an-foddlonrwydd, cenfigen ac ammheuaeth. Ond na feddwl fod y cyfryw ddrygau ynghlun yn unig wrth ystad o dlodi; ti a fuafit yn ddarostfyngedig i'r un pethau pe buesit yn byw mewn eitha llewnidid, ac i ofidiau mwy hefyd. Nid yw cyfoeth a thlodi ond geiriau cydmariaethol, (nid gwahanredol, dyn yw dyn bydded gyfoethog neu dlawd) ac nid oes dim ond gras Duw a ddyfsg foddlonrwydd mewn un cyflwr yn y byd. Y mae'r cyfoethog mor barod i chwennychu ryw beth nad yw ganddo, ag yw'r tlawd: a'r neb fydd ganddo fwya' i'w golli fydd fwya' ei ofn. Nad yw bywyd dyn (dedwyddwch ei fywyd) yn sefyll yn amler y pethau fydd ganddo a dadogir ar fail sicr, ac a gadarnheir drwy brofiad cyffredinol, a sylwiadau beunyddiol. Mewn gair, nid tlawd ond cyfoethog wyt. Yr addewidion yw'th etifeddiaeth, y nefoedd yw'th trefdadaeth, angylion yr Arglwydd ydynt ysbrydion gwasanaethgar, y rhai a lawennychant drofot, er daioni; ac Arglwydd yr angylion ei hun fydd haul a tharian, ac yn rhan tragywyddol i ti. Am mhofibl fod arnat ti, i'r hwn y roddodd ef ei hun, ei Fab, ei Yspryd,

Yspryd, ei rās a'i deyrnas, eisiau dim sydd er daioni i ti. Pe byddai cyfoeth felly, efe a allai eu pentyrru arnat yn ehelaeth, mor hawdd a darparu i ti dy fara beunyddiol. Eithr efe a ddyry y rhai'n, gan mwyaf, i'r fawl sydd heb un rhan ond yn y byd a'r bywyd hwn. Y mae rheswm da i lawennychu yn y coel-bren a drefnodd i ti, yr hyn sydd yn dy ddiogelu rhag llawer o ddiffygiadau dychymygol a pheriglun hanfodol, ac yn rhoddi'r cyfle goreu i egluro, i ymarfer, a chwanegu'r grafusau a blannodd ynnot ti. Ar y cyfryw olwg, ti elli ddywedyd,

Yr hyn sydd fawr gan blant y byd,

Ymwrthod wyf a hynny i gyd;

Ni cheisiau 'n unig ond fy Nuw,

A'i gael yn rhan, a digon yw.

I fendith ein Duw cyfammodol i'th orchymynaf, ac i'r Iesu ein Achubydd, "yr hwn a wnaeth ei hun yn dlawd, fel ein cyfoethogid ni trwy ei dlodi ef."

Myfi ydwyf,

Eich anwylaf Ffrynd,

A'ch gwas yn yr Efengyl,

OMICRON.

LLYTHYR XXIII.

Ar Symlrwydd a Phurdeb Duwiol.

BYddai yn amser dedwydd pe gallai holl broffeswyr yr efengyl gyda'r apostolion orfol-eddu

eddu yn nhyffiolaeth eu cydwybodau, iddynt
 rŏdio mewn symrlrwydd a phurdeb duwiol. Pa
 gynnifer o ddrygau a gwaradwyddiadau a rag-
 flaenid! Ond och! y mae gormodd o'r rhai ag
 fydd yn enwi enw Crist nad ydynt yn dal ond
 prin fulw ar y rhan hanfodol hon o nod y cristion.
 Ni ddichon ychydig feddyliau ar ystyriaeth a
 berchir mor llied, fod yn anghymmeradwy. Y
 mae gan y rhai blaenaf yn y bywyd cristianogol
 ryw beth o'r wers hon etto i'w dysgu; a pha
 fwyaf yr elom rhagddom, mwyaf a fydd ein
 heddwch tufewnol, a mwyaf y llewyrcha ein go-
 leuni ger bron dynion i ogoniant ein Tad nefol.

Er fod symrlrwydd a phurdeb yn anwahanol,
 fe ellir gwneuthur rhyw wahaniaeth. Y cyntaf
 yw'r egwyddor oddiwrth ba un y mae'r olaf yn
 deilliaw. Y mae symrlrwydd yn blaenorol, yn
 perthyn i dymmer ein hyspryd ger bron Duw;
 purdeb yn fwy union-gyrch i'n hymarweddiad
 fel ag y mae yn digwydd tan fulw dynion. Gwir
 yw, y mae'r geiriau yn cael eu mynych a'u han-
 wahanol ddefnyddio un yn lle'r llall, ac fe ellir
 gwneuthur felly heb beri llawer o gamsynied.
 Ond gan nad ydynt yn hollol yr un peth, dichon
 fod yn briodol, a chwedleua yn fanwl, cadw yr
 gwahaniaeth mewn golwg.

Y mae rhai dynion wedi cael eu hennyn yn
 fwy â'r gair *symrlrwydd* nag y maent yn adnabod
 ei *natur*, wedi gosod yn ei le blentynrwydd iaith
 a moesau, fel pe baent yn dyall y gair *syml* yn
 unig yn yr ystyr gyffredinol, fel yn gyd-bwys â'r
 gair *ynfyd*. Ond y mae'r dehongliad mabanaidd
 hwn yn gwneuthur y matter yn gwbl ddiflas
 i'r rhei'ny ag y sydd yn imeddu gwir *brofiad* a *barn*
 mewn pethau dwyfol; nid yn unig am ei fod yn
 fynediad afreidiol allu o arferion cyffredin dynol-
 ryw, ond gan mai effaith cyfrwysdra ac olrhein-
 iad neu ddynwared ydyw, y mae yn llwyr ddis-
 trywio

canion. Y mae sylmrwydd cilfyddydol neu ganlyniadol yn wrthddywediad mewn geiriau, ac mor wahanol oddiwrth sylmrwydd yr efengyl ag yw delw oddiwrth wir berson.

Gwir sylmrwydd, yr hyn yw anrhydedd a nerth credadyn, effaith canfyddiad ysprydol gwirioneddau yr efengyl ydyw. Y mae yn deilliaw oddiwrth, ac yn cyfatted i'n teimlad o'n hannerilyngdod ein hunain, gallu a gras Crist, a mawredd ein rhwymedigaethau iddo. Mor belled ag y mae ein gwybodaeth o'r pethau hyn yn fywiog ac yn brofiadol, hi'n gwna yn sylml-galon. Fe ellir ystyried y sylmrwydd hyn mewn dwy ffordd. Sylmrwydd amcaniad, a sylmrwydd ymddibyniad. Y mae'r cyntaf yn gwrthwynebu gweithrediadau llygredig hunan, a'r olaf gau reffymmau anghrediniaeth.

Y mae sylmrwydd amcan, yn cynnwys nad oes gennym ond un prif ddiben, a'n dymuniad dwys diffuant fod pob peth arall ag y fydd yn perthynu i ni yn cael eu trefnu mewn gwafan-aethgarwch i ddwyn yn y blaen yr unrhyw. Mewn gair, ein bod wedi ymgyswyno i'r Arglwydd, a chweddi cael ein cynnorthwyo trwy ras. Yw ddewis ef, a rhoddi ein hunain iddo, gan fesydlu ein holl happusrwydd yn ei ffafr ef, a gwneuthur ei ogoniant a'i ewyllys ef yn ddiben pennaf ein holl weithredoedd. Y mae yn gyflawn haeddu hyn ar ein llaw. Efe yw'r daioni holl-ddigonol. Efe yn unig all foddioni'r cymwysder mawr a roddes efe i ni, canys efe a'n luniodd iddo ei hun; ac fe wya'r rheiny a brofiant ei fod ef yn raslawn, fod ei "drugaredd yn well na'r bywyd," ac y gall ei bresenoldeb a'i gyflawnder ef gyflawni'r diffyg, neu wneuthur i nu'r colled o bob cysuron creadur. Felly hysyd mae ganddo gyflawn hawl ynom y dylem fod gwbl eiddo iddo. Canys, heblaw ein bod yn

greaduriaid iddo, yr ydym yn ei law fel y clai yn
 llaw'r crochenydd, y mae ganddo hawl o bryn-
 edigaeth ynom. Efe a'n carodd ac a'n prynodd
 â'i waed ei hun. Ni naccaodd ac ni chloffodd
 rhwng dau feddwl pan yr ymrwymodd i waredu
 ei bobl o tan felldith y ddeddf ac awdurdod fatan.
 Efe allasai yn awr ei gyfyngder alw am lengoedd
 o angylion (pe rhaid fuasai) i'w gynnorthwyo,
 neu ddinystrio ei elynion ag un gair neu olwg.
 Efe allasai yn hawdd iawn waredu ei hun; eithr
 pa fodd y gallasai ei bobl gael eu gwaredu, neu
 holl addewidion yr 'sgrythurau gael eu cyflawni?
 O herwydd pa ham efe a ewyllysgar ddioddefodd
 y groes, fe roddes ei gefn i'r curwyr, fe dywallt-
 odd allan ei waed, ac a roddes i lawr ei fywyd.
 Dyma ryfeddol sylmrwydd amcan ynddo ef, ac
 a beidiwn ni, O tydi garwr eneidiau, a bod yn
 syml, yn galonnog, ac yn hollol eiddo it'! A
 wrthodwn ni gwppan cyftudd o'th law di, neu
 er dy fwyn? Neu a ddymunwn ni yfed cwp-
 pan plefer pechadurus, pan y cofiom pa beth a
 gostodd ein pechodau i tydi? A gawn ni chwen-
 nych cariad y byd a'th gasaodd di, neu gael ein
 parchu gan y byd a'th amharchodd di? A gy-
 wilyddiwn broffesu y rhwymedigaeth sydd arnom
 i'r cyfryw lachawdwr? Na atto Duw. Cym-
 helled dygariad ni, gogonedder dy enw, a gwneler
 dy ewyllys arnom ac ynom. "Gadewch i ni
 gyfrif pob peth yn golled ac yn dom o herwydd
 ardderchawgrwydd gwybodaeth Crist Iesu ein
 Harglwydd." Na âd i ni ddymuno un peth ag y
 mae yn rhyngu bodd i ti ei attal oddiwrthym, na
 grwgnach ymadael ag un peth a alwech di am
 dano, nac hyd yn oed ymbleseru yn yr hyn a
 roddech, oddieithr i ni ei ddefnyddio i'th ogon-
 iant di, ac yn wastadol hoffi dy gariad uwchlaw
 ein llawenydd tymhorol pennaf! Dyma iaith
 calon gwedi ei bendithio â sylmrwydd efangyl-
 aidd

aidd. Unwaith cadarn loches pechod ydoedd, a gorsedd hunan; eithr yn awr y mae hunan wedi ei dafu i lawr, a'r Iesu yn rheoli â theyrnwialen aur ei gariad. Y mae'r egwyddor hon yn cadw yr enaid rhag ymgais â phethau gwag ac eilunaddolaidd, ni ddioddef un gwrthgarwr yn agos i'w Hanwylyd, ac ni laefa ei gafael o herwydd gwobrwyon na bygythion y byd.

Y mae hefyd sylmlrwydd ymddibyniad. Y mae anghrediniaeth yn cyfodi gwrthddadleuon yn wastadol, yn mawrhau ac yn amlhau anhawsdrau. Ond y mae ffydd yngallu ac addewidion Duw yn ennyn sylmlrwydd calonnog, ac yn rhoddi pob gofal arno ef, yr hwn sydd yn abl, a chwedi ymrwymo i gynnal a darparu. Fel hyn yr oedd gydâg Abraham pan alwodd yr Arglwydd ef i ymadaw â'i wlad ei hun a thŷ ei dad, y mae yr apostol yn dywedyd, "Ac a aeth allan heb wybod i ba le yr oedd e' yn myned." Yr oedd yn ddigon ganddo wybod pwy oedd efe yn ei ddilyn. Yr holl ddigonol Dduw oedd ei arweinydd, ei darian, a'i wobrwu mawr iawn. Felly hefyd wedi hir ddisgwyl cyflawniad addewid, *nid amheuodd*, yn ol y Groeg, ni ddadleuodd neu ni chwestiynodd, ond sylml ymddibynnu ar Dduw yr hwn a lefarodd, ac hefyd oedd yn abl i gyflawni. Yr un ffunud pan gafodd y gorchymyn caled i offrymmu ei Fab, am yr hwn y dywedwyd, "yn Isaac y gelwir i ti hâd," efe a sylml ufuddhaodd, ac a ymddibynnodd ar yr Arglwydd i wneuthur yn dda ei air, Heb. xi. 18, 19. Yn yr yspryd hwn yr aeth Dafydd yn erbyn Goliah, ac a'i gorchfygodd; a'r un wedd y tri llangc mor ddiofn o herwydd bygythion Nabuchodonosor, dewisafant yn hytrach gael eu taffu i'r ffwrn dân na phechu yn erbyn yr Arglwydd. Elias hefyd mewn amser newyn a gafodd ei gadw a'i gynnal rhag trallod ac eisiau mewn modd anghyffredinol, i Bren. i.

14. Nid ydym yn disgwyl gwyrthiau yn yr amferoedd hyn, yn ol ystyr y gair; pa fodd bynnag fe gaiff y rhei'ny ag fydd yn fymf ymddibynnu ar yr Arglwydd y cyfryw arwyddion mewn amfer eisiau ag a fyddo, o'r hyn lleiaf yn brawf digonol iddynt hwy ei fod ef yn gofalu trostynt. Pa mor gyffurus yw i ni, yn gyftal a harddwch i'n proffes, ein bod yn gallu ymddiried yn yr Arglwydd yn llwybr ein dyledswydd! CREDU y cyflawna efe ein heisiau, y cyfarwydda ein camrau, dadleu ein hachos, a darostwng ein gelynyon! Fel hyn yr addawodd, ac y mae yn perthyn i fymfwrwydd efangylaidd i gymmeryd ei air ef yn erbyn pob digalondid. Fe ennyn hyn galon ynion yn y defnyddiad o bob moddion cyfreithlon, o herwydd i'r Arglwydd orchymyn i ni ddisgwyl wrtho ynddynt. Fe fydd i hyn hesyd ennyn hyder a gobaith pan fyddo pob moddion yn debyg i fethu, Hab. iii. 17, 18. Canys o eisiau'r ymddibyniad hwn y mae llawer yn dianrhyddeddu eu proffes, i.e. ac yn gwneuthur llong-ddrylliad o'u ffydd. Nid yw eu calonau yn fymf; nid ydynt yn ymddiried yn yr Arglwydd, ond yn pwyso ar eu dyall eu hunain, ac y mae eu gobaith a'u hofnau yn deilliaw oddiwrth bryfed fel eu hunain. Y mae hyn yn peri ymddygiad dau-ddyblig. Y maent yn ofni'r Arglwydd, ac yn gwafanaethu duwiau eraill. Fe allai dyn feddwl wrth eu hiaith weithiau eu bod'n dymuno gwafanaethu'r Arglwydd yn unig; ond, fel pe b'aent yn ofni nad yw efe yn abl i'w hamddiffyn neu ddarparu trostynt, y maent yn gwneuthur ammod â'r byd, ac yn ceisio diogelwch neu fantais oddiwrth gydsyniadau pechadurus. Ni allant orfoleddu mewn tyfhiolaeth cydwybod dda. Y mae yn rhaid iddynt fyw yn dreuenus. Y maent yn ceisio cymmodi yr hyn ag y mae Duw wedi ei gyhoeddi yn hollol anghymmmodol, gwafanaethu

Duw

Duw a mammon. Y mae ganthynt gymmaint ystyriaeth o grefydd ag y sydd yn chwerwi eu hymgais bydol, a chymmaint parch i'r byd ag y sydd yn eu hattal rhag derbyn un gwir gyfur oddiwrth grefydd. Dyma'r proffeswyr claeaf, heb fod yn frwd nac yn oer, yn anghoff gan ddynion yn anghymmeradwy gan Dduw. Hwylallant fod yn gyfrannog o ordinhadau, a siarad fel cristnogion; ond y mae eu tymmerau heb eu sancteiddio a'u hymarweddiad yn afreolaidd ac yn feius. Nid ydynt yn fym, ac am hynny nid allant fod yn bur.

Nid rhaid i mi gymmeryd amser i brofi mai effaith fymrwydd yw purdeb. Canys ni chaiff y rhei'ny ag sydd yn caru'r Arglwydd uwchlaw pob peth, yn well ganddynt lewyrch ei wynebpryd na miloedd o aur ac arran, ac sydd yn cael nerth i ymddiried iddo am eu holl achosion, yn well ganddynt fod tan ei lywodraeth ef na'r eiddynt eu hunain, ond ychydig o brofedigaeth i amhurdeb. Y mae'r egwyddorion ac annogaethau eu hymarweddiad, yr un yn gyhoedd ac yn ddirgel. Y mae eu hymddygiad yn un darn, am nad oes ganddynt ond un diben. Hwyl a ddywedant y gwir mewn cariad, yn oneft a manol yn eu masnach, yn gwneuthur i eraill fel ag y dymunent i eraill wneuthur iddynt hwyl, am fod y pethau hyn yn hanffodol i'w diben mawr o ogoneddu a mwynhau eu Harglwydd. Y mae ofn dianrhydeddu enw'r Arglwydd a thristau ei yspryd, yn eu dysgu, nid yn unig i ochelyd pechodau ffaidd cyhoeddus, eithr i ymgadw rhag pob rhith ddrygioni. Y mae eu hymarweddiad yn gyfrodedd, a hwylallant apelio at bawb ag y sydd yn eu hadnabod, mai mewn fymrwydd a phurdeb, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy rās Duw, y bu eu hymddugiad yn y byd.

Y mae'r gwir grifftion yn edrych ar y cyfrwyf-

tra a'r ddichell a gyfrifir yn ddoethineb yn y byd, nid yn unig yn anghyfreithlon eithr hefyd yn a-freidiol. Ni raid iddo ef attal llwyr ddywedyd ei feddwl, geiriau dau ystyr tywyll, a geiriau hannarog dichellgar, trwy ba rai y mae dynion cyfrwys yn amcanu (er yn fynych yn ofer) darn-guddio eu gwir nodau, a diangr rhag eu haeddianol waradwydd. Y mae efe yr hyn ag y mae yn ymddangos ei fod, ac am hynny nid oes arno ofn ei *gael allan*. Y mae yn rhodio yngoleuni'r ddoethineb sydd oddi uchod, ac yn pwyso ar fraich o dragywyddol allu; o herwydd pa ham y mae yn rhodio mewn rhydd-did, yn ymddiried yn yr Arglwydd, yr hwn y mae yn ei wasanaethu â'i yspryd yn efengyl ei Fab.

Yr ydwyf,

Syr, eich,

OMICRON.

LLYTHYR XXIV.

Ar Gymmundeb â DUW.

ANWYL SYR,

ER i amryw o awdwyr ysgrifennu yn helaeth ac yn dda mewn perthynas i gymmundeb â Duw, ni chaf eich cyfeirio at lyfrau, na rhedeg attynt fy hunan; ond, mewn cydsyniad â'ch ymofyniad, cynnygaf yn syml i chwi yr hyn sydd yn rhedeg i fy meddyliau ar yr ystyriaeth. Nid wyf yn meddwl myned tros derfyn sit o bapur, o herwydd

herwydd pa ham rhaid i mi ddyfod yn fuan at y pwngc.

Addefir yn gyffredinol fod Duw i'w addoli; ond y rhai sydd yn ei addoli ef mewn yspryd a gwirionedd sy'n cael gwir gyfeillach a chym-mundeb ag ef, a hwynt-hwy eu hunain yn unig sydd yn gwybod hynny. Ni all y byd na'i ddyall na'i gredu. Y mae amryw na fynnent i ni feddwl eu bod wedi tasu ymaith bob parch i'r ysgrythur, ac am hynny nid y'nt yn dewis yn bendant wrth-wynebu tyftiolaeth yr apostol, 1 Ioan i. 3. eithr ceisiant ei ddirymmu trwy ei chyfyngu at y prif amferoedd. Hwy addefant y gallasai fod felly y pryd hynny, ond y maent yn cymmeryd arnynt fod amgylchiadau wedi eu mawr gyfnewid gydâ ni. Yn wir, y mae amgylchiadau gydâ ni, wedi eu cyfnewid mor belled, ag y dichon dynion yn awr gael eu cyfrif yn grist'nogion ag sydd yn cyffesu ac yn cyhoeddi eu hunain yn ddieithriaid i yspryd Crist; ond pwy a all gredu fod gwir natur ac amcan crist'nogrwydd yn cyfnewid wrth gwrs amfer; a bod cymmundeb â Duw, yr hyn oedd mor anffodol ac anghyraeddadwy, mor belled ag y cyhoeddir pawb ag y sydd yn proffesu adna-byddiaeth o hunan dywyliad yspryd ffugioldeb (enthusiasim) ac ynsydrwydd? Pa fodd bynnag, ni chymmer y rhei'ny ag sydd wedi profi yr Arglwydd yn raslawn eu rhesymmau allan o'u syn-hwyrau ysprydol. Os ydynt yn farnwyr cymmwys pa un a welsant erioed oleuni, neu deimlo gwres pelydr yr haul; nid ydynt yn ddim llai sicr, nad ydynt trwy wybodaeth yr efengyl, wedi eu dwyn i stat o gymmundeb â Duw.

Y mae cymmundeb yn rhag-arwyddocau undeb. Yr ydym wrth natur yn ddieithriaid, i.e., yn elynion i Dduw, eithr fe'n cymmodir yn agos, ac fe'n gwneir yn feibion iddo, trwy ffydd Iesu Grist. Ni's gallwn ni gael un gwir wybodaeth
o Dduw,

o Dduw, dymuniad am dano, dyfodfa atto, na chyfraniadau gras oddiwrtho, ond yn a thrwy Fab ei gariad. Efe yw cyfrwng y fraint ammhrifedig hon, canys efe yw'r ffordd, o gyd-drosglwyddiad rhwng nesoedd a daear; ffordd y pechadur at Dduw, a ffordd trugaredd Duw at y pechadur. Os cymmer neb arnynt adnabod Duw, a chael cymmundeab ag ef, yn amgen na thrwy adnabod Iesu Grist, yr hwn a anfonodd, a thrwy ffydd yn ei enw, prawf eglur yw nad ydynt yn adnabod Duw na'u hunain 'chwaith. Y mae Duw, ai ystyried yn wahanol oddiwrth y datguddiad a wnaeth o hono ei hun ym mherfôn Iesu, yn dân yffol; a phe edrychai arnom heb ystyried ei gyf- ammod o drugaredd a gadarnhawyd yn y Cyf- ryngwr, ni's gallem ddisgwyl dim oddiwrtho ond llid a digofaint. Ond pan y mae ei yspryd sanct- aidd yn ein nerthu i dderbyn y dystiolaeth a roddes efe am ei Fab, fe'n cymmeradwyr ni yn yr Anwylyd, fe'n hunir ag ef, yn yr hwn y mae cyflawnder y Duwdod yn sylweddol drigo, a holl olud dwysol ddoethineb, gallu a chariad, yn dryf- oredig. Fel hyn ynddo ef, fel yn y deml, yn yr hon yr oedd gogoniant Duw yn ymddangos, ac o'i herwydd ef, fel cynnyrchiolwr ac archoffeiriad ei bobl, a thrwyddo ef fel Pen bywiol ei gorph dirgeledig yr eglwys, y mae y rhai crediniol yn maentumio cymmundeab â Duw. Y mae ganth- ynt fwyd i'w fwyta na's gwyr y byd am dano, anrhydedd ag sydd yn dyfod oddiwrth Dduw yn unig, llawenydd na's gwyr y dieithr oddiwrtho. Y maent gan mwyaf yn dlawd ac yn gystuddied- ig, yn cael eu mynych wawdio a'u gwaradwyddo, a'u cyfrif yn rhagrithwyr neu weledigaethwyr, cnafiaid neu ffyliaid; eithr y mae'r un peth hyn yn gwneuthur iawn am y cwbl, "Y mae gan- thynt gymdeithas gydâ'r Tad, a chydâ'i Fab ef Iesu Grist."

Myfi

Myfi a sylwaf ymbhellach, mai fel ag yr oedd cnawdoliaeth yr Un cadarn hwnnw, ar ba un y gosodwyd ein cymmorth yn angenrheidiol, fel y gellid gwneuthur cymmod cyflawn a phriodol am bechod yn y natur ddynol a bechafai, ac a ddaethai yn fyrr am ogoniant Duw; felly ar olwg arall y mae yn rhoi i ni fantais anhraethawl er ein cymmundeb cyfurus cyfeillgar â Duw trwyddo ef. Y mae priodoliaethau gogoneddus ac ofnadwy'r Duwdod yn cael ei tirioni, os gallaf lefaru felly, a'u gwneuthur yn gyfeillgar ac yn ennillgar i'n dyalldwriaethau ni, pan ystyriom hwynt yn trigo ynddo ef yr hwn sydd wir asgwrn o'n hasgwrn ni, a chnawd o'n cnawd ni, yr hwn wedi puro ein pechodau trwyddo ei hun, sy' yn awr yn eistedd ar ddeheulaw'r Mawredd yn yr uchelder, ac yn natur dyn yn teyrnasu tros y cwbl oll, Duw bendigedig yn oes oesoedd. Fel hyn esfe yr hwn a wŷr pa beth ydym trwy ddyfod yn ddyn fel ninnau, yw goruchel a phrif wrth-ddrych y dyn-gariad a'r serchiadau dynol a blannodd esfe ar y cyntaf ynom ni. Esfe a'n gwnaeth ni yn gymmwys i fwynhau anwylddeb cyfeillach a bywyd o berthynas; ac y mae yn ein cymmeryd i gymmundeib ag ef ei hun tan y cyfenwau a'r perthynafau mwyaf ennillgar, megis ein Cyfaill, ein Brawd, a'n Priod.

Y mae y rhei'ny, ag y sydd trwy'r ffydd honno o weithrediad Duw, wedi eu huno fel hyn ag ef yng Nghrist, wedi eu dwyn i stat o wir a greddfol gymmundeib ag ef. Y mae gradd ei weithrediad a'r profiad o hono, o'n rhan ni, yn amrywiol mewn gwahanol bersonau, ac yn yr un person ar wahanol brydiau; canys y mae'n ymddibynnu ar y cyfraniadau a dderbynom oddiwrth yr Arglwydd yr Yspryd, yr hwn sydd yn cyfrannu i bob un yn wahanol yn ol ei ewyllys, gan gymhwyso ei oruchwiliaethau gydâg ystyriaeth ddoeth a thry-

a thrugarog at ein stat bresennol o ddisgyblaeth. Pe baem wedi ein cwbl waredu oddiwrth effaithiau natur lygredig, rhwydau byd drwg, cyfrwys demtasiynau satan, fe fyddai ein cymmundeb profiadol â Duw yn wastadol, yn fywiog, teimladwy, a gwresog. Felly y bydd yn y nef; fe fydd ei fwynhad yno yn ddi-rwystr, lleihad nac attaliad. Eithr cyhyd ag yr ydym ni yn ddarostyngedig i ddiofalwch, balchder ysprydol, fyrthni, ymgais aweddus ar ol bydol bethau, ac anwydau afreolus, anhymmeraid, y mae yn rhyngu bodd i'r Arglwydd i roddi, angchwanegu, attal, neu adnewyddu y mwynhad profiadol o'i gariad a'i ras yn y cyfryw amserau a mesurau ag y gwelo gymhwysaf i ragflaenu neu oruwch-reoli y drygau hynny, neu ein darostwng o'u herwydd. Yr ydym yn gofidio ei yspryd, y mae yntau yn cilio; eithr trwy ei awdurdod dirgel ar ein calonau, y mae yn ein gwneuthur yn deimladwy o'n ffolineb a'n colled, yn ein dysgu i alaru ar ei ol, a deisyfu ei ddychweliad. Y deisyfiadau hynny, ag y sydd yn effeithiau o'i ras ei hun, y mae yn eu hatteb yn ei amser ei hun, ac yn disgleirio ar yr enaid, a meddyginiaeth yn ei belydr. Eithr y cyfryw yw ein gwendid, ac mor annhueddol i gadw yn ein cof, hyd yn oed y gwersi hynny a ddysgasom trwy brofiad gofidus, fel ag yr ydym yn dueddol i adnewyddu ein camymddygiadau gynt, ac felly gwneuthur cyfnewidiad mewn ymddygiadau tu ag attom yn angenrheidiol. Dyma pa ham y mae'r hyn ag ydym ni yn eu galw *tymmerau* mor amrywiol, a'n profiad gysurus o gymmundeb dwysol yn beth cyfnewidiol yn hytrach na sefydlog. Ond nid yw'r cymmundeb ei hun, ar yr hwn y mae bywyd a diogelwch ein heneidiau yn ymddibynnu, byth yn cael ei lwyr luddias; ac ni's gall, oddieithr i Dduw anghosio ei gyffammod, a gadael gwaith ei ddwylaw ei hun. A
phan

phan nad yw yn amlwg i brofiad, fe ellir yn y cyffredin ei wneuthur yn eglur trwy ffydd, wrth ddwys gymharu yr hyn a ddarllenwn yn yr ysgrythur â'r hyn a ddigwydd yn ein calonnau. Yn y *cyffredin*, meddaf, o herwydd y gall fod rhai achosion amgen. Os bydd credadyn mor annedwydd a chael ei ddwyn tan lywodraeth unrhyw bechod gwybodus, neu ofidus a phechadurus gilio oddiwrth ei broffes, y mae'n bosibl y gall yr Arglwydd ymguddio y tu ol i gwmmwl mor dywyllled, a'i adael tros amfer i'r cyfryw galedwch calon, fel ag y gall farnu ynddo ei hunan ei fod yn llwyr ymddifad ac wedi ei adael. Ac fe ddi-chon y cyffelyb feddyliau gael eu ffurfio tan rai o demtasiynau tanllyd fatan, pan y cenhadir iddo ddyfod i mewn fel afon, a gorchfygu profiadol weithrediad pob gras â llifeiriant o feddyliau cab-leddus drwg. Er hynny y mae'r Arglwydd yn bresenol gyd â'i bobl yn yr oriau tywyllaf, yn amgen annocheladwy ganlyniady cyfryw achosion fyddai hollol wrthgiliad neu anobaith, Psalm. xli. 11.

Y mae'r cymmundeb yr ydym yn llefaru am dano yn cynnwys cydgyfrinach, cydgyfranniad a chydymddiddan mewn cariad, mewn cynghorion, ac mewn breintiau.

Mewn cariad. Y mae'r Arglwydd trwy ei yspyd yn amlygu ac yn cadarnhau ei gariad i'w bobl. I'r diben hwn y mae yn eu cyfarfod wrth orfedd gras a'i ordeiniadau. Yno y mae yn amlygu ei hun iddynt, yr hyn nid yw yn ei wneuthur i'r byd, yn peri i'w ddaioni fyned heibio o'u blaen yn agoryd, cymhwyso ac yn felio iddynt ei addewidion rhagorol mawrion a gwerthfawr; ac yn rhoi yspyd mabwysiad iddynt, trwy'r hwn, er mor annheilwng ydynt, y maent yn cael eu nerthu i lefain, Abba, Dad. Y mae yn eu gwneud i ddyall y cariad mawr â'r hwn y carodd
efe

eſe hwynt, yn eu gwaredu hwynt trwy werth a gallu, eu golch ihwynt oddiwrth eu pechodau yng waed yr Oen, eu hadferu o tan arglwyddiaeth ſatan, a pharottoi iddynt deynas drag'wyddol, lle cânt weled ei wyneb, a llawenhau yn ei ogoniant. Y mae'r wybodaeth hon o'i gariad ef attynt hwy, yn ennyn cariad ynthynt hwythau atto yntau drachefn. Y maent yn ei addoli ac yn ei ryfeddu; ac yn gwneuthur llwyr gyflwyniad o'u calonnau iddo ef. Y maent yn edrych arno ac yn ymhyrdu ynddo fel eu Duw, eu Hiachawdwr, a'i holl ran. Y maent yn cyfrif ei ffafr yn well nâ'r bywyd. Eſe yw haul eu heneidiau: os rhynga bodd iddo ef ddisgleirio arnynt y mae pob peth o'r goreu; ac nid ydynt yn mawr ofalu am bethau eraill; eithr os cuddia eſe ei wyneb, ni all gwenau'r holl greadigaeth roi dim gwir gyſur iddynt. Y maent yn cyfrif un diwrnod neu awr a dreuliont mewn hoff myfyrdod am ei briodoliaethau gogoneddus ef, ac yn yr amlygiad o'u dymuniadau atto yn well nâ mîl; a phan y mae eu cariad wrefoccaf, y mae cywilydd arnynt o herwydd ei fod mor lleſg, ac yn ceryddu eu hunain ac yn galaru am na's gallant ei garu yn fwy. Y mae hyn yn gwneuthur iddynt fynych hiraethu am ymddattod, yn foddlon i ymadael â'u cyfuron daearol mwyaf, fel y gallont ei weled ef fel ag y mae, heb len na chwmmwl, canys gwybod y maent mai y pryd hynny, ac nid cyn hynny, y cânt eu garu fel ag y dylent.

Mewn cynghorion. Dirgelwch yr Arglwydd fydd gydâ'r rhai a'i hofnant ef. Y mae yn ymddwyn yn gyfeillgar tu ag attynt. Y mae yn eu galw nid yn unig yn weifion, eithr cyfeillion; y mae yn eu trin fel cyfeillion. Y mae yn rhoi iddynt fwy nag addewidion; canys y mae yn agor fail ei amcanion mawrion o drag'wyddoldeb i drag'wyddoldeb; y mae yn dangos iddynt ſylfeini cedyrn ac annhrylliedig ſicrwydd ei ffafr tu

ag attynt, uwchder a dyfnder, hyd a lled ei gar-
iad, yr hwn fydd uwchlaw gwybodaeth, ac an-
chwiliadwy olud ei ras. Y mae yn eu haddysgu yn
nirgelaidd drefn ei ragluniaeth; rhesyddau a
dibenion ei holl oruchwiliaethau ag fydd yn per-
thyn iddynt hwy; ac yn egluro llawer cwestiwn
caled i'w boddlondeb na's gallafid byth ei wneu-
thur trwy ddoethineb naturiol dyn. Y mae yn
dysgu iddynt hefyd brydferthwch ei orchymyn-
ion, llwybr eu dyledswydd, a natur eu milwr-
iaeth. Y mae yn hyfbyfu iddynt ddichellion eu
gelynyddion, y rhwydau a'r peryglon y maent yn
agored iddynt, a'r ffordd oreu i'w gochelyd. Y
mae yn caniatáu iddynt ac yn eu nerthu i hyf-
byfu iddo ef eu gofalon, ofnau, eisiau a thrallod-
au gyda mwy o rydd-did nag y gallant agor eu
mynwesau wrth eu cyfeillion daearol agosaf. Y
mae ei glust yn wastadol yn agored iddynt; nid
yw byth yn blino gwranddo eu hachwyniadau, ac
atdeb eu deisyfiadau. Fe gyfrifai gwyr y byd gael
rhydd-did dirwystr i ddyfod at frenin daearol yn
anrhydedd ac yn fraint oruchel; ond pa eiriau a
all ofod allan anrhydedd a baint y rhai credin-
iol, y rhai, pan fynnon, a gânt eu gwranddo gan
Frenin y brenhinoedd, yr hwn fydd a'i dofturi,
trugaredd a gallu, fel ei Fawrhidi yn anfeidrol.
Y mae'r byd yn rhyfeddu o herwydd eu difatter-
wch am bethau gwag a difyrwch ymha rai y
mae pobl eraill yn ymdroi; a'u bod mor ddi-
oddefgar mewn trallod, mor ammhlygedig yn eu
hymarweddiad, mor llwyr foddlon i'r stat hynny
o dlodi a gwaeledd ag y mae yr Arglwydd gan
mwyaf yn drefnu iddynt; eithr fe beidiai y rhy-
feddod, pe byddai'r hyn fydd yn digwydd yn y
dirgel yn gyhoeddus yn yr amlwg. Y maent wedi
cael y perl gwerthfawr, y mae ganddynt cym-
mundeib â Duw, y maent yn cyrraedd eu doethin-
eb, eu nerth a'u cyfur oddi uchod, ac yn bwrw

eu holl ofal arno ef, yr hwn y maent yn fier
wybod yn rhyngu bodd iddo ofalu am danynt.
Y mae hyn yn dwyn i'm cof gangen arall o'u
cymmundeb, sef,

Mewn byd-hawl freintiau. Y mae'r Arglwydd
yn eu cleimio hwy yn etifeddiaeth iddo, y mae
yn eu cyfrif hwynt yn dlysau iddo, a'u happuf-
rwydd presenol a thrag'wyddol yw'r diben mawr
neisaf at ei ogoniant ei hun (ac mewn cyfylltiad
anwahanol ag ef) sydd ganddo yn bennaf, ac yn
ddigyfnewid yn ei olwg. Yn y pwngc mawr
hwn y penderfyna holl oruchwiliaethau ei ras â'i
ragluniaeth. Efe ei hunan yw eu harweinydd
a'u diogelydd, y mae yn ei cadw fel canwyll ei
lygad, y mae gwallt eu pen yn gyfrifedig, nid oes
un digwyddiad yn eu bywyd nad yw wedi ei ap-
pwyntio mewn ffordd o wasanaethgarwch i'w
daioni pennaf. Ac fel ag y mae yn rhyngu bodd
iddo ef gleimio hawl ynddynt hwy y maent
llwythau trwy ras wedi rhoddi eu hunain; eu dy-
muniad, eu llawenydd, a'u gogoniant, yw byw
i'r hwn a fu farw trostynt. Fe a ynnillodd eu
calonnau â'i gariad, ac fe a'u gwnaeth yn bobl
ewyllysgar yn nydd ei nerth. Gogoniant ei enw,
llwyddiant ei achos, llwyddiant ei bobl, cyflawn-
iad ei ewyllys, dyma'r gwrthddrychau mawrion
sydd o'u blaen, a chwedi eu hargraphu ar eu
calonnau, ac at y pethau hyn y mae eu holl
weddiau, dymuniadau, ac ymroadau yn cael eu
cyfeirio. Nid ydynt yn cyfrif un peth yn an-
wyl, hyd yn oed eu bywyd, os gosodir mewn
cyftadliad â'r pethau hyn. Ynghanol cystuddiau,
os bydd yr Arglwydd yn cael ei ogoneddu, pe-
chaduriaid yn cael eu dychwelyd, yr eglwys yn
blodeuo, hwy allant lawenhau. Eithr pan fyddo
anwiredd yn amlhau, cariad yn oeri, proffeswyr
yn cilio oddiwrth athrawiaethau'r gwirionedd a
grym duwioldeb, y maent yn cael eu gofidio a'u
poeni

poeni yn eu calonnau. Y maent y pryd hynny yn cael eu taro yn yr hyn ag y maent yn eu gyfrif yn ffraint agosaf iddynt, am mai eiddo yr Arglwydd y'm.

Dyma yspryd gwir grifftion, yr Arglwydd â'i cynhyddo ynom, ac ymhawb ag fydd yn caru ei enw. Nid oes gennyf ond yn unig lle i ysgrifenu fy enw,

Eich Caredig,

OMICRON.

LLYTHYR XXV.

Ar Ffydd a Cbymmundeb y Saint.

ANWYL SYR,

MEWN cydsyniad â'ch deisyfiad, myfi a rydd-roddaf i chwi fy meddyliau ar y pethau neilltuol a ddymunafoch; fe fydd i'ch mwneidd-dra esgusodi pob bydra, pan wyf yn rhoddi i chwi y cyfryw feddyliau ag fydd yn cynnyg eu hunain yn ddigyfrwng, ac heb fawr rag-fyfyrdod: os rhynga bodd i'r Arglwydd dafu rhyw beth gwerthfawr i fy meddwl, bydd llawen gennyf ei anfon attoch; yr wyf yn foddlon i gredu pan fyddo cristianogion yn ei enw a'i ofn yn ysgrifenu at eu gilydd, ei fod yn eu mynych dywys fel yn ddifwriad i lefaru *gair yn ei bryd*, gobeithio y bydd felly yn bresennol.

Gwrthddrych cyntaf ymosyniad enaid deffroedig, yw *diogelwch*; y mae'r gyfraith yn gofyn, y mae'r pechadur yn gwrando ac yn ofni, y mae

Duw sanctaidd yn cael ei ddadguddio; y mae yr pechadur yn gweled ac yn crynu; y mae pob gau obaith yn cael ei ysgubo ymaith, a gwir ymosyniad yn cymmeryd lle, "Pa beth a wnaif i fod yn gadwedig?" Yn ol y mesur ac y mae ffydd yn cael ei rhoddi y mae'r Iesu yn cael ei ddadguddio fel yr unig lachawdwr, a'r cwestiwn yn cael ei ateb; ac fel ag y mae ffydd yn cynhyddu, y mae ofn yn cilio ymaith, a gobaith cyfurus o fywyd ac anfarwoldeb yn dyfod i mewn.

Pan y caffom fel hyn, "Obaith da trwy ras," mai'r nesoedd fydd ein cartref, yr wyf yn meddwl mai'r ymosyniad nefaf, neu a ddylai fod, yw pa fodd y gallwn feddiannu cymmaint o'r nesoedd ar y ffordd ag y fydd bosibl; mewn geiriau eraill, pa fodd y gellir cael a chynnal i fynu bywyd o gymmundeib â'n Harglwydd a'n Hiachawdwr, gydâ'r grym mwyaf a'r rhwystr lleiaf ag a gyd-laso â stat amherffaith pethau presennol. Yr wyf yn credu, anwyl Syr, mai dyma'r pwngc y fydd yn gorwedd nefaf at eich calon, o herwydd pa ham myfi a lefaraf fy meddwl yn rhydd am dano.

Yn y lle cyntaf, eglur yw oddiwrth ysgrythur a phrosiad, mai diffyg ffydd yw'r achos o'n holl golledion gwrthgiliadau a llesgedd; y modd amherffaith ag yr ydym yn eredu'r dadguddiad o'n Harglwydd Iesu Grif yn yr ysgrythur. Pe b'ai ein crediniaeth am dano yn cyfatteb o fewn ychydig i'r priodoliaethau a roddir iddo yng air Duw; pe byddai ystyriaeth ddwys a pharhaus o'i allu a'i ras yn wastadol ar ein calonnau yn yr un radd, fe ddarfyddai amheuon ac achwyniadau; fe wnai hynny bethau celyd yn esmwyth, a phethau chwerwon yn felus, ac fe dueddai ein calonnau gydâ hoffder i wneuthur a dioddef holl ewyllys Duw. Pe baem ond cwbl fyw arno, ac iddo fel ein doethineb, cyfawnder, sancteiddrwydd, llawenydd a'n diben pennaf, ni a fyddem byw

mewn

mewn nefoedd ar y ddaear. O herwydd pa ham y mae wyneb y cwestiwn wedi cyfnewid 'chydig, ac yn dyfod i hyn, pa beth yw'r moddion goreu i gynhyddu a chryfhau ein ffydd?

Yr wyf yn barnu fod cynnydd ffydd (fel pob grasfau eraill, gwreiddyn pa rai yw ffydd) yn raddol, ac yn gyffredin yn cael ei ddwyn yn y blaen yn y defnyddiad o foddion appwyntiedig; ac etto nid moddion cwbl oruchianol, ond wedi eu happwynto ganddo ef yr hwn a wŷr am ein cyfansoddiad, ac am hynny yn gweithio ynom yn gyfatebol i'r cymhwysderau ag y mae efe gwedi ein cymmysgaeddu â hwynt. 1. Os yw ffydd yn deilliaw oddiwrth yr wybodaeth o Grifft, a'r wybodaeth hon yn gynhwysedig yng air Duw yn unig,— y mae yn canlyn, fod gofalus a mynych ddefnyddiad o'r ysgrythurau, y rhai sydd yn tystiolaethu am dano ef, yn foddion cymmws ac angenrheidiol i gynhyddu ein ffydd. 2. Os heblaw dadguddiad allanol y gair, fod yn rhaid cael dadguddiad Ysryd Duw hetyd, swydd yr hwn yw, "Cymmeryd o eiddo'r Iesu a'u mynegi i'r enaid," trwy, ac yn gyttunol â'r gair ysgrifenedig, Ioan xvi. 14.—2 Cor. iii. 18. Ac os yw yr ysryd wedi ei addaw a'i derfynu at y rhai a'i gofynnant; yno y mae yn canlyn fod gweddi ddirgel hetyd yn foddion angenrheidiol i gryfhau ein ffydd. Yn wir yr wyf yn cyfrif y ddau hyn y *prif ordinadau*.—Pe baem (trwy ragluniaeth, nid o'u gwir fodd) yn cael ein caethiwo oddiwrth y lleill oll, fe gyflawnai gair Duw a gorsedd gras y diffyg; ny ni allem fod yn happus gyda'rhai'n mewn carchar-bwll neu anialwch; ond nid oes dim a wna'r tro os esgeulusir y rhai hyn. Pe ymrwymem mewn cwrs o'r ymarweddiad goreu, a gwrando pregethau o ddechreu'r wythnos i'w diwedd, ny ni a lesgaem ac a newynem ynghanol llewnid; fe sychai ac fe gulhai ein heneidiau

oddieithr i'r ymarferiadau dirgel hyn gael eu cynnal i fynu gyda rhyw radd o gywirdeb. 3. Peth arall i'r pwrpas hyn, yw ffyddlondeb i'r goleuni a dderbyniwyd eisoes, Ioan xiv. 15.—24. yn neilltuol adnod 21. Y mae yn deilwng o'n sulw, fod yr un gair yn y Groeg yn arwyddocau ffydd a ffyddlondeb, y weithred o ymddibyniad ac amcan ufudd-dod. Er bod y gallu oll o Dduw, a'r fendith o bur rad-ras; etto os bydd rhyw ddirgel gosseidio, a chyd-ddioddef â rhyw ddrwg yn y galon a'r bywyd, fe attal hynny ddylifiadau cyfur, ac fe luddias gynnydd ffydd. Nid oes gennyf ond golwg wael ar y ffydd neu'r cyfur hynny nad yw yn cael ei glwyfo trwy rodïad anwadal.

Fe ddyfsgodd profiad y blynyddau aethant heibio fi i wahaniaethu rhwng anwybodaeth ac anufudd-dod. Y mae'r Arglwydd yn dirion wrth wendid ei bobl, ni bydd i lawer o gamsyniadau anwirfodd luddias eu cymmundeb ag ef; y mae yn tosturio wrth eu gwendid, ac yn eu dysgu i wneuthur yn well. Ond os ymddadleuant yng-hylch ei ewyllys ddadguddiedig, a gweithredu yn groes i gyfarwyddiadau eu cydwybod; y maent yn sicr o ddioddef o'i herwydd; fe wanha hyn eu dwylaw, ac fe bair ofid i'w calonau. Y mae pechod gwirfodd yn drysu ac yn attal ein pererindod yn athrist iawn. Cadwed yr Arglwydd ni rhagddo. Y mae yn cyfodi cwmwl tywyll, ac yn cuddio Haul y Cyfiawnder o'n golwg; ac hyd nes rhyngo bodd iddo i rad dywynu arnom o'r newydd, ni allwn ni wneuthur dim: ac fe allai y gwna i ni ddisgwyl am hyn, a mynych lefain allan, "Pa hyd! O Arglwydd! pa hyd!"

Fel hyn, trwy ddarllain gair Duw, mynych weddi, ufudd-dod syml i ewyllys yr Arglwydd, ynghyd a defnyddiad o ordinhadau cyhoeddus, a
dal

dal sulw ar yr hyn fydd yn digwydd oddifewn ac oddiallan i ni, yr hyn a alwn ni yn *brofiad*; yr Arglwydd yn dyfrhau ac yn bendithio â dylanwad ei sanctaidd Ysryd, y mae cynhyddu mewn gras a gwybodaeth o'n Harglwydd a'n Hiachawdwr, bod yn fwy gofnygedig yn ein golwg ein hunain, cael ein diddyfnu'n fwy oddiwrth hunan, cael ein sefydlu yn fwy arno ef fel ein oll yn oll, hyd oni chyfarfyddom yn y diwedd gerbron ei orsedd.

Y mae cymmundeb y saint yn bwngc arall ag y dymunafoch fy meddyliau arno, yn rhagor-fraint fawr o eiddo holl blant Duw; hwy allant gael eu gwahanu oddiwrth eu gilydd mewn corph, ac etto beunyddiol gyfarfod wrth orsedd gras. Dyma un gangen o gymmundeb y saint, bod yn bresenol y naill i'r llall yn yr ysryd, yn derbyn cyfran gyffredin o ddylanwadau yr un ysryd, y maent yn profi yr un dymuniadau, yn cyfeirio at yr un gwrthddrychau, ac mor belled ag y maent yn adnabod eu gilydd yn bresennol, fe'n tywysir i ddwyn y naill y llall ar eu calonnau mewn gweddi. Fe fu yn annogaeth i mi yn fynych mewn awr dywyll fwrth, pan y byddai yr ystyriaeth o rwymedigaeth i ddyledsdydd yn fwy na'r ystyriaeth o fraint, yn fy ngyrru ar fy ngliniau, i feddwl pa gynnifer o galonnau, golygon a dwylaw, ystgatfydd, oedd yn cael eu dyrchafu i fynu yr un funud a finnau; se roddes y meddwl hwn galondid o'r newydd i mi. O'r fath deulu mawr fydd gan ein Tad ni! ac y mae'r hyn ag y mae Dafydd yn ei ddywedyd am fywyd naturiol, yn wir am y bywyd ysrydol, Psal. civ. 27, 28. "Y rhai hyn oll a ddisgwiliant wrthyt, am roddi iddynt eu bwyd yn ei bryd; a roddech iddynt a gasglant, agori dy law a diwellir hwynt â daioni." Yna meddylw'n yn neilltuol am y rhei'ny a fuasent gynnorthwyol i mi yn yr amseroedd aethant heibio, amseroedd y cymmundeb melus a fwynafom

afom ynghyd, achosion ein cyd-achwyniadau, &c. Pa le y maent, a pheth yw eu-gwaith yn awr? Yf-gatfydd y funud hon yn gweddio, neu yn meddwl am danaf fi. Yna fe'm cyffroir i wneuthur eu hachosion hwy yn eiddo i mi fy hun, ac wrth geisio gweddio trostynt hwy, yr wyf yn cael nerth i weddio trosaf fy hun. Y mae gwybod, yn ddiammeu yn annogaeth mewn maes rhyfel, fod y fyddin yn perthynu iddi yn fawr, yn unfryd, oll mewn gwaith, yn gwasgu yn y blaen o bob tu i'r gelyn cyffredin, ac yn ynnill tir ar bob ymgyrch. Os ydyw meddwl am ein cyfeillion a'n cymdeithion ar y ddaear yn doddi megis yspriedoedd newydd o'n mewn, pa fodd yr ennyn-nem pe gallem dreiddio y tu fewn i'r llen, a chael golwg ar y byd anweledig! Ni achwynem wedi hynny mai nynt yn unig fydd yn gwasanaethu Duw. O rifedi, lleisiau, a llawen floeddiau yr llun nefol hwnnw! Heb un nod o achwyniad, nac un tant anghyffon. Pa gynifer mîl o flynyddoedd y bu'r gerddoriaeth yn cryfhau, trwy fod lleisiau newydd yn dyfod i mewn bob awr!

Rhai prydiau yr wyf yn cyffelybu'r ddaear hon i rodfa neu chwareufa (*stage*) gwedi ei gosod i fynu i holl etifeddion gogoniant i deithio trosti, fel y gallont gyduno ynghoroniad y Brenin Mawr. Gorchwyl arbennig yn yr hwn y byddant nid yn unig yn edrychwyr, eithr yn ardderchog gyd-gyfrannogion, canys efe yw eu Priod a'u Harglwydd; y maent yn dwyn ei enw ef, a hwy gânt ran o'i holl anrhydedd. Abel gyfiawn a ddechreuodd y daith; fe fu'r teithwyr weithiau yn aml, weithiau mor brinned fel nad oedd ond un (megis yn nyddiau Noe): Wedi i amryw o genhedlaethau ymddangos a myned ymaith, fe ddaeth y Brenin yn ei berson ei hun, ac un gen-nad ddewisedig o'i flaen; fe gafodd y cwbl er mwyn y rhai a garodd, ac yn y diwedd fe aeth yn orfoleddus i'w ogoniant. Fe

Fe aeth deuddeg gwas ffyddlon ar ei ol; ac ar ei hol hwynt fe aeth y teithwyr yn amlach nag erioed. Y mae llawer etto heb eu geni ag fydd raid iddynt (fel nyni yn awr) droedio ynghamrau y rhai a aeth o'r blaen; a phan ddelo'r holl liaws i ben eu taith, fe dynnir y chwareufwrdd i lawr ac fe'i llosgir.

Yna'r holl ddewisedig rai,

Cwrdd wrth ei orfedd cânt,

Bendithiant waith ei rês di-drai,

A'i wyrthiau'n gyhoedd gwnant.

Gadewch i ni gan hynny, anwyl Syr, gymmeryd calon; y mae'r holl Saint ar y ddaear, yr holl Saint yn y nefoedd, holl Angylion yr Arglwydd, i.e., Arglwydd yr holl Angylion ei hunan—oll o'n tu. Er fod y cwmpeini yn fawr, etto y mae digon o le—llawer o drigfannau—lle i chwi—ac yr wyf yn gobeithio lle i'r anheilwng finnau—

Yr wyf, Anwyl Syr,

Eich,

OMICRON.

LLYTHYR XXVI.

Ar Gynnydd graddol Goleuni'r Efengyl.

ANWYL SYR,

Y Mae'r dydd yn awr yn gwawrio, mor hyfryd yw ei ymddangosiad! mor roesawgar yw disgwiliad cyfodiad haul! Dyma'r peth fydd yn

yn gwneuthur y wawr mor ddymunol, fel ei bod yn arwydd o oleuni mwy disglair; yn amgen, pe na baem i ddisgwyl dim ychwaneg o ddydd nag yw'r awr hon, fe fyddai gennym achos i achwyll o herwydd tywyllwch yn hytrach na llawenhau yn hyfryd lewyrchiadau'r boreu. Fel hyn gwawr anfarwoldeb yw bywyd o rās; hardd uwchlaw gosodiad allan, os cymmarir â'r nŷs o dywyllwch dudew oedd yn ein gorchuddio gynt; etto nid yw ond gwan, anhawdd i'w amgyffred, ac anfoddlonol, mewn cymmariaeth i'r gogoniant a ddadguddir.

Pa fodd bynnag, ernes sicr yw; mor sicr a'n bod ni yn awr yn gweled goleuni Haul y Cyf-iawnder, mor sicr a hynny y cawn ni weled yr Haul ei hunan, Iesu yr Arglwydd, yn ei holl ogoniant a'i ddisgleirdeb. Yn y cyfamser, y mae gennym achos i fod yn ddiolchgar am 'chydig o oleuni, i rodio ynddo a gweithio wrtho, a digonol i ddangos y pyllau a'r rhwydau a allent ein niweidio. Ac y mae gennym addewid y bydd i'n goleuni presennol gynhyddu fwy fwy, trwy ddiwyd ddefnyddio y moddion appwyntiedig, hyd nes delo cennad yr Iesu i'n harwain tu fewn i'r llen, ac yna yn iach gysgodau a thywyllwch yn dragywydd.

Prin y gallaf weled ysgrifenu yn awr, ac mi osodaf yn fuan y diffoddwr dros fy nghanwyll; mi a wnaf hynny heb y gwrthwynebrwydd lleiaf, pan wyf yn meddianu gwell goleuni; ond buafwn yn anfoddlon i wneuthur hynny o fewn i'r hanner awr aeth heibio. Fel hyn yn gymmwys y mae, yr wyf yn meddwl, pan ddisgleirio goleuni yr efengyl i'r galon, y mae ein holl oleuni gwan o'r blaen, ein holl feddyliau a'n holl ddychymygion, yn dyfod ar unwaith yn afreidiol ac yn ddisfulw mewn cymmariaeth. Mor llawen y diffoddodd yr apostol Paul y ganwyll o'i gyfiawnder ei

ei hun, cyrhaeddiadau, a diwydrwydd, pan y cyfododd y gwir Haul arno? Phil. iii. 7, 8. Y mae eich llythyr diweddaf yn esponiad ar ei feddwl. Bendigedig fyddo'r gras a roddes i ni i fod o'r un feddwl, sef, "Cyfrif pob peth yn golled, o herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Crist Iesu yr Arglwydd."

Tra yr wyf yn 'sgrifenu, y mae goleuni ne-wydd, yr hwn sydd yn tywynnu ar y tŷ sydd ar y bryn gyferbyn a 'stafell fy llyfr-gell, yn hyf-byfu i mi fod yr Haul yn awr yn cyfodi; y mae yn cyfodi i eraill, ond nid etto i myfi;—y mae fy sefyllfa i yn is, fel ag y maent hwy yn mwynhau ychydig o belydr disgleirdeb yr haul o'm blaen i, etto nid yw'r gwahaniaeth tros ychydig fun-udau ond distadl iawn a'u gymmaru â pharhad diwrnod cyfan. Fel hyn y mae rhai yn cael eu bywyd; eithr fe gollir ac fe ddiflanna'r ychydig wahaniaeth pan ddelo dydd mawr trag'wyddoldeb yn y blaen. Y mae amser, amser appwyntiedig goreu yr Arglwydd, pan y bydd iddo gyfodi a disgleirio ar lawer enaid ag sydd yn awr " yn eistedd mewn tywyllwch, ac ym mro a chysgod anheu."

Myfi â fum yn myfyrio ar ymddiddan ein Har-glwydd â Nicodemus; y mae yn destyn drwg iawn, ac yn cynnwys lle mewn un rhan neu gilydd i holl byngciau athrawiaethol a phrosiadol crefydd. Y mae hanes Nicodemus yn esaml annogaethol, i'r rhei'ny ag y sy' yn ceisio iach-awdwriaeth yr Arglwydd: yr oedd wedi clywed rhyw bethau ffafriol iawn am yr Iesu, ond yr oedd yn anwybodus iawn, a than lawer o ofn dyn. Ni feiddiai ddyfod atto ond yn unig wedi yr nos, ac ar y cyntaf, er ei fod yn clywed, nid oedd yn dyall; eithr efe, yr hwn sydd yn agor llygaid y deillion, a'i dygodd, er yn dirion, etto yn ddiogel, yn y blaen. Yr amser nesaf y clywn
am

am dano, fe anturiodd ddywedyd gair o blaid Crist, hyd yn oed ynghanol ei elynion, Ioan vii. ac yn y diwedd fe gymmerth galon yn gyhoeddus i gynnorthwyo parottoi corph ei Feistr erbyn ei gladdedigaeth, yr amser ag yr oedd canlynwyr mwy proffesedig, ein Harglwydd wedi ei adael a ffoi. Felly gwirionedd *yw*, “Yr adnabyddwn, os dilynwn adnabod yr Arglwydd;” a thrachefn, “Y mae efe yn rhoddi nerth i’r diffygiol; ac yn amlhau cryfder i’r dirym.”

Gan hynny, fy enaid, gobeithia yn erbyn gobaith; er fod dy rasufau yn weinion ac yn llesg, fe fydd i’r hwn a’u plannodd, ddyfrhau ei waith ei hun, ac ni a âd iddo gwbl farw. Fe ddichon wneuthur un bychan fel mil; y mae mynnnyddoedd wrth ei bresenoldeb yn suddo yn wastadedd, a ffrydiau dwfr yn crychio allan o’r graig gallestr, a’r anialwch yn blodeno fel y rhosyn. Fe all dynnu i lawr yr hyn a adeiladodd pechod i fynu, ac adeiladu i fynu yr hyn y mae pechod yn ei dynnu i lawr; y mae’r hyn ag fydd yn amhosibl i ni, yn hawdd iddo ef; ac fe orchymynodd i ni ddisgwyl am amseroedd o adfywiad oddi wrtho. Poed felly, tyred, Arglwydd Iesu.

Yr wyf,

Anwyl Syr,

Eich, &c.

OMICRON.

Rhai

Rhai HYMNAU yn ol Profiad, i'w
Canu gan Blant y *Cystudd mawr*
y tu yma i'r Bedd.

HYMN I. *Am Ofidiau'r Cristion ar ei Daith.*

1 **G**WLAD o wae yw'r wlad wy'n trigo,
Gwlad o gyftudd, gwlad o boen,
Gwlad heb fawr o lewyrch wyneb
Pur y croes-hoeliedig Oen;
Blinais yma, blinais yma, blinais yma;
'Chwant sydd arnaf fyn'd i dre'.

2 Gwrthgiliadau wrth y miloedd,
Sydd yn curu fy enaid gwan,
A finnau yn llefsg heb fawr o allu,
Yn methu d'od o'r rhai'n i'r lan;
Tad tofuri, Tad tofuri, &c.
Gwel fi yn griddfan tan y don.

3 Addunedaf yn y bore,
Y byddaf blentyn ffyddlon iawn:
Torri f' addunedau gwed' yn,
Ymhell cyn machlud haul brydnhawn:
O na byddai, &c. &c.
I'm haddunedau gael y dydd.

4 Yn y llwch myfi ddisgwiliaf,
Am i allu mawr y nef,
Ddodi ei freichiau pur o tanaf,
A chosio ei addewid gref:
D wedodd wrthyl, &c. &c.
Eil o weithiau de'wn i'r lan.

5 Mi ymddiriedaf yn eu allu,
Yn nyfnderoedd dŵr a than;
A doed gelynyon fel *Anaciah*,
O rifedi'r tywod mân;
Gair o'i enau, gair o'i enau, &c.
Wna iddynt ffoi a cholli'r dydd.

HYMN II. *Acbwyniad ar Fyd, Cnawd a
Diafol, fel Rbwysfrau i fyned yn y
blaen i'r gartref nefol.*

1 **M**A E arnaf fil o ofnau na ddeuaf byth i'r
lan,

Waith cynnifer o elynion sy'n curo 'm henaid
gwan:

O Frenin trag'wyddoldeb dal fi a'th law!

A dwgfy enaid gwan i'r hyfryd drigfan draw.

Does yma ond galaru wrth wel'd y dyddiau
c'yd,

I fod o brennoldeb fy anwyl Brynwr drud;

Mae'm hylfryd hlesg yn griddfan am fod yr
ochr draw,

Yngwydd fy Nghyfaill anwyl a'm telyn yn fy
llaw.

3 Mae'r byd 'rwy'n trigo ynddo yn llawn gofid-
iau mawr,

Mae'n gwau trwy fy meddyliau bob munudyn
o'r awr;

Ni chaf fyfyrion gronyn ar gariad Iesu gwiw,

Ne's byd o fewn i' enaid yn rhoddi llawer briw.

4 Mae gelyn mawr fy enaid, ac uffern o unfryd,
Sef hên elynion fy Arglwydd yn curo arna' i'
gyd:

Myrddynau maith o honynt sy'n curo ar y
gwann,

A chwedi rhoi diofryd na chaf dd'od byth i'r
lann.

5 Gwynfyd a welai'r bore cai pechod farwol
glwyf;

Can's gelyn yw sy'm dilyn i bob rhyw fan lle
blwyf:

Ni chaf lonydd i weddio na chanu gair o glod,
Na's bydd am fy rhwystro a cheisio tripio'm
tro'd.

- 6 Euogrwydd mae'n ei ddodi ar fy nghydwylbod
fynn,
Ac ofn gyda hynny caf ferwi yn y llyn:
O Iesu rho adnabod y rhinwedd fy'n dy waed,
A dyro meiau cryfa mewn lladdfa tan fy'm tra'd.

HYMN III. *Am Gariad C R I S T.*

- 1 **M**Ae'r Iesu wedi marw, ond etto mae e'n
fyw,
Yn eiriol yn y nefoedd am bardwn dynol-ryw:
Disgwiliaf am y bore ceir gwelod Brenin ne',
Yn dyfod a'i gerbydau i hol ei wraig i dre'.
- 2 Ynnillwyd, do, fy nghalon gan Brynwr f'
enaid drud,
Mae arnaf rwymau i'w ganmol tra byddwyf yn
y byd:
Yngrym y cariad yma mi ddringai'r nefoedd
wen,
Gael myned at fy Mhriod fydd fry tu fewn i'r
llen.
- 3 Wel dyma'r cariad cryfa a brofais i erio'd:
A thyma'r cariad hynaf, a garodd cyn fy mod:
Ie, dyma'r cariad hwyaf, didersyn fydd fy
ngwaith,
Yn moli'r cariad yma i drag'wyddoldeb maith.
- 4 Anfeidrol oedd y cariad a barodd iddo 'fe,
Ddioddef chwerw anghau mor ufudd yn fy lle;
Yn awr mae'n eiriol trosod gan ddadleu ar fy
rhan,
Nid oes diwedd ar ei gariad tuag at fy enaid
gwan.
- 5 Dymunaf

5 Dymunaf rai i gofio am ôl yr hoelion dur,
Am bwysau'r groes yn gwasgu, ac am y cwp-
pan fur:

Am y gair *Gorphenwyd*, ac hefyd am y gwaed,
Ac am y weddi berffaith aeth troswyf at y Tad.

HYMN IV. *Goruchafiaeth CRIST ar ei Elynion.*

1 **P**WY yw hwn fy'n goch ei ddillad, wedi ei
llychwino â gwa'd,
Yn d'od o faefydd *Edom*, gan gerdded ar ei
draed?

Fe faeddodd ei elynion, fe'i fathrodd bob yr un,
Fel fyppiau grawn cynhaiaf o fewn y casnau
gwin.

2 Fe faethodd uffern obry, ei faethau rif y dail,
Oedd yn erbyn plant y nefoedd, hiliogaeth
Adda'r ail:

Eu Tad ymladdodd trostynt, ca's uffern far-
wol glwy',

Nid oes gelyn tan y nefoedd, all eu gorchfygu
mwy.

3 Mae'r plant yn cael eu llinio a'u clwyfo lawer
pryd,

Gan amryw o elynion, sef satan, cnawd a byd;
Er hyn hwy gant eu gwella â gwaed yr add-
fwyn Oen,

A'u tynnu o bob gorthrymder, eu cystudd
mawr a'u poen.

4 Er bod gelynyon filoedd yn curo'm henaïd gwan
Mae hyn yn gysur i' mi fod Iesu ar fy rhan:

Mi sentra i'r rhyfel etto, ca' suddugoliaeth siwr,

Mae'r nefoedd wen a'm hochr a'r Iesu'n flaenaf
gwr.

T E R F Y N.